

לחיפוש נצחיות רוח קדשו של אור האורות הנחל נובע מקור חכמה

אבקש

בין המצרים תשפ"א | גליון 50

ירחון חסידי ברסלב

"כל אחד צריך לצעוק אל ה' יתברך כאילו הוא באמצע הים, תלוי על חוט השערה והרוח סערה סוער עד לב השמים"

המקום אשר נכסף אליו

מסע כיסופין מעורר השראה בעקבות המקומות שביקר בהם רבינו הק' בנסיעתו הקדושה לארץ ישראל טובה הארץ מאוד מאוד

ותשחק ליום אחרון

רשמי הוד מחודשיו האחרונים של החסיד ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל מפי מקורבו הרה"ח ר' יהודה צבי שפירא זכרון עלמא דאתי

אפוי בלב הרבי

החברותא והידיד הקרוב ר' דוד נח גוטמן בזיכרונות נרגשים על דביקותו המפליאה עד כלות של הרה"ח ר' אברהם יצחק כרמל באורו ותורתו של הנחל נובע נובע מקור חכמה

זכרתי ימים מקדם

הרה"ח ר' אברהם זאב רוזנבלט מגולל את התקרבותו לרבינו בנעוריו, יחד עם עובדות מפעימות על תהלוכות חיהם של זקני אנ"ש בירושלים, תל-אביב ובני-ברק טעמה כי טוב סחרה

יח"ל ע"י מערכת אבקשה

טל: 02-539-63-63
פקס: 077-318-0237

כל הזכויות שמורות. העתקת קטעי מאמרים, או תמונות, אך ורק באישור בכתב מהמערכת.

עיצוב גרפי: א. שפירא

גליון מודפס ע"י מג. הפקות דפוס - כל סוגי ההדפסות במחירים זולים לקבלת הצעת מחיר משתלמת במיוחד פנו לטלפון 052-7631367

לכל ענייני אבקשה בארה"ב ושופות של 'אבן קבועה: 845-288-0574

חלק מהתמונות בגליון זה ובגליונות קודמים הם באדיבותם הרבה של ר' אהרן ברגר מארכיונו של חמוי הראה"ח לייבל ברגר ומאת ר' שמואל יצחק רוזנפלד הי"ו

לנציג 'אבקשה' לשותפות בבניין הקדושה ובהפצת האור הנקי: 0548529705

בגליון:

הדרך לארץ ישראל

חשיפות וגילויים מרעישים בעקבות הדרך שעשה רבינו הקדוש מאוקראינה הרחוקה לארץ הקודש במסירות נפש והמפגש עם צדיקי אר"י

תום ויושר יצרוני

שביבי אור של דבקות ותמימות מתהלוכות חייו של החסיד ר' **לוי יצחק בנדר** מפי ר' יהודה **צבי שפירא** ששימשו בחודשים האחרונים לחייו

אפוי בלב של הרבי

החבורתא וידידו הקרוב של ר' **אברהם יצחק כרמל** יבדלחט"א ר' **דוד נח גוטמן** מניו יורק משתף את קוראי אבקשה בנקודות אור מחייו בפעם הראשונה מאז נתבקש לישיבה של מעלה

מנוער עבדתך

החיפוש וההשתוקקות בדרך לאורו של הרבי בסיפור ההתקרבות של ר' **אברהם זאב רוזנבלט** מזקני אנ"ש בצילם של העובדים בדור הקודם

מדור אידיש

דער געטרייער גענערדאל

א ספעציעלער שמועס מיט הגה"ח רבי יעקב מאיר שענטער לרגל דעם יארצייט פון הרה"ח ר' לוי יצחק בענדער זצ"ל - כ"ג תמוז תשמ"ט

הכרז

מאמר התעוררות וכיסופים לקולו של הרועה הנאמן "להיות אצלי על ראש השנה" לקראת הקיבוץ הקדוש תשפ"ב

במהדורה המודפסת חסרים עמודים במדור של 'בעקבי הצאן' וכן טעו שנחתך בסיום הכתבה של ר' אברהם זאב רוזנבלט במהדורה זו תוקנו כל החסרים עמכם הסליחה!

מדורים:

ניצוץ של אור
נחל זוהר

בעקבי הצאן
כי לא נחש ביעקב

מחדש חדשים
זיכרון הטוב

דעת זקנים
האור של ימי בין המצרים

נפשי בשאלתי
תורה שלמדתי באף

עצת העצות
תיקון המלכות

ילד שעשועים
'קונטרס - רולצ'יונר' ספור
תקון חצות מאמר
החוט המשלש שעשועון
עמוד 52

השעון לא עוצר לרגע מלכת. ככל שמתקרבים הימים ונוקפות השעות, העולם כולו צועד לקראת יומו הגדול - יום בריאת העולם 'ראש השנה' תשפ"ב.

התרגשות עצומה וזיכרונות נפלאים מכים במוחנו, עת נזכרים אנו בהתאספות כל אנ"ש כאיש אחד בלב אחד אצל ציונו קדשו של רבינו הג' על ימי ראש השנה. דא עקא, שגם השנה מחלחלת אל הלב דאגה נוראה: האם אוכה גם אני להיכלל בקיבוץ הקדוש הזה?! האם אכן ישפר עלי מזלי ויעמדו רגלי בערב ראש השנה הקרוב באותם ד' אמות קדושות באומן?!

מיום אל יום, משעה לשעה, מתרבים השמועות והספיקות. כאילו לא חלפה שנה תמימה, שוב נדמה שעלולים אנו לעמוד בפני מחיצת הברזל החוצצת. זה אומר בכה וזה בכה. הצד השווה שבכולם, שלצד ההשתדלויות אותם מנסה כל אחד, בכדי לנסות לחזק ולו במשהו את תקוותו לחסות בצל הקיבוץ באומן, הכול שופכים לבם כמים, בתפילות וזעקות קורעות לב העולות מן השדות והיערים ובתי הכנסיות של אנ"ש: 'רבונו של עולם, זכני לנסוע לצדיקים על ראש השנה!'

ברם, כפי שמוזכר פעמים אינספור בבהירות ובחדות בתורתו של הרועה הנאמן, ה'עיקר' הוא ההתחזקות במידת הרצון והתפילה, אשר רק לשם כך באים ומתרגשים עלינו המניעות הרבות כל כך. לעורר לבנו ברצון זך וטהור ולהתפלל להיות חלק מ'תיקון העולם', להיות חלק מאותם הנשמעים לכרוז, שזנחו את כל עולמם ובאו ל'הכתרה' באומן. ככל שנפקח את עיני שכלנו ונבקש לברר את ההנהגה הנכונה בעיתים טרופים אלו, נחתור ואף נדלה דעת חדשה ונקייה - למה עלינו לכסוף, על מה יש להתפלל, איך לבקש. ומי ייתן שאף נזכה בעו"ה בפועל ממש 'להיות שם' בגוף ובנפש, להיכלל כאיש אחד בלב אחד, בשורש כל הבריאה לנצח.

...

בתורות רבות מבאר רבינו את סודו הגדול של אותו ראש השנה הסתום, חתום ועלם, וכשנתבונן היטב נוכל להבחין כי ישנו מכנה משותף אחד המאחדם למקום אחד. כשנביט היטב נגלה כי סגולתה של אותה התקבצות קדושה ועיקר עניינה הוא אכן כשמו, כפשוטו, 'קיבוץ'!

בתורה מ' תנינא כאשר מבאר רבינו את עניינו של ראש השנה מובא: וְכַל מַה שְׁתִּתְּקַפֵּין יוֹתֵר רַבִּים מֵיִשְׂרָאֵל שְׂרוּצִים לְעֻבְדוֹ וְלִהְתְּקַרֵּב אֵלָיו, אֲזִי נִתְגַּדֵּל וְנִתְוַסַּף יוֹתֵר הַתְּפָאָרוֹתָיו יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ מִתְּפָאֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל הַמִּתְקַרְבִּים אֵלָיו. וְעַל יְדֵי זֶה הַהִתְפָּאָרוֹת נֶעֱשֶׂין תְּפִלָּין מֵחִזֵּן, וּמִזֶּה נֶעֱשֶׂה קִדְשֵׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל ...בַּעֲת הַקְּבֻצָּה, בַּעֲת שְׁמִתְקַבְּצִים אֵלָיו הַעוֹלָם הַבָּאִים לְשִׁמּוֹעַ אֶת דְּבַר ה', וּבַיּוֹתֵר בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, שְׂאֵז הוּא הַקְּבֻצָּה הַגְּדוֹל, אֲזִי הַהִתְפָּאָרוֹת גְּדוֹל בַּיּוֹתֵר, מִחֲמַת שְׁמִתְקַבְּצִים הַרְבֵּה בְּנֵי אָדָם, הַחֲפָצִים לְהִתְקַרֵּב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְאֲזִי נִתְגַּדֵּל וְנִתְוַסַּף פָּאֵר וְיִסְפֵי הַצְּדִיק, כִּי הוּא בְּעֻצְמוֹ הַהִתְפָּאָרוֹת.

דהיינו, בכדי לפעול את פעולת ה'ראש השנה' של הצדיק, ולהאיר את 'קדושת ארץ ישראל' שמוזכר שם קודם לכן, ואת כל התיקונים העצומים שנפעלים אז, מוכרח הצדיק שכל נפשות ישראל יבואו לראש השנה שלו ויתקבצו יחד.

גם בתורה ס"א בעניין קיבוץ הנפשות:

וְהָיוּ בְּחִינַת מַה שְׁנוֹסְעִין עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְצַדִּיקִים... וְכַל אֶחָד וְאֶחָד בָּא עִם קִדְשָׁתוֹ וְצִמְצוּמָיו אֶל הַצְּדִיק הַדוֹר... כִּי הַנְּפֹשׁוֹת הֵם בְּחִינַת אֲבָנִים... וְכֵלָם בָּאִים וְנִקְלָלִים בְּתוֹךְ הַצְּדִיק הַדוֹר, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֲבָן שְׁתִּיָּה, וְעַל יְדֵי זֶה נִמְתְּקִים כָּל הַצִּמְצוּמִים... וְעַל יְדֵי זֶה שְׁנִכְלָלִים יִחַד כָּל

אין 'מלך' בלא 'עם'

הַנְּפֹשׁוֹת כְּנ"ל, עַל יְדֵי זֶה נֶעֱשֶׂה שְׁמִיחָה, בְּבְחִינַת: "אור צְדִיקִים יִשְׂמַח"... וְכִשְׁנִכְלָלִין יִחַד נֶעֱשֶׂה מִהֵם אור, וְעַל יְדֵי זֶה נֶעֱשֶׂה שְׁמִיחָה, בְּחִינַת: "אור צְדִיקִים יִשְׂמַח".

הרי שכל עניין השמחה והאור שמתהווים מאותה נסיעה וכל התיקונים נעשים בזכות ההתכנסות ההמונית, שככל שתגדל יתרבו התיקונים עד אין סוף.

העולה על כולנה בתורה ח' תנינא בה גילה רבינו כצוואה את עניין ההתקבצות לאחר הסתלקותו:

כִּי עֲלֶשׁוּ, כְּשֶׁנִּתְוַסַּף עוֹד נֶפֶשׁ אֶחָד לְהַקְבִּיץ, נֶעֱשֶׂין צְרוּפִים אֲחָרִים וְחֲדָשִׁים הַרְבֵּה מֵאֵד מֵאֵד, כְּכֹלִי כְּכֹלִים כְּמָה וְכְמָה פְּעֻמִּים כְּנ"ל. וְעַל כֵּן כְּשֶׁנִּתְוַסַּף שְׂכָן מֵיִשְׂרָאֵל, כְּגוֹן בְּמִקוֹם שְׂדָרִים שָׁם יְהוּדִים, כְּשֶׁנִּתְוַסַּף עֲלֵיהֶם עוֹד שְׂכָן מֵיִשְׂרָאֵל, אֲזִי נִתְבָּרַךְ וְנִתְגַּדֵּל הַתְּפִלָּה בְּמֵאֵד מֵאֵד, כִּי נִתְוַסַּף נֶפֶשׁ אֶחָת לְהַקְבִּיץ. וְעַל יְדֵי רַבּוּי הַתְּפִלָּה, עַל יְדֵי זֶה קְלִיחַת הָעוֹזֵן, שֶׁהוּא בְּחִינַת רְפוּאָה.

זהו יסוד עצום.

לרבים מאתנו עלול להידמות כביכול אין בו שום חידוש, אולם כאשר נעמיק וננתח את המשמעות שלו ובפרט לגבי המצב בשנה זו בה עתיד הקיבוץ לוטה בערפל, נתחבר לעולם חדש של כיסופים ורצונות, להשתוקקות למשהו אחר וגבוה הרבה יותר.

לא רק רצון לזכות לתיקון הנפש שלי, ש'אני' אוכה להיות שם. שהרי אף כשאוהיה שם אני, עדיין יחסר לעולם כולו ואף לתיקון נפשי שלי שיהיו שם כל אותם ריבי רבבות נפשות על רצונותיהם ותשוקתם לחזור בתשובה, שכן רק בזכות כל אותם נפשות נבנה בית התפילה בשלמותו.

אין יהודי שלא רוצה לבוא ולהשתתף באותה 'הכתרה' נוראה באומן, אולם אי אפשר לה ל'הכתרה' הגדולה להיעשות - קומת המלכות לא יכולה להיבנות, אך ורק אם יבואו אליה כל ה'עם' - כל אותם רחוקים, ובתוכם 'אנכי הדל והאביון', רק כך כשכולם יבואו יצטרפו כל הבתים יחד ומהם תיבנה קומת השכינה. ולכן עלינו לכסוף... לבואנו כולנו יחד (!) עלינו להשתוקק.

לכן בוודאי שעלינו להמשיך לרצות להיות שם, להתפלל לקוות ואף להשתדל. אך ביותר עלינו להתפלל ולבקש, להעניר ולהפציר על כך שכל כלל ישראל יהיו שם, שכן רק על ידם יתגלה ויתפאר שמו של ה' יתברך המשותף בשם הצדיק.

...

אין לנו מובחרים מימים אלו לשים פנינו בכפינו ולהשתטח אפיים ארצה, לשאוג וליילל על חורבן הבית ועל פיזורו של כלל ישראל בלא מורה ומנהיג. ובפרט על העלמתו של ה'ראש בית' שהוא היחיד אשר יש בכוחו לקבץ את אותם נדחים, ולקרנם ברחמים מכל קצוות הארץ הרחנית והגשמית גם יחד.

כל אותם הרצונות יעלו כריח ניחוח קדם בורא העולמים, יגלה רחמיו לעמו בפתיחת שערי ציון ברחמים, ישיב אליו בחמלתו כל הנדחים והתועים, עדי נזכה להיגאל ברחמים.

בשער הגליון

אי אפשר לה ל'הכתרה' הגדולה להיעשות - קומת המלכות לא יכולה להיבנות, אך ורק אם יבואו אליה כל ה'עם' - כל אותם רחוקים, ובתוכם 'אנכי הדל והאביון', רק כך כשכולם יבואו יצטרפו כל הבתים יחד ומהם תיבנה קומת השכינה

תזכור את החסדים, תגרש את החושך

ימי בין המצרים שנדמים לנו במבט חיצוני כבדים ואפוריים טומנים בחובם אור מופלא, עלינו לעזור את זיכרונו באותם חסדים עצומים שה' השפיע עלינו מאז ומעולם, ונבטיח לעצמנו לגלות את אור הצדיקים דווקא מתוך אפלת הגלות המתמשכת | **ז'כרו ת'ורת מ'שה**

מי בין המצרים, ימים של חושך ומיעוט תענוג הם. מי שאינו מעמיק הרי הוא רואה לפניו שלשה שבועות שאין בהם חפץ, ימים מלחצים ומגבילים, תקופת זמן שהלב המטופש תאב שיעברו מהרה חיש קל. אבל צדיקי האמת כבר גילו את אוזנינו ש"עשרים ואחד יום, של האבלות של בין המצרים" הם מקור הנחמה, כי "אי אפשר לבוא אל הנחמה כי אם על ידי אבלות וצער, וכמו שאמרו חז"ל 'כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה', וכן הוא בכל אדם ובכל זמן בעניין גלותו וצערו וייסורים שעוברים עליו" (לקוטי הלכות ביציג-ה-א), ע"כ.

הבה ונתבונן בגילוי נפלא שרבינו הקדוש מלמדנו על מהות עבודת חודש תמוז בכלל ובימים אלו בפרט, השופך אור על הטוב הנפלא הגנוז ב'חשכת' בין המצרים דווקא.

הנביא מלאכי מעורר בשם ה': "זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחורב", המילים ז'כרו ת'ורת מ'שה, הם ראשי תבות תמו"ז, ומרמזים על חודש תמוז, שמסוגל להמשיך את כח הזיכרון ותיקון השכחה, כי על ידי הלוחות שנשתברו בחדש תמוז נתהוה השכחה, כמו שאמרו חז"ל 'אלמלא לא נשתברו הלוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל' (לקוטי מוהר"ן ח"א רי"ז).

מוהרנ"ת במכתביו (על"ת שכת) מפליג על עוצם הגילוי הנפלא הזה, ומוסיף שסוד זה "נוגע לתקון חטא העגל, לתקן פגם שבירת הלוחות שהמשיכו שכחה בעולם שמשם כל הצרות בגוף ונפש וממון שסובלים בגלות המר הארוך הזה, ועיקר הוא צרות הנפש בפרט, כמו שידוע כל אחד בנפשו נגעי לבבו ומכאוביו".

היו צריכים לעמוד על עמדם

מהו התיקון הרמוז כאן ואיך הוא נעשה?! את העגל עשו כידוע כלל ישראל בעת שהיצר הרע הסית את ישראל לפחד מההעלמה של משה רבינו כשבשוש מלרדת מהר סיני, לסברתם הוא כבר היה אמור לשוב מן ההר. היצר הסיתם לפחד 'כי זה האיש משה לא ידענו מה היה לו', מתוך אותה בהלה הם התפתו לעשות את העגל מה שהביא לשבירת הלוחות ולכל הגלויות. ולפי ביאורו של רבי נתן - (לקוטי הלכות שלוחין ה-י') הטענה העיקרית על עם ישראל הייתה, מדוע לא האמינו שאחר שמושה רבינו כבר עשה עמדם טובות נפלאות כאלה, והנחיל להם את בהירות האמונה והתורה ובפרט במעמד

הרב ש. סופר

ש"כל יום יש בו מחשבה דבור ומעשה, והקדוש ברוך הוא מצמצם אלוקותו מאין סוף עד אין תכלית עד נקדת המרכז של עולם הגשמי שעומד עליו, ומזמין לו לכל אדם מחשבה דבור ומעשה, לפי היום ולפי האדם ולפי המקום, ומלביש לו בזאת המחשבה דבור ומעשה שמזמין לו רמזים כדי לקרבו לעבודתו". זהו 'זכרון', כשיודעים על כל מאורע ועל כל מחשבה דבור ומעשה הנעשים בעולם שהכל נועד בכדי לקרב אותנו לעבודת ה'. ומי שנוטה אחר חלישות הדעת משום כל מיני מחשבה דיבור ומעשה שנדמה לו כאילו באו לרחוקו, הרי ששכח את ה'עולם הבא', וזו תולדת השבירה הגדולה של הלוחות שגרמה שכחה זו בעולם, לחשוד בהקב"ה כאילו רוצה הוא לרחוקו.

וכפי שמבואר שם בהמשך, שמי שעינו רעה בהצלחת זולתו וחושב שקיפחו אותו מלמעלה ואינו מאמין שמה שיועד עבורו זהו הטוב ביותר, הרי זו מיתת הלב ו'ומיתת הלב, היא בחינת שברי לוחות, לב, הוא בחינת לוחות, בבחינת (משלי ג): "כתבם על לוח לבך", ושכחה היא על ידי שברי לוחות, כמאמר חז"ל (ערובין נ"ד) 'אלמלא לא נשתברו לוחות הראשונות לא היתה שכחה בעולם'.

מי שרוצה לתקן את השכחה שנוצרה בעקבות שבירת הלוחות בהכרח שיזכור בכל רגע שהכל לטובה ולהתקרבות בלבד.

החסד הגדול בגילוי 'קיום התורה'

באזהרה הזו לזכור את חסדי 'מתן תורה', כלולים גם כל תוספת החסדים שכל צדיקי הדורות הוסיפו לגלות לנו בתורת משה, וכלל העצות נפלאות שנתנו לנו לקיום התורה, חסד זה מצטרף ל'תורת משה' שכן גם אלו ניתנו לנו מסיני, ועלינו לברר לעצמנו היטב בזיכרון חד וברור, שהלא אם נעשו עמנו חסדים עצומים שכאלה, הרי שלא יתכן שלפתע הושלכנו ונעזבנו, אלא מוכרח להיות שעוד נכוננו לנו ימי גילוי החסד, ובוודאי שכל ההעלמה והחורבן שאנו שרויים בהם כעת, טומנים בחובם גאולה ותיקון.

וכפי שמוהרנ"ת מרחיב במכתבו הנ"ל: "זכור זכור היטב היטב, את כל הטובות והנפלאות שעשה השם יתברך עמנו מימות משה רבנו ע"ה מיום מתן תורה עד היום הזה ואשר עשה עמנו בכל דור ודור על ידי כל הצדיקים אמתיים בני עליה שבכל דור, ובפרט אשר עשה עמנו בדור הזה, שאנו בעניותנו ועבודתנו ותכלית שפלותנו אשר ירדנו פלאים בעוונותינו הרבים הפליא ה' יתברך חסדו וישועתו

עמנו להשיענו כזאת להזכירנו בכל פעם את ה' אלקינו ואת תורתו הקדושה, עד שגם אנחנו כולנו אלה פה היום חיים נוכל להזכיר עצמנו בכל פעם בגדולת הבורא היחיד הקדמון יתברך שמו המשגיח בכל עת עלינו, הצופה בכל עת להטיב אחריתנו כאשר אנו רואין בכל פעם ולא דבר ריק הוא אשר הפליא חסדו עמנו להאיר עינינו בחדושי תורתו הקדושה. שבכלם הראה לנו ורמז לנו היטב היטב שעדין לא עזב חסדו מעמנו. ועדין השם יתברך עמי ועמך בפרטיות ועם כולנו, כי גילה לנו תורת חסד שלא נשמע מעולם. שכל דבור יכול להיות גם אותך וגם כל הגרועים ביותר".

זו גם ההוראה למעשה בכל גלות פרטית. כאשר רואים אנו שלפתע יננו נמצאים עוד ב'ימי העלייה' והחלו מגיעים עלינו 'ימי רעה', בנפילות מכשולות וטמטומי לב למכביר ח"ו וכדומה, חובתנו להיזכר בחסדים שכבר נעשו עמנו, ולהתחזק בעוז להאמין שאין מציאות של חסד ה' שנפסק, שהרי - "כי לעולם חסדו"! אסור

הטענה העיקרית על עם ישראל הייתה, מדוע לא האמינו שאחר שמושה רבינו כבר עשה עמדם טובות נפלאות כאלה, והנחיל להם את בהירות האמונה והתורה ובפרט במעמד הר סיני, הרי שבהכרח לא נטשם ולא עזבם, אלא אדרבה, ההעלמה היא לטובתם כדי שינחלו את יתרת התורה

להתפתות לבלבולי היצר שמחשיך ומערים לשאול "זה האיש משה - צדיק האמת ועצותיו - לא ידענו מה היה לו" איך לפתע שום דבר לא מועיל, ומכוח זה מבקש לטורדו מעולמו הנצחי ללכת לבקש חיים אחרים חלילה. אלא אדרבה לעמוד ולבכות ולחפש מתוך אמונה ברורה ש"אני יודע שישנו בודאי בעולם" (ראה ספורי מעשיות סוף מעשה א'), וסופה של העלמה זו שתהא כלי לגילוי הנפלא, והיא שתחבר אותו אל הנחמה המופלאה ההולכת ונבנית דווקא בהסתרה זו.

זעת זקנים

לקט אמרים ומעשיות נפלאים מאוצר שיחותיו וסיפוריו של החסיד הישיש ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל (בתרגום משפת האידיש)

“ימי בין המצרים - ימי התעלות בעבודת ה”

ר' לוי יצחק זצ"ל נשאל פעם על השיחה באבניה ברז"ל (ש"ס מוהרנ"ז ז"ל, אות מ"ב): "אמר מוהרנ"ת שאנשים כשרים היו אומרים שב"ין המצרים יש להם ירידה".

השיב ר' לוי יצחק; יתכן שיש כזה 'דיבור' אך הוא ללא ידיים ורגלים ולא נתבאר כראוי, הייתכן לומר דבר כזה? שהיתה להם ירידה בימי בין המצרים?! והרי המצב היה להיפך, שבבין המצרים הם צמחו וגדלו בעבודת ה' - מתוך שברון לב מיוחד.

אני עצמי וודאי לא שמעתי 'דיבור' כזה וזכה הלשון, וכי אפשר לומר שחלילה 'יש לירא ה' 'ירידה' בבין המצרים" - זה וודאי לא שמעתי! ולשון זה טעון 'בירור' איך הוא נאמר.

אך יתכן שהכוונה ב'דיבור' זה היתה כך: שאנשים כשרים היו באמת מתלוננים שיש להם ירידה, אבל רבי נתן לא הסכים עם ההרגשה הזאת! ומדוע ר' נתן לא התבטא כך על עצמו? אלא שאנשים כשרים אומרים כך. והגירסא 'אמר מוהרנ"ת לא נדבק לזה. על כן יתכן שכך אמרו אנשים אחרים - ולא מוהרנ"ת, כי עניינו של רבי נתן היה אך ורק 'התחזקות', רק 'שמחה וחזוק'!

וזה כן שמעתי על ימי "בין המצרים, שהם היו מהיסודות בעבודת איש הישראלי" - זה בהחלט שמעתי! כי זה היה ממש "סוד באידישקייט", אמירת ה'תיקון חצות ביום, וה'לב נשבר' - הם היו ממש יסוד ביהדות (אידישקייט).

יודע מה שרבי נתן אמר: "אני יכול לומר פירוש על דברי ה'מהר"ם שיף' הכי קשים, אך לא פירוש על 'יהודי'! כי העיקר הוא 'לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה', וכי מיד יודע למי יש לב נשבר אמיתי?!

איך אפשר לומר פירוש על משהו אחר?! הרי זה עיקר החשיבות אצל השי"ת כשיש לו באמת 'לב נשבר'!

...הא! מה שהתרחש באומן בימי בין המצרים! הכל רתח, ממש כמו קדירה רותחת... בכל ימי בין המצרים, הקולות... הזעקות... והתפילות! וממש רוח של 'התחדשות' בעבודת השי"ת - היה באותו הזמן, כזו מין 'התקרבות' נפלאה וכל זה דוקא בימי בין המצרים!

גם רואים אנו ב'מכתבים' (ממוהרנ"ת), קיימים הרבה מכתבים מימי בין המצרים, ובהם כאלו לשונות וביטויים שאינם כתובים בשום מקום אחר!

‘רחל מבכה על בניה’

ובעניין העבודה המיוחדת של 'בין המצרים' מלמדינו רבינו ז"ל (ליקוטי מוהר"ן תורה ס"ז תניינא "בראשית - לעיני כל

השם! ולאחר מכן "להסתכל בעולם!" רבינו מבאר כאן 'שלשה' סוגי ראיות, כי כאשר העינים נפתחים - ישנם 'שלשה עניינים': אני יכול להסתכל על 'עצמי', ועל 'גדלותו של השי"ת' ועל 'העולם'!

אבל צריכים לראות תחילה - 'שתיים מהם', להסתכל על 'עצמי', ולהסתכל על 'גדלות השי"ת', ורק אח"כ - אומר רבינו - כבר יכולים גם להסתכל בתוך 'העולם'.

אבל היום חוטפים מיד להסתכל תחילה בתוך 'העולם'... אם האדם רק מתקרב אל הצדיק, מיד הוא כבר מתבונן ומסתכל על 'העולם', הוא כבר נהיה מבין על 'העולם', הוא כבר נעשה מבין על משהו אחר...

והרי ההסתכלות הזאת היא רק ה'שלישית'! ההסתכלות ה'ראשונה' היא אך ורק להסתכל על 'עצמי', היכן 'אני' בענייני המידות?!

שהרי אין זה דבר של מה בכך, אם קיימים אצל אדם מידות כאלה, מידות רעות כאלה, ומידות טפסיות כאלה, והוא מסתיר אותם, ולא מסתכל עליהם כלל, אינו מתבונן - איך אני אוחד בהם.

וממילא כאשר איני מסתכל ומתבונן בקטנות 'שלי', גם את גדלותו של השי"ת אין אני רואה, כי זה עניין אחד לגמרי.

יש דיבור מה'בעל שם [טוב]' שצריך: "למאוס - בעצמיות", ולהלל - את השי"ת".

ככל שאדם יותר שבור בתוך עצמו, בעקבות מה שהוא רואה ומתבונן באיזה דרגה הוא אוחד, כך הוא רואה ומבין יותר את גדלותו של השי"ת!

ועל כן תחילה יסתכל בשני העניינים האלה, ורק לאחר מכן הוא כבר יכול גם כן להסתכל בתוך 'העולם'.

‘עון עקבי יסובני’

אך כאשר האדם אינו יודע את גודל האיסור שיש בכל 'מידה', איך הוא יכול לתקן את מידותיו?!

הרי כשיש בו מידה רעה, ואינו יודע את גודל האיסור שיש בה, ואת גודל החומרה שיש בה, ככל שהוא מקטין את חשיבות התיקון ונראה לו שזה דבר 'קטן' - איך יתקן אותה?!

אך כאשר האדם יודע את גודל האיסור של אותה מידה, הרי הוא מרבה להתפלל ולשוב עליה, וזה שייך בכל מידה.

כאשר עוסקים בישוב הדעת ובמה שצריכים להשיח לפני השי"ת, צריך לפרט את ה-כ-ל לפניו יתברך: "רבונו של עולם, הרי אתה יודע שיש בי מידה רעה פלונית וכו'".

ויש להעמיק בפרטי אותה מידה באותו זמן שמשיח את לבו עליה, וכן להרחיב בגודל חומרתה, וכי כמה נורא שאותה מידה עדיין קיימת אצלו.

[למשל] כאשר מידת הגאווה נמצאת אצל האדם - ואף אחד לא יודע מזה, היא הרי ממש עבודה זרה! "תועבת ה' כל גבה לב" (משלי טז, ה), ועוד נאמר על כך (תהלים קא, ה): "[גבה עינים ורחב לבב] אותו לא אוכל", איני יכול לסבול זאת.

צריכים לפני השי"ת לפרט את כל סוגי הלשונות בזה, כדי שיתחיל לצאת מפחיתותו ולתקן עצמו. כך 'מיום ליום' להעמיק להשיח ולדבר על כך לפניו יתברך.

ואם קורה שנדמה לו, כי הוא איננו 'בעל גאווה', מגלה לו רבינו ז"ל, שיש 'גאווה שקועה', שנמצאת עמוק בפנים אצל האדם, אלא שהיא מכוסה אצלו, ואינו רואה אותה כלל, אבל באמת הוא מלא בגאווה. נו...

וכך כל שהוא מכיר בעצמו באיזה עניין שהוא יותר לקוי בו, כן ירבה לדבר מאותו עניין, ובגנותו! אך גם יתמיד לחזק עצמו כדי שלא יפול חלילה ברוחו, אך במקביל אם הוא חפץ להתקדם בעניין זה ולצאת מפחיתותו, הרי הוא מוכרח הרבה לדבר ולשוחח על כך לפני השי"ת!

“העלמה, העלמה, העלמה...”

אך מה אנו רואים?! 'אנחנו לא רואים כלום!' כי כשאדם רק מתפלל ולומד, הרי הוא כבר נחשב לירא שמים, וכי מה הוא רואה מה שנעשה בפנימיותו?! מה הוא רואה?! וכל זה מדוע, מפני שה'ראש בית' נעלם.

ועל זה מיללת השכינה הקדושה, על 'העלמה', זה הכוונה 'העלמה', ועל כך "מאנה להנחם על בניה".

מי הם 'בניה'? אלו ה'צדיקים', 'יוסף הצדיק', אלו הם בניה, 'יוסף ובנימין'. וכאשר הם נעלמים, הכל 'נעלם', העינים של כל עם ישראל סגורים. על כך היא מספידה ומיללת - למה נעלם הצדיק! וכל נחמתה רק שהצדיק כבר יתגלה וההעלמה והכיסוי יסור.

כאשר רבינו כל כך נעלם מאיתנו, מה יש לנו לדבר מאחרים?! רבינו הרי נעלם 'אצלינו', אצלינו דייקא!

והרי יש לחדד היטב ולדעת לאיזה חיות נפלאה אפשר לזכות על ידי רבינו. רבינו הרי הוא ה'פאר' של כל העולם, וה'יופי' של כל העולם, וה'חן' של כל העולם!

הרי אפשר לזכות על ידי רבינו שיתבטלו מאתנו כל סוגי 'הבל היופי', ויתבטלו כל סוגי ה'חן של שקר', וה'חן' שיהיה אצלנו יהיה ב'קדושה'!

ר' נחמן מטולטשין זצ"ל כאשר היה לומד (בתורה ה"ל) וזה בחינת העלמה... היה הוא מאריך מאד בתיבה זו ולא היה יכול להפסיק; "העלמה! העלמה! העלמה!" וכך במשך 'כמה דקות' - כך הוא שמע מפי מוהרנ"ת!

ולאחמ"כ הוא התחיל לפרש: "הרי השי"ת הוא החיות של כל העולמות, והחיות של כל אחד, והרי הוא כל כך 'נ-ע-ל-ם-!'".

ופירט זאת על רבינו ז"ל: "רבינו הוא החיות והיסוד של כל העולמות וכל מה שקיים אצל כל אחד, והוא כל כך כן 'נ-ע-ל-ם-!'".

ובתפילה שנכתבה לימי בין המצרים (ליקוטי תפילות ח"ב, לג) אכן ז"ל: "תורתנו, תפילתנו, חיינו, קדושתנו, טהרתנו", כי הוא

תיקון המלכות

לעשות מהתורות - תפילות

המלכות - היא התפילה - נפלה ונפגמה, ירדה ובזתה בעיני בני העולם שדשים אותה בעקביהם. מאז בריאת העולם, יש שליחות ליהודים: תיקון והחזרת המלכות-התפילה אל כנה הראוי לה. אדם הראשון נוסה משמים לתקן את המלכות במעשיו, אולם לא עמד בכך והמלכות נותרה בזויה. מני אז נטלו על עצמם צדיקי האמת את תיקון המלכות והחזרתה לשורשה.

אכן, כאשר מתעמקים בחידוש ובדרך המרכזית היוצאת מכלל תורת רביה"ק, רואים שתיקון המלכות היא הרוח הנושבת מכל תורתו הק'. עניין התפילה.

יש שני סוגי בקשות בתפילה: האחת תפילה על צרכי האדם בגשמיות, תפילה זו מוגדרת כפחותה במעלתה מן התורה: "כי למה לו הגוף וצרכיו והיום בכאן ומחר בקבר... ואין להתפילה הזאת שום חיות וקיום כי אם על ידי התורה, דהיינו מה שמתכון בתפלתו על צרכי הגוף בשביל קיום התורה... ועל כן בוודאי תפלה כזאת היא טפלה להתורה ולמטה מהתורה" (ליקו"ה הלכות ראש חודש ה').

השנייה, בקשת צרכיו ברוחניות. תחינה וייחול לקב"ה על מצבו הרוחני. תפילה זו מוגדרת במעלתה כשווה אל התורה עצמה ופעמים אף גבוהה יותר.

מגיל פעות למדנו: לא המדרש עיקר, כי אם המעשה. וכפי שרביה"ק התבטא: "נכספתי מאוד להמשיך את העולם אל העשייה". יוצא אם כן שמחות לימוד התורה היא הבאת הלימוד אל עולם המעשה. כך שכאשר אדם עומד ומתפלל שיזכה להביא את התורה וקיום המצוות אל חייו הפרטיים, הרי שעושה וחותר אל אותה פעולה ומטרה שמביאה התורה.

"וכן הזהיר מאד לעשות מהתורות תפלות, היינו שבכל מקום שילמד האדם יתחיל להסתכל על עצמו כמה הוא רחוק מכל זה על ידי מעשיו הרעים וישפוך על ידי זה את לבו לפניו יתברך ויפרש על ידי זה את נגעי לבבו ומכאובי נפשו באותו העת מכל מה שעובר עליו, ואמר שנעשה מזה שעשועים גדולים למעלה. ואמר **שעדין לא עלו שעשועים כאלה לפני השם יתברך כמו אלו השעשועים שנעשין מן התפילות אלו שעושין מן התורות**, ובוודאי יזכה על ידי זה לתשובה שלמה ולחיי עולם" (השתפכות הנפש - הקדמה).

שני המאורות

התורה והתפילה אינם שני עולמות שנפרדים זו מזו. ההיפך הגמור הוא הנכון - בכדי להגיע

וכוונתם היתה שכל הגזירה היא רק בגללם, כי הם אכלו בליל יום כיפור, "וכי בגלל הבעלי עבירות, רוצים שאני יצום?!".

כאשר הגיעו הדברים אלו לאזניו של מוהרנ"ת, הגיב על כך: וכי "הם נקיים לגמרי? וכי להם אין חלק בזה? רק בגלל אחרים?!", "בשבילי נברא העולם" - אומר רבינו - "וצריך אני לעסוק בתיקון העולם, ולהתפלל בעבורם!", וכי אומר חלילה שזה 'בגלל האחר'? ולא בגללי?!

זאת היתה תגובת רבי נתן: "וכי כך מדברים?!", הכל הוא תלה בסיבת מישוה 'אחר', בגלל הרשעים - שאכלו בליל יום כיפור - בגללם! וכי כולנו לגמרי נקיים?!

ברוך ה', אנו לא כל כך מגושמים, ואנו צמים ביום כיפור, לא נשב חלילה בליל יום כיפור במסעדה, אבל שאר העוולות שיש בנו יודע השי"ת בעצמו!!

ורבינו אמר בפירושו: "ולמלאות חסרון העולם ולהתפלל בעבורם" - אני כן חייב למלאות חסרון העולם, ולהתפלל עליהם! המהלך שלהם היה "אני לא אשם כלל!", "מדוע אני צריך להתפלל עליהם?!", אך לפי רבינו יוצא שאפילו אם אני לא אשם אני צריך - למלאות חסרון העולם!! כאשר חסר משהו בעולם, אני צריך להתפלל עליהם!

ואפילו כשאני רואה למשל חורבנות נוראים בעולם (ברוחניות), אין לי לומר "אני נקי לגמרי", "לי אין חלק בחורבן זה!"

ואע"פ שאת הדברים ש'הם' עושים אינך עושה, מכל מקום תבדוק אצלך, ותראה שגם אתה אינך נקי, יש בך עוולות אחרות, ולמעלה' העוולות שלך גם הם נחשבות 'עוולות'.

ומה שאצל האחר העוולות 'יותר גדולות', עדיין אין זה 'תירוץ' בשבילך! וכי אם לפני יש עוולות יותר גדולות זה נחשב שאתה נקי? וכי אם לפני הוא 'בעל עבירה' רחמנא ליצלן, יש לי להשתעשע מכך שאיני כמוהו?!

(אבל) זה אני כן צריך - להחיות את עצמי שברוך ה' אין לי כאלו עבירות חמורות, אבל החבילה שיש לי - הרי יש לי...

וכי כשאין לי את העבירות של השני, זהו זה אני כבר נחשב ליהודי טוב ויפה? אני לא מחלל שבת, אני לא אוכל ביום כיפור, אז אני כבר בסדר לגמרי?!

מותר לך וצריך אתה להחיות את עצמך שאינך אוכל ביום כיפור, רק בדרך 'התחזקות', שתוכל להחזיק עצמך ביראת ה', אבל לומר ש'זהו זה'!?

כל אחד - מיד כשבא לעולם צריך הוא להתבונן במה שמוטל עליו! דבר ראשון מוטל עליו להתבונן טוב 'מה אני!' מה קורה איתי! ומוטל עליו גם - לעשות טובה גם ליהודי אחר, לשוחח עמו מהתכלית, ולדבר איתו בלימוד התורה, זהו השבח של 'אשת חיל', "ותורת חסד על לשונה - ללמוד על מנת ללמדה", אבל גם בשעה שהוא מדבר עם השני - [אדם חלילה יכול לחשוב לעצמו] כאשר אני מדבר כבר עם מישוה אחר אם כן אני איזה 'משפיע' ומה יש לי להסתכל על עצמי?! - [חלילה לחשוב כך!] צריך לעבור בדיקה עמוקה בעצמו! כי הוא יכול מאד לטעות בעצמו!

וכל זה מחמת שהיסוד של כל העולמות - הצדיק, כל כך 'נ-ע-ל-ם!' ועל כך יש לנו לקונן ולזעוק על נפשינו, עד שע"י כך לבסוף יפתחו העינים של כל העולם, וכולם יראו היכן הם אוחזים! יהי רצון שנזכה מהרה להכניע המאורי אש כנגד המאורי אור עד אשר יפתחו עינינו באמת, ונסתכל על עצמנו היטב באמת, בכל הארבע יסודות, לזככם ולטהרם ולקדשם מכל התאות רעות ומדות רעות הנמשכים מהם, ולבררם מרע לטוב, ולזכות לכל המדות טובות ומעשים טובים. ויבנה בית קדשנו ותפארתנו ויתגדל ויתקדש ויתברך וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא שמו יתברך בפי כל חי תמיד לעולם ועד.

הרגיש את הצדיק, שהוא לגמרי תורתו - תפילתו, קדושתו, הכל הוא הצדיק, ה-כ-ל זה הוא! והוא! כל כך נעלם.

אם היה מתגלה, היו נפתחים העינים של כל העולם, וכולם היו רואים היכן הם אוחזים.

מה יש לנו לדבר מאנשים אחרים...

ממילא כאשר רואים 'היכן אנחנו' אי אפשר לחלוק על השני, הרי חושבים ומונחים רק בעצמינו.

וכמו כשמישהו חולה - מסוכן, עד שגם הרופאים התייאשו ממנו, וכי הוא מסוגל בכלל לחשוב אז על השני?! האם הוא יכול בכלל לחשוב 'פלוני אינו כראוי?!' וכי הוא מסוגל להעלות על דעתו 'פלוני אינו כהוגן' - כאשר הוא יודע שהוא כזה חולה?!

כי כאשר חושבים באמת על 'עצמי', ויודעים 'היכן אוחזים', לא מסוגלים לדבר על אחרים! "כי אני רואה הרי מה שנעשה 'איתי', איך אני יכול לדבר ממישהו אחר?!"

ומפני מה כן חושבים על השני? כי לא רואים! ומדוע? כי הצדיק נעלם! הצדיק נמצא בהעלמה, וכאשר הוא נעלם - הרי שהעינים של כל ישראל נעלמים, אין לעם ישראל עיניים, הם לא רואים, לא רואים איך ובאיזה מצב נמצאים באמת, ולא רואים את גדלותו של השי"ת, לא רואים!

זכורני מהתקופה שהייתי במשך כמה שנים יחד עם חמי (ר' אהרן מקיבליטש) עליו השלום, - אף פעם לא דיבר מאנשים אחרים!, לא עלה על הדעת שהוא ידבר פעם על אחרים? אף פעם לא.

והיו עוד כאלו יהודים עובדי ה'. כי יהודי שהיה 'מתבודד', ויהודי של 'קימת חצות', אף פעם לא חשב על אחרים, "אין לי זמן לחשוב על אחרים!"

אף שלדבר יחד בענייני עבודת ה' ויהדות - זה בוודאי היה, אבל לחשוב ממה שהולך אצל השני - "זה לא! זה אינו כראוי וכהוגן", וכי רק אני בסדר?!

לסיכום, יש לנו לדעת שב"ה יש לנו את רבינו ז"ל אצלינו, השי"ת עזר לנו, ויכולים אנו לזכות שיהיו לנו על ידו 'עינים' ונוכל לראות עממה, והעיקר שנראה את *עצמי* - היכן 'אני!' המתנה הגדולה היא, כאשר אדם יודע מה המצב עם עצמו.

וכמו שיכול להיות שבנקי יפשוט רגל, ואפלי יהודים יבכו בגללו? כי לא ידעו היכן הוא אוחז בעולם! מבחוץ חשבו שהוא הבנק הכי טוב בעולם - אך בפנים הכל חלודה - רקוב ומלא תולעים. ועל כך כולם בוכים ומיללים, וחלילה מסתלקים מתוך צער.

כן הוא אצל כל אחד, כאשר לא יודעים היכן נמצאים בעולם, יכולים כל כך לטעות, כל כך להיות בריקבון ומלא תולעים, ולחשוב ששנים משהו!...

צריך לעיין בתיקון העולם...

עד היכן הדברים מגיעים... זכורני, מה שסיפרו פעם באומן, שהיתה גזירה על היהודים, אצל ניקולאי הראשון ימח שמו.

והלכו אצל המפורסמים, ובקשו מהם, "עשו נא משהו בעניין זה!!!!" - רצו שיגזרו להתענות! השיבו להם בערך בלשון הזה: "האם אני צריך לצום כשאנשים אכלו במסעדה בליל יום כיפור?!"

נתיב לא ידעו עיט

נתיבות ומסילות בדרכי קנין ההתבודדות

מה נאה תיקונה של מלכות, עת משנן היהודי, פעם אחר פעם: כעת מקיים ובונה אני עולמות שלמים; במעשיי הנוכחיים מביא אני שעשועים לקב"ה שלא עלו מעולם, מתקן תיקונים נפלאים שלא תוקנו מאז בריאת העולם!

פרק ז'

ללכת עם האמת עד הסוף

רמזים נפלאים ודרכים מאירים במעשה ממלך עניו' בשיעור מיוחד שנמסר על ידי הגאון החסיד ר' גדליהו אהרן קעניג זצ"ל לרגל היארצייט כ"ג תמוז תש"ם - תשפ"א

מעשה במלך אחד והיה לו חכם. אמר המלך להחכם: באשר שיש מלך שחותם עצמו שהוא גבור גדול ואיש אמת וענו. והנה גבור אני יודע שהוא גבור... אך מה שחותם עצמו איש אמת וענו זה איני יודע, ואני רוצה שתביא אלי הפאטרעט של אותו המלך, כי יש להמלך כל הפאטרעטין של כל המלכים, והפאטרעט שלו לא נמצא אצל שום מלך, כי הוא נסתר מבני אדם, כי הוא יושב תחת כלה, והוא רחוק מבני מדינתו:

הלך החכם אל המדינה. אמר החכם בדעתו, שצריך לו לידע מהות המדינה, ועל ידי מה ידע המהות של המדינה? על ידי הקאטאוויש של המדינה (הינו עניני צחוק, שקורין קאטאוויש), כי כשצריכים לידע דבר, צריכים לידע הקאטאוויש של אותו הדבר, וכו' עיי"ש

אפשר קצת להביא לכלל הבנה את המעשה; שזהו משה רבינו ע"ה שהוא הביא את התורה הקדושה כאן בזה העולם, להתחיל זה התחיל מאברהם אבינו.

שכן זה העולם הוא כולו שקר כפי שאנו יודעים, - רגיל אצל בנ"א שקוראים לזה העולם 'עולם השקר'. אבל העיקר הוא; שאף בזה העולם צריך להמשיך את האמת של המלך שהוא אמת, את הענווה של המלך שהוא עניו, את החכמה של המלך שהוא חכם גדול, ואת הגבורה; שכן לזה העולם צריך להיות גיבור חיל לעמוד בכל הנסיונות. אדם אשר רוצה להיות מעורב בזה העולם - נעשה כמוהם, אבל לא בשביל זה ברא השי"ת את העולם, השי"ת ברא את העולם - אומרים חז"ל: "בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ - בשביל ישראל שנקראו ראשית, בשביל התורה שנקראת ראשית" צריך שיהיה

'עם ישראל' וצריך שתהיה תורה - יהודים שיקיימו את התורה; צריך שיהיה עם שיקיים את התורה.

הותחל בזה העולם לחפש את זה המלך; אם יש בכלל כזה מלך, - שהוא גיבור אנו יודעים כי לברוא כזה עולם, עם כאלו ימים... [- בוודאי צריך גבורה גדולה]. והוא אינו נמצא כאן בזה העולם, זאת אומרת: לא רואים אותו בגלוי, כמובן בוודאי ה' נמצא בעולם, "מלא כל הארץ כבודו", אבל מי יכול לומר שהוא ראה את ה' יתברך, תתפוס יהודי ברחוב, תשאל אותו: ראית את ה' הוא יענה לך: לא, אני מאמין, אבל לראות את ה' - מי ראה? - אפי' אברהם אבינו בשעה שהוא התחיל להבין שצריך להימצא אחד שהוא מנהיג את העולם, - הוא גם לא ראה אותו מיד בהתחלה, לאחר זמן הוא ראה את ה', אך לכתחילה רק עם השכל שלו - עם חכמתו; שהוא הבין שהעולם הזה הוא כולו ליצנות, כולו 'קאטאוויש' (- שחוק וליצנות), וכל אחד היה רוצה לאכול את האחר, כל אחד היה רוצה רק לרמות את האחר, להוציא בערמה (- 'ארויס נארין') מהאחר; עד שזה הגיע למשה רבינו עליו השלום שהוא היה זה האדם שהניח את כל מוחו ואת כל כוחו - להעמיק את האמת בעולם, ולהביא את תמונת ה' בזה העולם, זהו שכתוב אצל משה רבינו: "ותמונת ה' יביט", שמשה רבינו - הוא ראה את התמונה של ה'. את התמונה הזו של ה' שהוא ראה; הוא הכניס בתורה הקדושה; בכל האותיות של התורה, ה' - התורה הק' עם כל אותיותיה, עם כל המילים שלה; כפי שזה מחולק; - המילים, הפסוקים, - זו התמונה של ה', והוא הביא את זה בזה העולם.

בזו התמונה של המלך - מלך מלכי המלכים; שם כתוב בענין אמת, שם כתוב בענין כל החכמות שבעולם, שם כתוב על הענווה שצריך שיהיה לאדם; לא להתגאות על זולתו, שכן בתמונה של

המלך; שם הוא ממש, - המלך בעצמו. אז למשל: כשאדם חושב באיזה 'מחשבה'; מי, מה, מתי, - מי יכול להגיד לו שיש אלוקים בעולם, וכי משהוא ראה אותו? בא נהיה כמו כולם; כל העולם רודף אחרי התאוה הזו ואחרי התאוה ההיא, מתנהגים כך, מתנהגים כך, נהיה אחד מהם; כפי שכל העולם מתנהג.

אבל מי שיש לו קצת שכל; ממילא, כשמתבוננים אחר דבר כזה, איך שהעולם הזה מתנהג; מיליארדי אנשים מתנהגים כך? כלל לא חושבים שיש אחרת; שיש אחד - 'מנהיג ומשגיח', ושיש אחד שעבור זה נצטרך לתת דין וחשבון, יכול לעלות במחשבה: אולי אין בכלל? אבל החכם הזה הבין שמוכרח להיות!

אם מוכרח להיות; היינו יכולים לחשוב, שאם הרבש"ע מניח לעולם להתנהג - מיליארדי אנשים כפי שהם מתנהגים, עם כל השיגעונות שלהם; יכול להיות שהמלך הוא גם ככה - שזהו אכן הרצון של ה', שאנו ניתן להימשך חלילה אחר כל התאוות.

זהו מה שהחכם אמר למלך: היינו יכולים לומר שהמלך הוא גם כזה, אבל בגלל שאנו רואים שהמלך נסתר בזה העולם, דווקא בגלל הדבר הזה שאחרים מחמתו שואלים את השאלה: היכן הרבש"ע? ומזה הם רוצים להוכיח חלילה שאין רבש"ע, - מותר לעשות מה שרוצים, - בדיוק להפך: בגלל קושייתם - זהו התירוץ; בגלל שהעולם מתנהג כמו שהוא מתנהג, וכל אחד ממנה אחר הבליו, ולא רוצה לחשוב בגין התכלית, - לכן לא רואים את הרבש"ע; כי הרבש"ע לא יכול להסתכל איך שהעולם מתנהג, אז הרבש"ע נסתר מהעולם, אבל הוא נמצא ומסתכל היטב בעולם; דרך הוילון. אבל החכם רוצה להכניס את זה - לרחם על העולם, שהעולם לא ירדוף אחר התאוות, שייזכרו שיש כזה מלך; ושיעשו את הרצון של המלך, - אז הוא התייגע להוריד את התמונה של המלך כאן בזה

העולם, עד שהוא זכה להוריד את ה'מתן תורה' כאן בזה העולם, ולהראות מה הרבש"ע רוצה; שהרבש"ע רוצה שנתנהג - אמת, - שלא נרדוף אחר התאוות כפי שכל העולם מתנהג, שלא נעבוד ע"ז כפי שהעולם מתנהג, שנעבוד רק רבש"ע אחד, וזה התורה הקדושה.

אנו אווזים היום לפני פורים, פורים - אומרים חז"ל; יהודים קיבלו את התורה בשמחה, אז צריכים אנחנו מעט לחשב שזהו כמו 'מתן תורה' חדש, ואנו כל היהודים צריכים לקחת את עצמינו לאלו הדרכים הנכונות שמובאים בתורה, וקושיא זו שהחכם פה שאל: "על מי אתה מלך?" - שרואים שכל העולם מתנהג אחרת ממה שרצון ה' הוא, ויש רבש"ע - בשעה שכל העם מתנהג כנגד,

- א"כ מה הפירוש שהוא מלך על העולם, עם מה הוא מלך על העולם, - כשהוא רוצה כך, וכל העולם מתנהג אחרת; לכן, - זה היה העבודה הזו של משה רבינו; אכן להמליך את הרבש"ע בזה העולם, שבאמת יהיה התגלות של המלוכה של ה', רק שכך היה הרבש"ע - עד שאברהם אבינו הגיע; בעיקר עד שמשה רבינו הגיע, - היה שהרבש"ע הוא המלך; הוא ברא את העולם, והעולם מתנהג כמו עולם... אבל זה לא היה בגלוי, לכן היה לשאול קושיא; על מי אתה מלך? - כשהעולם מתנהג אחרת. משה רבינו עשה בכך שהוא התייגע, והוא התנקה מכל התאוות, וזכה להגיע עד שהגיע... זאת אומרת; הוא עבר דרך כל ההבלים של העולם הזה; הוא הניח שירמו אותו, הניח שירמו אותו, ובכל ההבלים; הוא לא נלכד, שכן לפעמים מצוי איש אמת שרוצה להיות 'ערליך' (- ראוי), אבל היות שפלוגי רימה אותו - מוכרח הוא ג"כ להתגלגל בזה הגלגל, זהו זה! העולם מתנהג כך - מוכרח הוא ג"כ

החכם רוצה להכניס את זה - לרחם על העולם, שהעולם לא ירדוף אחר התאוות, שייזכרו שיש כזה מלך; ושיעשו את הרצון של המלך, - אז הוא התייגע להוריד את התמונה של המלך כאן בזה העולם, עד שהוא זכה להוריד את ה'מתן תורה' כאן בזה העולם

כך להתנהג, - שכן זהו מעגל - סביבון - גלגל, - נגררים אחר הגלגל. משה רבינו לא היה כך, משה רבינו עבר את כל הדברים; רימו אותו לכאן ולשם, לשם ולכאן - הוא החזיק באמת! כל צדיקי הדור החזיקו באמת, אחר שרימו אותם, הם לא אמרו: לא! פלוגי רימה אותי, - א"א לנהוג בעולם באמת, חייבים ללכת עם שחיתות (- 'פאלשקייט'), אבל כך לא מביאים תורה בעולם, כך לא מביאים את הרבש"ע בעולם, עם כל הרמאות; הוא הניח שירמו אותו, רימו אותו, לקחו שוחד, לא רצו להכיר אותו, והוא הלך הלאה עד הקיסר, ובהכל הוא אחז באמת, ולא נטעה והתבלבל בתסבוכת של זה העולם; אזי; הוא זכה להביא את ההשגחה של הרבש"ע, את התורה של הרבש"ע בזה העולם, ולהמליך את הרבש"ע בעולם; שיהיה לרבש"ע עם בעולם שהם יקבלו את המלכות שלו, ומהעם הזה יצא המלכות על כל העולם.

רק יש עמלק אחד שהוא 'כופר' - אחרי הכל, הוא לא רוצה בשום אופן לדעת כלום; ע"ז יש לנו ב"ה, - היום קיימנו מצווה של מחיית עמלק, - של פרשת זכור, בכתבי האר"י מובא שנאמין שבכל שנה נעשה חלק ממחיית עמלק, ואחר שיהודים מחו חלק מעמלק עם המצווה שקימו; שזהו ה'קאטאוויש' (=שחוק) של העולם, שכן עיקר הכח של עמלק - דיברנו; שזה בעיקר; הכח של ה'קאטאוויש', של הליצנות. כאשר מפנים (- מ'ראמט אויף) חלק מה'קאטאוויש' נעשה קרוב יותר לאמת. ומגיע כעת פורים; יהודים יקבלו את התורה שוב בשמחה, נתחיל לקיים את התורה - יתגלה מלכות שמים על עם ישראל ועל כל העולם.

לקראת קיבוץ ראש השנה תשפ"ב הבעל"ט

אל הנחשק העולה על הכל!

מסילות נפלאות לשבירת מניעות המוח והלב המתגברות בשנה זו במיוחד לקראת קיבוץ ראש השנה באומן בהשפעת המאורעות דאשתקד, נובעות מגילויי אור האורות שלא נשמעו מעולם ברזי מעלת הרצון וסוד ההוצאה מן הכוח אל הפועל

מלחמה! (משלי כ יח). למרות הערך העצום שנודע לקוראי מפות מוכשרים ולצבא חזק, מי שינצח בסופו של דבר הוא לא זה שבמישור המרעיש והמפוצץ יחזיק בכוח רב יותר אלא מי שיהיה בידו יתרון במישור השני, במישור הסמוי והנעלם: זה שיצליח להגות את תכסיסי המלחמה המתוחכמים והערמוניים יותר, אלו חוץ, במישור ה"מעשה", אלא שאדרבה: מה שנראה ומה שמוצג הוא ההיפך הגמור ממה שמתרחש באמת (במישור "עומק המחשבה"). מרגל חשאי מוצלח אחד, כזה שכוונותיו האמיתיות מנוגדות תכלית הניגוד למראה ולמעשיו החיצוניים - שווה לאין שיעור מאלף אלפים וריבי רבבות חיילים שכוונותיהם מתגלות בעליל ובשפץ קצף במראיהם ובמעשיהם!

זהו אחד ההבדלים העיקריים בין הגלות הראשונה לגלות האחרונה ובין הגואל הראשון לגואל האחרון.

שורש מצח הנחש

אילו היתה הסטרא-אחרא משתכללת מדור לדור רק בהגברת והעצמת כוחות טומאה ואפיקורסות חשופים וגלויים שחור על גבי לבן, היא לעולם לא היתה מביאה את כנסת

המלחמה הניטשת בין הקדושה לסטרא-אחרא, ככל מלחמה בעולם, מתרחשת בשני מישורים: המישור הנגלה והמישור הסמוי מן העין.

במישור הנגלה - הפעולה הצבאית הנראית כלפי חוץ היא בעצם ביטוייה המעשי ומימושה של התכנית שנהגתה במוחם של שרי הצבא. בשלב הראשון, שלב ההתייעצות וההיגוי, נלקחים בחשבון תנאי השטח, חוזקה של החומה ועוצמתו של האויב. לאחר מכן, לקראת היציאה לחזית, מגוייסת כמות החיילים הנדרשת, נערכים אימונים בהתאם לתכניות הלחימה שעלו במחשבה תחילה והצבא מתפרש לאורך קו ההתקפה איש על מחנה ואיש על דגלו ומשתדל לעשות ככל אשר לאל ידו על מנת להביא את הנצחון. מישור זה של פני המלחמה מורכב מהשילוב הנכון של צמד ה"מחשבה" וה"מעשה", ה"אסטרטגיה" וה"הוצאה לפועל". מבחינת מישור זה, מה שחשוב הוא "גבורה" ו"כלי קרב", לכאורה: מי שישכיל להרבות לו חיילים וסוסים וחרבות ויסתער ויכה בעוצמה רבה יותר - הוא זה שינצח.

אלא שלאמתו של דבר, לא כאן יוכרע גורלה של המערכה. "טובה חכמה מכלי קרב, טובה חכמה מגבורה" (קהלת ח טז יח) ו"בתחבולות עשה

לגבי מעמדו ומצבו הכללי של עם ישראל כולו. לא המתקנות המדומה שבפרי האסור היא זו שמפתה וכובשת את הלב, אלא כוח ההצגה והתחפוש של הנחש, היכולת הכמעט אינסופית שלו להציג את השקר הגדול ביותר כאמת שאין צרופה ממנה ולהיפך.

"יש בחינת שער החמישים של הטומאה, שהוא כנגד שער החמישים של הקדושה" - מודיע לנו מוהר"ת (ליקו"ה סימני בהמה וחיה טהורה ד טו) את אשר קורה איתנו באחרית הימים - "שזה השער כולל כל הסטרא-אחרא והקליפות וכל השקרים והרמאות וההטעאות שבעולם, שמעוצם ריבוי השקרים והרמאות שיש שם הוא כמעט בלי גבול ומנין... והוא יונק כל כך מהקדושה והאמת עד שיכול, ח"ו, לבלבל ולהעלים כל מיני אמת שבעולם ולהפוך ברמאותו וערמתו הגדולה והעמוקה בלי שיעור, להפוך מאמת לשקר ומשקר לאמת, לשום רע לטוב וטוב לרע. וכשזאת הסטרא-אחרא והשקר מתגבר, ח"ו, אז נאמר: 'טבעתי ביוון מצולה ואין מעמד וכו', שזהו בחינת תוקף מרירות הגלות האחרון המר והארוך הזה, שנאמר עליו: 'ותרד פלאים וכו', ונסתר ונעלם הקץ הפלאות, כמו שנאמר: 'עד מתי קץ הפלאות'..."

מהי אם כן תקוותנו במצב כה חסר סיכוי? "ועל כולם אין לנו להישען עתה בדור הזה, באחרית הימים האלה, כי אם על כוחו של **זקן שבוקנים** דקדושה, כפי אשר הוא **העמיק העמיק מאד מאד** לחשוב על אחריתנו וכו'" (עלים לתרופה שעח).

עם עיקש תתפתל

כל שאר שרי צבאות ישראל, אלו שחיברו ואיחדו כדבעי את ה"מחשבה" וה"מעשה", המה הגיבורים אשר מעולם אנשי השם, "רבות בנות עשו חיל" - לוחמים בעוז ובגבורה ומנצחים לשם ולתפארת בכל החזיתות בהם נושאים ראש האויבים גלויי הפנים, אך מול לוע נחשיותו הערמונית עזת המצח של אותו ענק עטוי "מצחת נחושת" - "...כל איש ישראל בראותם את האיש וינוסו מפניו ויראו מאד" (שמואל א יז כד). "...כמה גיבירין, כמה מארי תריסין, אתכנשו בבי מדרשא, לאגנחא קרבא עם חוויא בגינה, ויפן כה וכה וירא כי אין איש, לית בהון דקטיל לחוויא" (תיקוני זוהר תיקון כא). "...אין אתם יכולים לרפאות את הבת מלכה!" (סיפורי מעשיות, המעשה משבע בעטלערס, היום השישי).

כנגד עקמימותו לאין גבול של אותו נחש עקלקל שמלחמה לה' בו מדור דור, לא ניתן

להסתייע בצדקתם וישרותם של כל אלו, כאן מתבקש "כוחו הגדול והנורא מאד מאד עד אין סוף ואין תכלית" (עלים לתרופה תלג) של אותו יחיד ומיוחד שעלה ונכלל (לא רק ב"מחשבה" אלא) ברום העליון שם "מאד עמקו מחשבותיך" (תהילים צב) המסוגל אף הוא "להתפתל עם העיקש" כ"אחיו ברמאות... בגנבה וערמה גדולה, כדי להוציא בני אדם מרשת הסמך-מם שנפלו לשם על ידי דרכי גניבתו" (ליקו"ה גניבה ג ב). "...עד דייתי ההוא דאתמר ביה: ויפן כה וכה ויך את המצרי, ובגין דא אתמר: 'עד כי יבוא שיל"ה, שיל"ה מש"ה... איהו קטיל לחוויא!" (תיקוני זוהר שם). "...ואני יכול להיכנס לתוך כל העשרה חומות של מים... על כן אני רופא אותה!" (סיפורי מעשיות שם ועיין ליקו"ה ראש השנה ו, תולעים ד).

בבחינה עמוקה מני עומק זו של סוד ההתלבשות וההתחפשות דקדושה אכן נעוץ כל עניינו ודרכו של אור האורות בחיר צדיקיא וכל מעשה תקפו וגבורתו ופרשת גדולתו. זהו סוד כל יגיעותיו וטרחותיו יומם ולילה משחר טל ילדותו ועד אחרית ימיו בעלמא הדין כאותו בן מסור ונאמן ש"הולך וקופץ בתוך הסוללות הגדולה, בתוך קשרי המלחמה, ומגלגל עצמו בכל מיני רפש וטיט כדי לעשות נחת רוח לאביו, מה שאפילו עבד פשוט לא היה עושה עבודות כאלו" (ליקו"ה מ"ב ה טו); זהו סוד כל נהרי נחלי תורותיו אותן הנביע ממקור החכמה הקמיץ והסתים שמעולם לא שאב אדם משם כשהוא אורג ושזר מעילה לעלול מלאכת מחשבת של דרכים וכלים חדשים ומחודשים שלא שמעה אוזן ולא שזפה עין; זהו סוד סיפורי מעשיותיו - "כי כמו שהבעל-דבר גנב לב האדם על ידי שהלביש את עצמו במצוות עד שהביאו לידי עבירות רחמנא ליצלן, כמו כן עושה הצדיק, כי הוא מתלבש את עצמו בסיפורי מעשיות שהם סיפורין דעלמא... שנדמים כאילו הם רחוקים מהתורה, ובהם דייקא מעלים את התורה ועל ידי זה דייקא מוציא את הנופלים מאד מבין שיני הסמך-מם, אפילו אלו שנפלו מכל השבעים פנים של תורה" (שם ג); זהו סוד עצתו העיקרית, עצת התפילה וההתבודדות, אותה הנחיל לעם סגולה כחוק בל יעבור - "כי כל זמן שאין האדם זוכה לתפילה בשלימות, אף על פי שעוסק בתורה שזה עיקר התכלית, אף על פי כן עדיין אינו בטוח מאונאות וטעויות של הבעל דבר, כי לא זכה נעשית לו וכו', ומי יודע כמה רשתות הבעל דבר פורש עליו, אבל כשזוכה לתפילה, הוא בטוח מכל אונאות וטעויות לעולם, זהו בחינת גאולה אחרונה שאין אחריה הפסק" (שם אונאה ג ד); זהו סוד פסגת כל מסכת מסירות נפשו וגופו כאשר בחר להיטמן בקרבה של אדמת עפר חוץ לארץ, "אצל הקצה והסוף של ישראל במקום שגבול ישראל כלה"

מרגל חשאי מוצלח אחד, כזה שכוונותיו האמיתיות מנוגדות תכלית הניגוד למראה ולמעשיו החיצוניים - שווה לאין שיעור מאלף אלפים וריבי רבבות חיילים בעליל ובשפץ קצף במראיהם ובמעשיהם!

(חיי מוהר"ן קצה), "ונדמה להסטר-אחרא שהיא בולעת את הגוף הקדוש הזה, אבל זה הגוף הקדוש הוא בעל כוח גדול ועומד להסטר-אחרא בצווארה עד שמוכרת על ידי זה להקיא הקאות הרבה מקרבה ובטנה וכו' עד שיגמור הצדיק מה שהתחיל... ועל כן שם על קברו יכול כל אחד להתתקן, אפילו הגרוע שבגרועים!" (ליקו"ה חול המועד ד טו).

בעומק נקודת הראשית

אלא שאותו גיבור ואיש מלחמה, אותו חלוץ ונחשון ההולך לפני המחנה, אינו יכול בשום פנים ואופן להביא את מלאכתו לידי גמירא בלעדי התגייסותו והצטרפותו של שאנו. בדיוק כפי שמובן לנו ש"אנחנו בלעדינו אינו יכול לעשות כלל!" (ראה חיי"מ של ובליקו"ה מנחה ז בארוכה). לשם כך הוא מזמין את כולנו ליטול חלק ב"ראש השנה שלו העולה על הכל", באותה עבודה עמוקה ונעלמת ב"יום הכסה" "כסא דמתכסיא", בנקודת הראשית המכוסה והבלתי נתפסת של עומק דעומק תחילת מחשבת הבריאה (עייני תוס' ראש השנה דף כז. ד"ה כמאן וכידוע), באותה פעולה אלוקית קדומה וראשונית שאין תוכה כברה, שכלפי חוץ היא נראית כיצירת חלל פנוי וכיסוי ולבוש והסתרה בעוד פנימיות כוונתה ומטרתה היא ההיפך הגמור: גילוי אור האין סוף בכל העולמות מראשית ועד אחרית, ושמיאל: דווקא בה וממנה טמון ונמשך הכוח הנפלא להילחם זה לעומת זה בכל תחבולותיו ותעלוליו של אותו רמאי וכזבן שכל כולם אין תוכם כברם.

ובזאת מאמינים כולנו אמונת אומן ללא כל פקפוק: כי תיקון כל הנשמות והעולמות וגאולת כל הדורות מתחילה ועד סוף ללא שום יוצא מן הכלל - הכל כאשר לכל תלוי ועומד בנסיעתו של כל אחד ואחד לחלקת מחוקק ספון ביום הרת עולם. כל מי ומי שזוכה ומתאסף לשם הריהו מוסיף כוח ומקבל כוח, לעצמו ולכל באי עולם, ללחום כדבעי במלחמת עולם מתעתעת זו שאיש אינו יכול לה ולברר אט אט בבירור אחר בירור את הטוב מן הרע ואת האמת מן השקר, ואם אכן נחלץ כולנו חושים, מדי שנה בשנה, לעלות ולהיראות ב"מקום המוכן לו מששת ימי בראשית לעסוק שם בתיקון העולם לדורות" (ימי מוהר"ן טו), הרי ש"כל נסיעה ונסיעה של כל אחד ואחד יהיה לה חלק בקץ הגאולה" (כוכבי אור, בשם מוהר"ן ת), ובמהרה במהרה קץ יושם לחושך ויימלא כבוד ה' את כל הארץ לעיני כל חי.

מה אם כן, בכל זאת, נותר לבעל-דבר לעשות מלבד לשבת ולהתכונן בחירוק שיניים לקיצו הסופי הקרב ובא?

רק דבר אחד: לנצל את כל כוח שקרנותו ורמאותו על מנת להגביה חומות ולהטיל מלוא חופניים קוצים וברקנים על פניהם של כל הדרכים המובילות לאותו תיקון נורא ונפלא העולה על הכל! אם כל הגעה והגעה לשם חותכת בבשרו החי ומאיימת לחסל אותו כליל ולא להותיר ממנו שורש וענף, הרי שבמלחמת הישרדותו חסרת הברירה הוא גייס את כל שארית כוחותיו אלו כדי להשאיר כמה שיותר מתקבצים אפשריים בכל מקום אחר עלי אדמות מלבד אותן ארבע אמות.

כלפי מה הדברים אמורים?

"כוח הרצון" ו"חשיבות הרצון"

נעבור אפוא מן התיאור הכללי אל ההתייחסות הממוקדת וננסה להזריח מעט מן אור האמת שיפזר הרבה מן ערפל השקר שמתשטש ומטמטם לא מעט מוחות ולבבות בימים אלו. הבה ניגש לפרום את חוטי מסיכת אחד השקרים התחבולניים ביותר שהבעל-דבר טרח לתפור מהדורה משופרת שלה לכבודה של שנה זו במיוחד. חשוב יהיה להתעכב כאן קמעא להתבוננות קלה בכדי שזיהוי של השקר והפרכתו של אותו שקר יתבצעו בצורה הבהירה והמאלפת ביותר.

ובכן:

אחד מהגילויים המרכזיים ביותר בתורת האמת של רבינו הקדוש הוא **סוד הרצון**, "ואי אפשר לבאר בכתב עוצם מעלת הרצון והכיסופין דקדושה כפי מה שהבנו מדברי רבינו הקדוש ז"ל, כפי מה שזכינו לשמוע מפיו הקדוש בעצמו. כי בכתב אי אפשר לבאר אפילו קצה, אפילו חלק מאלף, וכבר גילה כמה וכמה תורות גבוהות על זה אשר נדפסו כבר, אבל יותר מזה הבנו מפיו הקדוש ומתנועותיו הקדושים ורמיזותיו הנפלאים בעת שדיבר מזה כמה וכמה פעמים" (ליקו"ה ערב ג ה).

מעיון בתורתו של רבינו ובדבריו של מוהר"ן בנושא, עולה בבירור כי סוד זה של "מעלת הרצון" כלול משתי בחינות: **כוח הרצון, וחשיבות הרצון**. כלומר: יש כאן גילוי כי כוחו של רגש הרצון הוא חזק לאין גבול, וממילא ככל שרגש הרצון יתגבר יותר - כך יפעל רגש זה פעולה ממשית בעולם וישנה את המציאות: המניעה תישבר והדבר שהיה עד כה רצוי ונחשק יתממש בפועל. במקביל, מגלים לנו כי גם אם המציאות לא השתנתה, המניעה לא נשברה, והדבר הרצוי והנחשק לא התממש, הרי שעצם הרצון, הרגש הזה עצמו של רצון לדבר שקדושה, הוא עצמו הדבר החשוב ביותר.

אין כאן המקום להכביר במובאות לגבי כל אחת ואחת משתי הבחינות. להדגמת הדברים שנאמרו על הבחינה הראשונה, דיינו אם נצביע

על דברי רבינו בליקו"מ תורה ס"ו (אות ד): "וכלל הדברים האלה, **שכל מה שהאדם חושק באמת, בוודאי יוכל לגמרו ולהוציא מכוח אל הפועל, ולא יוכל למנעו מזה שום מניעה ואונס**, רק צריך שיהיה החשק גדול מאד, כפי מעלת הנחשק... וזה יוכל להבין מהמניעה בעצמה, שכשרואה המניעה מתגברת ומשתטחת ועומדת לפניו, ומונעת אותו מאד, ידע ויבין מזה, שהנחשק גדול מאד, ועל כן צריך להתגבר, שיהיה לו חשק גדול מאד מאד, כפי הנחשק, וכפי המניעה כנ"ל, **ואז בוודאי יוכל לגמרו כנ"ל**". על דברים אלו כותב רבי נתן (ימי מוהר"ן ח"ב לא): "ומי שייקח דברים אלה בלבו היטב באמת, יוכל על ידי זה **לשבר ולעבור על כל המניעות שבעולם, ולהשיג ולהגיע לכל הדברים שבקדושה שירצה**".

לגבי הבחינה השנייה, הרי שבראש ובראשונה ישנו דיבור מפורש של רבינו על כך, וכפי שכותב מוהר"ן לבנו (עלים לתרופה שסא): "וכבר שמעתי ממנו ז"ל בפירוש שאפילו כשאין מוציאין **מכוח אל הפועל מה שחפצים איזה דבר שבקדושה, אף על פי כן הרצון בעצמו טוב מאד**", ובמכתב אחר (שם קצב): "ואם המניעות והטרדות משתטחים שכמעט קשה לעשות שום עבודת ה', על זה **כבר הקדים לנו הרועה ישראל והודיענו שהרצון והשתוקקות והכיסופין בעצמם טובים מאד**, ושהרצון בעצמו נחשב כאלו לומדים בספר וכו'", וכפי שמוהר"ן מרחיב על כך ש"מחמת שאין יודעין מעלת הרצון **שהרצון בעצמו טוב מאד**, על כן כשרואין שכמה פעמים רצו ברצון חזק לה' יתברך ואף על פי כן עדיין לא זכו לעבודת ה' יתברך וגם קצת פגמו יותר, על כן הם מתיאשים בעצמן ושוכחים לכסוף יותר עד שנתעלם הרצון אצלם, ובאמת זה הפגם קשה יותר מן הכל, כי איך שהוא על כל פנים אל ירפה את הרצון ולא יטוש ולא יעזוב את הרצון" (ליקו"ה ערב ג ה), "שכבר גילו לנו הצדיקים אמיתיים שהרצון הטוב בעצמו יקר וחשוב מאד מאד וזה בחינת עיקר התכלית האחרון" (שם נטילת ידיים לטעודתו גב).

והנה, באופן נדיר ויוצא מן הכלל, הגנו מוצאים לכאורה בדברי רבינו לגבי כל אחת ואחת משתי הבחינות הנזכרות, **התייחסות מפורשת של הבחינה האחרת ושלייתה כביכול, על מנת להעצים את מעלתה של הבחינה הנידונה!** כלומר: כאשר רבינו בא להדגיש את הבחינה הראשונה, את כוח הרצון, הרי שהוא מזכיר את הבחינה השנייה, את בחינת **חשיבות הרצון**, ולכאורה מפחית בערכה, וכך ממש בבואו להדגיש את הבחינה השנייה שאז הוא מזכיר את הבחינה הראשונה ולכאורה ממעיט את דמותה, וכדלהלן:

בספר ליקוטי מוהר"ן, תורה ס"ו, מדי גלותו את סוד **כוח הרצון**, הרי רבינו מאריך ומבאר: "כי אין להאדם לפטור את עצמו ולמצוא לעצמו תירוץ, על ידי המניעה, לומר שהוא **חפץ לעשות אותו הדבר**, רק שאי אפשר לו

מחמת המניעה והאונס, ועל כן יהיה נחשב לו כאילו עשאה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (ברכות ו): 'חשב לעשות מצווה ונאנס ולא עשאה, כאילו עשאה'. כי באמת בוודאי כשיש לו אונס, נחשב כאילו עשאה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל, אבל כל זה נאמר על מי שרוצה לצאת בזה אזי יוצא בזה, כי מה לו לעשות כי יש לו אונס. אבל מי שאינו רוצה לצאת, רק שהוא רוצה המצווה בעצמה או הדבר שבקדושה שרוצה לעשות הוא חפץ בהדבר עצמו, אם כן **מה מועיל לו מה שמקלין לו שנחשב כאילו עשאה? כי אינו מקרר דעתו כלל בזה, כי הוא תאב וחפץ ומתגעגע מאד לעשות המצווה בעצמה, ולא לצאת עם הכאילו, שנחשב כאילו עשאה. כי באמת ראוי לאיש ישראלי, שיגמור חפצו ורצונו בכל דבר שבקדושה מכוח אל הפועל**". והרי ש"חשיבות הרצון" הושמה כאן כביכול בצל

באופן נדיר ויוצא מן הכלל, הגנו מוצאים לכאורה בדברי רבינו לגבי כל אחת ואחת משתי הבחינות: "כוח הרצון" ו"חשיבות הרצון", התייחסות מפורשת של הבחינה האחרת ושלייתה כביכול, על מנת להעצים את מעלתה של הבחינה הנידונה!

לטובת הדגשת "כוח הרצון".

ואילו בספר שיחות הר"ן, באחת השיחות בהן מגלה רבינו את סוד **חשיבות הרצון** (שיחה יד), הרי שהדברים שהובאו זה עתה (לגבי "כוח הרצון") מוזכרים שם כשכביכול הקולמוס מעביר עליהם קו: "...והעיקר הוא הרצון והכיסופין, ואף על פי שאין לצאת בזה (כמבואר במאמר 'זיהי נא פי שנים', בלקוטי מוהר"ן ס"ו), **אף צריכין להוציא מכוח אל הפועל דווקא... אף על פי כן גם זה טוב כשאוחזין בזה שאין רוצין לצאת עם האונס רק שכיסופו חזק ורצונו תקיף מאד לזכות לעשות עבודת ה' בפועל, וזה הרצון בעצמו טוב מאד, ואם אף על פי כן הוא אונס ואינו זוכה אל העבודה, הרצון הנזכר לעיל בעצמו הוא טוב מאד**". והרי ש"כוח הרצון" כביכול הוסט הצידה על מנת לרומם ולהדר את "חשיבות הרצון".

והנה, לפום ריהטא הרי לפנינו סתירה גלויה ממש: בתורה ס"ו, כפי שראינו לעיל, אומר רבינו בלשון שאיננה משתמעת לשתי פנים כי בכל מצב של אונס בו האדם יתגבר ברצון וחשק מופלג כראוי לרצונו ולנחשק המנוע ממנו - הרי שהאונס יתבטל והרצון יתממש וייצא

אל הפועל, ואילו בשיחה הנ"ל אנחנו קוראים במפורש כי יתכן בהחלט מצב בו "כיסופו חזק ורצונו תקיף מאד לזכות לעשות עבודת ה' בפועל", ו"אף על פי כן הוא אונס ואינו זוכה אל העבודה!" מדוע לא התבטל האונס מכוח הכיסופים והרצונות החזקים והתקיפים מאד (כפי שתורה ס"ו מבטיחה)?

היישוב הפשוט והמתבקש לסתירה זו הוא בהבדל בין דרגות העוצמה של הרצון: תורה ס"ו מדברת על דרגת חשק עצומה ביותר "כפי ערך הנחשק", וחשק בדרגה שכזו הוא זה שכלפיו נאמר כי בכוחו לבטל את האונס, בעוד השיחה מתייחסת למצב בו החשק הוא אכן חזק ותקיף אך לא "כפי ערך הנחשק" ולפיכך האונס עדיין אינו מתבטל, והחידוש שבדברים הוא כי גם כלפי מצב כזה מגלה רבינו שהחשק עצמו, תהא דרגתו אשר תהא - חשוב וטוב מאד (כך גם ניתן להבין מנימת הדברים תוך כדי אזכור שיחה זו, לכאורה, בעלים לתרופא שסא, מכתב שחלקו הובא לעיל, שם מסיים מוהר"ן ת: "אף על פי שמבואר בהתורה 'זיהי נא פי שנים' שאין די בזה וכו', אף על פי כן הלוואי שנאחז בזה שיהיה הרצון על כל פנים חזק מאד להשם יתברך ולתורתו וכו'", אך עיין שם עוד), ואף גם זאת משני סיבות: ראשית, מכיוון שההתרגלות בעבודת הרצון, גם בדרגה הנמוכה ביותר של הרצון, תביא את האדם סוף כל סוף לידי כך שהרצון עצמו ילך ויתגבר במשך הזמן יותר ויותר עד שהאדם יגיע ברבות הימים לדרגת הרצון הנדרשת "כפי ערך הנחשק", ואז (כאשר הוא יעלה מדרגת הרצון המתוארת בשיחה לדרגת הרצון המתוארת בתורה ס"ו) אכן יתבטל האונס. שנית, מכיוון שמעלת הרצון, גם בדרגה נמוכה ביותר הרחוקה מאד מ"מעלת הנחשק", חשובה מאד (וזאת בגלל מעלת הרצון בשורשו העליון וכדלהלן).

יישוב זה לסתירה מניח כי כל המניעות כולן, ללא אף יוצאת מן הכלל, הינן תמיד מדומות, והסיבה לשבירתן או לאי שבירתן נעוצה רק בעוצמתו של הרצון: הדרגה הגבוהה ביותר של עוצמת רצון - תמיד תשבור את המניעה, דרגות נמוכות יותר - לא יצליחו לשבור אותן. לכאורה אלו דברים מפורשים של מוהר"ן ת (ליקו"ה ברכת המזון ד כ, ועיין גם ברכות השחר ה עח): "עיקר העקשנות הוא רק ברצון, שאיך שהוא על כל פנים לא יחליש את הרצון, ואפילו אם מונעים אותו באלפים ורבבות מניעות **שנדמה לו** שאי אפשר לשברם בשום אופן, אף על פי כן הוא יעשה את שלו וירצה בכל פעם ברצון חזק יותר, כי החשק והרצון צריך שיהיה כפי המניעה, כמבואר בהתורה 'זיהי נא פי שנים' (בסימן טו), ואם יהיה עקשן בהרצון לבלי להניח את הרצון והכיסופים דקדושה בשום אופן, אף אם מפילין אותו כמו שמפילין אותו, ח"ו, רחמנא ליצלן - אזי סוף כל סוף בוודאי יעזרו ה' יתברך לשבר ולבטל כל המניעות ויזמין לו כל מה שצריך... ויחזור ויסייעו בכל מיני סיועות... והמניעות יתפכו

לישועות, שיעזרו וישעו ה' יתברך ויסבב עמו סיבות לטובה באופן שיגמור ויוציא אל הפועל הדבר שבקדושה שהוא רוצה". מקריאה מהירה של הדברים ניתן להסיק כי בכל מצב בו לא נשברה המניעה הרי שהחסרון נזקף לחולשתו של הרצון ולא לאמיתיותה של המניעה, ובמצב בו האדם יגיע "סוף כל סוף" לדרגה הגבוהה ביותר של הרצון - אין שום ספק שהמניעה תישבר תיכף ומיד (וראה ימי מוהרנ"ת ע: "כבר חיזק אותו רבינו ז"ל הרבה בלי שיעור, ולימדנו שאין מניעה בעולם כלל ושהעיקר הוא הרצון והחשק והכיסופין וכו', כמבואר בסימן ס"ו ובכמה מקומות עיין שם").

אך יישוב זה, למרות נהירותו, אינו ממצה כלל את עומק העניין ובמידה רבה גם אינו נכון. הביאור היסודי יותר של הדברים, כפי העולה מליבונם וצירופם ובעיקר כפי שמתברר מתוך עיון מעמיק בתורה המדוברת מראשה לסופה, הוא כך: בוודאי ובוודאי ישנם מצבים וזמנים שבהם עוצמת המניעה והאונס היא כזו שבשום פנים ואופן לא ניתן לשבור אותה, וזאת, גם אם החשק יהיה בדרגת עוצמתו הגבוהה ביותר ו"כפי מעלת הנחשק" ממש, וכדברי מוהרנ"ת הברורים והנחרצים (בליקו"ה שם, באותו סעיף שהוא לעיל): "כי אפילו אם יהיה עקשן גדול ביותר בעבודת ה', אף על פי כן **בוודאי יש מניעות כאלה שאי אפשר לאדם לשברם...**

כגון תפיסה בכבלי ברזל, ח"ו, או חולאת, ח"ו, וכיוצא כאלה רבות, ח"ו". יתכן שיהודי ייכלא ימים רבים מאחורי סורג ובריח ללא תפילין ולמרות שעניו יכלו ונפשו תצא בדרגת חשק שאין למעלה ממנה לזכות למצוות-עשה זו - הוא יהיה "אנוס", הלכתית ומעשית, ולא יזכה לקיים את המצווה בפועל, והרי אנו שואלים: במה ייראה אפוא במצב כזה "כוח הרצון"?

כאן עלינו לחזור ולקרוא שוב, בדקדוק והטעמה נכונה יותר, את דברי מוהרנ"ת הנ"ל שזו לשונם: "אם יהיה עקשן בהרצון לבלי להניח את הרצון והכיסופים דקדושה בשום אופן, אף אם מפילין אותו כמו שמפילין אותו, ח"ו, רחמנא ליצלן - אזי **סוף כל סוף** בוודאי יעזרו ה' יתברך לשבר ולבטל כל המניעות... ויסבב עמו סיבות לטובה באופן שיגמור ויוציא אל הפועל הדבר שבקדושה שהוא רוצה!"

הדגש כאן הוא במילים: "סוף כל סוף", וזאת לא רק לגבי התגברות הרצון (אליו יזכה האדם "סוף כל סוף" וכו"ל) אלא אף ובעיקר לגבי שבירת המניעה גם במצב בו הרצון הוא בדרגתו הגבוהה ביותר. המניעה אמנם תישבר, אך לא תיכף ולא מיד אלא "סוף כל סוף"! (והדברים מפורשים יותר בדברי מוהרנ"ת במקום אחר (שם ברכות השחר ה מא): "...יחזק את עצמו להמשיך על עצמו הרצון ולקשר כל מחשבותיו ומוחו ולבו ודעתו לרצון הזה, שיהיה תמיד כל תשוקתו וכיסופיו ורצונו חזק רק להתכלית האמיתית הנצחי ולהוסיף בכל יום ויום מחדש

להתחזק בהרצון דקדושה בכל פעם ובכל יום יותר ויותר, ואף אם עובר עליו מה שעובר, אף על פי כן אל ירפה את הרצון בשום אופן בעולם... והעיקר שצריך להאמין שבכל יום ויום נעשים חדשות לגמרי על כן צריכין **להמתין ולהמתין עד יגיע יום ישועתו...** והעיקר להתחזק בכל אלו הימים שאינו זוכה עדיין לשלמות טהרתו, להתחזק בהם בכל יום ויום ברצונות חזקים חדשים, ויהיה חזק בזה מאד מאד בכל מה שיעבור עליו **עד שיזכה ליום ישועתו**".

אכן בימים אלו ואלו לא זכה יהודי זה להניח תפילין, אך בימים ובשנים שלאחר מכן הוא יקצור ברינה ויזכה גם יזכה לאותה מצווה יקרה ונפלאה בשלימות עצומה ומופלגת שאין כמוה,

כאשר מדובר בעצם ההתקרבות והנסיעה לרבינו, שם ורק שם, מתחלפים התפקידים" כביכול מן הקצה אל הקצה, כשרבינו עשוי להתגלות כמי שמעודד שלא להתעקש יתר על המידה לשבור את המניעות, ודווקא מוהרנ"ת, הוא זה שקורא ומכריז שלא להתנחם בדברי הרגעה אלו, ולהתגבר להגיע, בפועל ממש וללא שום "תירוצים", אל רבינו!

וזאת אך ורק מכוחם של הרצונות והכיסופים אותם זרע בדמעה בכל אותה עת בה היה אנוס ומנוע ממנה! על כך שרירא וקיימת ההבטחה הוודאית אותה ראינו בדברי רבינו בתורה ס"ו (לגבי "כוח הרצון"): המניעה תישבר והמעשה יצא מכוח אל הפועל! (כך מתקשרת בצורה נפלאה הסיפא של התורה (סעיף ד) המגלה כי "התגברות החשק" הוא זה שבסגולתו "להוציא מכוח אל הפועל" וכו"ל, לרישא של אותה תורה (סעיף ב) שם מתברר כי דווקא "המתקת החרון אף" היא זו שמשוגלת כך. לפי דברינו הכל עולה בקנה אחד: "התגברות החשק" הראויה והמועילה היא אך ורק כאשר היא נעשית יחד עם "המתקת חרון אף", באריכות אפיים וללא

דחיקת השעה עד לאותו רגע מיוחל שיגיע "סוף כל סוף". וכמבואר בשיחות הר"ן כ"ז, חיי"מ חלק "שלא להתעקש על שום דבר ולא לדחוק את השעה", ליקו"ה פקדון ד י-יב ועוד, בעניין ההכרח לשלב בין "זריזות" ל"מתנינות", וראה ימי מוהרנ"ת ח"ב טז: "בדרך הסבלנות הזאת ואריכות אפיים זריזות ומתינות אלו שעזר לי השם יתברך איך להתנהג בהם... על פי דרכים אלו כפי מה שאני יודע בנפשי, יכול להיות שאזכה לבוא לארץ ישראל גם כן אף על פי שיש לי מניעות וחומות ברזל כאלו".

ומה עם כל אותם ימים רבים בהם, למרות אי קירור דעתו ותבערת אש כיסופיו עד כלות הנפש "לעשות המצווה ולא לצאת עם ה'כאילו", הוא לא זכה בפועל להניח תפילין? נכון שבימים ובשנים שלאחר מכן הוא אכן זכה ויזכה, אך האם כל אותן הנחות תפילין שנמנעו ממנו בכל מהלך התקופה בה שהה לאונסו בכלא אינן בגדר "אבידה שאינה חוזרת" ו"מעוות לא יוכל לתקון" (עיין ברכות דף כו ובספר התניא אגרת התשובה ריש פרק א)?

התשובה הנפלאה לכך הינה: על כך רומזים דברי רבינו בשיחה זו (לגבי "חשיבות הרצון"), וכפי שהם מתעשרים עוד יותר ממקומות אחרים, כי "העיקר הוא הרצון!"

כלומר: אם האנוס לא רק "חשב" לעשות מצווה (כלשון חז"ל המובא בדברי רבינו בתורה ס"ו), לשון המבטאת דרגה פחותה יחסית של רצון ("מחשבה" המכוונת לנקודת ה"חכמה" אך לא לנקודת ה"כתר" הנחשק, עיין שם), אלא אכן "תאב וחפץ והתגעגע מאד... בחשק גדול מאד מאד... כפי מעלת הנחשק..." (כלשונות רבינו בתורה הנ"ל), ו"כיסופו חזק ורצונו תקיף... לא לצאת עם ה'כאילו" (לשון רבינו בשיחה הנ"ל ובמשמעות של רצון מוחלט ולא יחסי), ובכל זאת הוא נאנס ונמנע - אזי "העלאת הכתוב" לגביו אינה "כאילו עשאה", שפירושו הוא שרצונו (החלל כנ"ל) לקיים את המצווה הינו כאילו שווה ערך לקיום המצווה אך אינו בדרגת קיום המצווה ממש (שאז אכן תצדק הטענה: "מה מועיל לו מה שמקלין לו כאילו עשאה?"), אלא שבמצב כזה - רצונו החזק והתקיף עד אין סוף מעלה ומביא אותו **למקום גבוה ונעלה יותר מקיום המצווה ממש**, היינו: לשורש ומקור ולב ונשמת המצווה שהוא הוא כל תכליתה ומטרתה של קיום המצווה בפועל ממש! [ובעומק הדבר: היינו ההיכללות בבחינת "קיום המצווה ממש" של השי"ת בעצמו (שגם הוא אינו מקיימו בגשמיות עור הבהמה של בתי ופרשיות התפילין ובוודאי הוא ורק הוא מקיים את המצווה בתכלית השלימות שאין שלימות אחריו)! כמבואר בליקו"מ תורה כב ומובן מצירופי דברי מוהרנ"ת בליקו"ה מתנה ה המיוסדת על תורה זו].

שהרי גם "כשזוכין להוציא מכוח אל הפועל וגומרין המצווה או הדבר שבקדושה שרצה

לעשות, עיקר התכלית והפועלה שפועלין על ידי המצווה הוא מה שזוכין על ידי המצווה להתגבר ברצון חדש וחזק יותר לה' יתברך... ושם עיקר התכלית והסוף של כל אדם מישראל שזוכה על ידי תורתו ומצוותיו, דהיינו שייכלל בבחינת רצון העליון, שישתוקק לה' יתברך בתכלית הרצון שאי אפשר לדבר בזה כלל" (ליקו"ה ברכות הודאה ה ד), "כי עיקר קדושת איש הישראלי ועיקר עבודתו הוא רק הרצון והכיסופין דקדושה, כמבואר בדברי רבינו ז"ל בכמה מקומות... ויותר מזה שמענו מפיו ז"ל בעצמו מגודל מעלת הרצון דקדושה שהוא עיקר עבודת ה', וכל העבודות, תורה ותפילה ומצוות ומעשים טובים, כולם כלולים בזה" (ליקו"ה ברכת המזון שם), "וכל עיקר התכלית של כל התורה והמצוות הוא לזכות לרצון ולהיכלל ברצון העליון" (שם ערב ג ב).

הדרגה המושלמת הזו ("חשיבות הרצון") אליה מעפיל האדם כאשר הוא כוסף בתכלית לקיום המצוות ממש למרות שהוא אנוס מלקיימן בפועל והאונס לא מתבטל (מ"כוח הרצון") - לא רק שאינה בגדר "כאילו עשה את המצווה" לגריעותא ("כאילו" ולא "ממש"), אלא שאדרבה ואדרבה: **עשיית וקיום המצוות כולן בפועל ממש - הן הן נחשבים ונערכים לעומת דרגת הרצון הזו בגדר "כאילו"!** (ליקו"ה ערב ג לא: "כמו שאמר רבינו ז"ל שיעיקר הוא הרצון, לכסוף תמיד בהשתוקקות ורצון חזק לקיים מצוותיו יתברך, ובתוך כך לומדין כאילו לומדין, ומתפללין כאילו מתפללין, ועושיין מצוות כאילו עושיין מצוות..."; שיחות הר"ן נא: "ולעבוד ה', איני יודע מי הוא שיוכל לומר שיעבוד את ה' לפי גדולת הבורא יתברך... רק העיקר הוא הרצון... ובתוך כך מתפללין ולומדין ועושיין מצוות... ובאמת לפי גדולתו יתברך כל אלו העבודות אינם כלום רק הכל הוא בדרך 'כאילו', כי הכל הוא כמו שחוק בעלמא כנגד גדולתו יתברך").

נמצינו למדים על שלושה מצבים ודרגות: א. מצב בו האונס אינו מוחלט ("מניעה מזדומה") אך הרצון מוחלט.

במצב כזה הרצון המוחלט בוודאי יבטל **סוף מיידי** את האונס שאינו מוחלט (- "כוח הרצון").

ב. מצב בו האונס מוחלט ואף הרצון מוחלט. במצב כזה הרצון המוחלט בוודאי יבטל **סוף כל סוף** את האונס המוחלט ("כוח הרצון"), ובכל משך אותו זמן בו עדיין לא התבטל האונס הרי שהאדם זוכה בזכות הרצון להיכלל בשורש המצווה שלמעלה מקיום המצווה ממש ("חשיבות הרצון" בדרגה הגבוהה ביותר).

ג. מצב בו האונס מוחלט (או אינו מוחלט) והרצון אינו מוחלט.

מצב כזה הוא מצבו של זה המסתפק ב"כאילו" ("חשיבות הרצון" בדרגה פחותה

יחסית).

זהו אפוא עומק ההסבר להבאת שתי הבחינות האמורות ("כוח הרצון" ו"חשיבות הרצון"), כל אחת ואחת במקומה (זו בתורה ס"ו וזו בשיחה י"ד), בצורה של הקצנה מוחלטת, ועד לאופן שנראה כי היא באה כביכול על חשבון הבחינה האחרת ושוללת אותה (וכפי שהצגנו את הדברים לעיל):

שהרי העולה מכל האמור הוא כי:

במצב בו לא קיימת שום אפשרות בעולם לקיום המצווה בפועל - או אז מתבררת "חשיבות הרצון" בדרגה העולה לאין שיעור על כל מימוש של "כוח הרצון"! (ועד כדי כך שכל "קיום המצוות" בפועל הוא רק בדרגת "כאילו" לעומתה וכו"ל).

אך כל עוד כן קיימת אפשרות ולו קלושה שבקלושות לקיום המצווה בפועל - או אז יש להתגבר ככל האפשר ב"כוח הרצון" ולהתעלם באותה שעה לחלוטין מכל ייחוס המעלה והשבח ל"חשיבות הרצון"! (בה במידה שהדבר יפגע כהוא-זה בהגברת "כוח הרצון").

ולסיכום: רק במצב בו האדם לא הניח למעלת "חשיבות הרצון" להניא את לבו מהתגברות ב"כוח הרצון" - יכול הוא לזכות, גם אם רצונו עדיין לא יצא אל הפועל, לתכלית הדרגה העליונה ביותר של "חשיבות הרצון" שלמעלה ממימוש "כוח הרצון", אך במצב בו הידיעה אודות "חשיבות הרצון" גרמה להחלשת "כוח הרצון" - הרי שגם במצב הטוב ביותר לא יזכה אדם זה אלא לאחת הדרגות הפחותות של "חשיבות הרצון".

לכל זמן ועת

כעת אנחנו מבינים היטב כיצד מסוגל אותו נחש, באותו מישור מלחמתי סמוי שתואר בראשית דברינו, להשתחל ולהזריק בחשאי חשאים את ארסו גם לאחר שרגלנו ניצבות ברום גבהי מרומים שכאלו ולפנינו נגלו כל סודות "כוח הרצון" ו"חשיבות הרצון" לכל דרגותיו עד אין סוף ממש.

בעוד "לוחם מלחמות ה", "מצח הרצון", מלמד את בני יהודה קשת כיצד להשתמש עם כל אחת ואחת מן הבחינות האמורות במקומה ובשעתה, באופן הקולע אל השערה ולא מחטיא, כך ש"חשיבות הרצון" רק תחזק ותאמץ את "כוח הרצון" (בכל מצב בו שבירת המניעה אפשרית) ו"כוח הרצון" ייתמך ויתעודד תמיד מכוחו של "חשיבות הרצון" (בכל משך הזמן בו שבירת המניעה אינה אפשרית) - הרי שלעומתו, אותו "מחרף מערכות אלוקים חיים", "מצח הנחש", הריהו מתחכם בתחבולותיו להמיר ו"להפך דברי אלוקים חיים": בכל מצב בו יש להתגבר יותר ויותר ב"כוח הרצון" עד לשבירתה המוחלטת של המניעה והוצאת הדבר שבקדושה מן

יתכן שיהודי ייכלא ימים רבים מאחורי סורג ובריח ללא תפילין ולמרות שעניו יכלו ונפשו תצא בדרגת חשק שאין למעלה ממנה לזכות למצוות-עשה זו - הוא יהיה "אנוס", הלכתית ומעשית, ולא יזכה לקיים את המצווה בפועל, והרי אנו שואלים: במה ייראה אפוא במצב כזה "כוח הרצון"?

הכוח אל הפועל ממש, הוא לוחש באוזנינו את סוד "חשיבות הרצון" מתוך מטרה להרדים ולהחליש ולהרפות את "כוח הרצון" ולהותיר אותנו ברמת ה"כאילו" לגרועות, ומאידך: במצב בו עלינו לעודד את רוחנו ולשמוח לאין קץ במעלת "חשיבות הרצון", הוא מחליש את דעתנו מכך שאחרי כל הצלילה למים האדירים של "כוח הרצון" סוף סוף לא זכינו להוציא את רצוננו מן הכוח אל הפועל והעלינו חרס בדינו, וממילא מה יתן ומה יוסיף לנו לחזור שוב ושוב על התוחלת הממושכה שכביכול הכזיבה פעם אחר פעם.

אלא שלמרות ההצלחה האפשרית להציג את הדברים בהגדרות מילוליות מדויקות, הרי ברור לכל בר דעת כי חלוקת המצבים הנזכרת שכוחה יפה בהתנסחות על גבי הנייר, מאבדת כמעט את כל תוקפה כאשר הדברים מופיעים במציאות המורכבת והמסובכת לאין קץ בחיים הממשיים: בכל רגע ורגע ומול כל התמודדות והתמודדות בכל תחום ותחום של סור מרע ועשה טוב לכל אורך מלחמתו הגדולה של כל אדם ואדם על אדמות באינספור מצבים משתנים - קשה ואף בלתי אפשרי להכריע מתי העמידה היא נוכח "אונס מוחלט" שלשם יש לשפוך ללא משורה והגבלה את כל דליי ההתחזקות של "חשיבות הרצון", ומתי מדובר ב"אונס שאינו מוחלט" וממילא בחובה להבעיר וללבות עד לב השמיים את אש "כוח הרצון"; מתי הידיעה אודות "חשיבות הרצון" עלולה להחליש את ההתגברות ב"כוח הרצון" ומתי דווקא ידיעה זו ב"חשיבות הרצון" וההתחזקות לאורה, היא היא זו שתעצים ותחשל את "כוח הרצון" פי כמה וכמה.

ואכן, בכל השיחות הרבות והשונות לגבי השילוב ההכרחי שבין חובת ה"זריזות להוציא מן הכוח אל הפועל של כל דבר שבקדושה" לחובת ה"מתינות וההמתנה עד שזוכין למה שזוכין", מציין מוהרנ"ת, חזור וציינו, כי אופן היישום המעשי של השילוב שבין השניים אינו ניתן להסברה ממצה בשום אופן (עיין שיחות הר"ן כז: "ויש בענין זה כמה שיחות וסיפורים יפים ששמענו שהם עצות גדולות טובות מאד להרגיל עצמו בעבודתו יתברך, אך אי אפשר לבאר דברים אלו בכתב היטב, והמשכיל החפץ באמת יבין קצת"; ובדומה לכך: ח"י"מ תלא, תלב, תלג, תלד, ושם תלה: "אי אפשר לדחוק את השעה בשום דבר, אף על פי שרצונו מאד לגמור מיד, אף על פי כן אם רואין שאי אפשר, והבלבולים מתגברין ביותר, חלילה להתבלבל מזה, רק יעשה במתינות מה שיוכל, ויצפה ויחכה לישועת ה' עד שיגמור. ואם אמנם כתבתי על זה לעיל כבר כמה פעמים שאי אפשר לבאר דברים אלו בכתב, אף על פי כן רשמתי מזה מעט, כי החפץ באמת יבין מזה עצות והתחזקות לעבודת השם יתברך, להיות זריז מאד בכל דבר הנוגע לעבודת השם יתברך,

לגבי נקודה זו עצמה של ההתכללות בצדיק זה עצמו, ובעיקר בראש השנה אז מתעורר "הדין הקשה", על האדם להידמות אליו במידת מה ולהוציא אל הפועל לפחות את מעשה ההתקרבות אליו גופא ללא שום קולא ופשרה, כפי שהצדיק מוציא לפועל את כל שאר ענייני הקדושה

ואף על פי כן לא יהיה דוחק את השעה, מכך שכן שלא יתבלבל לגמרי ח"ו מחמת זה, ויארץ אפו להמתין ולהמתין ולהמתין עד ישיקוף וירא ה' משמים. ותהילה לאל בחסדו הגדול הועילו לי הרבה דברים כאלו, ועדיין אני עומד ומצפה לישועות ה', ה' יגמור בעדילי").

ובכל זאת, למרות המורכבות והעמימות שמוחירה את הדברים ללא התוויית גבולות חדה וחותרת, הרי שהשקידה והעיון במרחבי תורתו של רבינו, ובעיקר: בשיחותיו ודרושו ומכתביו וסיפורי חייו של מוהרנ"ת, וכפי שהדברים הולכים ומתחדדים בכל דברי תורתם ודברי ימיהם של תלמידי התלמידים לאורך הדורות - מעלה את התמונה הברורה דלהלן:

בכל מה שקשור לכלל ענייני עבודת ה', הרי שלמרות הערך השווה שנודע לשני הצדדים והחלקים המשלימים הללו, כל אחד ואחד מהם במצב המתאים לו, סוף סוף, בהתחשב במצבם ומעמדם הכללי ובתפקידים המיוחד והעיקרי של כללות הנפשות בדורות עקבתא דעקבתא דמשיחא וכשרבים לאין מספר נפלו לתחתית תחתיות השאל באפס תקווה, הרי שהדגש העיקרי מושם דווקא על צד ההתחזקות ב"חשיבות הרצון" (למרות שבוודאי יש ויש להתגבר עד קצה היכולת ב"כוח הרצון" ולהשתדל ככל האפשר "להוציא מן הכוח אל הפועל" כל עניין ועניין בעבודת ה').

אך כאשר מדובר בעיקר העיקרים ויסוד היסודות של כל ענייני עבודת ה', באותו "דבר גדול שכל יהדותו תלוי בזה" (לשון רבינו בתורה ס"ו), היינו בעניין ההתקרבות לצדיק האמת, ובראש בראשונה: הנסיעה אליו לראש השנה, הרי למרות כל ההבנה וההתחשבות בחלישות הדורות ובשפל מצבו של כל יחיד ויחיד, ולמרות הידיעה הברורה שהקשיים כאן גדולים וכבדים יותר מאשר בכל עניין אחר בעבודת ה' (כמובא פעמים לאין מספר בדברי רבינו וביותר בדברי מוהרנ"ת וראה לשון רבי נתן בימי מוהרנ"ת עג), הנה דווקא כאן, הדגש מתהפך וכל כובד המשקל מוטל בכל מלוא עוצמתו על צד "כוח הרצון"! אם לגבי כל עניין ועניין אחר נוכל למצוא על נקלה שפע עד בלי די של דיבורים על כך ש"גם הרצון בעצמו טוב מאד", הרי שכאשר הנושא הינו עצם האמונה וההתקשרות ברבינו הקדוש, הנסיעה אליו, ובעיקר: מילוי רצונו בהתקבצות אצלו בראש השנה - כל סגנון הדיבורים לובש פנים אחרות לחלוטין כשהנימה העוברת בהם ככריח התיכון היא כתוכן נאומו של משוח המלחמה בשדה הקרב: נחרצות בלתי מתפשרת להוציא אל הפועל את הנצחון המוחץ במסירות גוף ונפש ללא שיור ובעד כל מחירי שבעולם!

[עומק ביאור הדברים נעוץ בכך שכל אפשרות הישועות על רכות "מידת החסד" (שממשם כל ההתחזקות וכו') הוא רק בכוח ובזכות הצדיק הגמור שהוציא מן הכוח אל הפועל את פנימיות

רצונו יתברך בבריאתו ללא שום קולא ופשרה ולכן הוא האחד והיחיד שעומד בהצלחה מול כל תביעותיה ודרישותיה של "מידת הדין" הקשה ביותר ו"יוצא ידי חובתה" בשלימות גמורה שאז הוא אכן "יכול לפטור את כל העולם כולו מן הדין", אלא שלגבי נקודה זו עצמה של ההתכללות בצדיק זה עצמו (ובעיקר בראש השנה אז מתעורר "הדין הקשה" וכידוע) על האדם להידמות אליו במידת מה ולהוציא אל הפועל לפחות את מעשה ההתקרבות אליו גופא ללא שום קולא ופשרה (כפי שהצדיק מוציא לפועל את כל שאר ענייני הקדושה), והדברים ארוכים ואכמ"ל].

הביטוי המובהק ביותר, כמו גם הראייה וההוכחה החזקה ביותר, לחלוקה זו, מתגלה מתוך התבוננות בנקודה פלאית ומפתיעה:

הלוא מיותר לציין את המובן מאליו כי שתי הבחינות הנידונות, ההתגברות ב"כוח הרצון" (עד ל"הוצאה מן הכוח אל הפועל") וההתעוררות במעלת "חשיבות הרצון" (גם כשלא זוכים להוציא מן הכוח אל הפועל) - הן הן אותן בחינות תאומות המתוארות לאורכה ולרוחבה של כל תורת רבינו בכינויים: "בקי ברצוא" ו"בקי בשוב"; "התעוררות" ו"התחזקות"; "איה" ו"מלוא"; או "איה" ו"אזמרה", וכיוצא בהן.

והנה, גלוי וידוע לכל מי שרק עבר ולו צעד אחד במפתן שערי היכליו של אור האורות, כי כל שורת הבחינות שבצד הימני של הטור ("בקי ברצוא" וכו') - משתייכת בעיקרה ל"נקודה העליונה" היא נקודת הרב, נקודת הצדיק, מי שביגיעתו וטרחו אכן זכה להוציא את הרצון דקדושה מן הכוח אל הפועל "למעלה למעלה עד אין סוף" ב"תכלית השלימות שאין שלימות אחריו" עד שעלה והתעלה לדרגת "ראש כל הצדיקים", ואילו הבחינות המקבילות בטור השמאלי ("בקי בשוב" וכו'), הריהן בחינותיה של "הנקודה התחתונה" היא נקודת התלמיד, מוהרנ"ת, שכל מהותו ועניינו היא בסוד פני הלבנה היורדת "למטה למטה עד אין תכלית", ו"כאשר נראה ונודע לכל מביט ומסתכל בספריו הקדושים, שאף על פי שמרבה לדבר מכל המיזות טובות וישרות, אבל עיקר ורוב דבריו יסובבו על ענייני התחזקות, לחזק ולאמץ כל הנחשלים והעייפים והיגעיים..." (כוכבי אור, חכמה ובינה לט, וכמבואר בארוכה ברוב ככל דרושי מוהרנ"ת בליקו"ה המיוסדים על ליקו"מ ח"א תורה ו' ח"ב תורה ז' ובעוד דרושים רבים, וכפי שהדברים מתבארים ביתר שאת בספר ביאור הליקוטים).

וכך אנחנו אכן מוצאים לא פעם ולא פעמיים מקרים בהם רבינו, ממקומו ב"נקודה העליונה", מעורר וממריץ לזכות לדבר שבקדושה כלשהו, ואילו מוהרנ"ת, בבחינתו המשלימה ב"נקודה התחתונה", מגלה את מעלת ההתחזקות ב"חשיבות הרצון" לזכות לאותו דבר אף ללא

הזכיה בו בפועל ממש. דוגמה אחת מני רבות הוא בסיפורו של מוהרנ"ת: "בעת שהיה מרבה להוכיח אותי על זה להיות שמח בשבת, אז עניתי ואמרת: 'אני חפץ ורוצה מאד להיות בשמחה בשבת!' (וכוונתי היה: אם איני זוכה לשמחה בשבת, על כל פנים אני רוצה מאד להיות בשמחה, וכבר שמעתי הרבה ממנו מגודל מעלת הרצון והכיסופין וכו'), ענה ואמר להעולם: 'השמעתם מה שהוא אומר? היטיב אשר דיברו!' (שיחות הר"ן קנה). רבינו מעורר ב"כוח הרצון" ומוהרנ"ת מתחזק (תוך הסתמכות על פנימיות דעת רבינו) ב"חשיבות הרצון", ודעתו של רבינו מסכימה לדעתו. אך ראה זה פלא:

אם האדם אכן "תאב וחפץ והתגעגע מאד... בחשק גדול מאד מאד... כפי מעלת הנחשק..." ו"כיסופו חזק ורצונו תקיף... לא לצאת עם ה'כאילו", ובכל זאת הוא נאנס ונמנע - אזי "העלאת הכתוב" לגבי אינה "כאילו עשאה", אלא שבמצב כזה - רצונו החזק והתקיף עד אין סוף מעלה ומביא אותו למקום גבוה ונעלה יותר מקיום המצווה ממש עד שדרגת קיום המצווה הוא זה שנחשב ונערך מול מקום זה בגדר "כאילו"!

בניגוד גמור לצורת הדברים המתוארת בה רבינו הוא זה ה"מעורר" (לממש את הרצון) ומוהרנ"ת הוא זה ה"מתחזק" וה"מחזק" (בחשיבות הרצון הלא ממומש). צורת דברים הניכרת ובולטת בכל הדיבורים הרבים לאין מספר אודות כלל ענייני עבודת ה' בהם אנו מוצאים את דברי התלמיד לצד דברי הרב - הנה כאשר מדובר בעצם ההתקרבות והנסיעה לרבינו, שם ורק שם, "מתחלפים התפקידים" כביכול מן הקצה אל הקצה, כשרבינו עשוי להתגלות כמי שמעודד שלא להתעקש יתר על המידה לשבור את המניעות ולהוציא את החשק הזה אל הפועל, ודווקא מוהרנ"ת, הוא זה שקורא ומכריז בכל תוקף ועוז שלא

להתנחם בדברי הרגעה אלו, גם אם הם יוצאים מפי רבינו עצמו ובתוקף הכי גדול(!). ולהתגבר ב"כוח הרצון" בתכלית העקשנות נגד כל המניעות שבעולם, ולהגיע, בפועל ממש וללא שום "תירוצים", אל רבינו!

ועד כדי כך, שבמצב כזה קבע מוהרנ"ת ברוחו הגדולה כי הוראותיו אלו של רבינו, עצם הנחשק שבנחשקים, שלא להוציא את חשק ההגעה אליו אל הפועל אלא להסתפק בעצם החשק לכך בלבד - הן עצמן, במשמעותן הפשוטה, אינן אלא המניעה הגדולה שבכל המניעות, שגם אותה חובה לשבר! (כמובן שקביעה זו עצמה נובעת מן האמונה וההרגשה והידיעה העמוקה כי פנימיות רצונו של רבינו המנוגדת לנראה ולנשמע ממנו כלפי חוץ היא ש"שישבר האדם כל המניעות שבעולם ויבוא אצלו", ראה תיאורי הדברים בארוכה בימי מוהרנ"ת ט, כ, לה, והמשכילים יבינו כי הדברים נוגעים בסוד זכית התלמיד הגדול בבחינת "פי שניים" המבוארת בתורה ס"ו הנ"ל ואכמ"ל).

ואם ולגבי כל נסיעה ונסיעה אל הצדיק הדברים אמורים, הרי קל וחומר בן בנו של קל וחומר לגבי הנסיעה אליו לראש השנה, וכפי שחרט מוהרנ"ת על גיליון לדורות עולם את מה שהנביע והפיק בדם תמצית "גדולה שימושה מלימודה" סמוך ונראה להסתלקותו של רבינו לעילא ולעילא -

"ומכלל דבריו הקדושים שדיבר אז עמנו למדנו כמה דברים: למדנו עוד הפעם עוצם גודל החיוב להיות אצלו על ראש השנה. כי אף על פי שידענו זאת מכבר, אף על פי כן מריבוי דבריו הקדושים אז בזה, ומתנועותיו הנוראות אז, הבינו עוצם החיוב יותר ויותר, שאי אפשר לבאר זאת בכתב.

וגם אז למדנו שרצונו חזק להיות אצלו באומן על ראש השנה תמיד לאחר הסתלקותו, ושאין דבר גדול מזה.

וגם למדנו כמה צריכין לחזק לשבר המניעות מדבר שבקדושה, בפרט המניעות מלהיות על ראש השנה, שצריכים לשברם ביותר ולהיות דייקא על ראש השנה, עד שאפילו אם הוא ז"ל בעצמו מצווה ומסכים לבלי להיות אצלו על ראש השנה, חלילה להסתכל על זה, וצריכין להיזהר מאד לבלי לשאול אותו שום שאלה על זה, כי הוא ישיב בוודאי לבלי להיות, ואף על פי כן בנקודת האמת לאמיתו צריכין להיות דייקא" (ח"י"מ תו).

"וכן הוא נוהג לדורות"

שיחה נוראה זו שהיא כעין צוואה לדורות, מסיים מוהרנ"ת במילים המופלאות: "וכן הוא נוהג לדורות!"

וכאן אנחנו מגיעים למטרתה של כל

ניצוץ קטן יכול להדליק יער שלם | זרקור לפעילות הפצת אור האורות על פני תבל

ניצוץ של אור

י. הכהן

כשהזורה פוגש בנחל

אינו דומה לימוד הזורה של מי שעוד לא זכה לטעום מנועם תורתו של רבינו הקדוש לבין מי שכבר זכה לכנוס בהיכלא דמלאכא בשיחה מיוחדת עם ר' אהרן שפיצר מירושלים הוא מספר על רעיון שהחל לפני שנים ספרות ומתפתח את אט: פירוש הזורה כולו על פי דרך הלימוד של ה'ליקוטי מוהר"ן' וגם חידוש מיוחד עבור לומדי התורה הזמנית לקראת התורה הזמנית הבאה תורה י"ט התורה שלי כולה הקדמות

הכל נבנה כבניין לתפארת, אפשר לקשר את הרישא לסיפא ולהסביר כל מושג מה הוא מוסיף למהלך.

איך זה עובד בשטח?

הייתי רוצה להביא דוגמא להראות איך זה מתיישב ממש פלאים, אולם קצרה היריעה מלהשתרע. מה שאני כן יכול לספר זו העובדה שפתחתי כבר כמה פעמים איזה קטע בזורה ונתתי לחבר שלי חסיד ברסלב להסביר לי מה הכוונה. והנה הוא אומר לי את אותו הסבר שחשבתי לעצמי כמה דקות קודם לכן רק במילים אחרות.

הייתה גם תקופה שהיה לנו כולל אברכים שיישבו בזוגות ופירשו חלקים מהזורה בדרך הזו, ובכל פעם ראינו איך שהאברכים מכוונים אחד לדברי השני, אם כי כל אחד בשפתו הוא, המסקנא לעבודת ה' הייתה זהה.

איפה אתם אווזים בפירוש על הזורה?

החזון שלנו הוא להוציא פירוש על כל הזורה כולו, התועלת שבכך היא עצומה. בוודאי שכאשר יהיה פירוש ברור על הזורה זה יגרום לכך שהרבה אנשים יתעניינו בפירוש וממילא יטעמו את האור של הרבי ויראו את גדולתו ועומק תורתו, איך שהוא מוריד את ההשגות הכי גבוהות לדרכים ישרים לעבודת ה' למעשה.

אני כשלעצמי מססה להתקדם, אני מוציא מדי שבוע עלון עם דוגמאות של הפירוש לאותה הפרשה, ובנוסף יש לי כמה דברים שכבר פירשתי בצורה הזו בעבר. אחד מהם הוא פירוש על ספרא דצניעותא על פי תורה י"ט שנסובה מאמר. פירוש זה יכול להוות עזרה מעולה לכל מי על אותו

שמתעתד ללכת עם תורה י"ט במסגרת החבורה של 'תמימי דרך' בזמן הקרוב.

אך בוודאי שאני כל העת מחפש שותפים לפרויקט העצום הזה, ובינתיים אני מתקדם ככל יכולתי. מי שיכול לעזור הן בממון והן למעשה בכתיבת הפירוש יזכה ליטל חלק בגאולה ממש.

לשוחות ופרטים: 0548473259

אז החל לחלחל בתוכי הרעיון לפרש את כל הזורה על פי תורת רבינו הקדוש, למה דווקא ספר הזורה?

אכן, ידוע הכלל שעם כל תורה של הרבי אפשר לפרש ולבאר את כל התורה כולה. אולם כאן ישנו קשר מיוחד בין הרשב"י ורבינו וכפי המובא בתורה של 'לכו חזו', שההתגלות של רשב"י בדור הזה עוברת דרך התורות של הרבי שכוללות בוודאי כל תג ואות מהזורה ומכל הספרים.

על עומק הקשר בין נשמתו של הרשב"י מבאר רבי אברהם בר"ג דברים עצומים ונוראים, על הקשר שבין הנצח וההוד וכו', אך אין כאן המקום להאריך בהם.

איך עושים את זה למעשה?

בתחילה כשהייתי לומד בספר הזורה, הייתי מסמן לעצמי תוך כדי הלימוד מילים ומושגים שהזכירו לי תורות בליקוטי מוהר"ן. ובהמשך ניסתי לפרש על פי זה את כל המאמר, וזה אכן הצליח. בהמשך הסתייעתי בספר 'שפת הנחל' של הרה"ח ר' שמעון יוסף וזנפנדל שמביא בתוך כל המפתחות שיש שם גם את כל מאמרי הזורה שרבינו מזכיר לפי הפרשות. הייתי לוקח כל שבוע את מאמר הזורה על אותה הפרשה, ומפרש את הדברים לפי דרכו של הליקו"מ.

זה ממש מפליא לראות איך שישנם מילים והקשרים בתורה שאף מפרש לא מתייחס אליהם בזורה, ואילו על פי התורות של רבינו

שכעת - "לפתח חטאת רובץ": על כל אחד ואחד מאתנו לבלוש ולעקוב בשבעים ושבע בדיקות ודרישות האם אותו נחש קדמוני לא מנסה כעת לנצל את העובדה שסוף סוף הוכרחנו להשתמש בסם החיים של ההתחזקות ב"חשיבות הרצון", גם לגבי עניין זה של הראש השנה של רבינו, ובכך יבקש להפוך סם זה לסם מוות ולהחליש חלילה ולו כחוט-השערה את החובה הכפולה והמכופלת הנדרשת מאתנו לקראת שנה זו במיוחד להתגבר בכל צורות ואופני ההתגברות שבעולם ב"כוח הרצון", לעשות הכל כאשר לכל כדי להקדים מבעוד מועד, איש איש בכוחו ובתושייתו, לשבור את כל המניעות האפשריות ולהוציא מן הכוח אל הפועל את החשק לנחשק זה העולה על הכל!

בעומק הדבר עלינו להבין ולהשכיל, וככל המבואר למעלה, כי בדיוק כפי שבמצב החיובי והמתוקן המניעה היא זו שבכוחה להגביר את החשק (כמבואר בתורה ס"ו שם), הרי שבמצב השלילי והמקולקל, הוא המצב אליו חפיצה הסטרא-אחרא להוביל כעת, קורה ההיפך הגמור זה לעומת זה ממש כאשר החשק עצמו, כלומר: הידיעה בחשיבותו כשלעצמו גם ללא מימוש, הוא זה שמתגבר ונהיה למניעה (בעיקר: מניעת המוח והלב, עיין ליקו"מ ח"ב מו ועוד), הגדולה והעצומה ביותר!

הזמן גרמא להתעורר ולהפנים היטב היטב, ואיש את רעהו יעזרו ולאחי יאמר חזק, כי תחבולה זו של הפיכת "חשיבות הרצון" - דווקא אחרי הטעימה ממנה בשנה שעברה בצורה המושלמת ביותר - למניעה שתחליש חלילה את ההתגברות ב"כוח הרצון" לקראת השנה הבאה עלינו לטובה, זו זו הינה נכון לימים אלו ותחבולתו העמוקה והערמומית ביותר של אותו נחש שמבקש בכל דרך לפגוע בתיקוני הראש השנה של רבינו ולמנוע בכך את הנצחון האחרון והמוחלט של כוח הקדושה באחרית הימים האלה.

עלינו נפלה חובת היום והשעה, ללמוד ולהתמדה לשמור ולעשות ולקיים, וביותר ויותר: להרבות בתפילה ובזעקה, שלא די שמאורעות השנה שעברה לא יגרמו בעקיפין לריפיון ולחולשה כלשהי בשנה זו, לא מיניה ולא מקצתיה, אלא אדרבה ואדרבה: דווקא החלל שנוצר מכוחה של המניעה המאולצת והכפויה, יעורר את כולנו בחשק עצום ונשגב לאין ערוך לאותו נחשק שבנחשקים - "להיות אצלו באומן על ראש השנה תמיד" - שבו תלויים תיקוני כל העולמות וסוד המשכת רוח אפינו משיח ה' לגאלינו גאולה נצחית לעולמים (ראה תורה ס"ו שם סעיף א), ומי יתן ובמהרה בימינו תחזינה עינינו במימוש והגשמת חשק האין סוף יתברך ויתעלה מאז ומקדם: "ויידע כל פעול כי אתה פועלתו, ויבין כל יצור כי אתה יצרתו, ויאמר כל אשר נשמה באפו: ה' אלוקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה!"

הרצאת הדברים שהתארכה בעניין סוד הרצון לבחינותיו ובהדגשותיו השונות והמנוגדות: בשנה שעברה "נפל דבר בישראל": אחרי עשרות שנים רצופות בהם זוכים אלפי "הסרים למשמעתו והמקורבים אליו" (כלשון ה"כרוז" בחי"מ תג) ורבבות עמך בית ישראל "שיש להם אמונה בהשי"ת" (כנוסח המובא בספר טובות זכרונות), לזכייה העולה מן הכל של ההתקבצות באומן בראש השנה - התגברה הסטרא-אחרא בכל הכוח שניתן לרשותה למען הניסיון והבחירה והביאה למצב בו הרוב המכריע של המתקבצים מדי שנה בשנה לא זכו לראשונה להוציא את רצונם מן הכוח אל הפועל!

דווקא שעה קשה זו הביאה, גם היא לראשונה, לידי גילוי פומבי ב"פרסומי ניסא" ו"קול רעש גדול" מסוף העולם ועד סופו, את גדולת תפארת עוצמת החשק והגעגועים והתשוקה והרצונות והכיסופים של רבבות אלפי ישראל לנחשק גדול זה העולה על הכל. חסידים לאין מספר, זקנים עם נערים לבד מטף, עשו את כל אשר לאל ידם ולא בחלו בשום אמצעי - יקר, מסוכן, מסובך או יצירתי ככל שיהיה - כדי לזכות בסופו של דבר לשבור את חומות הברזל ולהגיע למחוז חפצם ולא שבו אלו על עקבותיהם לביתם ולנחלתם ולמנוחתם עד אחרי הרגע האחרון בו כלו כל הקיצין, כשבעמידתם זו על משמרתם, בעיצומה של הדרך שגודרה בגזית, מכריזים הם קבל עם ועולם כי לא הסכימו ולו לרגע להתנחם ב"חשיבות הרצון" וכל עוד נשמת רוח חיים באפם השתדלו בכל כוחותיהם ומעבר לכוחותיהם להוציא לפועל את מבוקשם ב"כוח הרצון"!

יחד עם זאת, כל אלו, השוקדים מסביב לשנה על דלתי תורותיו ועצותיו של אור האורות, ידעו גם ידעו, כי אם אכן התאמצו ככל האפשר ובכל זאת נמנעה מהם הגעה בגזירת שמיים, ודאי ודאי שזהו הזמן להתחזק בכל עוז ותעצומות בסוד מעלת "חשיבות הרצון" שכוחה יפה ללא כל ספק גם כאן (הרי כל הנאמר מתייחס לשימת הדגש ולא מבטל חלילה את החובה לבלול תמיד את הבחינות זו בזו במידה הנכונה). ואכן רבים מאד מבין אלו העידו כי גם אם גופם היה נידח אי שם בקצה הארצות, הרחק מאד מעיר הגעגועים הנצורה, הרי שבלייל התקדש חג הרגישו באופן מוחשי מאין כמוהו את אורו ורוחו ונשמתו של רבינו הקדוש כאילו ניצבים הם בבית התפילה באומן כמעשיהם בכל שנה ושנה. בכל אופן, ברור כשמש בצהריים כי גם לאחר ההפסד הנורא והאיום הזה הרי שהמצווה הגדולה להיות תמיד בשמחה, והאמונה כי הכל, ללא שום יוצא מן הכלל, לטובה ולברכה - עומדים בעינם כמימים ימימה (וראה עלים לתרופה קמז).

הימים האלו מצויים כבר מאחורינו אלא

בעקבות הרועה

"רועה ישראל האמתי שכלול
מכל השבעה רועים"

התקרבות לצדיק, לשם מה?

מאמר ד'

כִּי לֹא נַחֲשׁ בַּיַּעֲקֹב

הצדיקים שבכל דור, החל מהאבות
הקדושים ועד לנשמת משה משיח',
עוסקים לטהר את העולם מזוהמת הנחש,
זוהמת הכפירות והאמונות הכוזביות.
כך שהדרך היחידה לזכות להינצל
מכפירות, היא על ידי ההתקשרות לצדיק.

במאמרנו הקודם ביארנו את המצוה הראשונה ברשימת ששת
המצוות התלויות בלב - "להאמין בשם" - וראינו כיצד הדרך
היחידה לזכות לאמונה שלימה בה' היא ע"י האמונה וההתקשרות
בצדיקים האמיתיים.

כעת נעבור לשני המצוות הבאות, העוסקות אף הן בענין
האמונה, אך מצדה השני; צד ההרחקה מכפירה ואמונות כוזביות.
שכן, כבר ידענו שבמצוות האמונה, אין די בימין המקרבת את
האמונה האמיתית, אלא יש צורך אף בשמאל הדוחה ושוללת את
האמונות הכוזביות.

פי מִדַּת הָאֱמוּנָה, מִכְרַח בָּהּ לְכַפֵּל, וְלִרְחֹק וְלִדְחוֹת מֵעֲצָמוֹ
אֲמוּנוֹת כְּזָבוֹת [שֶׁהִדְחִיָּה הוּא בְּיַד שְׂמָאל פְּנֹדָע], וּבְיָמִין
לְקָרֵב אֲמוּנָה אֱמִיתִית.

(ביאור הליקוטים, תורה כא, אות א)

ואלו הם שני המצוות הנוספות:

ב. שְׁלֹא לְהֶאֱמִין וּזְלָתוֹ. ג. לִיַּחְדּוֹ.

(לשון ספר החינוך)

מקור וביאור מצוות אלו הוא:

ב) שְׁלֹא נֶאֱמַר בְּשׁוּם אֱלֹהִים וּזְלָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִהְיֶה לְךָ
אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פְּנֵי". וְאֶפִּילוֹ מוֹדֵה שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
שׁוֹלֵט עַל הַכֹּל, רַק שֶׁיִּדְמָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁמִּסֵּר הַנְּהַגַת הָעוֹלָם
לְמַלְאָךְ אוֹ לְכוֹכֵב, הָרִי זֶה מוֹדֵה בְּעִבּוּדָה זָרָה וְעוֹבֵר עַל "לֹא
יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פְּנֵי". אֲלָא יֶאֱמִין שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא בְּעֲצָמוֹ וּבְכַבּוֹד מְשֻׁגָּח בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, וְאִין לְשׁוּם נִבְרָא
כַּח לַעֲשׂוֹת דְּבַר בְּלִתי רְצוֹנוֹ, וְלִכֵּן נִקְרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים".

ג) לִיַּחְדּוֹ - שֶׁנֶּאֱמַר: "שִׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד", וּפְרוּשׁוֹ:
שִׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל וְדַע כִּי ה' שֶׁהוּא אֵת הַכֹּל בְּרְצוֹנוֹ וְהוּא אֱלֹהֵינוּ
הַמְּשֻׁגָּח בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, הוּא ה' אֶחָד בְּלִי שׁוּם שְׂתוּף.

(ביאור הלכה, סימן א סעיף א')

הצדיק - קוצא דאות ד'

ובכן, גם שני מצוות אלו - הדרך לקיימם, היא: התקרבות
לצדיק האמת, נשמת משה'. שכן, הוא זה שעוסק לבטל את
ה"אלהים אחרים", והוא זה שעל ידו זוכים לאמונת היחוד ללא
שום שיתוף.

הדבר אף מרומז בשמו של משה:

שֶׁכֵּן מִשֵּׁה בְּגִימַטְרִיא אֱלֹהִים אֲחֵרִים².

(מגלה עמוקות, ואתחנן אופן קלו)

כי מִשֵּׁה ... הוּא מְכַנֵּיעַ כָּל "אֱלֹהִים אֲחֵרִים" שְׁגָם כֵּן מְסַפְּרוֹ
'מִשֵּׁה', שֶׁהוּא לְעוֹלָם עוֹמֵד פְּנִגְדָּה לְהַכְנִיעַ אוֹתָהּ.

(מצת שימורים, שער תפילין)

שמו עולה גם בגימטריא 'חרון אף'

כי מִשֵּׁה הוּא מְבַטֵּל הָעִבּוּדָה זָרָה, וּבְשִׁבִיל זֶה נִקְבַּר מוֹל בֵּית
פְּעוֹר כְּדִי לְבַטֵּל הָעִבּוּדָה זָרָה שֶׁבְּפְעוֹר, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ
ז"ל. כִּי 'מִשֵּׁה' גִּימַטְרִיא 'חֲרוֹן אֵף', כִּי הוּא מְבַטֵּל חֲרוֹן אֵף שֶׁל
הָעִבּוּדָה זָרָה.

(ליקוטי מוהר"ן, י)

ושני המספרים אשר ביניהם עומד מספר שמו של משה,
מעידים אף הם על עבודתו של 'משה' - להעלות את אלו שנפלו
לתוך שמד הכפירות והאמונות הכוזביות, אל האמונה האמיתית,
ובכך להפוך את ה'שמד' ל'רצון'.

וְזֶה הִיָּה עֲבוֹדַת מִשֵּׁה רַבְּנוֹ עָלְיוֹ הַשְּׁלֹם, כָּל יְמֵי חַיָּו וְגַם
לְאַחַר מוֹתוֹ. כִּי הִשְׁתַּדַּל לְקָרֵב הָעָרֵב רַב כְּדִי לַעֲשׂוֹת גְּרִים,
וְגַם בְּמוֹתוֹ נִקְבַּר מוֹל בֵּית פְּעוֹר, כְּדִי לְהַמְתִּיק הָעִכּוֹ"ם כְּדִי
שִׁיָּהוּ בְּעֵשִׂין גְּרִים ... כִּי כָּל עֲבוֹדַת מִשֵּׁה, לְהַמְתִּיק הַחֲרוֹן
אֵף שֶׁל הָעִכּוֹ"ם לְרְצוֹן. וְעַל כֵּן מִשֵּׁה עוֹמֵד בֵּין שְׂמֵד לְרְצוֹן, כִּי
מְסַפֵּר מִשֵּׁה' (345) הוּא מְמַצֵּעַ בֵּין מְסַפֵּר 'שְׂמֵד' (344) לְמְסַפֵּר
'רְצוֹן' (346) כִּי הוּא עוֹמֵד תָּמִיד לְהַמְתִּיק הַשְּׂמֵד לְהַפְּכָה
לְרְצוֹן כְּנ"ל.

(ליקוטי מוהר"ן, רטו)

גם מצוות יחוד ה' הנאמר בפסוק "שמע ישראל ה' אלקינו ה'
אחד", אין זוכים אליה אלא ע"י ההתקרבות וההתקשרות לצדיק,
שכן הוא זה שעושה - בתודעת ולב האדם - את החילוק בין "אחד"
ל"אחר"...

וכדברי התיקוני זוהר:

וּמְסַטְרָא דְּצַדִּיק אִיהוּ יַחֲדוּ דִּילָהּ, דְּאִיהוּ קוֹצָא דְּאֵת ד' מִן
אֶחָד.

(תיקוני זוהר דף נה ע"ב)

כשפירוש הדברים למעשה הוא:

עָקֵר אֲמוּנַת הַיַּחְדּוּד הוּא עַל יְדֵי הַצַּדִּיקִים אֱמִיתִים שֶׁהֵם קוֹצָא
דְּאֵת דְּל'ת דְּאֶחָד, כְּדִאִתָּא בְּהַר הַקְּדוֹשׁ שֶׁהַצַּדִּיק הוּא
קוֹצָא דְּאֵת דְּל'ת.

(ליקוטי עצות, אמת ואמונה, נח)

ולעומת זאת:

כְּשֶׁנֶּפְרָדִין חֶסֶד וְשְׁלוֹם מֵהַצַּדִּיקִים, כְּאִלוֹ עוֹבְדֵין עִבּוּדָה זָרָה. כִּי
אִיתָא בְּהַר הַקְּדוֹשׁ שֶׁהַצַּדִּיק הוּא קוֹצָא דְּאֵת ד', וְכִשְׁנֶפְרָדִין
מִקְמוֹנוֹ חֶסֶד וְשְׁלוֹם אִזֵּי מְפָרְדִין קוֹצָא דְּאֵת ד' דְּ"אֶחָד" וְנַעֲשֶׂה

א. והוא מועתק מלשון ה"חיי אדם" (כלל א סעיף ה) בשינויי לשון קלים. הדברים הינם סיכום דברי הראשונים בעניין.

ב. וכפי שידוע שגימטריאות רבות הם על דרך השלילה והניגוד, כגון "משיח" גימטריא "נחש" מפני שהוא עוסק להכניעו, וכן הרבה כיו"ב. ועיינו מה שהאריך בזה היעב"ץ בספרו 'תורת הקנאות' (פרק טו אות טו) והביא דוגמאות רבות לכך.

ג. "יש לרמוז, דלכן קו"ץ ד' בגימטריא ר', היינו דעל ידי הצדיק קוצא דאות ד', נתבטל ר' דאחר ונעשה אחד. עוד יש לרמוז, דצדיק בגימטריא ר"ד, היינו שמתחילת מר' ל' ועושה מאחר אחד (והר"ח ר' לוי יצחק בנדר דל' בשם ר' מתתיהו כהן מאמון הי"ד) "שיש"ק ו' שעב.

חס ושלום 'אחר', שהוא 'אל אחר', כפירות. כי עקר אמונת היחוד הוא על ידי הצדיקים האמתיים שהם קוצא דאות ד' דאחד וכן'ל' וכן מבאר ענין זה ככמה מקומות בדברי רבנו ז"ל, שעקר האמונה תולה בהתקרבות לצדיקים האמתיים.

(שיחות הר"ן, רפב)

החילוק בין אחד לאחר, הוא לא יותר מ'משהו' - ממש כמו אותו 'משהו' המבדיל בין חמץ למצה - ו'משהו' זה אינו אלא 'משה'...

ומשה עלה אל האלקים - 'ומשה' אותיות 'משהו', בחינת נקדת המשוה שבין חמץ למצה, שזה בחינת קוצא דאות ד' דאחד שעל ידי זה מעלה משמד לרצון.

(ליקוטי הלכות, ברכת השחר ה, נה)

אי לכך, בהכריזנו על אמונתנו - ערב ובוקר בכל יום תמיד, פעמיים באהבה 'שמע' אומרים - עלינו להאריך בד' ד'אחד'". שכן, הכנעת ה"אל אחר" והאמונה וההיכללות ב"אל אחד", אינה אלא ע"י אותו 'קוצא דאות דל'ת', הצדיק האמת המעלה אותנו משמד לרצון.

זה בחינת מצות קריאת שמע, שהיא עקר האמונה הקדושה, הפך העבודה זרה, אל אחר, כפירות, בחינת שמד. והעקר הוא קוצא דאות ד', שהוא בחינת הצדיק כמובא, שהוא בחינת נקדת משה שמעלה משמד לרצון, כי על ידי קוצא דאות ד' על ידה מבטלין ומכניעין אל אחר ונקללין באחד, שהחלוק ביניהם הוא רק קוצא דאות ד'. ועל פן צריך לארצא בד' כמובא, הינו כנ"ל, כי קוצא דאות ד' הוא בחינת הצדיק שהוא בחינת משה שמעלה וכן כנ"ל.

(ליקוטי הלכות, ברכת השחר ה, כה)

◆ ◆ ◆

וכאן המקום להדגיש:

ה"שמד" וה"עבודה זרה" עלינו אנו מדברים, אינה בהכרח עבודה זרה גמורה, בצורת סגידה לאילילים ופסלים וכיו"ב או כפירה מוחלטת בא-ל אחד רח"ל, אלא אף קלקול האמונה.

כי אפלו כשאין עובדין עבודה זרה, יש פגם עבודה זרה, פי קלקול האמונה היא גם פן בחינת עבודה

זרה, וכמו שמובא (בשם הבעל שם טוב) על פסוק 'וסרתם ועבדתם אלקים אחרים', שתכף כשפסדים מהשם יתברך הוא בחינת עבודה זרה.

(ליקוטי מוהר"ן תניינא, סב)

ותכף כשגוטין אפלו כחוט השערה לשמאל זהו בחינת עבודה זרה חס ושלום, כמו שכתוב 'וסרתם ועבדתם אלקים אחרים', שתכף כשפסדין מאחרי ה' כחוט השערה זהו בחינת עבודה זרה, כמובא בשם הבעל שם טוב ז"ל.

(ליקוטי הלכות, תלמוד תורה ג, ד)

כך שההתקרבות לצדיק - לשם הכנעת העבודה זרה והכפירה - נחוצה לכל איש מישאל, החל מהכשרים וטובים שאינם סרים מהאמונה והדבקות בה' אלא כחוט השערה, עד לאותם שנפלו למעמקי הכפירה והשמד.

והכלל, כי הצדיק בחינת משה שעוסק להעלות משמד לרצון - זה צריך כל אחד לפי מדרגתו. כי אפלו הכשרים, כשפסדים לפעמים מאחרי השם יתברך נחשב לעבודה זרה שהוא בחינת שמד רחמנא לצלן, כמו שאיתא בשם הבעל שם טוב ז"ל על פסוק 'וסרתם ועבדתם אלהים אחרים' כמובא בדברינו כמה פעמים וכו'. ואפלו מי שנפל ונתרחק מאד מאד, אף שהוא - על כלם מגיעים רחמי הצדיק הנ"ל לעוררו ולהעלותו משמד לרצון.

(ליקוטי הלכות, ברכת השחר ה, סא)

שורש הזוהמה מחטא עץ הדעת

כדי להבין לעומק את מלחמת הצדיקים בכפירות והאמונת הכוזביות שבכל דור, עלינו לחזור אל החטא הקדמון, חטא אכילת עץ הדעת:

הקב"ה ציווה את אדם הראשון לבל יאכל מעץ הדעת, אך לאחר פיתוי הנחש אכל הוא וחווה אשתו מעץ הדעת, ובעקבות כך גורש מגן עדן ונגזרה עליו ועל זרעו אחריו מיתה.

כפי המובא בדברי חז"ל, אדם הראשון פגם באמונה ונפל לכפירות. [למרות שכפי המבואר בכל ספרי הקודש, הרי שבבחינת

ד. אשר החילוק ביניהם הוא באותו קוץ שמחבר בין רגל ה' לנגו והופך אותו לח'.

ה. כדברי חוהר "דאנטרין לארמא בל"ת דאחד, דדל"ת דאחד גדולה" (והרי הקדוש הא דהי דיב ע"א). ובשו"ע נפסק: "ואריך בדל"ת של אחד שיעור שיחשוב שהקב"ה יחיד בעולמו ומושל בד' רוחות העולם" (א"ח ס"א, ה). ועיי"ש במשנ"ב ש"כתב המ"ע בשם המ"ע שאריך בחל"ת כשיעור שליש ובד' כשיעור ב' שלישים, ו"א שלא יאריך בחל"ת כלל רק יכוין הכל בדל"ת" (ס"ק יח).

ו. ועיי"ש בסעיף מ' שקוץ זה של הדי' הוא סוד שער החמישים, שבו נכללים כל שאר מ"ט האותיות שבפסוקים "שמע ישראל" ו"ברוך שם". והוא סוד האבן אשר זרק דוד על גלית אשר "תרח מערכות אלקים חיים", ובו מכניעים את קליפת הכפירות והעבודה זרה.

ז. וכמובא בספר דגל מחנה אפרים: "שאמר אא"ז זללה"ה על פסוק 'סרתם ועבדתם אלהים אחרים', פירושו: 'סרתם' - תיכף כשטר האדם מדביקות מוחשבתו בהש"ת, 'ועבדתם אלהים אחרים' - אוי עובד אלהים אחרים יתקב חלילה" (דגל מחנה אפרים, פרשת קדושים ד"ה אל תפנו. ועיי

פרשת תרומה ד"ה ולחבוך).

ח. באחד מביאוריו הרבים בנושא זה מבאר מוהרנ"ת כי אדם הראשון נכנס לחקירות עמוקות שלא הורשה להתבונן בהם, ובכך נפל כביכול מהאמונה התמימה והפשוטה בציוויו ה'. 'כי עיקר חטא אדם הראשון היה שהסתכל

במה דלא הוא ליה רשו, כמובא בוזהר הקדוש, כי הוא לא זכה עדיין לתקן הכח המסדר והמיישב, על כן היה צריך לבלי להחמיץ מוחו בהשגתו ולבלי לרדוף כלל להשיג ולהקור במה שאין לו רשות רק להאמין בהשם יתברך לקיים המצוה שמצווה עליו לבלי לאכול מעץ הדעת.

והוא עבר על זה והרהר אחר השם יתברך ואחר מצותיו ואכל מעץ הדעת והסתכל במה דלית ליה רשו לאסתכלא, ועל ידי זה נגזר עליו מיתה לדורות, כי על ידי שאכל מעץ הדעת טוב ורע ורצה לידע שורש הטוב ורע קודם שתתקן את הכח המסדר וכו', על ידי זה נפל לכפירות כמו שאמרו רבותינו ז"ל, כי היה בחינת נרגן מפריד אלוף שהפריד אלופו של עולם, שהוא בחינת

כתר שנקרא פלא, בחינת אלף כידוע, הדיינו עששה פירוד בין בחינת הדעת ובין בחינת הכתר, שהפריד הורדיפה מהמעמק, ועל ידי זה נפל לגמרי ונשבר ונתבטל הדעת וההשגה לגמרי.

עוד שאי אפשר להבין שום השגה שלימה בבחינת מטי ולא מטי הנ"ל כי אם דמנט דמנט הצדיקים הגדולים שזכו לזכך עצמן מזוהמת

הנחש לגמרי שהם מתקנין חטא אדם הראשון" (ליקוטי הלכות, נפילת אפי"ד, טו) ענין עוד בליקוטי הלכות (ראש חודש ה, לה, מקדון ה, ז) שעיקר הפגם היה בבחינת

'אמונת חכמים, ואבמ"ל'.

אדם הראשון עצמו ברום דרגתו, שאין לנו בה שום שמץ של תפיסה והשגה - מדובר בפגם דק מן הדק של הסתרת גילוי אור האלוקות ברום גבהי מרומים, הרי שבהשתלשלות אחר השתלשלות, ובצירוף שאר החטאים שהתווספו על ידי כל אחד ואחד בעקבות כך, נתהווה מפגם דק זה וזוהמת הכפירה הגמורה שהתגלתה בפועל בדורות שלאחריו].

וכך אנו מוצאים בדברי חז"ל:

רב נחמן אמר: כופר בעקר היה, כתיב הכא "עברו ברית" וכתוב התם "ואמרו על אשר עזבו ברית ה' אלהיהם".

(סנהדרין לח ע"ב)

כי אדם הראשון כפר בעקר, כי הנחש הטעהו ואמר לו 'כי יודע אלקים כי ביום אכלך ממנו' וכו', ואמרו רבותינו ז"ל שאמר להם 'מן העץ אכל וברא את העולם', נמצא שפפר בחדוש העולם.

(ליקוטי הלכות, נטילת ידיים לסעודה ד, ב)

אם לא די בכך, הרי

שבשעה שפא נחש על חוה הטיל בה זמא.

(שבת קמו ע"א)

כשזוהמה זו עוברת בירושה מדור לדור.

וצריך שתדע, שכשהטיל הנחש זמא בחוה, שהיא היתה 'אם כל חי', מאותה שעה והלאה, כל הנולדים וכל הבאים היו מרפכים מטוב ורע.

(ספר הליקוטים האריו"ל, פרשת בעלזותך, פרק יא)

וגם על האדם ועל זרעו הבאים אחריו עד ימות המשיח, אין אדם נצול ממנה, לפי שכלם היו אז כלולים באדם הראשון כשחטא. והוה הצד השוה שבכל הנשמות, אפילו באותם שמתו בעטיו של נחש, היה בהם הטלת זמא הנזכר".

(שער הגלגולים, הקדמה כג)

זוהמה זו - אמה כולנו נולדים - היא הגורמת לאמונות כוזביות וכפירות".

בחינת פגם האמונה שנאחז בכל ההולדות מחטא אדם הראשון, שזהו בחינת 'הן בעון חוללתי ובחטא יחמתני אמי'.

(ליקוטי הלכות, בכור בהמה טהורה ג, א)

פי ערוב ובלבול המדמה, שמיערב ומבלבל באמונות קזביות, זה בחינת זממת הנחש. פי כל המנחשים והקוסמים - כלם הם על ידי כח המדמה, שאינו מברך ומתקן, שמיערב ומבלבל אותם באמונות קזביות של שטות ושקר, שהם זממת הנחש.

(ליקוטי מוהר"ן תניינא, ח)

כשמוזנהמה זו אף נובעים כל הסברות והדעות השקריות,

וההתחכמויות של הבל - הלא הם:

החכמות של הבל שהרגל בהם מנערינו, שנקבעו בו כאלו קבלם מזה סיני. ובאמת אלו הסברות והחכמות שלו המבלבלים אותו, נמשכין רק מעץ הדעת טוב ורע, מזממת הנחש שהטיל בחוה שהיתה אם כל חי, ומשם נמשך שכל אדם כשנולד ממעי אמו, יש בו אצות הזמא הזאת בבחינת "ובחטא יחמתני אמי". ומשם נמשכין כל אלו הבלבולים והסברות של שטות, המבלבלין ומונעין את האדם מדרך החיים.

(ליקוטי הלכות, בשר בחלב ה, ב)

האבות מטהרים את העולם מזוהמת הנחש

החל מאותו חטא איוס, נאחזה וזוהמת הנחש בבני האדם, כשהיא מבלבלת את העולם כולו באמונות ודעות כוזבות, ומסתירה ומעלימה את האמונה הזכה באל אחד. עד אשר הופיעו האבות הקדושים, אברהם יצחק ויעקב, אשר התחילו לטהר את העולם מזוהמה נוראה זו.

והנה מאז היה העולם בתהו ולא ידעו את ה', והיו גוטים הכל לאמונות כוזבות למערכת השמים וכוכבי השמים וכסיליהם. עד שהאיר אורח ממאפל והאיר את העולם כלו בכבודו במה שקרא בשם ה' לכל באי עולם, והחזיק אחריו הין יקיר בן הנעקד, והבטיחם השם יתברך שמהם יצא חטר הגוע הקדוש אשר הם לחלק ה', ויהיה יתד תקוע במקום נאמן, ארץ מכל ארצות מקדשה. ועל ידם יתודע לבאי עולם ממשלתו יתברך, אשר הוא מושל על מערכת השמים ומנהיגם בכחו בטבע המטבע בהם ומשדדם כרצונו. והנה נולד איש תם בני בכורי ישראל, ממנו יתד ממנו פנה לגזע הקדשה.

(אגרא דכלה, פרשת כי תבוא)

פי האבות עסקו לתקן חטא אדם הראשון שפגם באכילת עץ הדעת.

(ליקוטי הלכות, ראש חודש ו, מח)

לשם כך, אף עסקו ברעיית צאן, כדי לברר את האמונה הטהורה מהאמונות הכוזביות, אמונות של שטות והבל.

פי עקר האמונה היא בבחינת 'בהמה', פי עקר שלמות האמונה הוא שישלך דעתו וחקמותו לגמרי וישים עצמו כבהמה ויאמין בה' יתברך ובצדיקים אמתיים באמונה שלמה לבד ... אף צריכין לשמר עצמו מאד מאמונות קזביות שלא יהיה פתי יאמין לכל דבר'. וזה בחינת בהמות טהורות ובהמות טמאות שהוהירנו ה' יתברך להבדיל בין הטמא ובין הטהור, פי האמונה היא בבחינת בהמה כנ"ל, אף אמונה ישרה דקדשה, שהיא אמונת ישראל, היא בחינת

ט. ודיאת במדרש: "כי יודע אלהים, כי ביום אכלכם, ר' יהושע דסיכנין בשם ר' לוי אמר: התחיל אומר דלטוריא על בורא, אמר: מאילין הזה אכל זכור העולם, והוא אומר לכם לא תאכלו ממנו, שלא תבראו עולמות אחרים, דכל אינש ואינש סיני בר אומנתיה" (בראשית רבה, פרשה יט).

י. כדברים האלה, ביאר התורת חיים, שעיקר נקודת הכפירה היה באמונת חידוש העולם, וזה לשונו: "ורב נחמן אמר כופר בעיקר היה - באכילת העץ, שהאמין בקדמות העולם חלילה, וזהו כופר בעיקר שאינו מאמין שהוא יתברך עיקר ויסוד הכל. וכדיאת במדרש: כי יודע אלהים כי ביום אכלכם ממנו, כל אומן שונא בני אומנתו מן העץ אכל זכור את העולם, והיייתם כאלהים יוצרי עולמות. וכיון שהאמין לדברים בטלים הללו, נמצא שהיה סבור שהעולם קדמון ח', שהיו סבור היה שהעץ קדמון הוא, אם כן באכילת העץ היה כופר בעיקר שלא האמין שהוא יתברך עיקר ויסוד הכל" (תורת חיים, סנהדרין לח ע"ב).

יא. ומסיים: "האמנם לא כולם שויים, ויש הפרש ביניהם כנ"ל, כי כל נשמה נמצאה כפי מדרגה וקירובה אל החטא שחטא אדה"ר" אמנם, ישנה נשמה שלא טעמה כלל מעץ הדעת. וכמובא בספר כוכבי אור (ספירים נפלאים): "מה שמובא בשיחות הר"ן שאמר 'עם דבר אחד הצלחתי ועל ידי זה זכיתי למה שזכיתי', ואמר בזה הלשון: 'מיט איין זאך איז מיר געראטן', ולא נתפרש שם מהו הדבר, ושמעתי שאמר כי איתא בדברי המקובלים אשר אדם הראשון בעת שאכל מעץ הדעת טעמו כל הנשמות, אבל נשמתו הקדושה זכתה שלא טעמה כלל מעץ הדעת".

יב. זוהמת הנחש מזממת בעיקר את הכח המדמה, אשר כח זה - כשהוא נקי ומבורר - מאפשר לאדם להאמין בדבר שאינו נראה בעיני בשר ואף לא בעיני השכל, ובאמצעות כח זה ניתן אף לזכות לנבואה, כדכתיב "ויבד הנביאים אדמה", אך כשכח זה נפגם ומזדמה, הרי הוא גורם לאמונות כוזביות עד לכדי כפירות גמורות.

וְכַאֲשֶׁר זָכַר הַשֵּׁם יִתְבַּרַךְ בְּרִית אֲבוֹתֵינוּ שֶׁלַח מֹשֶׁה נְבִיאָו נֶאֱמָן בֵּיתוֹ אֲשֶׁר הוּא בְּסוּד הַדַּעַת כְּנוֹדָע, לְהוֹצִיאֵנוּ מִשָּׁם בְּאוֹתוֹת וּמוֹפְתִים.

(דרך פיקודיך, מצוה ט)

משה רבינו הוא זה שתיקן את חטא אדם הראשון, יותר מכל קודמיו".

וְנוֹדַע כִּי מֹשֶׁה מִבְּחַר הַנְּבָרָאִים, וְלָכֵן הוּא תִּקֵּן פְּגַם אָדָם הָרִאשׁוֹן, מִה שֶׁלֹּא תִּקֵּן שׁוּם צַדִּיק אַחַר בְּעוֹלָם.

(שער הפסוקים, פרשת בראשית, דרוש ב)

וכאשר נשלח למצרים, החל ה' להראות את גדלו וידו החזקה, והכניע את כל האמונות הכוזביות.

כִּי "אִתָּה הַחֲלוּת לְהִרְאוֹת אֶת עַבְדְּךָ אֶת גְּדֻלָּךְ וְאֵת יַדְךָ הַחֲזֵקָה אֲשֶׁר מִי אֵל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיךָ וְכַגְּבוּרוֹתֶיךָ". וְגַלִּית אֶלְהוֹתָךְ וּמַלְכוּתְךָ עֲלֵינוּ, כִּי הוֹצֵאתָנוּ מִמִּצְרַיִם, וּפְדִיתָנוּ מִתּוֹקֶף גְּלוּתָם מִתּוֹךְ כּוֹר הַבְּרָזִל, מִעַמְקֵי הַקְּלָפוֹת, וְהוֹצֵאתָ אוֹתָנוּ מִנּוּי"ן שְׁעָרֵי טוֹמָאָה וְהַכְּסֵת אוֹתָנוּ בַּנּוּי"ן שְׁעָרֵי קִדְשָׁה, וְעִשִּׂיתָ נְסִיִּים וּנְפִלְאוֹת בְּמִצְרַיִם וְעַל יָם סוּף, וְשִׁבַּרְתָּ וְהַכְּנַעַתָּ כָּל אֱלֹלֵי מִצְרַיִם וְשִׁדְדַתָּ הַמַּעֲרָכוֹת וְשִׁנִּיתָ הַטְּבַע, וְעִקַּרְתָּ וּבִטַּלְתָּ כָּל מִינֵי כְּפִירוֹת וְכָל מִינֵי אֲמוֹנוֹת כְּזָבִיּוֹת שֶׁל פְּרַעַה וּמִצְרַיִם, שְׂרָצוּ שִׁישִׁתְקַעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בִּינֵיהֶם חֵס וְשִׁלוֹם, שִׁיתַּגְּבִרוּ עַל יִשְׂרָאֵל חֵס וְשִׁלוֹם בְּמִינֵי כְּפִירוֹת וְאֲמוֹנוֹת כְּזָבִיּוֹת שֶׁלָּהֶם, אֲשֶׁר זֶה הִיא תִּקְוָה גְּלוּתָם. וְאִתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים לֹא עֲזַבְתָּ אוֹתָנוּ בִּינֵיהֶם, וְהִרְבֵּתָ לְהוֹצִיא אוֹתָנוּ מִתּוֹכָם, וְהַכְּנַעַתָּ וְשִׁבַּרְתָּ וְעִקַּרְתָּ כָּל מִינֵי כְּפִירוֹת שֶׁלָּהֶם עַל יְדֵי הַנְּסִיִּים וְהַמּוֹפְתִים הַגְּדוֹלִים וְהַנּוֹרָאִים שֶׁעֲשִׂיתָ בָּהֶם. וְגַלִּיתָ אֶלְהוֹתָךְ וְאֶדְנִיתָךְ לְכָל בְּאֵי עוֹלָם, וְנִמְאָו נִדְּבַקוּ יִשְׂרָאֵל בְּךָ לְעוֹלָם, וְהֶאֱמִינוּ בְּה' וּבְמֹשֶׁה עַבְדְּךָ.

(ליקוטי תפילות, ז)

כששלימות הטהרה מזהמת הנחש, היה במעמד הר סיני, בה פסקה זוהמתן של ישראל.

כִּי שָׁם זָכוּ כָּלָם לְנִבּוּאָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה רַבְּנוּ. רַבֵּן שֶׁל כָּל הַנְּבִיאִים, שֶׁהִיָּה מְנַהֵג הָאָמְתִי שֶׁלָּהֶם, וְעַל יְדֵי זֶה נִתְבַּרַר וְנִתְמַלְקוּ הַמִּדְבָּרָה אֶצְלָם, וְזָכוּ לְאֲמוּנָה שְׁלֵמָה בַּה'. וְעַל כֵּן פָּסְקָה זְהֻמָּתוֹ, זְהֻמַּת הַנְּחָשׁ, שֶׁהוּא אֲמוֹנוֹת כְּזָבִיּוֹת, כִּי זָכוּ לְשִׁלְמוֹת אֲמוּנָה הַיְשָׁרָה דְקִדְשָׁה עַל יְדֵי בְּרוּר הַמִּדְבָּרָה שֶׁזָּכּוּ עַל יְדֵי רוּחַ נְבוּאָה כַּכָּל.

(ליקוטי מוהר"ן תניינא, ח)

ובכך בא לסיומו מהלך התיקון שהחל בימי אברהם.

וְעַקַר הַתִּקּוּן הַתְּחִיל מֵאֲבָרָהָם שֶׁהִתְחִיל לְהַמְשִׁיךְ דְרָךְ הַתּוֹרָה בְּעוֹלָם, כִּי זָכָה לְרוּחַ נְבוּאָה אֲמִתִּית שֶׁעַל יְדֵי זֶה הִתְחִיל לְבַרֵר הַמִּדְבָּרָה לְהַמְשִׁיךְ אֲמוּנָה בְּעוֹלָם. אֲבָל עַקַר הַתִּקּוּן הָיָה בִּימֵי מֹשֶׁה, עַל יְדֵי מִתּוֹן תּוֹרָה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה עַקַר בְּרוּר הָאֲמוּנָה.

וְאֵז תִּקֵּן הָעוֹלָם בְּשִׁלְמוֹת, עַד שֶׁאֵם לֹא הָיוּ חוֹטְאִים אַחַר כֵּן הָיָה מִתְמַלְקוֹ הַכָּל, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב "אֲנִי אֲמַרְתִּי אֲלֵקִים אִתָּם" וְכוּ'. וְכְמוֹ שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל עַל פְּסוּק "חֲרוֹת עַל הַלּוֹחוֹת", "חֲרוֹת מִמְּלֶאךָ הַמּוֹת".

(ליקוטי הלכות, ספר תורה ד, ה)

טומאת הערב רב

אך אז הגיעו הערב-רב"ו והכשילו את ישראל בחטא העגל - חטא הכפירה בא-ל אחד והאמונות הכוזביות - וחזרה זוהמת הנחש להיאחז בכנפשותינו.

וְאֲמַנְם, אִלּוּ לֹא חָטְאוּ יִשְׂרָאֵל בְּמַעֲשֵׂה הַעֲגֹל, הָיִתָּה זְהֻמַּת הַנְּחָשׁ נִפְסָקוֹת לְגַמְרֵי כְּנוֹדָע ... אֲבָל כִּיּוֹן שֶׁחָטְאוּ יִשְׂרָאֵל בְּעַגֵּל, גִּרְמּוּ לְהַחְזִיר דְּבוּק זְהֻמַּת הַנְּחָשׁ בְּנַפְשׁ אָדָם.

(שער הגלגולים, הקדמה ג)

ובעשיית העגל חזר הזֵהמָא, וְכָל מַה שֶׁתְּמַצָּא בְּנַחֲשׁ תְּמַצָּא בְּעַגֵּל . (השל"ה הקדוש, פרשת כי תשא, א)

ובכך חזרה האמונה ונפגמה. שכן,

עַל יְדֵי חָטְא הַעֲגֹל חֲזָרוּ וְקָלְקְלוּ וְהִמְשִׁיכוּ זְהֻמַּת הַנְּחָשׁ, שֶׁהוּא בְּלִבּוֹל הַמִּדְבָּרָה, שֶׁמִּשָּׁם כָּל הַכְּפִירוֹת שֶׁהֵם פְּגַם הָאֲמוּנָה. וְאֵז כְּמַעֲט נַחֲרַב הָעוֹלָם לּוֹלֵי מֹשֶׁה בַּחִירוֹ עַמְד בְּפָרֶץ לִפְנֵיו וְכוּ'.

(ליקוטי הלכות, שם)

משה אכן חזר ועשה את שלו,

וְעַל כֵּן כְּשִׁירַד מֹשֶׁה בְּדָקוֹן עַל יְדֵי הַמַּיִם כְּסוּטוֹת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב "וַיָּחֹר עַל פְּנֵי הַמַּיִם", כִּי מֹשֶׁה חֲזָר וְהִמְשִׁיךְ אֶת הָאֲמוּנָה הַקְּדוּשָׁה עַל יְדֵי הַמַּיִם שֶׁהֶאֱמוּנָה גְּדֻלָּה מִשָּׁם ... וְעַל יְדֵי זֶה נִתְבַּרְרוּ הַמֵּאֲמִינִים בְּאֲמוּנָה דְקִדְשָׁה מִן הַמֵּאֲמִינִים בְּאֲמוֹנוֹת כְּזָבִיּוֹת.

(ליקוטי הלכות, בכור בהמה טהורה ג, יח)

אך מאז ועד הנה, אנו סובלים בכל דור מהערב רב, המזהמים את העולם בכפירות ואמונות כוזביות,

וְעַד הַיּוֹם, כָּל הַדַּעוֹת הַרְעוּת וְאֲמוֹנוֹת הַכּוֹזְבִיּוֹת וְחֻכְמוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת הוּא מִן עַרְבֵי רַ"ב גְּיִמְטְרִיא דְעַ"ת שֶׁהֵם מִבְּחִינַת עַמְלָקָה, כִּי חֲמֹשֶׁה מִיָּנִים אֵינּוֹן בְּעַרְב רַב עַמְלָקִים רְפָאִים וְכוּ' כְּמִבְּאֵר בְּזֵהר, וְקִיּוּמֵנוּ כְּלֵי חֻמָּס עַל יִשְׂרָאֵל, כִּי אוֹמְרִים עֹבֵה ה' אֵת

הָאָרֶץ. עַרְבֵי רַ"ב גְּיִמְטְרִיא דְעַ"ת כַּכָּל, הֵם שֶׁאֲמָרוּ "כִּי זֶה מֹשֶׁה (דַּעַת הַקְּדוּשׁ) הָאִישׁ וְכוּ' לֹא יִדְעֵנוּ מַה הָיָה לוּ".

(בני יששכר, מאמרי חודש אדר, מאמר ג דרוש ג)

כשבראשם עומדים נביאי ומנהיגי השקר שבכל דור"ב,

שֶׁהֵם עַקַר זְהֻמַּת הַנְּחָשׁ, שֶׁהֵם עוֹמְדִים כְּנֶגֶד כְּשָׂרִים שֶׁבִּישְׂרָאֵל הַמִּתְקַבְּרִים לְצַדִּיקֵי אֲמֹת שֶׁהֵם בְּבַחֲנֵינַת מֹשֶׁה שֶׁיֵּשׁ לָהֶם בַּחֲנִינַת רוּחַ נְבוּאָה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מִתְבַּרַר הַמִּדְבָּרָה שֶׁלָּהֶם וְנִדְּכָכָה הָאֲמוּנָה הַקְּדוּשָׁה שֶׁלָּהֶם, שֶׁזֶהוּ בַּחֲנִינַת שְׁמוֹתֵיבְרִיין מִזְהֻמַּת הַנְּחָשׁ. אֲבָל אִלּוּ שֶׁהֵם מִסְטֵרָא דְעַרְב רַב, מִתְגַּבְּרִים בְּכְפִירוֹת וְאֲמוֹנוֹת כּוֹזְבִיּוֹת הַנְּמַשְׁכִּין מִבְּחִינַת 'נְבִיאֵי שְׁקֵר', שֶׁהֵם בַּחֲנִינַת מְנַהִיגִים שֶׁל שְׁקֵר.

(ליקוטי הלכות, חול המועד ד, ד)

מנהיגי שקר אלו, מייצגים את ה"אלהים אחרים", וכפי שאמר רבינו

שֶׁעַל הַמְּפָרְסָמִים שֶׁל שְׁקֵר שִׁישׁ לָהֶם שֵׁם וּפְרָסוּם בְּעוֹלָם, נֶאֱמָר: "וְיִשָּׁם אֱלֹהִים אַחֲרַיִם לֹא תִזְכְּרוּ"...

(חיי מוהר"ן, ריב"ה)

וכנגדם עומדים מנהיגי ישראל האמיתיים, המחדירים בישראל אמונת "אל אחד"י, ומטהרים את העולם מזהמת הנחש.

וְאִי אִפְשָׁר לְבַרֵר וּלְתַקֵּן זֹאת הַזְּהֻמָּא כִּי אֵם עַל יְדֵי הַצַּדִּיקִים אֲמִתִּיִּים שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר, שֶׁהֵם מְבַרְרִים הַמִּדְבָּרָה שֶׁהוּא בַּחֲנִינַת בְּרוּר מִזְהֻמַּת הַנְּחָשׁ, וְיִתְקַנְיִם חָטְא הַעֲגֹל בְּכָל דּוֹר וָדוֹר. וּמִמְשִׁיכֵים אֲמוּנָה בְּעוֹלָם.

(ליקוטי הלכות, ברכת הריח ד, לד)

כשנשמת משה בעצמו, היא זו שיורדת בכל פעם מחדש לזה העולם, לטהרו מזהמת הנחש, ולשמור על ישראל מהערב רב הממשיכים להשחית את ישראל בוזהמתם וכפירתם.

וְזֶה שֶׁכְּתוּב "לֶךְ רַד כִּי שַׁחַת עֵמֶךָ", 'נְשַׁחַת' לֹא נֶאֱמָר אֱלֹא 'שַׁחַת', שַׁחַת לְיִשְׂרָאֵל. וְעַתָּה רׁוּב הַדּוֹר מַהֵם. וְלָזֶה הַצַּרְף מֹשֶׁה לָבֵא בְעַבּוּר לְפִי שֶׁהוּא שְׂרָשָׁם, לְתַקְנָם, שֶׁלֹּא יִטְעוּם עַרְבֵי רַב.

(ליקוטי תורה להאריז"ל, פרשת ואתחנני"ה)

"הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד"

נשמת משה, הולכת ומתגלית יותר ויותר באמצעות 'יחידי הדורות'י, עד להתגלותה הסופית בנשמת 'משיח', עליו נאמר:

הִנֵּה יִשְׁפִּיל עַבְדִּי יְרוּם וְנִשָּׂא וְגִבָּה מְאֹד.

(ישעיהו נב, ג)

כִּי בַתְּחִלָּה יְהִיָּה מֹשֶׁה שֶׁמֹּשֶׁה שֶׁמֹּשֶׁה, וְאַחַר כֵּן יִשְׁפִּיל עַבְדִּי, וְהוּא מֹשֶׁה רַבְּנוּ עַ"ה וְהוּא מְשִׁיחַ, כִּי שִׁילָה גְיִמְטְרִיא מֹשֶׁה. וְאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל "כְּגוֹאֵל הָרִאשׁוֹן כֵּן גּוֹאֵל הָאֲחֵרוֹן", וְכוּ' "הַדּוֹר שֶׁהוֹלֵךְ הוּא הַדּוֹר שֶׁבָּא" ... וְאָמַר: "הִנֵּה יִשְׁפִּיל עַבְדִּי", כִּי הַמַּעֲלוֹת יְהִיּוּ בְּהַדְרָגָה, בַּתְּחִלָּה "יִשְׁפִּיל" וְאַחַר כֵּן "יְרוּם" וְאַחַר כֵּן "וְנִשָּׂא" וְאַחַר כֵּן "וְגִבָּה" וְאַחַר כֵּן "מְאֹד" אוֹתִיּוֹת אֲד"ם, כִּי יְהִיָּה כְּמוֹ אָדָם קֹדֶם הַחֲטָא, וְאֵז יִתְקַן הַכָּל.

(ליקוטי תורה, שם)

שכן:

מוֹדַעַת זֹאת כָּל הָאָרֶץ, כִּי אֲמַנָם לֹא קָם נְבִיא עוֹד בִּישְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה, אֲבָל הוּא בְּעַצְמוֹ עוֹד יָקוּם לְנֶאֱלָנוּ גַם מִהַגְּלוּת הַזֶּה. כִּי מְשִׁיחַ דָּא מֹשֶׁה, וְמַה שֶׁהִיָּה הוּא בְּעַצְמוֹ שִׁיְהִיָּה בִּיתָר שְׂאֵת וַיִּתֵּר עָזוּ. כִּי בֹא יְבֵא בְרַנְהָ גַם בְּשַׁעַר הַחֲמִשִּׁים, וְיִשִּׁיג אוֹתוֹ בְּשִׁלְמוֹת עֲצוּם וְנִשְׁגַב עַד שֶׁלֹּא יֵרַד עוֹד מֵאִתּוֹ (אֶרֶץ-עַל-פִּי שֶׁגַם בַּעַת מִתּוֹן תּוֹרָה הִשִּׁיג אוֹתוֹ בְּסוּד "וּמֹשֶׁה עֵלָה אֶל הָאֱלֹהִים", אֲבָל תִּכְף בְּסוּף הָאֲרָבַעִים יֵרַד מֵאִתּוֹ כְּמִרְפוֹ בְּפִסְקוֹ "לֶךְ רַד כִּי שַׁחַת עֵמֶךָ", וְלֹא הִשִּׁיג עוֹד כָּל מִי חַיִּיו). כִּי לְעוֹלָמִי עַד וְלִנְצַח נִצְחִים יַעֲלֶה וַיִּתְעַנֵּג בּוֹ בְּמַדְרָגָה אַחַר מַדְרָגָה עַד אֵין חֶקֶר.

(כוכבי אור, חכמה ובינה, פתיחה)

ואכן, זכינו גם זכינו באחרית הימים, בהתגלותו של:

הַצַּדִּיק הַיְחִידִי, וְרֵאשׁ רֵאשֵׁי הַדּוֹרוֹת שֶׁהָיוּ מְעוֹלָם, שֶׁהוּא הַנְּתַעֲלָה וַיּוֹצֵא לְגַמְרֵי מִשְׁאָר כְּלָלִיּוֹת הָעוֹלָם ... נִתְעַלָּה עַל כָּל הַצַּדִּיקִים הַגְּמוּרִים שֶׁהָיוּ מְעוֹלָם, עַד שֶׁלֹּא קָם עוֹד בִּישְׂרָאֵל כְּמֹהוּ, כִּי הוּא מֹשֶׁה מְשִׁיחַ בְּעַצְמוֹ.

(ביאור הליקוטים, תורה כז)

כִּי אֲמַנָם שְׁגַם זֶה אֲמֹת כִּי כָּל צַדִּיק הַדּוֹר יֵשׁ בּוֹ בַּחֲנִינַת מֹשֶׁה מְשִׁיחַ' כְּמוֹכָא בְּדַבְּרֵיו ז"ל, אֲבָל בְּוֹדָאי הָעַקַר הוּא הַ"עֲלִיּוֹת עַל כְּלָנָה" שֶׁהוּא מֹשֶׁה מְשִׁיחַ בְּעַצְמוֹ, כְּנִשְׁמַע כְּפֹה פְּעֻמִּים מִפִּיו הַקְּדוֹשׁ בְּפָרוּשׁ.

... וְעַל כֵּן גַם אֵם תְּבֵא בַחֲשָׁבוֹן הַשְּׁלֵשׁ תְּבוֹת הָאֵלָה - "עֲלִיּוֹת עַל כְּלָנָה" - נְבִיט וְנִרְאָה שְׁגַם הֵם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹ בְּמִלּוּאוֹ: "נוֹן חֵית מִם נוֹן" עִם הַאוֹתִיּוֹת" וְהַכּוֹלֵל (715).

(כוכבי אור, חכמה ובינה, כא)

זֶה נִחְמַנּוּ מִמַּעֲשֵׂינּוּ וּמַעֲצָבוֹן יְדִינוּ מִן הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אֲרָרָה ה' מִחָטָא אָדָם הָרִאשׁוֹן וּמִכָּל חַטָּאוֹת הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה.

(שארית יצחק, תפילה על תיקוני ר"ה)

ועל ידו - ותלמידו הנכלל בו, מוהרנ"ת זיע"א - ייגמר טהרת העולם מזהמת הנחש ותיקון חטא אדם הראשון, בתכלית השלימות שאין שלימות אחריו.

כִּי הוּא הָרַב וְהַתְּלַמִּיד שֶׁהֵבִיטוּ וְהִסְתַּכְּלוּ עֲלֵיהֶם מִיּוֹם בְּרִיאַת הָעוֹלָם עַד הַנְּהָ, וְעַל יָדָם יְהִיָּה נִפְעֵל וְנִגְמַר הַתִּקּוּן

כא. אשר גם בהם יש כמה מדרגות ובחינות, וכפי שנבאר א"ה בארוכה בהגיענו לסוגיית המפורסמים של שקר.

כב. וטימנן "ריב" היפך אותיות "ריב".

כג. מן הענין לציין את מלחמת הבעש"ט בכת השבתאים, מלחמה אשר אף עלתה לו בחייו. (וכמו שאומרים בשם הבעל שם טוב ז"ל שאמר שנעשו לו שני נקבים בלבו על ידי המעשה של ה'צ"צ ימוח שמו, ומוזה נסתלק" (ליקוטי מוהר"ן, ד).

כד. דבריו אלו של האריז"ל בספרו 'ליקוטי תורה' (אשר אנו מנשיכים לציטט מהם גם להלן) הם ארוכים ועמוקים, ולא העתקנו מהם אלא מעט דמעת, לך נא ראה שם כל דבריו הק'. דבריו אלו מועתיקים גם בשל"ה הקדוש (פרשת ואתחנן, תורה אור, יב) ורבי אברהם ב"ר נחמן העתיק חלק מהם, כשלאוחר מכן הוא מוסיף וכותב: "כל אשר יעיין בהם היטב יראה בעיניו שמבואר מהם כל אשר עבר על רבינו ז"ל מענין המריבה והמחלוקת. ולעתידי בהתגלות האמת, יאמר כל אחד לחברו מי האמין לשמועתנו וכו' ויעל כיוצא לפניו וכשורש מארץ ציה" (כוכבי אור, שיחות וסיפורים, לח), עיי"ש באריכות.

כה. השתלשלות גילוי האמונה ע"י יחידי הדורות, נתבארה כבר בארוכה במאמר הקודם, לך נא ראה שם. כז. האותיות של 'נחמן'.

נפשו בשאלתי

מתלווים לבני הנעורים
בשבילי הכיסופים
והחיפושים

מגיע 'סוף הזמן' בישיבה ואני לא מצליח ללמוד כרגיל, האם יש לי תקווה?

איך נתמודד עם ימים בהם כבר אזל לנו מלאי החשק שהניע אותנו בתחילת הזמן? איך נצליח לשמור על שגרה בישיבה גם כשהלב מלא בדאגה לקראת הקיבוץ ב'אומן' בראש השנה הבעל"ט? | עצות מאירות והתחזקות בהירה להתקרבות לה' ולימוד התורה בהתחדשות בכל מצב ועניין | **בשבתך ובלכתך**

גם בסוף הזמן כש"הראש כבר לא במקום" כלשונוך ובכך להיות בקי בשמירת וניצול הזמן גם כשהוא כבר לקראת סופו.

1) מוהרנ"ת אמר שהוא יכול לתת דין וחשבון על כל יום ויום כולל יום הנסיעה, רק תלוי לפי היום. ("וועדליג ווי דער טאג"), דהיינו שיכול ליתן דין וחשבון לפי המצב והנתונים שיש ביום נסיעה - הנה עצם המודעות הזאת שעל יום נסיעה וכיוצא בזה נצטרך לתת דו"ח אחר מהדו"ח שעל יום רגיל - כבר עזרת לנו למלא בתורה ועבודה גם ימים טרופים וטרודים ומופרעים, כי הרי לחטוף ולגזול" פה ושם דברי קטנים לכבודו יתברך אפשר תמיד, אפילו ביום קשה ביותר. הבעיה היא שהאדם בא עם "דיבוי אור" ורוצה 'הספק' של יום רגיל וכשאין הדבר עולה בידו מיד - הוא נשבר ומתאכזב ונופל בדעתו, עד שגומר אומר שהיום הזה אינו יום מסוגל לעבודת ה', וכך הוא כבר לא עושה אפ"ל את המעט שהיה כן באפשרותו לעשות.

ולכן תראה לבוא לקראת סוף הזמן 'מוכן' ומזומן לעבור ממצב של 'רצוא' למצב של 'שוב'.

2) ישנם ישיבות שעושים בסוף הזמן 'תוכנית חזרה' על כל הפרקים שנלמדו במשך השנה. יש בזה תועלת שלא יסולא בתנאי שהבחור לוקח את זה ברצון ובאהבה ברצינות ובכל ה'ברער' - אם קיים דבר כזה בישיבה שלך תחטוף את זה בשתי ידיים כמוצא שלל רב, ואז לא תרגיש שאתה מנצל ימים אלו איך שהוא, אלא אדרבה ההתמדה תעלה עשרת מונים מאשר הזמנים הרגילים בישיבה, גם הסיפוק וההתעלות יעלו פלאים!

3) אם אכן קיים מצב של רפיון בישיבה תתיישב (עדיף בהתבודדות) ותעשה 'היערכות מחדש' - קבע לעצמך 'סדר יום' ו'הספק' חדש ותציב לעצמך 'יעד' של מינימום בסדרי הישיבה לדוגמא: בסדר עיון להבין כל יום לפחות את הגמ' רש"י וטוס' ושני 'מפרשים' ובסדר בקיאות להבין לפחות את הגמ' עם רש"י ובסדר ג' לפחות 20 דק' של לימוד רציני בלי להפסיק באמצע וכן על זה הדרך.

4) תנסה להכניס שינויים מרעננים בסדר יומך, לדוגמא ספר לימוד קל חדש, חברותא מועילה חדשה, יקיצה בבוקר מוקדם מהרגיל, לימוד לפני התפלה בישיבה, קבלות טובות קטנות חדשות וכל כיוצא בזה.

5) ההספק והיעד והשינויים הנ"ל יהיו מותאמים לפי נוחותך ולפי המצב בישיבה ותעמוד על כך בכל הכח לא לוותר עליהם - אם בכל זאת אתה רואה שאינך מצליח גם את זה לעשות - אזי אל יאוש! תעשה שוב 'היערכות מחדש' וקבע לעצמך סדר חדש, העיקר לא להרים ידיים ולהפקיר את התקופה הזאת לגמרי ח"ו.

6) מומלץ מאוד ללמוד הלכות פקדון הלכה ד' (בעיקר מסעיף ה' עד סעיף י"ג) או ללמוד בספר 'אמונת עתיך', ולקבל משם דעת עצות וכך איך לשמור על כל סוגי הזמנים - בהצלחה!

■ א. ברוך ה' בדרך כלל אני משתדל להיצמד לסדרי הישיבה ואף מצליח ללמוד ולהתחזק, אך בדרך כלל כשמגיעים הימים של 'סוף הזמן' העניין נהיה קשה מאד, הראש כבר לא במקום והאיכות של הלימוד יורדת, כואב לי על כך ואני רוצה למנוע את זה שלא יקרה לי ב'זמן' הזה גם כן, מה אני יכול לעשות?

תשובה: יפה שאלת. כך נאה וכך יאה לברסלב'ר חסיד, לצערנו ישנם הרבה בחורים אשר שאלה זו מהוה עבורם תירוץ ותשובה... תשובה על משאלת הלב במשך כל השנה, מתי כבר יבואו ימי סוף הזמן וימי בין הזמנים, בהם נוכל כבר לתת קצת פורקן לנפשינו הכלואה בין כותלי הישיבה...

אשרינו שאנו חוסים בצל רבינו הק' המחדיר בנו דעת אמיתי ש"האדם צריך לעשות ולעשות" מבלי להרפות, כי אין שום תכלית אחרת ואין שום טוב ועונג אחר מלבד "להתפלל ללמוד ולהתפלל", "דאווינען און לערינען און דאווינען", וכל דקה שאדם מבזבז להבלי העוה"ז הוא הפסד נצחי שאין לו תמורה לעולמים! עד שרבינו גמר אומר והוא ממליץ לאדם שיעזוב את כל העולם, יבחר לו איזה מקום מחוץ ליישוב שם יעסוק בתורה ועבודה, וכשירעב ירוץ לתוך איזה בית ויקח שם בחפזון איזה חתיכת לחם להעביר רעבונו, ותיכף יחזור לתלמודו ולעבודתו! (שיחות הר"ן) אשר לאמיתו של דבר כל דברי חז"ל וכל הספרי מוסר ושאר הספרים הק' מלאים מזה אלא "שאינן מי שיכניס דעת קדושה זו ודברים פשוטים אלו לתוך הלב פנימה כמו רבינו" על"ת. שאמר שאין מי שינהיג את בני הנעורים כמוהו (חיי מוהר"ן).

לכן בן נעורים יקר: אם בעיה זו מטרידה את מנוחתך סימן הוא שרבינו הוא המנהיג שלך, ולא האוירה וה'חברה' הקרירה. אך אל דאגה יש לו עבורך גם פתרונות! כי אותו רבי עצמו מלמד אותנו דעת שלא כל העיתים שוות, לא תמיד אפשר לנצל את הזמן באותה מידה, והוא מאלפינו בינה איך להיות בקי גדול בניצול הזמן לטובה, היינו להיות בקי ברצוא ושוב. בקי איך לשמור על הזמן בזמני עליה ובקי איך לשמור על הזמן גם בזמני ירידה ורפיון. כך שאף אם אמנם אי אפשר להיות תמיד באותו מצב של התמדה ויגיעה בתורה, אבל להרים ידים ולקחת חופשה מוחלטת מן התורה והעבודה, דבר זה לא קיים בחידוד' של הרבי אלא אך רק בבתי הקברות שם קיים הדבר - "במתים חפשי"!

° **ב. ראש השנה מתקרב, ועמו כל הפחדים והלחצים הנוראים: האם נזכה להיות השנה באומן בראש השנה? האם אני עושה מספיק השתדלות? ובכלל הרי אני תלוי בהורים שלי ובישיבה, ואין לי אפשרות לזוז בלעדיהם... מה אני צריך לחשוב על כל הנושא? אשמח מאד אם תוכלו להדריך אותי בכדי שאוכל להמשיך בעבודת ה' כסדר ולא להתבלבל.**

תשובה: ננסה איפה להציע כמה עצות איך להחזיק ראש כחור יקר! ניתן לשלוח שאלות, התלבטויות, בענייני עבודת ה', בדרכי רבינו הק', וכיוצ"ב, באמצעות הקלטת השאלה בטל' המערכת: 02-539-63-63 שלוחה 5, או בשליחה לפקס: 077-318-0237.

רחוקים עד עתה מאמונה ושקועים בעבודה זרה...

וכפי שבא הדבר לידי ביטוי במכתבו הנפלא של רבי יצחק ברייטער הי"ד, שמספר 14 שנים אחר התקרבותו לברסלב, על התקרבותו המחודשת לרבינו:

ההשגחה העליונה הוצאתני מבייתי זה ארבע שביעות והבאתני למקום העדן ממש, מקום אילנות טובות אשר ירחם ריח שדה אשר ברכו ה', ריח תורה ריח תפלה ריח יראת ה' ריח התקרבות אל צדיק האמת, כי באמת מרגישים בפה בהקבוץ הזה אירא דארץ ישראל, והתמימות והפשיטות אי אפשר לשער איך בהחשך הזה אשר פסה את כל פני תבל יעשה לו ה'ראש בית' עגול כזה ולא יניח השם יתברך מים רבים לשטפו ולהנהיג את ביתו בקדשה ובטהרה⁶⁴⁸. מה רבו מעשיך ה' וכו'.

נוכחתי לדעת כי כל ימי עברו בהבל ממש, ובכל עסקי אשר עסקתי עד הנה הייתי עובד עבודה זרה בטהרה, והייתי מנח בפגם אמונה עצום מאד⁶⁴⁹. ואני מתמיה עלי בעצמי: איך נהיה פדבר הגדול הזה?! ואיך אחר כל ההתקרבות של כל כך זמנים הרבה⁶⁵⁰ הייתי כל כך רחוק מהאמת והאמונה?!

הי רצון שמעמתי על כל פנים אתחיל לחיות חיות מישבת על פי דעת רבנו ז"ל, ולידע כי כל העולם הבל הבלים ממש ואינו נשאר להאדם כי אם מה שחטף בכל יום התבודדות ותורה ותפלה. והיום חולף ועובר בין במוון, בין בלי במוון. והכל אחיות עינא ממש, לבלי לידע מהותו, אשר על המקרבים להצדיק עומד כל העולם כלו ממש, כמו שכתוב יצדיק יסוד עולם, והצדיק עוסק גם עתה בכל תקונו עולם על ידי מקרביו, על ידי עבודתם ושיחתם ושמחתם ועסקיהם⁶⁵¹.

(שארית יצחק, מכתב ד)

ללמדך, שגם לאחר שנים של התקרבות אמיתית, יכול חסיד ברסלב - שממשיך לחפש ולבקש אחר רוח קדשו של רבינו - לזכות להתקשרות פנימית יותר ויותר, אשר תגרום לו להרגיש כיצד "עד הנה היה עובד עבודה זרה בטהרה, והיה מונח בפגם אמונה עצום מאד"...

וכך ימשיך לעלות מדרגה לדרגה, ולהיטהר יותר ויותר מזהומת הנחש, עד בואו לטהרה מושלמת.

ואז פוּשט גופו המצרע, שהוא ממשכא דחויא [= עור הנחש] ולובש בגדי שבת, הינו גוף קדוש מגן עין.

(ליקוטי מוהר"ן תניינא, פג)

של כל העולמות בתכלית תכלית השלמות, שגם אם לא היה אוכל האדם את עץ הדעת לא היה תקון עולמות כזה!⁶⁵²

ועל כן יתהפך על ידי זה חטא לזכות⁶⁵³, ויקים: "אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד" וזה אשר גם "תרחם" מכן למספר הפ"ל ["נחמן נתן"]⁶⁴⁸.

(כוכבי אור, חכמה ובינה, מא)

יטהר ויחזור ויטהר...

מה שנותר לנו כעת הוא רק, לשקוד על דלתותיו של רבינו הקדוש ותלמידו מוהרנ"ת, ולחפש ולבקש אחר רוח קדשו, הרוח המבררת את המדמה ומזככת מזוהמת הנחש.

שכן, כל נשכה:

גם מי שנקרא כבר 'חסיד ברסלב', אין זה אומר שאכן כבר זכה להזדכך מזהומת הנחש...⁶⁵⁴

ואם כבר נדמה לו שמוצא את הצדיק האמת, בודאי זה צריך לבקש ולחפש עוד יותר ויותר, כי יכול להיות שהוא יושב אצל הצדיק ועדין אורו חשוך אצלו ואינו מרגיש נעימות אמתת עצותיו הקדושים וכו', ומחמת זה הוא רחוק עדין מתקונו. כי עקר החפוש הוא אחר הרוח הקדוש של הצדיק, ולזה צריכין יגיעה גדולה וחפוש הרבה עד שימצא. ואם תחפש באמת, בודאי ימצא, כי אין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותיו, ויגעתו ומצאתי תאמין.

(ליקוטי הלכות, שלוחן ה, ו)

והחיפוש זה אין לו סוף; ככל שמחפשים יותר, כך מוצאים יותר.

כי באמת צריכין לחפש את הצדיק האמת תמיד, אפילו המקרבין אליו, שייכפו להתקרב אליו ביגיעות יותר ויותר, כדי לקבל ממנו יותר ויותר עצות וכו'. כי הצדיק מסתתר בכל פעם מהעולם ממחמת קלקולם ונתרחק מהם הרבה, עד שקשה להם לקבל ולינק מאורו הגדול כי אם על ידי יגיעות ובקשה וחפוש הרבה.

וזה גם בחייו, מכל שכן אחר הסתלקות לעלא ולעלא, צריכין לחפשו ולבקשו יותר ויותר; לסלסל ולחפש בתורתו הקדושה, ולילך בדרךיו ואורחותיו הקדושים, ולבקש ולהתחנן הרבה לפני ה' יתברך עד שירידי דמעות הרבה עד שישפך לבו כמים לפני ה' עד שיזכה למצא ולהשיג פנימיות כננת תורתו הקדושה שזהו בחינת הצדיק בעצמו, כי עקר הצדיק הוא תורתו הקדושה ששם גנוח ריח הקדוש שלו.

(שם, יב)

וככל שמוצאים יותר, כך מגלים יותר ויותר עד כמה היו

648. וכמו שכתב הש"ח הקדוש בפירושו, שהתיקון שיהיה לעתיד לבוא יהיה הרבה יותר מאילו לא היה חוטא אד"ה, כי יתרון האור מן החושך. וזה לשונו: "אילו היה האדם נשאר כבתנת אור כמו שנבחר בתחילת הבריאה, לא היה מאיר באור גדול כל כך כמו שאיר בהתבטל כנתנת עור, ויחזור לאור, אז עין לא ראתה אלהים וזלת כמו שהארתי בזה הענין למעלה, כי יתרון אור מהחושך, מנח התרבות החושך והגלגולים וההזדככות, יתרבה לעתיד האור בהיר" (הש"ח הקדוש, תולדות אדם, בית דוד).

649. "כי היה 'כתנות אור', ונגנז ונעשה 'כתנות עור', בעין' שהוא עור היפך אור. ובהתם החטאת לעתיד, אור חדש יהיה לזה העור יתרון עין' שגרמה עור, עור יתהפך לעין בעין יראו בשב"ו ציון', עין רואה" (שם, מסכת מסכים מצה עשירה, אות שסו).

650. עיין בדברי הלשם מש"כ בזה (ספר היערה חלק ב, דרוש עץ הדעת, סימן ח).

651. וכבר ידענו "כי התורה היא בכל אדם ובכל זמן, וכל אחד ואחד מישראל, מי שרוצה להיכנס בדרך הישראלי באמת בדרך הקודש בדרך האמת, עוברין עליו כל הגלויות וכל המלחמות והסיפורים המבוארים בכל התורה כולה ובנביאים ובכתובים" (ליקוטי הלכות, אונתא ג, א), כך שגם בענין הטהרה מזהומת הנחש, עובר על כל אחד כולו אלו הסיפורים הנ"ל, על כל הירידות והעלויות שבהם, לפי ענייני ומדרגתו.

652. ליה זה בשנת תרע"ט, בה עבר מהעיריה בליינצ'וב לעיר הגדולה ורשה, ושם התחבר לחבורת אנ"ש דשם, כשהוא טועם שם טעם חדש בהתקרבותו לרבינו. לא ע"פ המבואר במעשה מחיגור, שעשה לו הזקן עיגול סביבו וסביב בני ביתו, ולא יכלו השדים לגשת אליו, עיי"ש.

653. כמה מפליא, שמכתב זה נכתב לאחר שכבר זכה לכתוב את חיבורו 'חלוקי הנחל' - "ובו ו' עמודים יסודי האמונה ע"פ דעת נחל נז'ובע מקור חכמה" - שנכתב בבליינצ'וב בשנת תרע"ז.

654. מכתב זה נכתב בשנת תרע"ט, ותחילת התקרבותו הייתה בשנת תרס"ה. לד. בהמשך הוא כותב: "על פי התגלות הזאת וההארת הרצון הזה, אין לי שום תמיהה וקושיא וחקירה מה שסיבב ש"ש" כך עמי שאנו מביתו בדרך הזה, כי רחמי הצדיק האמת אשר הניעו עלי, המה פלטוני והצילו אותי ממים אדירים הדונים אשר רצו להתגבר עלי ולטבעני בהם ח"ו, וכמעט אבדה חיותי בימי ההבלים האלה".

בלב עורג

אל ארץ האמונה

כיצד התקיימו באופן מופלא דברי רבינו הקדוש בערב פסח תקנ"ח "השנה אהיה בוודאי בארץ הקודש"? מיהו החכם הירושלמי שעמו הפליג רבינו בספינה? מדוע לאחר שהשתטח על ציון רבי נפתלי כ"ץ נפל לחולשה גדולה? אלו דרכים סלל בדרכו ארצה? מדוע חששו יהודים להיכנס למערת הינוקא ואיה שוכנת מערה זו? היכן המקום בו היה רבינו תלוי על חומת טבריה כשרצה להימלט מהעיר המסוגרת עקב המגיפה? צעידה מלווה בתמונות, בעקבות המקומות בהם פסע רבינו במסעו הקדוש לארץ ישראל בשנת תקנ"ח-נ"ט

דוד דגן

תמונות: הרב שלום צוקר

מכאן החל המסע הקדוש.
העיירה מדוויבקה בה חי
רבינו הק'

תורות נפלאות בחג השבועות. בית הכנסת העתיק בחרסון

מיד בשנתו באונייה החל לכתוב דברי תורה. נמל ניקולייב

וזנסנסקי החלק העתיק של העיר שבו היה הכפר סוקולו

שאליה אקח אתכם, ישנו שד"ר ועמו שני אנשים ממדינתכם שחזרו זה עתה מארץ ישראל בדרכם לביתם". אך שמע זאת רבינו, פנה אל משמשו: "מזהיר אני אותך; במידה וישאלו עלי, אל תגלה מי אני בשום אופן". רבינו עשה זאת ככוונה תחילה, כדי להביא על עצמו ביזיונות. שני האברכים שהגיעו מארץ ישראל היו מנאמני רבי אברהם מקאליסק אשר בטבריה, הם חשדו מיד כי מטרת נסיעתו של 'האברך' שאינו מוכן לגלות את שמו, היא ללבות את המחלוקת נגד רבם. ככל שחשבו בכיוון זה, השתכנעו בצדקת חשדם ואף היו להם "הוכחות" על כך. בימים ההם לא היו קיימות תמונות עם דיוקן פניהם של צדיקים, וכך לא העלו השניים על קצה דעתם מיהו האיש בו הם חושדים.

איסטנבול - קטנות דקטנות

כעבור ארבעה ימים, הגיעה הספינה לנמל איסטנבול (הנקראת גם 'קונסטנטינופול'), בירת הממלכה העות'מאנית ששלטה אז בארץ הקודש. בעזרת מתורגמן שכרו אכסניה ראויה בחלק של העיר הנקרא 'גאליטא', שבו התגוררו יהודים יוצאי ארצות אשכנז. לאחר ששהו באכסניה הזו כשעה-שעתיים, לא אבה רבינו להישאר במקום זה. המתורגמן הציע לו להתאכסן במרכז איסטנבול, באזור שבו נמצא ארמון הסולטן, שם אסור לזוגות להתגורר, כי אם לגברים בלבד. "כן" השיב רבינו, "שם הוא מקום טוב עבורי". המתורגמן סיפר לרבינו בדרך אגב: "באכסניה

העצומה לארץ ישראל היתה נודעת וכפי שהיא נשקפת מתוך בתרי ספרו הקדוש 'פרי הארץ'. (הסגולה מובאת בליקוטי מוהר"ן תורה רנ"ו, וביתר ביאור בפרפראות לחכמה, בשם רבי שמעון משמש רבינו). הרב מטשנהרין כותב, כי בעת בואו של רבינו לסאקילע, היה זה ישוב קטן שתושבים מועטים, ורבינו חזה שהמקום הזה עתיד להפוך לעיר גדולה. הוא מצייץ בספרו 'פרפראות לחכמה' (על תורה רנ"ו הנ"ל): "וכן נתקיים בימינו אלה שנים רבות אחר פטירתו ז"ל", ומוסיף כי שם העיר השתנה ל'וואזנישענסק'. ידוע גם ממקורות נוספים כי העיר הגדולה וזנסנסק שבמחוז מיקולייב היתה בתחילתה כפר קטן בשם סוקולו, שהיה מיושב בקוזאקים. בניקולייב עלה רבינו על ספינה טעונה חיטה שיעדה נמל איסטנבול שבטורקיה ובדרכה עוברת בנמל אודסה. בטרם יצאו לדרך, הורה למלווה לקנות הרבה נייר ודיו, ומיד בשבתם באונייה, החל לכתוב דברי תורה.

חג שבועות בחרסון

בדרך, חנתה הספינה ליד העיר 'חרסון' הקרובה לשפך הדנייפר אל הים. רבינו שבת שם בחג השבועות ואמר תורות נפלאות על הפסוק מתהילים (פרק קז) "יקם סערה לדממה" האמור בנוסעי הים, וכן עוד כמה תורות קדושות. לאחר מכן חנתה הספינה חניית-ביניים נוספת באודסה. יהודי המקום ששמעו כי הצדיק רבי נחמן ממדוודיבקה מפליג לארץ-הקודש, באו וליוו אותו בהמוניהם בשיר, במשתה ובשמחה גדולה. לא קלה היתה נסיעת רבינו. שהרי כך אמר באחת מנסיעותיו: "אילו היו העולם יודעים ענין נסיעתי, היו מנשקים הפסיעות שלי; בכל פסיעה ופסיעה אני מכריע את כל העולם כולו לכף זכות!" קל וחומר בנסיעתו זו לארץ ישראל, אשר כל רעיון לא יכילנה.

איסטנבול הרובע 'גאליטא' כיום

ישראל" (זמרת הארץ, מעשה ברב ובן יחיד) התעכבנו בעיקר במקומות בהם עבר רבינו במסעו, וכל הקורות והמאורעות אותו בדרכו, כבר הובאו בכתובים בהרחבה.

סאקילע - התגלות הרה"ק מויטבסק

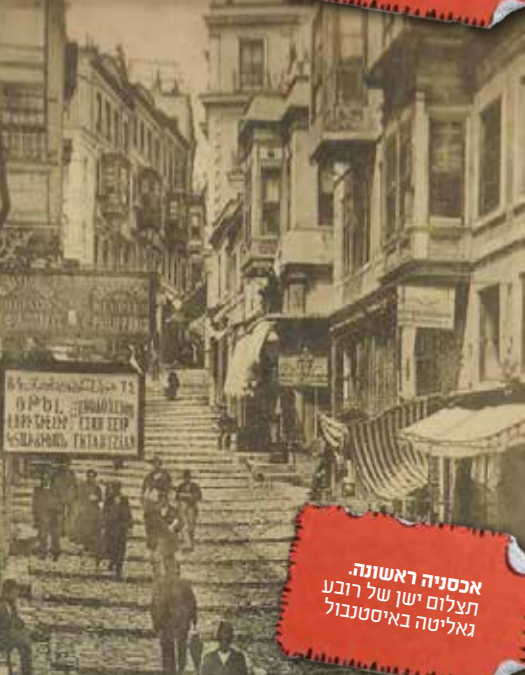
ביום שישי, ח"י באייר ל"ג בעומר תקנ"ח, החל מסע הקודש. רבינו יוצא יחד עם מלווהו הנאמן בזריות, כמי שאצה לו הדרך, אל היעד הנכסף. הם נסעו ממדוודיבקה, כשפניהם מועדות לניקולייב (כיום מיקולייב) הסמוכה לאודסה, שעל מפרץ הים השחור. באותה תקופה רווחו השמועות כי הים בקרבת אודסה טומן בחובו סכנה. כל הנוסעים ארצה הפליגו דרך נמל 'גלץ' (גלץ שברומניה). כך גם רבי מנחם-מנדל מוויטבסק, רבי נחמן מהורודנקה סבו של רבינו, רבי מנדל מפריםלאן, ועוד, נסעו דרך גלץ. אך רבינו "בחכמתו הגדולה הבין תיכף שטוב יותר מכמה טעמים לנסוע על הספינה מאדס" (שבחי הר"ן, סדר הנסיעה שלו לארץ ישראל ח) ראשית, מכיוון שמשם הפלגה קצרה בהרבה מהנתיב המקובל דרך גלץ, וגם משום שכך נחסכת הסכנה שבירידה בשפך נהר הדנובה אל הים. לכן, לא שת רבינו לבו לדעה הרווחת והחליט לנסוע בנתיב ניקולייב-אודסה-איסטנבול, ומשם לארץ ישראל. רבי נתן מצייץ כי מאז נסיעת רבינו, הפכה דרך זו לכבושה וכל הנוסעים לארץ ישראל נסעו דרך נמל אודסה, "וכן כמה דברים שהוא התחיל בראשונה ואחר כך הורגל העולם אחרי" (חיי מוהר"ן קלח) בתחילת נסיעתם, שבתו בכפר 'סאקילע', שם ראה רבינו את הרה"ק רבי מנחם-מנדל מויטבסק, שהסתלק לעולמו עשר שנים קודם לכן בארץ ישראל. רבי מנחם-מנדל, שהופיע מעולם האמת, גילה לרבינו שהשם 'אתה' הוא סגולה להשקיט את גלי הים בעת סערה, כמרומוז בתהילים פ"ט בפסוק "בשוא גליו אתה' תשבחם". ואפשר לומר שלא בכדי גילה דווקא הרה"ק מוויטבסק לרבינו את דבר הסגולה, שכן מסירותו

נורא ונשגב היה מסעו הקדוש של רבינו אל הארץ הקדושה, עד כדי כך ש"כשבא מארץ ישראל, אמר שהוא מתבייש בכל התורות וההשגות שהשיג קודם שהיה בארץ ישראל ולא היו נחשבים בעיניו לכלום!" (חיי מוהר"ן, נ"ה) "מי שרוצה להיות יהודי" קרא הרבי, "דהיינו לילך מדרגא לדרגא, אי אפשר כי אם על ידי ארץ ישראל!" (שם ט"ו) כיסופים נמרצים נטע רבינו בלב אנשיו לארץ האמונה. בקדושתה ומעלתה גילה נפלאות, אשר לא נשמעו משום צדיק אחר בדורו. ולא רק שעורר את הכיסופים בקרב אנשיו, אלא שבמסירות נפשו לארץ האמונה, סלל את הדרך לבוא לשם בנקל, כמובא בחיי מוהר"ן ט"ו: "פעם אחת כשסיפר רבינו ז"ל מעצם המניעות והסכנות שהיה עליו בסטאמבול ואיך שהיה בסכנה גדולה קודם שבא לארץ ישראל וכו' אז ענה ואמר לנו שאנחנו יכולים לבוא לארץ ישראל בנקל. כאומר שעלינו לא יתגברו מניעות כאלה וסכנות כאלה כמו שהיו עליו".

ומבאר רבי נתן ב"ר יהודה, תלמיד מוהרנ"ת: "וכבר אמר רבינו ז"ל על נסיעה לארץ ישראל, שלנו יהי בנקל לנסוע, כי כבר סבל הוא כל היסורים עבורינו... אך מעט דמעט צריכין אנו גם כן לסבול" (מכתב מיום ד' פסח שני תרמ"ב) בהקדמת הספר 'ארצנו הקדושה' כותב החסיד ר' שמואל העשיל פרידמן: "...ובנסיעתו לארץ ישראל, שמשר נפשו עלי כל כך, עשה דרך כבושה שכולנו נוכל לבוא בנקל שמה, כאשר יוספר בחיי מוהר"ן...". ומקשר זאת להמובא להלן, שלפני נסיעת רבינו חששו לנסוע מאודסה, "ומאז והלאה נעשה דרך כבושה והכל נוסעים דרך שם". קצרה היריעה מלהקיף את כל המקומות בהם עבר רבינו בנסיעתו הנשגבה הזאת, אולם ננסה להתחקות אחר עקבי פעמיו הקדושים, "למען ידעו דור אחרון יקומו ויספרו לבניהם כמה צריכין להתחזק לבוא לארץ ישראל, כל מי שרוצה להיות איש ישראלי באמת מגדול ועד קטן... ושם חיינו, שם קדושתנו, שם בתינו, שם ארצנו, שם אדמתנו, שם חלקנו, שם גורלנו" (ימי מוהרנ"ת ח"ב, א). "כי הצדיק הוא בחינה אחת עם קדושת ארץ

סלל את הדרך לרבים. ציור עתיק של נמל אודסה

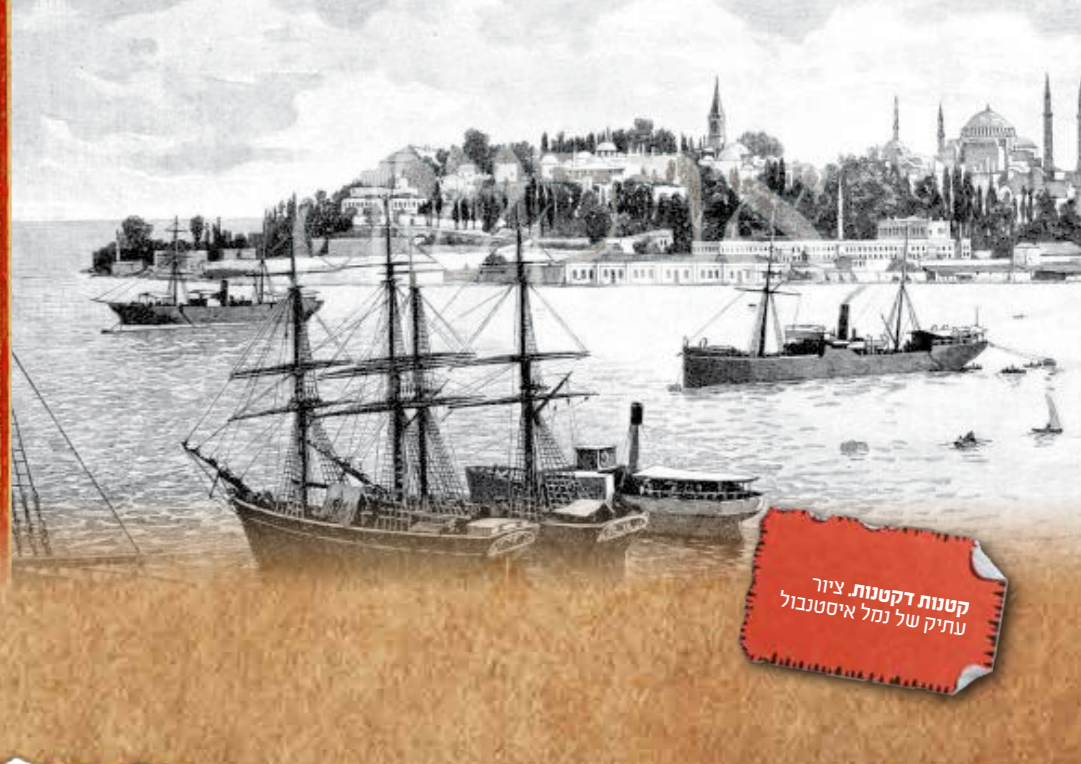
אכסניה ראשונה. תצלום ישן של רובע גאליטא באיסטנבול

המקום בו הושלך יונה הנביא. נמל יפו בזמן הטורקים

נסיעה שכולה מסירות נפש. ציור עתיק של נמל איסטנבול

קטנות דקטנות. ציור עתיק של נמל איסטנבול

ארבע אמות ראשונות. נמל חיפה. ציור משנת תר"א

כאן התבודד אליהו הנביא! מערת אליהו כיום

שקרו בו יומו להסתלק מהעולם, על כן מוכרח הוא לחזור ירושלימה. כפי הנראה חשש שעקב המלחמה לא יזכה להיטמן בארץ הקודש. עוד הוסיף החכם לדבר אל יהודי המקום: "ובאשר לכם, אל תראו מן הצרפתים וגם אין לכם לדאוג לגורל היהודים הרוצים לנסוע לארץ הקודש, יכולים הם לנסוע עמי, לא יאונה להם כל רע וה' ישמרם עד בואם לשם, כי כבר נרשם מקום קבורתי בירושלים".

יהודי איסטנבול שכרו ספינה גדולה עבור החכם ופרסמו שכל הרוצה, יכול להצטרף אליו בנסיעתו. יהודים רבים נהרו אל הנמל כדי לזכות בהזדמנות לנסוע לארץ ישראל. רבינו - שבשלו היה כל זאת - עלה גם הוא יחד עם משמשו לאנייה זו.

באמצע ההפלגה, התחוללה סערה גדולה בים. נוסעי הספינה עלו שמיים וירדו תהומות ונפשם ברעה תמוגג. אך בנס ניצלו מטיביעה. בהמשך, צרה נוספת התרגשה על הנוסעים, מלאי מי השתייה שבאנייה אזל ולא נותר אלא מיכל אחד עם מים עכורים, שחולקו במשורה בין הנוסעים מלואו.

ברם, שוב ארע להם נס, בזכות הנוסע הקדוש שבספינה. לפתע, החלה לנשב רוח עזה מאוד, שהפעם היתה שליח הצלתם והביאה את האנייה בתוך שתי יממות בלבד אל חוף יפו שבארץ הקודש - - -

מימי יפו גועשים

רבינו רצה לרדת לנמל ולהתלוות אל החכם ירושלימה, כפי שנודר ביניהם קודם לכן. אולם הדבר לא יצא לפועל, עקב המלחמה, כאשר שוטרי הגבול הטורקים לא הניחו לרבינו לרדת מן האונייה; הם ראו את לבושו ופיאותיו הארוכות, וכי אינו יודע את שפת המקום, וחשדו כי הוא בא לרְגֵל לטובת צרפת. באשר יהודי אירופה נחשבו כמי שמעדיפים את שלטון נפוליאון. חרף כל ההסברים, היו השוטרים הטורקים עקשנים בסירובם ורבינו נשאר על האנייה.

רבינו, היה רבי נפתלי כ"ץ, והצדיק השני ש'בזמנינו' היה רבי לייב מטרוסטיניץ, חותנו של רבי יודל מדאשיב, שנסתלק לעולמו בספינה בדרך לארץ ישראל. (אוצר נחמני קצ"ז)

באשר תלך - אלך

בעת שעשה רבינו את דרכו לארץ הקדושה, היה המצביא הצרפתי הנודע נפוליאון בונפרטה, בעיצומו של מסע לכיבוש ארצות הים התיכון. בעוד רבינו באיסטנבול, נודע כי צבאו האדיר של נפוליאון מתקדם בנתיב הים כדי לכבוש את מצרים, ארץ ישראל, סוריה וטורקיה. ראשי הקהילה באיסטנבול הורו לכל היהודים שלא ייצאו את העיר לעבר הים כדי שלא יסכנו את נפשם במקרה ויתרחש קרב בלב ים. אך על אף הסיכון הגדול שבנסיעה בזמן מלחמה בנתיבי ימים, מנוי וגמור היה בדעתו של רבינו להפליג ללא שהיות אל ארץ הקודש. ביוזעו שהבעל-דבר משתטח כנגדו למנוע ממנו לכבוש דרך לארץ הקדושה, לא שת ליבו לכלום ואמר למלווהו:

"תדע שאני רוצה לסכן את עצמי אפילו בסכנות גדולות ועצומות, אך את נפשי אני רוצה להפקיר. ככן, אם תרצה - קח לך מעות על הוצאות ושוב בשלום לביתך ואני אסע לבדי בהעלם ובהסתר מאנשי סטנבול. כי את עצמי אני מפקיר, יהיה איך שיהיה."

אולם המשמש הנאמן סרב לעזוב את רבינו והשיב לו: **"במקום אשר יהיה שם אדוני, אם למוות אם לחיים - שם יהיה עבדך. ובאשר תלך - אלך גם אני."** והנה, סובב ה' יתברך שבעת ההיא שהה באיסטנבול חכם גדול מירושלים, שהגיע לאסוף צדקה עבור עניי עירו. לפי המובא בכתבי ר' יצחק מאיר קורמן, כפי ששמע מזקני אנ"ש, היה זה 'הרב 'ראשון לציון' ר' יום טוב אלגזי" (כרוז לר"ה תשכ"ד אות טז). החכם הירושלמי התכוון להישאר באיסטנבול עוד שנה, אך כעבור יום או יומיים מהכרזת הרבנים, אמר כי רואה הוא

אומר פעם אחר פעם 'ברוך הבא' ומזכיר את שמות אבותיו שבו ללוות את נשמתו. תוך כדי כך החל לשמוע רעש גדול ואש הקיפה את מיטתו וכעבור כשעה שככה. ואכן, ביום שאותו ציין, כ"ו טבת תע"ט, עלתה נשמתו למרומים והוא נטמן באיסטנבול.

עתה, כשמונים שנה מהסתלקותו, הלך רבינו לפקוד את ציונו. (היתה לרבינו גם קרבה משפחתית כלשהי אליו, היות ורבי שמואל זנוויל זקנו של רבי נחמן מהורודנקה סב רבינו, היה חתן רבי נפתלי כ"ץ אב"ד לובלין, זקנו של בעל 'סמיכת חכמים')

כשחזר רבינו מציון רבי נפתלי כ"ץ, תקפתו חולשה גדולה והוא נפל על הארץ. במשך כמה שעות שכב ללא כוח, עד שהרימו אותו והשכיבוהו במיטה. רק למחרת בצהרי היום, כשעזרו ה' יתברך, קם ממיטתו ושב לאיתנו. לאחר מכן אמר רבינו, כי היה בסכנה גדולה וראה שעליו להסתלק לעולמו באיסטנבול, אך ה' עשה עמו ניסים רבים ועבר הכל בשלום. ואמר, שהביזיונות שהיו לו וה'קטנות' שנהג בה - הועילו לו מאוד. (שבחי הר"ן, סדר הנסיעה שלו לארץ ישראל, אות י')

מקובל, כי אחת הסיבות לחולשה הפתאומית שתקפה אז את רבינו היתה משום רצונו של רבי נפתלי כ"ץ שצדיק כמותו ייטמן בסמוך לו. (שיח שרפי קודש ו, נד)

בתורה ר"ח בליקוטי מוהר"ן, אומר רבינו, כי יש ונגזרת על האדם גזירה, "ומזה בא שלפעמים פתאום האדם נוסע לאיזה מקום רחוק, זהו כדי להסתיר את עצמו, ואף על פי שהוא אינו יודע מזה, עם כל זה הנפש יודעת מזה, על כן בא לו רצון לנסוע לשם. ולפעמים כשבא לשם - הוא נתפרסם שם ביותר, ואז יוכל להזיק לו מאד חס ושלום, ומזה היה הסתלקות צדיק גדול מאוד שפתאום רצה לנסוע לארץ ישראל, והוא היה בעצמו יודע מזה שהיה צריך להסתיר את עצמו. ונסע על המדינה והיה פרסום גדול, ונסתלק באותו הדרך, וכן אירע בזמנינו בסמוך, ה' יצילנו". אותו 'צדיק גדול מאוד' שעליו נסובו דברי

בספר 'שבחי הר"ן' מתאר רבי נתן בארוכה את השתלשלות העניינים, וכותב:

"כלל הדבר, כי הוא זכרונו לברכה עשה בכוונה, והניח עצמו לבזות בכל מיני ביזיונות, ואמר לאיש שהיה עמו שאלו הביזיונות יהיו לו טובה גדולה בהליכה (לארץ ישראל) ובחזרה, כי גודל עוצם המגיעות הגדולות שהיו לו לבוא לארץ ישראל - אי אפשר לשער ולהעריך ולספר, ולא היה באפשרי לבוא לארץ ישראל, כי אם על ידי קטנות זאת, כאשר נשמע אחר כך מפיו בפירוש. ואמר, שאם לא היו לו אלו הביזיונות והקטנות לא היה לו באפשרי לבוא לשם בשום אופן" (סדר הנסיעה שלו לארץ ישראל, אות י')

"ושמעתי בשם רבינו ז"ל שאמר, כי קודם שבאים ל'גדלות', צריכין ליפול בתחילה ל'קטנות'; וארץ-ישראל היא 'גדלות דגדלות' על כן (כדי לזכות לבוא לשם) צריכין ליפול בתחילה ל'קטנות דקטנות'..."

"ועל-כן לא היה יכול הבעל-שם-טוב ז"ל לבוא לארץ ישראל, כי לא היה יכול לירד לתוך קטנות כזה - והוא ז"ל זכה לבוא לארץ ישראל על ידי גודל הקטנות, שירד לשם בחמתו העצומה" (חיי מוהר"ן ק"מ)

בציון רבי נפתלי כ"ץ

בהזדמנות זו, בהיותו באיסטנבול, הלך רבינו לפקוד את קברו של הצדיק הקדוש רבי נפתלי כ"ץ בעל ה'סמיכת חכמים'.

רבי נפתלי, שכיהן כאב"ד בפוזנא ופרנקפורט, נודע כגאון בנגלה ומקובל אלוקי גם בקבלה מעשית, וה'קמיעות' שכתב היו לשם דבר. בזקנותו, גמר בליבו לעלות לארץ ישראל לאחר שקיבלוהו חשובי העיר צפת לנשיא ארץ ישראל. אך בהגיעו לאיסטנבול חלה מאוד ונפל למשכב. הוא אמר לאלו שעמו שבקרום יסתלק מן העולם, כשהוא נוקב ביום ושעת פטירתו.

בהגיע יומו, הקיפוהו המוני יהודים, רבי נפתלי החל לומר לכל אחד מהם מה היה גלגול נשמתו הקודם ומתי יפטר מהעולם. לאחר מכן שמעוהו

והיה בשמחה גדולה
עד אור היום. ציון
רשב"י בימים עברו

לדבר עם זקנו הקדוש.
צילום ישן של ציון רבי
נחמן מהרדנקה בטבריה

קיבלו פניו בשמחה
גדולה. טבריה העתיקה

והלך כמעט על ידיו
ועל רגליו. מערת רבי
כרוספדאי יחמיד לבא

ורגע אמר למשמשו הנאמן: "אשריך שזכית להיות עמי כאן!"

בקרב זקני חיפה היתה מסורת לפיה בית-הכנסת שבו התפלל רבינו עמד במקום בית-הכנסת 'הדרת קודש', כיום מבנה מהודר אך נטוש, ברחוב מעלות הנביאים 9, בגבול שבין העיר התחתית להדר-הכרמל, אך לכאורה לא זה הוא בית הכנסת בו התפלל רבינו, מכיוון שהמקום הנ"ל היה מחוץ לחומות העיר בעת ההיא. יש שהעלו השערה שבית הכנסת בו התפלל רבינו שכן בקרבת השער המערבי של העיר, הקרוי גם שער יפו, הפונה למערת אליהו ולבית העלמין היהודי.

במערת אליהו

בחזה"מ סוכות הלכו יהודי חיפה כמנהגם למערת אליהו הנביא שבה הכרמל, שם ערכו שמחה גדולה בריקודים ומחולות, זכר לשמחת בית השואבה. אף רבינו הקדוש היה עמהם.

לימים, תוך כדי אמירת התורה 'פי שניים' (בליקוטי מוהר"ן ס"ו) הסובבת על שיחת אליהו הנביא ותלמידו אלישע, כמתואר במלכים ב פרק ב, הזכיר רבינו את מערת אליהו וכה אמר: "בהיותי שם, ציירתי לי בדעתי - כאן עמד אליהו הנביא והתבודד!..."

באותה שעה התעורר מוהרנ"ת מאוד מן הדברים האלה וחשב בלבו: הרי גם אליהו הנביא היה בן-אדם שחי בעולם הזה, ועל ידי שהרבה להתבודד ולפרש שיחתו בינו לבין קונו זכה למדרגה גבוהה ועליונה, עד שעלה בסערה השמימה בעודו חי ולא טעם טעם מיתה וקבורה! ברוב התעוררותו סר רבי נתן לעזרת הנשים הריקנית, ועסק שם באמירת תהילים ובהתבודדות בדביקות גדולה.

לאחר שמחת-תורה, אמר רבינו לאיש שליווה אותו: "ברוך ה' פעלתי מה שרציתי על צד היותר טוב ונכון, ואף על פי כן היה בדעתי להתעכב כאן מאהבת ארץ-ישראל, ועכשיו ברצוני שנושב לבתינו בחוף לארץ, על כן, לך ושכור עבורנו מקומות באוניה היוצאת לאיסטנבול." אך

הבוקר אמרו הנוסעים 'סליחות' באנייה מתוך שמחה גדולה ולאחר מכן התפללו שחרית.

וגודל עוצם השמחה...

והנה מגיע הרגע הנורא והנשגב שבו מתקיים רצונו של רבינו הקדוש. דבריו בערב פסח תקנ"ח "השנה אהיה בוודאי בארץ הקודש", מתקיימים באופן מופלא ביותר; ביום האחרון של השנה, יורד רבינו מן הספינה ופוסע את הפסיעות הראשונות על אדמת הקודש, אשר כל כך השתוקק לחון אותה. - - -

שמחה עצומה ונשגבה מבינת אנוש, מילאה את לבו, כפי שכותב תלמידו הגדול מורנו רבי נתן:

"ואז נכנס רבינו הקדוש ז"ל לארץ הקדושה, ובא אל המקום אשר נכסף אליו והשתוקק אליו בהשתוקקות וכיסופין וגעגועים גדולים מאוד ומסר נפשו אלפים ורבות פעמים בשביל זה, והשליך נפשו מנגד עבור זה. וגודל עוצם השמחה שהיתה לו באותה הרגע שנכנס ועמד על אדמת הקודש, אי אפשר לשער במוח. אילו כל הימים דיו וכו' לא יספיקו לבאר אפס קצה מזה, כי תיכף ומיד השיג מה שהשיג. כי אמר שתיכף כשהלך ארבע אמות בארץ-ישראל, פעל מיד מה שרצה להשיג" - - - (שבחי הר"ן, סדר הנסיעה שלו לא"י, ט"ו)

"ועוצם ההשגה שזכה בארץ ישראל, אילו כל הימים דיו וכו' אין מספיק לבאר, אשר לא נשמע ולא נראה מי שיזכה על-ידי כניסה לארץ ישראל להשגה מופלגת עצומה ועליונה כזו, עד שעלה למעלה ומדרגה עליונה גבוה מאוד." (חיי"מ, נסיעתו לא"י ק"מ)

רבינו הקדוש בעיר חיפה

ערב ראש-השנה תקנ"ט. לאחר חצות היום הלכו רבינו ומשמשו אל המקווה ולאחר מכן פנו אל בית-הכנסת, שם שהו עד שנכנס היום הקדוש. בסיום התפילה הלכו לאכסנייתם. רבינו היה שרוי בשמחה עצומה לאין שיעור, בכל רגע

רוח סערה החל להתחולל על הים והים עשה שחוק מספינתנו עד אשר דמינו כי תתפוצץ לרסיסים ... מה עצומה היתה שמחתי בראותי, אשר קרבו אניות-דוגה קטנות להובילנו החוף על גבול ארץ הקדושה ועוד מעט ורגלי יזרכו על אדמת הקודש. מרחוק ראינו את העיר, אך הרוח לא נתננו לשוט מהרה על פני המים, ובכח עוזו הדפנו בגלי תהום וירדפנו בסערותו בלי הפוגה, ופני הים סביבות החוף מכוסים בקצף מי גלים ("שום"). שאלתי הנוסעים עמדי, מה זאת? והשיבוני לפי תומם, כי קבלה אצל הספרדים, אשר מעת ירד יונה בן אמיית לברוח תרשישה והושלך פה הימה, מני אז לא ינוח הים מזעפו".

כשהבין רב-החובל כי האנייה לא תוכל לעגון במקום זה הלילה, הפליג צפונה לעבר נמל חיפה. בכ"ט באלול, הלילה האחרון של שנת תקנ"ח, הטילה האנייה עוגן בנמל חיפה, למרגלות הר הכרמל, מול מערת אליהו הנביא. באשמורת

רב-החובל התכוון להשהות את האנייה בחוף יפו לכמה ימים. היה זה יומיים לפני ראש-השנה, לפי תכניתו היו אם כן אמורים רבינו ומשמשו להישאר באנייה ביום הקדוש. אלא שמשמייים רצו אחרת. במקום בו עגנה האנייה, התנשאו גלים גבוהים כשהם מטלטלים את האנייה בעוז. בכל רגע נראה היה כי היא עומדת להתהפך. לא הועילו שום פעולות לייצבה ורב-החובל התמלא השתוממות על פשר הדבר. החכמים הספרדים שבאנייה השיבו לו, כי בידם מסורת עתיקה שבמקום הזה הושלך הנביא יונה בן אמיית.

נמל יפו היה ידוע משנים רבות כסוער ומסוכן ולא אחת טבעו בו אניות לאחר שהתנפצו אל סלעי החוף. בשנת תרל"ח פורסם מאמר "מסע ארץ הקדם" מאת הרב אליעזר גרייבסקי מליברפול שבאנגליה, בו הוא מתאר את הגעתו לנמל יפו ומספר:

"פתאום הופיעה נגד עינינו מגדלי עיר יפו. אכן

ולא נילה התירוץ.
קבר שמאי

כך צריך כל אחד לצעוק להשם יתברך. מקום החומה בטבריה בו לפי ההשערה היה רבינו הקדוש ותלמידי רבינו הקדוש

ורבינו ז"ל היה הראשון שנכנס לשם. מערת הינוקא בצפת

במקום שבו חומת העיר טבריה מגיעה עד לכינרת, ויש באזור מערה סמוך לחומה. תיאור זה הולם את אזור 'כיפות השל"ה', הנקראות על שם השל"ה הקדוש, רבי ישעיה הלוי הורביץ, שקבע מקום תפילתו כאן. במקום זה התפלל גם האר"י הקדוש. עד היום עומד המגדל בקצה המזרחי של החומה הטורקית שהייתה בנויה כבר בימי רבינו. ושמה על קירות מגדל זה נתלה רבינו הקדוש כשנשא את לבו לשמים וניצל בדרך נס?

כיום האתר סגור ומסוגר, מוחזק בידי הכנסייה הנוצרית היוונית, ולא ניתן לפקוד את המקום. רבינו הקדוש היה רגיל לספר לאנ"ש על הפעם ההיא כשהיה תלוי על החומה מעל מימי הכינרת, וזעק מקירות ליבו אל ה', וכך כותב רבי נתן:

"והיה רגיל לספר זאת, ורצה להכניס בלבנו שכן צריך כל אחד ואחד לצעוק להשם יתברך ולישא לבו אליו יתברך כאילו הוא באמצע הים, תלוי על חוט השערה והרוח סערה סוער עד לב השמיים עד שאין יודעין מה לעשות וכמעט אין פנאי אפילו לצעוק, אבל באמת בוודאי אין לו עצה ומנוס, כי אם לישא עיניו ולבו להשם יתברך, וכך צריכין בכל עת להתבודד ולצעוק להשם יתברך. כי האדם בסכנה גדולה בזה העולם כאשר יודע כל אחד בנפשו, והבן הדברים היטב" (שיחות הר"ן, קי"ז)

(תודות לר' שמואל מאיר חשין, לר' שמואל אברהם תפילינסקי, לי. סטפנסקי, על העזרה במקורות למאמר)

החובת הלבבות ולא נכנסנו שם, אמרו שיש שם עכנא (=נחש) והרב הלך אחר כך ונכנס. ...סמוך להם מערה, קבור שם הינוקא של פרשת בלק וקברו קבר קטן ויש שם הרבה קברים לפניו, אחרי שהביאו ספר יוחסין שהם מזרע הינוקא" (ארץ החיים, אגרת מסע לתלמיד בעל האור החיים)

הבריחה מטבריה

כחמישה חודשים שהה רבינו בטבריה. ואז נזדמן לו ניסיון נוסף, לעיר הגיעה מגפת 'דבר' (המכונה 'עפוש'). נגיף זה הפיל את חיתתו על הבריות מאחר וגרם למותם של רבים. כשכמה אנשים בקרבת הבית בו התאכסן רבינו, נדבקו במחלה, נאלץ רבינו לעבור לאכסניה אחרת. וכשנוכח שגם לשם הגיע הנגיף, לא היתה לו ברירה אלא להימלט אל מחוץ לעיר. אלא שהדבר היה בלתי אפשרי; מחשש שהמגפה תופץ בכל האזור, נעלו את שערי העיר, אין יוצא ואין בא. רבינו ברח אפוא דרך מנהרה ויצא מעברה השני, קרוב לחומה העתיקה. הוא טיפס על החומה והחל יורד מעברה השני, אלא שאז הבחין כי למטה אין כלל קרקע מוצקה, אלא ימת הכינרת אשר גליה לוחכים את קיר החומה - - -

רבינו הקדוש נשאר תלוי ועומד על החומה, בין שמים למים, כשבכל רגע עלול הוא חלילה ליפול למצולות. באותם רגעים נשא את לבו לה' יתברך וצעק במעמקי ליבו אליו. וה' שמע את תפילתו והוא ניצל והצלח לצאת אל מעבר לחומת העיר. משם הגיע לצפת. (ע"פ שבחי הר"ן, סדר הנסיעה שלו לאר"י, י"ט)

לפי התיאור הנ"ל, הנס שארע לרבינו התרחש

זיין שלו, ויצא אחריו נחש גדול מאד ורדף אחריו עד קבורת רבי פנחס בן יאיר ע"ה, שהוא מהלך חצי שעה. ושלף האיש חרבו והכה את הנחש על ראשו ועשה בו סימן גדול, וזה הנחש עדיין רודף אחריו. עד שבאו בני אדם מצפת תוב"ב, והתחילו לדבר ולהתחנן לנחש בדברים רכים עד שעמד הנחש וחזר למקומו. ומאותו יום והלאה עומד אצל הפתח, ומקום החתך אצל ראשו, ואני הצעיר שמואל שושנה ס"ט ראיתי זה החתך! ומאותו יום ואילך מי שרוצה להיכנס עושה טבילה, ויכנס באימה ויראה. וזה המעשה סיפרו אותו הזקנים הקדמונים ולא זוכרים באיזה זמן. כך שמעתי ממנו, אני הכותב אברהם כלפון ס"ט." (סימן קפ"ז)

במשך השנים צמח עץ גדל ממדים על גג המערה והיכה שורשיו אל החלל פנימה. רבינו לא התייחס כלל לשמועות ונכנס למערה זו. הוא החזיק בשורש העץ ונכנס עד לעומק המערה. לאחר מכן התפרסם ברבים כי רבינו נכנס למערה זו, וכך נודע כי אין שם נחש כפי שאמרו השמועות, מאז סר הפחד והכל החלו להיכנס למערת הינוקא' להתפלל שם.

מענין שבספר 'חבת ירושלים' שנדפס בשנת תר"ד, כתב: **"והנה אצל הבנין הנזכר (=שעל קבר רבי יהושע בן חנניה) במערבו יש מערה ופתח למערב ואומרים העולם כי שם קבור ינוקא ואמו הנזכר בזהר, ועוד אומרים על עץ שיש שם כמו מקל, כי זה נהפך מנחש למטה, ולא מצאתי כתוב זאת זכרון בספר"**.

מהענין להביא דבר דומה מאוד שכתב תלמיד בעל ה'אור החיים' הקדוש, על מסעו עם רבו לצפת בשנת תק"ב:

"...סמוך להם מעט, מערה בהר, קבור בעל

והמשיכו צפונית-מזרחית, כשהם רכובים על חמורים, אל עוד מערות צדיקים. בהגיעם אל שיפולי ההר בו נמצאת מערת רבי כרוספדאי 'חמיד ליבא' המוזכר בזוהר פרשת שלח, ראו כי ההר תלול מאוד ואי אפשר לעלות אל הקבר ברכיבה, "וקפץ מעל החמור והלך הוא בעצמו עם האיש שהיה עמו, והלך כמעט על ידיו ועל רגליו עד בואו למערה זו" (שם).

רבינו מסיר את הפחד להיכנס למערת הינוקא

משם המשיכו אל מערה נוספת. לאחר מכן שמו פעמיהם אל מערת 'ינוקא' (ילד בעל השגות עליונות בתורה ומדרגה רוחנית גבוהה). לפי כמה מקורות הוא הינוקא בנו של רבי המנונא סבא, אודותיו מסופר בזוהר ח"ג קפח ע"ב (ואינו הינוקא נחמן חטופא, הטמון בברעם).

שמועות התהלכו כי נחש ארסי כרוך על פתחה של מערת הינוקא' ואיש לא הציג את רגלו שם מרוב פחד. על שמועות אלו, אנו למדים בספר 'מעשה צדיקים' להאר"ן - רבי אברהם כלפון מטריפולי (נולד בשנת תק"א ונסתלק בתק"פ), בשם רבי שמואל שושנה מחכמי טבריה. בשנת תק"ן יצא רבי שמואל כשד"ר עבור אנשי עירו לחו"ל, בטריפולי נפגש עם רבי אברהם כלפון, העניק הסכמה לספרו 'חיי אברהם', וכך צירף רבי אברהם את השמועה מפיו לספרו 'מעשה צדיקים' שנדפס לאחרונה מכתב יד:

"מעשה בצפת תוב"ב במערה של הינוקא. שהוא קבור במערה אחת אצל הטבילה של הרב האר"י ז"ל. ופעם אחת בא יהודי אחד ונכנס למערה בכלי

רבי נחמן, על כן רצה לפקוד את ציונו בטבריה ולשוחח עמו.

במערת הרשב"י

בטבריה שכרו רבינו ומשמשו חמורים ויצאו למסע אל הגליל העליון. רבינו מועיד פניו אל מרומי הר מירון. בהיכנסו להיכל מערת התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי, ציווה על בני הנעורים שהיו שם ללמוד זוהר הקדוש ולעסוק בתפילות, בעוד הוא עצמו מתהלך בהיכל המערה כשהוא שרוי בשמחה עילאית. מדי פעם ניגש למשמשו ואמר לו: "אשריך!", כך, במשך כל הלילה הלך מחדר לחדר כשהוא מורה לאנשים הנמצאים שם לומר זוהר, **"והוא בעצמו לא אמר כלום, רק היה הולך ומנגן בעצמו והיה בשמחה גדולה עד אור היום. וכשהאיר היום עמד בטלית ותפילין והתפלל כמה שעות"** (שבחי הר"ן שם, י"ט)

משם, הלך רבינו אל מערת הלל הזקן **"ושם גם כן היה בשמחה גדולה"**, ואל קבר שמאי הזקן, **"שם נפל עליו עצבות, ואמר שתמיהה גדולה אצלו זאת, ואחר כך אמר שיש תירוץ על זה ולא גילה התירוץ"**. מקבר שמאי ירדו רבינו ומשמשו

משמשו של רבינו השתוקק לבקר במקומות הקדושים בטבריה והגליל. רבינו, שדרכו היתה לא להתעקש הרבה על שום דבר, ניאות לו.

בעיר הקודש טבריה היה באותם ימים היישוב העיקרי של החסידים בארץ ישראל. השמועה עשתה לה כנפיים ורבים מאנשי העיר הגיעו לקבל את פני רבינו בשמחה כשהם לבושים בבגדי שבת לכבודו.

הרה"ק רבי אברהם מקאליסק קיבל את פני רבינו באהבה יתירה, יוצאת מגדר הרגיל, **"וגודל האהבה והחיבוב שהיה לרב הקדוש מורנו רבי אברהם הנ"ל עם כבוד רבינו הקדוש ז"ל, אי אפשר לבאר ולספר"** (שבחי הר"ן, סדר הנסיעה שלו לארץ ישראל, י"ח).

בהזדמנות זו, הלך רבינו להשתטח על קבר זקנו הקדוש רבי נחמן מהורודנקה הטמון בטבריה. קשר מופלא ונסתר התקיים בין רבינו ובין סבו שעל שמו נקרא, בהיות רבינו בחו"ל, נהג להשתטח על קבר רבי ישעיה מיאנוב בסמילא, ולעשותו שליוח למסור לזקנו את אשר חפץ לומר לו. רבינו גילה, שאחד הטעמים לבואו לארץ-ישראל, היתה ונמנע ממנו מסיבה כלשהי לעשות עוד את רבי ישעיה לשליח אל זקנו

והשחק ליזם אחרון

שכיבי זכרונות מימי חייו ותיאור ימיו
האחרונים עלי אדמות של זקן אנשי
שלומינו ממעתיקי השמועה הרה"ח ר'
לוי יצחק בנדר זצ"ל, בשיחה מיוחדת
עם הרה"ח ר' יהודה צבי שפירא
שליט"א שזכה לשמשו בביתו בתקופת
חייו האחרונה | **"חייתי חיים טובים"**

תמונות: באדיבות המרואיין

ר' יהודה צבי שפירא

ר' לוי יצחק נראים חתנו ר' מוטל לסקר
ר' בנימין כהן ר' יהודה צבי שפירא

שיתחזק מכך, יעלו הדברים לעילוי נשמתו.

מתי זכיתם להכיר את רבי לוי יצחק לראשונה?

עוד בילדותי, הייתי בא יחד עם אבי מורי הרה"ח ר' יוסף קדיש שליט"א לבית מדרשו הגדול במאה שערים בכל עת מצוא ונחלקה בעיני דמותו של רבי לוי יצחק כאיש מורם מעם. עיני כל אנ"ש היו נשואות אליו ואף אנו הנערים נמשכנו אחריו כבמטה קסמים, וידענו להעריכו ולהחשיבו ביראת כבוד. כך גם צרובים בזכרוננו שיעוריו המתוקים שהיה מוסר בין מנחה למעריב למעלה בהיכל בית המדרש.

בעיקר זכורים היומי דפגרא, דוגמת: הילולת רביה"ק ומוהרנ"ת, 'סעודת הבעל שם טוב' בשביעי של פסח וכדומה, שהוא היה ראש המדברים עד שרבים באו מרחוק והיטו את אזנם כאפרכסת לשמוע את נועם שיחו.

מן העניין לציין, כי גם כאשר אחרים מאנ"ש נתכבדו לשאת מדבריהם, בסעודה שלישית' וכדומה, היה רבי לוי יצחק ממרומי גילו יושב בכובד ראש ומטה אזנו במלוא ההקשבה, ואם

פשיטא ואין צריך לומר שאינני מתיימר להציג את כל ימי חייו רבי לוי יצחק, רבים הם בין אנשי שלומנו הוותיקים שהכירוהו יותר מקרוב, שמעו והתבשמו הימנו רבות, למדו עמו בחברותא שנים ארוכות ואף שימשוהו בנאמנות ובמסירות ימים ושנים. על אף כל זאת, יש תחת ידי עובדות שהייתי עד להן בעצמי, ואמרת לגלות את הסגולה לעם סגולה, לקיים 'אל תמנע טוב מבעליו' (שכה היה שגור בפי רבי לוי יצחק). כך, מכל אחד ונקודתו הוא - ממה שראה וקיבל, נשאב טללי חיזוק ודרך סלולה בהתקרבותנו לרבינו הק' ובקיום עצותיו.

ר' לוי יצחק, כידוע, ברח כמטחויו אש מכל ריח של פרסום ושררה, וכפי שביקש והזהיר בדברי צוואתו שלא לכתוב עליו שבחים וכדומה, ומשכך יכולה לעלות המחשבה שכל העיסוק סביבו אינו מיסב לו קורח רוח. אולם, אם נתמקד בנקודה המרכזית שבעבודתו אלו ובזכותם ניקח צידה לדרך, בוודאי יהיה ניחא לנשמתו, כפי שהתבטא כאשר ערכו סעודה ביארצייט של רבי אברהם ב"ר נחמן, באמרו: איני יודע אם רבי אברהם ניחא לו מכך - אך אם יצא מכאן עבודתה ה' אפילו לאחד

שלושים ושתיים שנה חלפו מן היום בו נסתלק מעמנו פאר עדתנו הרה"ח ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל, מי שהיה שריד לדור דעה מבלי חליפות למו, ועדיין לא התמלא החסר הגדול שהותיר אחריו.

בבואה לדמותו הנפלאה, ניתן לקבל מתיאור תהלוכות חייו וקצות דרכיו, המסופרים מפי תלמידיו ומקורביו, להאיר לדורות הבאים את מסורת דרכו של רביה"ק ותלמידיו - אך עדיין לא יהיה בהם די כדי להביע את פנימיותו הנלבבת של ר' לוי יצחק, השזורה בעקביות מופלאה ובתמימות שאין כדוגמתה.

לקראת מלאות שלשים ושתיים שנה לפטירתו, שוחחנו עם הרה"ח ר' יהודה צבי שפירא, מי שזכה להיות קרוב אליו עוד בילדותו ואף זכה לשמשו ולצקת מים על ידו, לשמוע ממנו עובדות שהיה להן עד בעצמו, מימיו האחרונים בטרם יכבה נר אלקים - מהן נקבל מושג מה כיצד נראה חסיד ברסלב בכל מאוויו ומהותו, המתהלך בתמימות ופשיטות כרצון רביה"ק, עד יומו האחרון.

בראשית דבריו מסתייג ר' יהודה צבי ואומר:

מצוה עצמו ולא מקודם. אמר לו אבי כי בכדי שנוכל להניח תפילין כראוי וכהלכה אולי כן כדאי להניח כחודש לפני כן, ואף אביו רבי שמואל הניח עמו כחודש לפני הבר מצוה. אך רבי לוי יצחק ענהו שאניח תפילין בבית ולא בזמן התפילה, בהוסיפו שגם נכדיו מניחים תפילין בביתם בכדי להתלמד...

לאחר מכן, כשעלינו לבית סבי רבי שמואל שפירא זצ"ל ואבי שוחח עמו על השיחה שהיתה לו עם רבי לוי יצחק, אמר סבי ר' שמואל, כי כאשר התחיל להניח תפילין לבניו חודש לפני הבר מצוה לא ידע משיחה זו, ומכיוון שכבר התחיל עם בניו הגדולים המשיך בכך גם לשאר.

כיצד נמשך הקשר שלכם עם ר' לוי יצחק בימי הבחרות?

בימי בחרותי הייתי מתפלל כ'וותיקין' בבית מדרשנו במאה שערים, וכאמור, שם היה רבי לוי יצחק הדמות המרכזית. לאחר התפילה הייתה נוצרת בטבעיות התקהלות סביבו כדי 'לחטוף' ולשמוע ממנו כמה דיבורים נעימים מעניינא דיומא וכדומה. במיוחד היה הדבר בצפרא דשבתא, לאחר שלימד ברבים מתוך הספה"ק "סיפורי מעשיות". לעולם לא אשכח את החיות המיוחדת שהיתה נסוכה בכל דיבור ודיבור. גם לאחר השיעור הייתי בין המלווים אותו אל ביתו ועל הדרך זכינו לאגור אל כלינו עוד דיבור ועוד שיחה. כמו כן היינו משוחחים 'שיחת חברים' יחד עם שאר הבחורים לאור דיבוריו ושיחותיו.

בכלל, עוד טרם הייתי נער 'בר מצוה', כבר זכיתי לבסוע עמו מדי פעם לאחר תפילת שחרית לכותל המערבי - שם היה מתבודד, ובדרך היה מרבה לדבר דיבורי קדושה, ופעמים רבות היה מספר לי מעט מהניסים שהתרחשו עמו מאחורי מסך הברזל ברוסיה הקומוניסטית.

בכך ניכרת הענווה הרבה שהייתה לו לר' לוי יצחק כשהיה מושפיל את עצמו ומחפש להאיר לכל אחד ואחד, ואף שהיה יהודי מבוגר, התייחס בחמימות לבחור צעיר וחזקו באמונה בהשגחה פרטית ובגדולת רבינו...

מה עוד זכור לכם מלבד השיעורים והשיחות?

מלבד השיעורים הנפלאים שהיה מוסר בכל עת, הוא היה גם דמות לעבודת התפילה בכח ובכוונה כראוי לאנשי רבינו הקדוש שאמר "כל ענייני הוא תפילה".

די היה לראות את תפילתו של רבי לוי יצחק, בכדי להתחבר לתורתו של רבינו שאמר: 'עיקר החיות מקבלים מהתפילה'. ההשתפכות הנפש, החיות וההתלהבות שהכניס בתפילתו נחלקו היטב בעיני הרואים.

היטיב להגדיר זאת הרה"ח ר' אליהו גודלבסקי שליט"א, בעת שמסר שיחה בישיבת ברסלב, כי תפילתו של רבי לוי יצחק היא כאחד שאוכל מאכל הערב עליו ביותר ואוכלו לאט לאט עם כל החשק, כך הייתה תפילתו, בגישמאק מיוחד, בעריבות ומתיקות נועם.

עדיין צרובים בזכרוני תפילות השחרית 'כחותיקין', כאשר הוא היה מקדים לבוא ומתחיל לומר את פרשת העקידה וסדר הקרבנות עוד באשמורת הבוקר, לא פעם ראוהו כי בזמן עטיפת הטלית היה כבר אוחז ב'ברוך שאמר'. את תיבות התפילה היה מבטא בכזו נעימות, שהזכיר את דברי רבינו בליקו"מ (תורה ס"ה) שהתיבה של

יחד עם ר' בייך רובינזון ור' נחמן בורשטיין

“איני רבי, ואין לי צורך בגבאים או משמשים, אך זקן וחלוש הנני ויש דברים שקשה עלי לעשותם לבד, לכן אצטרך עזרתך...” והוא מוסיף ומדגיש בנחרצות: “מה שאוכל לעשות לבד, לא אבקש ממך אף פעם!”...

שליט"א, מתלמידיו הקרובים שהיה לו לעזר מאז פטירת רעייתו, בכדי להיות לו 'שמש' בכל המצטרך, ולשהות עמו בביתו. מכיוון שהייתי אז 'חתן' וכבר לא הייתי כ"כ מוגבל לסדרי הישיבה, שמחתי מאוד בזכות נעלה זה.

איני יכול לשכוח את קבלת הפנים שעשה לי רבי לוי יצחק, כאשר אך עברתי את סף דלתו, תיכף לאחר קבלת שלום והתעניינות, נענה אלי ואמר: "איני רבי, ואין לי צורך בגבאים או משמשים, אך זקן וחלוש הנני ויש דברים שקשה עלי לעשותם לבד, לכן אצטרך עזרתך..." והוא מוסיף ומדגיש בנחרצות: "מה שאוכל לעשות לבד, לא אבקש ממך אף פעם!"... ואכן, לא הסכים שאעשה עבורו שום דבר שהיה בכוחו לעשותו בעצמו.

“כבר מאוחר צריכים לקום חצות”

חרותים בזכרוני השבועות בהם זכיתי לשהות במחיצתו מדי לילה. הרי במשך כל ימי חייו היתה אצלו עבודת קימת חצות ציר מרכזי בעבודת ה'. רבות משיחותיו סובבו על 'חצות לילה', כשהוא מתבל אותם בתוספת דברי הזוהר הק' שהקב"ה משתעשע עם נשמות הצדיקים בשעה זו, וכן דברי רבינו ש'חצות זה כמו פדיון, משולב באמרתו הידועה של הרה"ק רבי פנחס מקאריץ על מעלת "לילות הזהב - די גילדינע נעכט", וכך לא היה מרפה מלדבר ולעורר שוב ושוב על קימת חצות. פעם אחת נענה באחד השיחות: "מה כל כך קשה לקום חצות?! מען ווארפט אראפ די קאלדרע!" (זורקים את השמיכה...)

נאה דרש ונאה קיים; עם סיום תפילת ערבית היה מזדרז לעלות על יצועו כדי לקום בחצות לילה.

גם בערוב ימיו כאשר נכדיו ותלמידיו היו באים יותר לבקרו ברצונם העז לחטוף עוד

אחד חפץ לדלות הימנו עוד שיחות, סיפורים והנהגות טובות והיו מתעקשים להישאר אצלו עד לשעות המאוחרות. והנה אף שהיו אלו לילות תמוז הקצרים מאד, והיה מתאחר בזמן שינתו, כל זאת לא גרם הדבר שיתאחר ח"ו לקום לעבודת ה' בחצות ליל בדיוק בזמנו הקבוע. כל ימי חייו היה אצלו בבחינת 'לרגעים תבחננו'. כל דקה יקרה אצלו מפנינים, ובייחוד בזמן נעלה זה.

גם השעות המועטות שהיה ישן, היו מתוך דאגה וחרדה שלא יאחר ח"ו את שעת הקימה, ומה גם שראייתו הייתה מאוד חלושה ולא ראה היטב את השעון, ולכך כמעט בכל. מדי מחצית השעה היה מתעורר ושואל אותי: "יודלע, עס איז שוין חצות? - יודלע האם כבר חצות?" כך, בהמתנה של 'מתי יבא לידי ואקיימנו'.

ויהי בחצי הלילה. כאשר רק אמרתי לו כבר הגיע זמן חצות, אזר מתניו כארי על אף זקנותו המופלגת ותשישותו מהמחלה שקיננה בו, השליך וזרק את שמיכתו מעליו כמו נער צעיר שלא יהיה לו מניעה נוספת של התכרבלות בשמיכה, נטל דיו ופניו מן ה"נעגל וואסער" (=קערת מים לנטילה) שליד מיטתו, התיישב על המיטה כאדם בריא וצעיר לימים שקם לאחר שעות רבות של שינה ובהתרענות של שטיפת פניו ופאותיו במעט מים החל להתכונן ליום חדש...

דומה היה המחזה כאילו הוא זוכה כעת לקום חצות לילה בפעם הראשונה בחייו... פניו קורנות משמחה וכל כולו מלא שמחה והתלהבות, כאומר: הנה זכיתי לעוד חצות לילה עלי אדמות... אגב, חיות והתחדשות זו טבועה היתה בו ברבי לוי יצחק עד סוף ימיו, אבי שליט"א אמר לי פעם: "הלוואי והיינו בכזו חיות בצעירותינו כמו קצרהרבי לוי יצחק בזקנותו..."

לאחר ברכות השחר וסדר תיקון חצות, היינו לומדים יחדיו בספה"ק 'ליקוטי מוהר"ן, כשאני קורא לפניו מתוך הספר והוא מקשיב, מסביר ומעיר, תוך כדי שיוכל לקיים את סדריו כמדי לילה.

ברם, קשה היתה הפרידה הימנו, כאשר כל

ר' לוי יצחק עם ר' מרדכי טורץ, ר' מיכל דורפמן המנחת יצחק ר' וועלוול חשין, מאחוריו עומד ר' יהודה צבי שפירא

ב"ספרו של רבינו" בשעות חצות לילה, כשהקב"ה משתעשע עם נשמות הצדיקים, אה! כזו זכות! חשו עליו שהוא מתענג מכל רגע של לימוד ב"ליקוטי מוהר"ן" בעת רצון זה...

“הרי זמן חצות כעת איך אפשר לישון?!”

לא אשכח זאת, כאשר פעם התמהמהתי לקום ורבי לוי יצחק עמד עלי להעירני: "מָעַן דאַרף אויפשטיין - צריכים לקום!".

- "הנה אני כבר קם" ענית, תוך שאני ממשיך את שנתו עוד במעט. אך רבי לוי יצחק לא אבה לשמוע, אין מציאות כזו, אלא צריכים מיד לקום... "כעת צריכים כבר לשבת ליד השולחן וללמוד..." כשהוא מוסיף במתק לשונו ובחן של אמת: "הרי זמן חצות כעת איך אפשר לישון?!"

שעות אלו של חצות לילה היו מוקדשים אצלו אך ורק ללימוד התורה ולימוד תורת רביה"ק. גם אם הגיעו אליו מאנ"ש, בזמן זה של הלימוד בחצות, לשוחח עמו ולשאוב מעט מאוצרותיו הרבים, היה מתחנן בתקיפות: "לְאַזט, לאזט, מען לערנט דעם רעבינס א תורה - הרפו, הרפו, לומדים כעת תורה של רבינו".

כן היה מזכיר תדיר בחצות הלילה ובייחוד בשבועותיו האחרונים את עשרים ושבעה הצדיקים הקדושים שנשלחו ל'סיביר' ארץ ציה וצלמות ולא נודע גורלם, ביניהם האריות שבחבורת עובדי ה' באומן יחד עם העובד הנודע רבי מתתיהו ברזעסקי הי"ד. הכאב והצער על היעלמותם שליוו אותו בימי חייו, התבטאו ביותר בעידנא דחצות לילה של ערוב ימיו.

מה עוד תוכלו לספר על עבודותיו של רבי לוי יצחק?

מפליא היה לראות בזמן שנתו, איך שרבי לוי יצחק גונח ומדבר אל אביו שבשמים: אוי, טאטע טאטע. כן זכורה לי במיוחד בקשתו שהיתה שגורה בפיו: "טאטע, לאמיר נישט פארגעסן וואס די האסט גיטאן מיט מיר - אבא, שלא אשכח החסדים שעשית עמדי" שהיה נשמע ממנו גם בעת שינתו... (בזמנו הקלטתי זאת, אך ברבות הזמן נעלמה ההקלטה, וחבל על דאבדיו). פעם איחרתי לבוא אליו בשעות הערב לעזור לו בהכנות לשינה וכדו', היה מבכה בכאב על אותם רגעים יקרים שהלכו מבלי לשוב.

אך בתוך כך, מכיוון שהאיחור נגרם בעקבות שנסעתי להשתטח על קברי צדיקים, התפתחה השיחה אודות נסיעותיו של סבי הרה"צ רבי שמואל שפירא זצ"ל לקברי צדיקים, כשרבי לוי יצחק מתבטא בתוך דבריו: כשיש לאדם תבערה ועבודת ה' כרבי שמואל אפשר להרבות בנסיעה לקברות צדיקים... והרחיב בשיחתו במעלת רבי שמואל זצ"ל, תוך שהוא מבהיר לי, כי בשנים אלו של ימי הנערות, יש להשקיע בעיקר בתורה ובתפילה ושמירת הסדרים והשיעורים קבועים. על דרך זו שמעתי ממנו בהזדמנות אחרת, עת נסעתי יחד עם רבי לוי יצחק לקברות הצדיקים ובדרך עברנו את "נהר הירדן" ושוחחנו מדברי רבינו בספר המידות: ש'מימי הירדן סגולה לביטחון, התבטא כי ראשית דבר היא ההתמדה בלימוד התורה וקיום עצותיו העיקריים של רבינו, ועליהם יש לשים את הדגש...

^[1] בין המצרים תשפ"א אַבְרָמֶשֶׁה 45

לרגעים תבחנו

ידוע ומפורסם על שמירת הזמנים שלו באופן מבהיל. לא היה מושג אצל רבי לוי יצחק של ביטול הזמן, אפילו רגע כמימרא. כל דקותיו היו ספורות וכל מהותו היה תכליתי ומעשי, אם היה צריך להתעסק בענייני הכלל, מסירת שיעורים וכדו' היה מרוכז כל כולו בכך בהתמסרות מיוחדת, ומיד כשסיים שב ללימודו ולתפילותו. אפשר לומר שהוא היה ספר מוסר חי, בהליכותיו ובהתנהגותו הכללית בכל דקה ורגע.

כן התבטא פעם "אם לא הייתי לומד בסדר הלימוד של הרבי, מה הייתי עושה היום?" כידוע שהיה הולך בעקשנותו בסדר לימוד זה - ללמוד ולסיים וחוזר חלילה.

ששה סדרי משנה בעת סיבוב גלגלי המכונה

בתו היחידה של רבי לוי יצחק מרת עטיל ע"ה אחת חתנו הרב מרדכי לסקר זצ"ל הייתה מרבה לבוא אליו לבקרו ולדאוג לשלמו ובריאותו, בייחוד סמוך להסתלקותו, והייתה מספרת לא אחת ברגש רב את שראו עיניה ולא מש מזכרונה, איך גם במשך תקופותיו הקשות שעברו עליו ברוסיה, לא הרפה מהתמדותו בלימוד התורה בכל מצב ועת.

במיוחד ציינה שבתקופה שהיה נוסע ל'מוסקבה' להעביר סחורות וכדו' עבור החנות שניהלה זוגתו, היה משנן בכל משך זמן הנסיעה שארכה כשעתיים לכל צד, ששה סדרי משנה בע"פ. גם כשהוצרך לעבוד במכונת התפירה והיה צריך לסובב את גלגלי המכונה - לא פסק פומיה משינון משניות, ביד אחד החזיק את המשניות, ובשניה סיבב את הגלגל.

ידועה בקיאותו הרבה בלימוד המשניות. בכל חודש היה מסיים את כל ה'ששה סדרי משנה' בסדר לימוד של ח"י פרקים ליום, זאת מלבד משיעוריו וסדריו הרבים בכל חלקי התורה, שהיה לומד ומסיימם בקביעות ובעקשנות.

סיפר לי ר' זלמן נפתלי'ס שליט"א, כי בשנותיו האחרונות כאשר נחלשה ראייתו, למד עמו מסכת נגעים - מהמסכתות הקשות בש"ס,ורבי לוי יצחק היה מתקנו אם טעה וגם מסביר את דברי המשנה בבהירות ובהבנה נפלאה, והכל בעל פה.

גם בלימוד המדרש והזוהר שהיה מסיים כל שנה, וכן לימוד הש"ס וספרי רבינו - היה מדרבן את שומעי לקחו ללכת בעקבות דרך זו, תוך כדי שמוסיף בצחות: כי ב'פרשיות' שיש מדרשים ארוכים מדברים פחות בבית...

מפליא היה לראות את יישוב דעתו, כאשר בפרשיות הארוכות, במיוחד בפרשיות הראשונות של בראשית, שיש עליהם מדרשים ארוכים, היה מתחילם עוד מימי עשרת ימי תשובה - לפני שמתחילים 'בראשית' בכדי שיסיפק את קצב הלימודים...

הזכרתם את הערכתו של רבי לוי יצחק לזקינכם רבי שמואל, מה תוכלו לספר עוד על כך?

ידוע ונכתב רבות אודות קשרי הידידות והערכה בין הני תרי צנתרי דדהבא, קשר של הערכה הדדית, חברות של עבודת ה' והתקשרות לצדיק.

ובכל זאת נזכיר כמה עובדות. בעקבות חולשתו הרבה בערוב ימיו, הביאו לו את כסאו של סבי רבי שמואל שפירא זצ"ל עליו ישב

בשנותיו האחרונות, שהיה כיסא נוח ומרווח עם ידיות, (שכן רבי לוי יצחק לא היה לו מעולם בביתו כיסא עם ידיות...). אך לפניו הוא בירר אם ביקשו רשות מאלמנתו של רבי שמואל... לאחר תקופה שהשתמש בזה, היה מבטא לא פעם את שמחתו והתרגשותו באמרו שוב ושוב: "א הייליגע שטול - כיסא קדושי! יש לי זכות מיוחדת לשבת על כיסא זה..."

כמה פעמים שמעתי אותו מתבטא ואומר: "אני הולך לקבל שכן טוב"... כשכוונתו לאחר פטירתו שמקום קבורתו יהיה סמוך וקרוב למקום קבורת רבי שמואל זצ"ל.

כפי הידוע, בשנת תש"ט בעת שזכה רבי לוי יצחק לחונן את עפר ארץ הקודש, לא היה ביכולתו לפגוש מיד את רבי שמואל, עקב כך שרבי שמואל היה אז בשבי הירדני, אולם מיד כשהשתחרר אץ לקבלו כאשר הוא מתבטא קיימתי: "ואת יראי ה' יכבד" (ראה ליקו"מ י"ד).

כן היה רגיל על לשונו של רבי לו יצחק לומר, כי כאשר הוא רואה את תואר זיו פניו של רבי שמואל הוא מקבל הרהורי תשובה.

כן שמעתי מאבי הרה"ח רבי יוסף קדיש שליט"א, כי לאחר פטירת מו"ר רבי אברהם שטרנהארץ הוא הגיע אל רבי לוי יצחק, והיה יושב ושומע את שיעוריו ושם אזנו כאפרכסת כעבדא קמיה מריה. ועדיין זכור השיעורים בין מנחה לערבית למטה 'ככולל' איך שהיה מקשיב ומטה אזנו לשיחותיו ושיעוריו.

סיפר לי אחי ר' אברהם זאב, כי הוא שהה בחג שביעי של פסח - היום האחרון של רבי שמואל עלי אדמות, על יד מיטת חליו בבית החולים "שערי צדק". בשעות הצהרים כשמצבו החמיר מאוד ציווה עליו שילך לקרוא לבני המשפחה להיפרד ממנו. בדרך עלה לביתו של רבי לוי יצחק שיעורר רחמי שמים, מיד כששמע זאת, לבש את מעילו, הלך ל'כולל' בשול, והרבה באמירת תהלים יחד עם כלל אנ"ש. אך כבר נגזרה הגזירה ור' שמואל נסתלק באותו יום לעלמא דקשוט.

עוד שח לי פעם נינו הרה"ח ר' שלום אהרן צוקר שליט"א, כי רבי לוי יצחק התבטא פעם לפניו, כי יש לו שיחות שאף פעם לא אמרם והיה ברצונו לאמרם לרבי שמואל שפירא, אולם לא אסתייעא מילתא ושוב לא יגלה זאת אף פעם.

מאיךך, הערכתו של רבי שמואל אל רבי לוי יצחק היתה בבחינת כמים הפנים לפנים. באופן שקשה לתאר, וכפי שכבר סופר והודפס, אך זאת אזכור: כששאלתי פעם את סבי רבי שמואל אודות הנהגה מסוימת, הוא ענה לי בענוות חן: "יש לנו את רבי לוי יצחק - שאל אותו". גם כשניסיתי שוב לשאול את דעתו, חזר וכפל את דבריו שאלך לשאול את רבי לוי יצחק...

כמי שמתעסק רבות בשנים בעבודת החינוך, מה תוכלו להעביר לנו ממשנת החינוך אצל רבי לוי יצחק?

אפשר לומר; כי דאגתו ותחושת אחריותו לדור העתיד של ברסלב, היו מהגנקודות החשובות שתפסו אצלו מקום מרכזי.

עד סוף ימיו לא היה פוסק מלהתעניין בנעשה במוסדות ובארגונים הנקראים ע"ש רבינו הק'; התלמוד תורה בירושלים, ארגון הצעירים של הבחורים, ישיבת ברסלב בני ברק וכל כיוצא בהן שהיו בראש מעייניו כהמשכיית לאורו של רבינו שביעך אורו בלבבות צעירי הצאן.

הערכתו לישיבת ברסלב בני ברק

בבחרותי היתה "ישיבת ברסלב בני ברק" הישיבה היחידה לבחורים שנקראת ע"ש רביז"ל, ורבי לוי יצחק ראה בזה את הישיבה של הרבי... שאפשר בו לקיים את עצותיו הק', משכך היה מעריך מאד את הישיבה הקדושה, זאת מלבד הקשר המיוחד שהיה לו עם ראש הישיבה רבי שמעון ברגשטיין זצ"ל, שהיה בא אליו לעתים תכופות לירושלים, להתייעצות ולחיזוק.

רבי לוי יצחק היה שמח עם כל בחור שנכנס לישיבה ומאיךך היה מדרבן ומזרז את שומעי

כשבאו אליו ובישרו לו בשמחת "מזל טוב" בהולדת הבן או הבת, היה אומר:

"הנה, יש לך עוד תפקיד בעולם, להשקיע בחינוכו של הנולד, אולי ההשקעה בחינוך זה יותר קשה וצריכים חכמה מיוחדת ע"כ, אך להתפלל עליו הרי בוודאי כל אחד יכול"

לקחו שישלחו את בניהם לישיבה.

אני למדתי אז בישיבת 'מאה שערים' ורבי לוי יצחק ברצונו לחזק את הישיבה ב'בני ברק' ערך כינוס של כמה הורים מירושלים וביניהם אבי שליט"א לדרבנם ולחזקם שישלחו את בניהם לישיבה. לימים התבטא אבי שליט"א כי רבי לוי יצחק "כפה עליהם הר כגיגית" כשהוא מטעים זאת כי 'אצל רבינו אף פעם לא מפסידים'. אכן בעקבות אסיפה זו נכנסו כמה בחורים לישיבה ואני בתוכם.

בהזדמנות אחרת, כאשר כבר למדתי בישיבה, התקיים כינוס חיזוק לבחורים מהישיבה בביתו, תוך כדי שיחתו חיזק אותנו רבי לוי יצחק בלימוד ליקוטי מוהר"ן כשהוא משתמש בהמחשה חיה: שני בחורים נוסעים לישיבה בבני ברק, האחד חושב ומתבוננן כמה נאה האילנות והשדות שבדרכים ומבטל זמנו, והשני שקוע בתורותיו של הרבי, הוא חושב איך רבינו מפרש את דברי 'רבה בר בר חנה' בתורה זו, והאיך הוא מפרשו בתורה אחרת, מוחו וראשו מלאים בדיבוריו ובתורותיו של הצדיק, וכל הדרך מחשבותיו משוטטות בדברי רבינו.

כן חיזק ודיבר עם הבחורים - ובתורף דבריו שח על חשיבות שמירת סדרי הישיבה, שזהו קודם לכלל העבודות.

בהקשר לכך, פעם שלח לי אבי שליט"א מכתב, בו העלה על הכתב משיחתו של רבי לוי יצחק בחודש אלול, שה'אמירות' שרבינו ציווה לנו ללמוד בחודש אלול הוא להוסיף ולא לגרוע. כשאבי שליט"א מוסיף, כי דיבר עם רבי לוי יצחק לאחר מכן על חשיבות שמירת הסדרים, שזה ראשית לכל, בייחוד לבחורי ישיבה, כי רבינו מוסיף ואינו גורע ח"ו.

כן זכורני שהיה ברית בבית משפחת צוקר בבני ברק ורבי לוי יצחק הגיע להשתתף בברית

כשהוא נוסע ברכבו של בעל ה'לב שמחה' מגור, ולאחר מכן בא לבקר בישיבה. הבחורים התרגשו מאד לביקורו, וכמובן שמסר שיחה בישיבה. בין דבריו הזכיר מה שהיה רגיל על לשונו תמיד: "רבינו הוא אוצר של יראת שמים אך יש לחפש ולבקש אחר האוצר כדי למוצאו".

וכמים הפנים, כך שררה אוירה מיוחדת בישיבה סביב שיחותיו והנהגותיו של רבי לוי יצחק, הבחורים היו תמיד מלאים בכיסופים לנסוע לירושלים, לשמוע עוד שיעור ממנו או לשהות קצת במחיצתו...

-

פעם השתתף בכינוס של ארגון הצעירים לדבר לפני בחורי החמד. עצם הופעתו הכניס רוח חיים והתעלות בלבבות "בני הנעורים" והגביה את הבחורים טפחיים מעל הקרקע, לבד משיחתו שהיתה מלאה בטוב טעם וחן דקדושה.

כן זכור הופעתו הפומבית למען תלמוד תורה "תורה תמימה", עצם הופעתו ושיחתו השאירה עלינו רושם רב על אף שהיינו אז ילדים צעירים...

"הנה יש לך עוד תפקיד בעולם.."

היה דורש הרבה בעניני חינוך והיה מוכיח בשבט מוסר לאלו ההורים שלא משקיעים בכך כפי יכולתם.

עוד בימי ילדותי, כשהיה רואה ילדים משחקים בשעת התפילה בפרוזדור של בית הכנסת הגדול במאה שערים, היה מוכיחם מאד וממש מנע בעדם מלהמשיך לשחק, תוך כדי שהוא מבטא כאב לבו: "זכי אין להם הורים לילדים אלו? היכן הם ההורים ששיגחו עליהם?" "האבות מתפללים בהתלהבות בפנים והילדים משחקים

ר' לוי יצחק בפורים נראים ר' אברהם חשין ור נתן דוד שפירא מאחוריו עומדים ר' משה הורביץ ור יהודה צבי שפירא

בחוץ?!" ועוד מעיך דיבורים אלו.

כשבאו אליו ובישרו לו בשמחת "מזל טוב" בהולדת הבן או הבת, היה אומר: "הנה, יש לך עוד תפקיד בעולם" להשקיע בחינוכו של הנולד בהויספו: "אולי ההשקעה בחינוך זה יותר קשה וצריכים חכמה מיוחדת ע"כ, אך להתפלל עליו הרי בוודאי כל אחד יכול".

פעמים רבות היה פונה לסובביו בשאלה: "מה עשית היום עבור בנך? לפחות התפללת בעדו היום? זה הרי ביכולתך לעשות?!"... דרש ושאל.

גם כשהיה לומד ומזכיר בשיעוריו על מה שרבינו מדבר מענין שצריך שישאר לאדם לאחר הסתלקותו ברכה בן או תלמיד (תורה ז' תנינא), היה מעורר על חינוך הבנים באמרו: כמה צער וכאב יש לאדם שם למעלה שבניו לא הולכים בדרך ה', ומידה טובה מרובה, כמה שמחה ותענוג יש לאדם שבניו צועדים בדרכי אבותיו.

איזה עוד מהנהגותיו של רבי לוי יצחק זכיתם לראות?

במשך כל ימי חייו היתה ההלכה הצרופה נר לרגליו שלא לזוז מסעיף קטן בשו"ע, ונשנה הדבר שבעתיים גם בעת חוליו ותשישותו.

רק לשם דוגמא, בשבועותיו האחרונים כאשר לא היה בכוחותיו אפילו ללכת לביהכ"נ והיו מקיימים מנין לתפילת שחרית בביתו, היה מבקש לאחר התפילה שאינן עבורו 'פת שחרית' "א מויצקע מיט פיטער" - פרוסה עם חמאה" כשהוא מדגיש: וכי חושב הנך שיש לי כעת רצון לאכול? לא, אין זאת בכוחי. אולם בהלכה אנו מצוים על "פת שחרית" וזה לא משנה אם יש לי את הכוחות אם לאו, הלכה זו הלכה...

כן בתמימות ופשיטות התאמץ לקיים כל הלכה ככתבה וכלשונה.

כן גם כשבועיים לפני פטירתו, כאשר אחד מנכדיו הגיע אליו לשבת והשעה היתה כבר מאוחרת טרם כניסת השבת, הקפיד רבי לוי יצחק על כך מאד, כשהוא מתבטא על הזהירות הנצרכת להקדים לבוא לשבת מחוץ לעיר ולא כל כך סמוך לשבת.

"רבי לוי יצחק אינו בגיל תשעים, אלא הוא שלוש פעמים שלושים..."

לאחר 'פת שחרית' פנה לנוח למשך כשעתיים, ותיכף לאחר מכן מתגבר להמשיך בסדר יומו בלימוד התורה ועבודת ה'.

פעם כאשר נמשכה שינת הבוקר שלי קצת יותר משעתיים, ומשכך איחרתי לקום ללמוד עמו יחד בשעות הבוקר - לאחר לילה שלם של 'עבודה' יחד עמו, הוא התבטא בתקיפות ובנועם: "האם בגלל שקמים חצות צריכים לישן הרבה זמן..." תוך שהוא מוסיף בענוות חן: "ב"ה גם אני זכיתי לקום חצות, ישנים איזה שעה-שעתיים ביום וממשיכים ללמוד..."

כך היה ממשיך את סדר יומו בתורה ועבודת ה' בעקשנות ובמסירות - גם בימי חוליו. פעם בא אליו לבקרו הרופא שניתחו פרופ' דורסט, כאשר נדהם לראות את עבודתו הנפלאה חרף מצבו הבריאותי, כך גם שהוא אינו מוותר לעלות בכוחות עצמו, אפילו כמה פעמים ביום, במדרגות: הירושלמיות הגבוהות אל ביתו נענה בצחות: "רבי לוי יצחק אינו בגיל תשעים, אלא הוא שלוש פעמים שלושים..."

^[1] בין המצרים תשפ"א אַבְרָקֶשֶׁה 47

לא נתון לנכדו לנשק את ידו

מיד כשאבריא ארוץ למקוה מא"ש...

היה זה לאחר שעבר ניתוחים וטיפולים קשים ונבצר הימנו ללכת למקוה, בייחוד בתקופתו האחרונה ממש שהיה מחובר לעזרים רפואים שמלבד הכאבים שהסבו הקשו עליו את התזוזה, התבטא ואמר: "עיקר צערי שאינני יכול ללכת למקוה".

לא הכאבים האיזמים והגבלת התנועה ציערו אותו, כי אם זה שאינו יכול ללכת למקוה. כשהוא מוסיף בתשוקה: 'מיד כשאבריא ויורידו ממני כל מכשירי הטיפול ארוץ מיד למקוה מ'אה שערים'...

לברוח מפרסום

הבריחה מפרסום טבועה היתה בדמו. עוד כאשר היה כוחו במתניו היה יוצא בעצמו לשוק לקנות מצרכים לביתו לכבוד שב"ק וכדומה.

ועוד דוגמא קטנה; היה לו מעיל כבד וקשה להלבשה, אך בשום אופן לא הסכים שיעזרו לו בעת הלבשה מחשש שזה גובל בפרסום שאינו של אמות...

גם כשליוו אותו מביהמ"ד לביתו, אם זה בעיקר בשבת לאחר השיעור ב'סיפורי מעשיות' בצפרא דשבתא, או בסתם יומו של חול לאחר תפילת מנחה וערבית, ורבים רצו לשאוב ולדלות ממקור מים חיים וביותר בערוב ימיו, לא היה יכול לסבול זאת וביקש בתקיפות שלא ילווהו הרבה אנשים

שלא ייראה כמפורסם.

בתקופת חייו האחרונה כשכוחותיו לא עמדו לו לרדת מביתו לביהכ"נ במדרגות הירושלמיות הגבוהות והציעו להורידו את המדרגות בכיסא כדי להקל עליו. אך רבי לוי יצחק התעקש להתאמץ בכוחות לא לו לרדת מדרגה אחר מדריגה ובלבד שלא יעשו עסק ממנו...

קמחא דפסחא

רבות כבר סופר על מסירותו המיוחדת למען מפעלו הגדול של חלוקת 'קמחא דפסחא' לעניי אנ"ש שניהל ביד רמה. גם שבועות מספר לפני פטירתו, לא הירפה מלדאוג לכך והיה מתקשר בשארית כוחותיו לנדיבי עם בארץ ובגולה, להתרימם למען המצוה הגדולה, כשהוא מרמז להם שימשיכו בתרומתם גם לאחר פטירתו...

אגב, לאחר פטירתו, בער"ח ניסן עם סיום יום כיפור קטן, הכריז הרה"ח ר' שמואל צ'צ'יק על המגבית עבור קמחא דפסחא, כשהוא מזכיר בערגה את רבי לוי יצחק ומסירותו הגדולה לכך.

הכנה דרבה

היה זה בחול המועד סוכות האחרון לימי חייו, טרם התכונן לצאת למסור שיעור בהילולא דרביה"ק לכלל אנ"ש כבכל שנה, קרא לי לסוכתו וביקש שאקרא לפניו מהתורה שהולך ללמוד לציבור הגדול, "קים לערינען די תורה, איך גיי ארויס צים עולם לערינען דיא תורה..." (= בא

כאמור, זכיתם להיות עמו בימיו האחרונים הבה נשמע עוד על ימים אלו ועל פטירתו?

"צלילות הדעת" שאפפה אותו כל ימי חייו הקדושים לא פסחה הימנו גם ביומו האחרון עד יציאת נשמתו, כפי שהעידו אנשי ה"חברא קדישא" שלא זכור להם הסתלקות כזו ביישוב הדעת, כפי שראו ברבי לוי יצחק.

וייטער געלערנט...

עוד קודם להסתלקותו, כשכמה מהמקורבים אליו ביותר שוחחו עמו במגוון נושאים כעין 'צוואה', הזכיר בין היתר את רצונו כי יזרזו בהלוויתו לקברו מה שיותר סמוך לפטירתו, כמו שהיה מזכיר רבות בשיעוריו את דברי הזוהר שיש צער לנפטר עם מתמהמהים עד הקבורה.

כשיצא מחדרו בסיום השיחה טפח את כפיו בשמחה והתלהבות ונענה: "נו ווייטער גילערענט - נו, בא נלמד הלאה", כאדם שכל חייו לפניו, מבלי להתייחס לזה שכעת ממש דיבר מ"התכלית"...

ותשחק ליום אחרון

השמועות על מצבו הרפואי פשטו בכל ריכוזי חסידי ברסלב והציבור החלו להרבות בתפילות ותחנונים לפני בורא כל עולמים, שישאיר לפליטה את זה האיש משיירי כנסת הגדולה ובל ישאיר את חסידי ברסלב כצאן אשר אין להם רועה.

...

בעת שכבו ביומו האחרון על מיטתו ביישוב הדעת מופלגת, עלתה בי מחשבות מעוררות: הנה נמצא כאן האדם הגדול בענקים שעבר כל מאורעות התקופה הקשה ברוסיה הקומוניסטית, השליך נפשו מנגד לעזור לכלליות אנ"ש ברוסיה ברוחניות ובגשמיות במסירות נפש של ממש עד שכמעט נידון למיתה וכחוט השערה ניצל מכך. בהמשך, עלה לארץ הקודש וביסס והפיח רוח חיים מחודשת בחסידות ברסלב ותקומתה. גם התבוננתי במעורבותו האישית ברוב רובה של כלל הפעילות והעשייה למען ענינו של רבינו מקטן ועד גדול, על פי דבריו יישק כל דבר. והנה כעת הוא מוטל על ערש דווי. כמה כאב מחד וכמה קנאת סופרים על מה שכן הספיק וזכה לחטוף בימי חלדו...

...

השעות נוקפות והמצב מחמיר מרגע לרגע. השמש נוטה לשקוע וצללי הערב מעיבים על רוחם של חסידי ברסלב. הלילה של ליל כ"ב תמוז פורשת את כנפיה השחורים. הלבבות נצבטים. כולם חשים שהנה אותו חסיד מיוחד ממעתיקי השמועה הולך לסיים את תפקידו עלי אדמות, הנה מתקרבים הרגעים שכ"ב רוצים לדחותם ולהעלים עין מהם, אך מאת ה' היא זאת והם מתקרבים ובאים.

קשה מאוד לתאר עלי כתב את ההרגשים, ההתעוררות והמחשבות על דקותיו האחרונים טרם עלייתו לעולם שכולו טוב. אף אם נדמה ששלוותו של רבי לוי יצחק וישוב דעתו מפיגים במעט את הפחד ומשרים רוגע, אך מרגע לרגע מתחזרת האמת הכואבת. המקורבים, התלמידים וכל מי שרק השמועה הגיעה אליו צובאים על הבית, מלמלים פרקי תהלים ומתקשים לחשוב על העתיד.

זמן יציאת נשמתו מתקרבת, הלבבות רועדים, קולות וזעקות מהדהדים בחלל, הרהורי תשובה

נשזרים יחדיו עם פסוקי קבלת עול מלכות שמים, ותעל נשמתו בסערה השמימה.

אלו העומדים קרוב למיטה שמים לב לישוב דעתו של רבי לוי יצחק ושפתותיו הנעות יחד עם כולם. משהמה מבחינים כי הרגע עדיין לא הגיע חוזר הקהל שוב: "ה' הוא האלוקים".

ולפתע דממה, דממה של חיל ורעדה: נצחו אראלים את המצוקים. כרעם ביום בהיר בוקעים קולות השבר והבכי. רבי לוי יצחק איננו...

"טאטע, טאטע!" נשמעים קולות השבר... כולם עטופים בצער ובאבל על האבידה הגדולה, אבידה של חסידות ברסלב לכל אחד באשר הוא. כל החדר מלא בגעגועים וכיסופים מתוך צער

בתקופת חייו האחרונה כשכוחותיו לא עמדו לו לרדת מביתו לביהכ"נ במדרגות הירושלמיות

הגבוהות והציעו להוריד את המדרגות בכיסא כדי להקל עליו. אך רבי לוי יצחק התעקש להתאמץ בכוחות לא לו לרדת מדרגה אחר מדריגה ובלבד שלא יעשו עסק ממנו

רצון יראיו יעשה

כבקשתו תמיד ובמיוחד בימיו האחרונים כאמור, הזדרזו תיכף לאחר עלותו בסערה השמימה לקיים את מנהג הטהרה ולהטבילו במקוה מאה שערים. טבילה שכה כסף לקיימה בחיים חיותו... לאחר מכן יצאה הלוויה מתחת לביתו ברח' דבורה הנביאה.

קול נהי וצער מכל אשר בשם ברסלב יכונה, יחד עם כלליות ציבור יראי ה' נשמעים בחוצות ירושלים והרבה מעבר לכך. הרי רבי לוי יצחק וברסלב חד הם והנה נפלה העטרת ונשבה ארון הקודש. כבה האש שהבעיר והלהיב, החדיר והאיר את אורו הגדול של הרבי הגדול.

בעת ההלוויה השתתפו גם רבים שאינם נמנים על חסידי ברסלב, יחד עם גדולי רבני וצדיקי הדור, שבאו לחלוק להאי גברא רבא את כבודו האחרון. הטיב להגדיר זאת גאב"ד ירושלים הגה"צ רבי משה אריה פריינד זצ"ל: "אנו הולכים כעת בלוויה של צדיק נסתר, שגם הוא בעצמו לא ידע שהוא צדיק נסתר..."

קשה עלי פרידתכם

גופו הקדוש נטמן במרומי הר הזיתים, בחלקת אנשי שלומינו חסידי ברסלב, כאשר תיכף לאחר הקבורה אמרו כל הקהל 'תיקון הכללי' בהתעוררות רבה, מתוך תחושה קשה ומכאיבה של: קשה עלי פרידתכם.

קרוב לחצות הלילה עוזבים אלפי המלווים את בית החיים, אבלים ודוויים. משוחחים בשקט ובסערת הלב על האבידה הגדולה, על ההיעדר, על היתמות, ועל החיסרון הגדול.

בין המקורבים והמשמשים עולים דיבורים, כי הנה זכה רבי לוי יצחק, אשר כה הייתה יקרה בעיניו עבודת חצות - שהצדיקים המשתעשעים בגן עדן באותה שעה ייצאו לקראתו לקבל פני נפש נקי וצדיק.

...

תם ולא נשלם.

חייו של רבי לוי יצחק אין באפשרותם להיות מקופלים בכמה עמודים או דפים. פרקי חייו שהנחילנו ומורשתו שהשאיר לנו, מתגברים מיום ליום כמעין הנובע בלבבות החסידים הכמהים והכוספים להתקרב ולשאוב ממימי הנהר המטהר.

רבי לוי יצחק בא אל עולם האמת בבחינת "בא בימים", כל ימיו היו מלאים ומנוצלים עד תום. אף אנו ננסה להתחמם לאורו. ואכן רבים הם המתחזקים ומתעוררים עם התמימות והפשיטות והאמת הצרופה של אשו היוקדת של רביה"ק הניבטת בין אלפי שיחותיו ושיעוריו הרבים המלאים חן ותום של אמת צרופה, שיחות הממלאים את הלב בערגה ותשוקה לה' ולצדיקיו, אוצרות מלאים וגדושים בדעת רבינו ותלמידיו בדרך המסורה מזקני אנ"ש בדורות הקודמים - שרבי לוי יצחק עמל להעביר ולהנחיל.

היה מתבטא תמיד: "איך האב געקענט אידען אין אומאן וואס האבען גיט גימאכט - הכרתי באומאן יהודים שעשו טוב מאוד" - אף אנו נוכל לומר כן, בהכירנו וביודעינו איש מורם מעם זה.

הוא האיש אשר שמר על פח השמן בשלמותו, כשהעביר את המסורת הצרופה מתלמידי רביה"ק דור דור, ובמשמר זה עמד כל ימיו בשיחותיו ובשיעוריו, בבחינת כזה ראה וקדש.

"הוא יכל לשבת לפעמים שבע שעות על קטע אחד בליקוטי הלכות - רק כדי לנסות ולהבין כיצד הבין כאן מוהר"ת את התורה הזו בליקוטי מוהר"ן!!!"

דבקות ברבי עד כלות

מסירות הנפש לכתיבת הביאור על ליקוטי מוהר"ן, ההתקשרות והחיפוש הנצחיים אחר אורו של הרבי, הבהירות שהאירה כל נושא באור יקרות והכיסופים שנשפכו החוצה בדמעות ללא הרף | ידידו הקרוב החברותא הרה"ח ר' דוד נח גוטמן שליט"א מניו יורק שהיה מהאנשים הקרובים ביותר לגאון החסיד ר' אברהם יצחק כרמל ז"ל משתף בשיחה נדירה וראשונה רגשות וגעגועים לדמות הבלתי נשכחת, ואת רחשי הלב לאחר האובדן הגדול במלאות שנה להסתלקותו לגני מרומים | מאחורי הפרגוד

שמואל מאיר חשין
תמונות: גני ברסלב

ליקוטי מוהר"ן! ולרוב שמחתי הוא התרצה והתחלנו ללמוד מדי יום ביומו תקופה ארוכה. באותה תקופה נסגרה הישיבה בבני ברק שם החזיק במשרה תורנית רבות בשנים, והציעו לו משרות מכובדות בכמה וכמה מקומות. ואז עלה הרעין שאולי במקום לקבל על עצמו משרה חדשה, עדיף שיתיישב ויסדר את חידושי ומחברותיו וינסה לעשות מהם איזה ספר או ביאור על הליקו"מ, כך שוחחנו ביחד, והמחשבה הזאת אמנם מצאה חן בעיניו. כשהבשילו הדברים לידי מעשה הלך לשאול בעצתם של גדולי אנ"ש הרה"ח ר' יעקב מאיר שכטר שליט"א והרה"ח ר' שמואל משה קרמר שליט"א, והם הסכימו שאם אכן יסודר הענין של הפרנסה והצד הכספי למען ביתו, הרי שהוא מוכרח להתמסר לעבודה קדושה זו...

מאז התחילה תקופה חדשה בחיי, כאשר כל חיותו וחיייו היו קודש למען לימוד והפצת תורת הצדיק, ובפרט להוצאת חיבוריו לאור עולם, כשהוא מנצל את זמנו גם להרחבת סדר שיעוריו לרבים בתורות רבינו, שהלכו והתרבו מיום ליום

לכאר במילים ולככות את האבידה... מי יתן תמורתו... פון וואו נעמט מען דאס?... (=מהיכן לוקחים זאת?!)

איך זכיתם להתקרבות גדולה כ"כ עם ר' אברהם יצחק?

באופן אישי זכיתי להכיר אותו מקרוב בסוף שנות התש"ס כאשר הגיע לכאן לאמריקה, באותה תקופה פיתחתי איתו קשר אישי וידידות חזקה, ושוחחנו על דא ועל הא והתחזקנו בדיבורי קודש כמובן. היה זה באחת הנסיעות כשהוא אצלנו, הבעתי לפניו את רצוני ללמוד איתו בחברותא מדי פעם באמצעות הטלפון, ולשמחתי הסכים להצעת.

מספר ימים לאחר שחזר לארץ ישראל קיבלתי ממנו טלפון ושאלתו בפיו: "דוד נח מה הולכים ללמוד?" שאלתי אותו בחזרה "מה בדעתכם?" ענה לי ר' אברהם יצחק "אולי נלמד איזה מסכת גמרא או שלחן ערוך עם טור בית יוסף"... "ענית לו כי ללימודים הללו יש לי מספיק מג"ש וחברותות כאן באמריקה..." "אני רוצה שנלמוד יחד בספר

במלאות

שנה להסתלקותו אברהם יצחק הלוי כרמל, ישבנו לשיחה מיוחדת ונדירה, מרטיטה ורווית גילויים מרעישים ותיאורים מרגשים, עם יבדלחט"א איש אמונו, שזכה להיות קרוב אליו ביותר במשך כמה וכמה שנים ובדיבוק חברים ולמד ועבר איתו את ספרו הגדול "מקור חכמה" על ליקוטי מוהר"ן, כשהוא פותח צוהר לחיים מופלאים של דבקות ברבי מתוך ערגה והשתוקקות, ועל הזויות הפחות מוכרות של מי שהיה עתיד להאיר את אורו של רבינו, אך אורו גועו בטרם עת.

לפני הכל ברצוננו לשמוע מי היה ר' אברהם יצחק ז"ל?

ר' אברהם יצחק! וכי מה שייך לומר בכלל? כיצד שייך בכלל לבטאות זאת במילים... כזה מח... כזה לב... כזה שילוב של כשרונות וכוחות כאלה, כזה נפש... עם השלימות שבו... ריינקייט כזה...

חושבני כי 'רק' ר' אברהם יצחק היה מסוגל

באופן נפלא. אמנם זה לא היה קל עבורו, אבל הוא מסר נפשו לזה.

לפני שנדבר על אודות ספרו מקור חכמה אשאל במה ראת במיוחד את התקשרותו לרבינו הקדוש?

הקשר שלו עם רבינו היה תמידי ויום יומי. לפני הכל הרגיש אהבה והתקשרות לצדיק, והיה תמיד מזכיר את לשון רבינו (ליקו"א קל"ה): ”עיקר ההתקשרות הוא אהבה, שיאהב את הצדיק אהבה שלמה!”, כזו מין אהבה לצדיק, אף פעם לא הרגיש סיפוק שכבר הגיע לדרגה הזאת, רק חיפש וביקש עוד ועוד את אור הצדיק. בשיעורים היה מדבר הרבה על הצורך לעסוק תדיר ב'חיפוש הצדיק', לא להיות מרוצה עם מה שיש לו.

כשהיה ניגש לציון הקדוש ראו שזה היה אצלו דבר גבוה עד למאד. פעם פנה אליו אחד בשאלה: ”הרי ישנם תמיד ספיקות גדולות בחיים, וכי לא צריכים רבי חי בזה העולם, כזה שאפשר לשוחח איתו ולקבל תשובות על כל דבר?” השיב לו ”ר אברהם יצחק: ”שמע נא! כשאני ניגש לציון רבינו, על הספיקות שלי אני מקבל תשובות...” בענין זה זכורני כי שנה אחת התעורר ענין ציבורי מסויים באומן ונדרשה גם הכרעתו בפועל מה לעשות, שכן גדולי חשובי אנ"ש גם אחר שישבו על המדוכה עדיין הסתפקו כדת מה לעשות. והנה ר' אברהם יצחק קם והולך לציון... הוא

רבי אברהם יצחק בריקוד יחד עם איש שיחנו ר' דוד נח גוטמן בחתונת בנו בניו יורק מאחור נראה ר' משה קרמר

היתה לו היכולת והכח בהבנתו העצומה ובבהירותו הגדולה ״להוריד״ את המושגים העמוקים ביותר ולהתאימם לנפש האדם, שיוכל לא רק ללמוד, אלא בעיקר ״לחיות׳ את התורה

תמונתו האחרונה בה הוא נראה מעוטף בטלית באמצע תפילת שחית

תמונתו האחרונה בה הוא נראה מעוטף בטלית באמצע תפילת שחית

ר' אברהם יצחק בריקוד יחד עם איש שיחנו ר' דוד נח גוטמן בחתונת בנו בניו יורק מאחור נראה ר' משה קרמר

שהה שם כמה שעות בבכיות, ולאחר מכן כשחזר הכריע כפי מה שחש והרגיש לו בציון הקדוש... כך בפשטות.

ואם ב'אומן' עסקינו, זכורני כי פעם אחת התמלאנו צער גדול כאשר הגיע לאומן לראש השנה, איזה בחור שנפל מהדרך רח"ל והתאכסן בדירה סמוכה, כשהוא "מעוטר" לדאבונונו עם בלורית לראשו וללא פיאות וזקן... ר' אברהם יצחק ניגש אליו וקירב אותו במיוחד כשהוא מחזקו באמונה ובאמונת צדיקים... בערב ראש השנה שהה הבחור כל העת בציון הקדוש, והנה סמוך לכניסת החג הוא חוזר לדירה כששערותיו מגולחות למשעי ופיאותיו סדורות לו... איזו שמחה עצומה מילאה את ר' אברהם יצחק, וליוותה אותו במשך כל ה'ראש השנה', ואף המשיך ודיבר איתו עוד ועוד. במשך השנה מסר לי כמה פעמים 'רשישת שלום' מאותו "חבר" שלנו מאומן, כשהוא שומר על קשר איתו גם בארץ ישראל עד שב"ה עלה על דרך המלך.

כיצד היה סדר הלימוד שלמדתם איתו?

היה זה כאשר התחיל לערוך ולסדר את ספרו הגדול מקור חכמה על לקו"מ, ולמדנו יחד באופן שמול עינינו עמדו הכתבים של הספר המיועד עם הביאורים והעיונים, ולמדנו בחברותא את התורה בליקו"מ עם פירושו המקור חכמה. כל דבר שלא הבנתי כ"כ טוב, הוא ביאר יותר. פעמים רבות כאשר נתקל בחוסר ההבנה שלי, הסיק מכך כי יש לבאר עניין זה יותר בתוך הספר.

הוא היה כזה 'למדן', רחוק מהבנת האדם ממוצע, עד שלפעמים יצאו הדברים מקולמסו כשהם ברורים עבור מוחו הגדול אבל לא עבור אנשים פשוטים. כאן באה לידי ביטוי החברותא הנפלאה שלנו שבמסגרתה קלט מה צריך לבאר או להרחיב יותר. תוך כדי הלימוד גם תיקן הרבה תיקוניו לשון, כמו גם טעויות קטנות שמצאנו יחד.

הלימוד איתו בחברותא היה מעניין מאד, היינו לומדים יחד את מה שכתב עבור הספר שעמד להוציא, כשאני מחפש ובודק האם הלשון מובן לכל. היו פעמים רבות שלא הבנתי כ"כ ואמרתی לו

ר' אברהם יצחק בריקוד יחד עם איש שיחנו ר' דוד נח גוטמן בחתונת בנו בניו יורק מאחור נראה ר' משה קרמר

"תגיד לי בשפת האידיש מה שאתה רוצה להגיד כאן", והוא אמר לי הרעיון, כשאני בודק עם עצמי האם מי שילמד בספר, ללא הקדמה או עזרה, יבין את הרעיון הזה בפנים... היו פעמים רבות שהוא צדק ורק אני לא הבנתי... אבל היו פעמים שהוא הודה לדברי: ”אתה צודק וצריך לכתוב מחדש”. בדרך כלל יום או יומיים אח"כ כתב כל הענין בלשון אחרת לגמרי, העיקר שכל אחד, בלי יוצא מן הכלל, יוכל להבין.

כאשר הייתי מבקש לברר איתו עניין בספר שלא הצלחתי להבין את כוונתו בו, עוד תוך כדי דיבור כשאני מסביר לו איזו נקודה קשה לי להבין, הוא כבר עצר אותי באמרו "תקשיב מה כתבתי עכשיו בעת דיבורי איתך...". שכן במוחו החרוף והחד כבר תפס מה הקושי כאן ומה צריך לתקן בלשון כדי לתקן את הדבר... בכלל היה חכם ופיקח עצום, שהבין תיכף את שפתו של השמוע, ומיד תפס את הנקודה שההוא מחפש לשמוע. כך גם בלימוד שלנו, לפעמים רק מתוך ה'אנחה' שלי כבר שיער מה מציק לי...

עד כדי כך היה הדבר שפעם ביקשתי ממנו מחילה על כך שאני כאילו 'משגע' אותו ולא נותן לו להתקדם הלאה, אך למרבה הפלא נוכחתי לראות שהוא דווקא נהנה עד מאד מהדבר, שכן כתוצאה מכך התברר יותר 'מקחו של צדיק'.

מה היתה כוונתו בחיבור ה'מקור חכמה' כפי שהבנתם ממנו?

עיקר רצונו בחיבור הספר היה, להיות בטוח שכל אדם שייקח את הספר בידיו, יוכל ללמוד את הליקו"מ בבהירות ובהבנה, שלא יהיה כספר הסתום, וכפי שהוא נראה לרבים עד היום הזה. אך בכל זאת רצה שהלימוד יהיה בצורה של 'עיון' ולכן כתבו בצורה למדנית. ומאידך גיסא את ספרו "אשפוך לפניו שיחי" כתבו בלשון קל המושך את ליבו של הקורא, כי כוונתו היה דייקא שכאו"א ילמוד ויקיים את עצתו של רבינו עצת ההתבודדות.

וכמובן שהמטרה של חיבור הספר היתה לבאר את הפירוש האמיתי ולגלות את ההבנה והכוונה

ר' אברהם יצחק בריקוד יחד עם איש שיחנו ר' דוד נח גוטמן בחתונת בנו בניו יורק מאחור נראה ר' משה קרמר

האמיתית של רביה"ק מה רצה ללמדנו בתורה זו, כשהוא משתמש בעיקר במסורת המקובלת אצלנו מדורי דורות, החל ממוהרנ"ת, עד לביאור הליקוטים של ראב"ן וזקנו הרה"ח ר' לוי יצחק בנדר ז"ל, הוא רצה שאנו נלמוד בדיוק כמו שהם למדו, שכל אחד שילמד את הספר לא יעוות וישנה את התורות בליקו"מ לפי הבנתו הדלה, אלא לקבל את המסורת של הלימוד מהדורות הקודמים ורק בדרך זו לרדת לעומק הבנת הדברים.

בעניין זה היה תמיד אומר, שעיקר התכלית בלימוד הליקו"מ אינו חלק ה'לומדות' שבו, אלא עיקר התכלית היא חלק ה'עבודה' שבו, כיצד כל נקודה שרבינו כותב, וכל נקודה שמוהרנ"ת מבאר - זה עד הסוף לעובדא ולמעשה לכל יחיד ויחיד כיצד לקיים את רצון רבינו שכתב בספר הקדוש הזה.

ולכן הוא התייגע תמיד לאחוז את החבל משני ראשיו, מצד אחד היה 'חיל' את התורות באופן של 'למעשה', ולא הסתפק בלימוד גרידא ח"ו - ומאידך גיסא היה דורש כסדר שעיקר ההתקשרות לצדיק היא להכניס את שכלו של הצדיק לתוך מוחו. וכיצד עושים זאת? ע"י שעמלים בתורת הצדיק, עוד ועוד, להתעמק, לעיין, לנסות להבין, ולבאר לעצמו את לימודי רבינו.

כלומר, אפילו כשאתה יודע בבירור מה רוצה רבינו לעובדה ולמעשה, צריך שהשכל שלך יהיה תפוס בלימודי הצדיק, וכלשון מוהרנ"ת: (חיי"מ סיפורים חדשים פ"ג): ”כי הוא זכות גדול להאדם כשזוכה שיהיו מחשבותיו משוטטות בדברי רבנו ז"ל הקדוש והנורא מאד”...

עוד נקודה חשובה ראיתי אצלו, איך שבכל פעם שלמד תורה בליקו"מ היה מצביע על הנקודה שהיא "הנשמה של התורה". גם בספרו אנו רואים בדרך כלל שמדי בתחילת התורה מציין מהי עיקר כוונת רבינו בתורה זו, כשכוונתו להדגיש את ה'נשמה' של התורה, שכן דעתו היתה שאם לא חותרים לכך מההתחלה, יחסר הבנת כל התורה. בתורות האחרונות שלמדנו

יחד כבר ידעתי זאת בעצמי לפי דרכו, ואמרתי לו "חושבני שנקודה זו היא הנשמה של התורה". הוא אישר בחיוך ובסיפוק שאכן הצלחתי לרדת לסוף דעתו והבנתו.

מה היתה דרכו בביאור ה"לעובדה ולמעשה"?

דרכו בלימוד והסברת הליקו"מ היתה להשקיע במיוחד בהבנה של הדרך בעבודת ה' שמגלה הרבי במאמר זה, כיצד זה מתבטא כלפי נפשו של כל אחד ואחד. דהיינו להבין את נפש האדם, הנסיונות העומדים מולו, ולברר מתוך התורה מה הם העצות למעשה היוצאים ממנה, ומה רוצה כאן רבינו ממני. דהיינו שאין די בעצם הלימוד בעיון של התורה, אלא חייבים להשקיע בעיון בנפש, כיצד אני אמור לעבוד את השי"ת ע"פ התורה הזו לעובדא ולמעשה.

ובאמת היתה לו היכולת והכח בהבנתו העצומה ובבהירותו הגדולה "להוריד" את המושגים העמוקים ביותר ולהתאימם לנפש האדם, שיוכל לא רק ללמוד, אלא בעיקר 'לחיות' את התורה.

ואכן היה לו כח מיוחד בהסברת התורה. כשהוא מסוגל "לתרגם" ולהסביר כל 'בחינה' אפילו העמוקה ביותר, לכל אחד ואחד, אפילו בחור צעיר, שתהיה לו שייכות לעמקות התורה לעובדה ולמעשה, ולהתקשר ל'דקות' של התורה. גם היתה לו 'אומנות' מיוחדת לקחת ענין קשה בליקו"מ ולהמתיק זאת בכשרון נפלא שיהיה שוה לכל נפש. שכן אחת ממעלותיו הראשיות היתה הבהירות, הרי יש אימרה "אם חסר בהסברה - הרי זה סימן שחסר בהבנה", ואכן אצלו היה בדיוק ההיפך, ההסברה היתה כ"כ בהירה וברורה באופן שמוכיח כמאה עדים על עוצם ההבנה והבהירות שהיתה לו בתורה.

וכאשר היו הדברים שמחים ומאירים ודברי רבינו האירו באור יקרות, שאלתי אותו פעם מתוך התפעלות: "איך הייתי לומד פשט עד היום בתורה זו?" והוא במקום תשובה התחמק והעביר את השיחה על דברים אחרים... ומצידו, לאחר שזכה להשיג את הביאור הנכון מתוך עמל ויגיעה נוראה של ימים ארוכים, היה שואל בהתפעלות "מדוע רבינו כל כך הסתיר את תורתו? "זה כל כך 'נעלם'..." (=עם איז אזוי באהאלטן...) זו היתה שפתו...

הזכרתם למעלה את המסורת בביאור הליקו"מ, מאיזה מקור שאב את דרכו?

אכן עיקר פירושיו והבנתו בליקו"מ, למד בעיון היטב מתוך הספה"ק ליקוטי הלכות של מוהרנ"ת. לא הייתי משתמש בביטוי "יחיד בדורו" אבל אפשר בפה מלא להגיד שהיה "יחיד במינו" לדעת כיצד להוציא מתוך דיבורי מוהרנ"ת את הביאורים וההבנה של מוהרנ"ת, כיצד הבין את כוונתו של רבינו בתורה זו. זאת אומרת, הספר ליקוטי הלכות אינו ספר 'דרש' גרידא, אלא יש להתאמץ ולנסות להבין את חידושי ודרושיו של מוהרנ"ת, וכפי שהעיד ר' אברהם יצחק בפני: "אני יכול לשבת לפעמים שבע שמונה שעות על קטע אחד בליקוטי הלכות - רק כדי לנסות ולהבין כיצד הבין כאן מוהרנ"ת את התורה הזו בליקוטי מוהר"ן!!!"

בתקופה האחרונה לחייו שאלתי אותו פעם: "כיצד עושים זאת? הרי גם אני לומד ליקוטי הלכות, אבל לא מוצא שם פירושים על ליקוטי מוהר"ן?" ענה לי ר' אברהם יצחק "אם כך נצטרך

לקבוע שיעור מיוחד, תשב איתי כמה שעות ונלמד ביחד ליקוטי הלכות, ואראה לך איך כל הפירושים על הלקו"מ מבוארים בליקוטי הלכות בפנים!...! אך למרבה הצער נטרפה השעה, לא אסתייעא מילתא ולא זכיתי לכך לדאבוני הרב.

בשיעוריו העמוקים וכן בלימוד איתי היה אומר תמיד "אי אפשר ללמוד תורה בליקוטי מוהר"ן בלי הליקוטי הלכות שמיוסד על התורה, בלי מוהרנ"ת לא מבינים כלל מה כוונת רבינו ואפשר לסטות ח"ו מהדרך!"

אימרה היתה שגורה בפיו בזה הלשון: "הליקוטי מוהר"ן זה ה'תורה שבכתב' - והליקוטי הלכות זה ה'תורה שבעל פה!" שמעתי שפעם התבטא הרה"ח ר' משה קרמר שליט"א שהוא מלא התפעלות מאמירה זו של ר' אברהם יצחק, באמרו שהיא כולה אמת ומבטאת את הדבר באופן הנכון.

דרך מיוחדת זו היתה לו גם בלימוד והבנת הספרים הקדושים "ביאור הליקוטים" ו"פרפראות לחכמה". היה יושב ועמל בביאור הליקוטים שעות ארוכות עד שהבין מה ראב"ן רצה לפרש. הרי כידוע לשונו של ראב"ן קשה עד מאד, לכן כל עוד לא הבין פנימיות כוונתו והבנתו בתורה היה יכול להמשיך ולשבת שעות ארוכות. כתוצאה מעמל זה זכה ר' אברהם יצחק שתהיה לו היכולת להכניס זאת בתוך הליקו"מ ולבאר אותו בלשון לימודים. לפי ההבנות אותם הבין בביאור הליקוטים ופרפראות לחכמה.

פעמים רבות היינו עמלים בסוגיות המבוארות בביאור הליקוטים, "דורך געהארעוועט", וכדרכו היה מעמיק ומעיין כיצד להבין את ה'תורה' וכיצד לקשר הכל, בפנימי פנימיות של התורה עם עמקות ודקות נוראה.

מרגלא בפומיא דר' אברהם יצחק: "אם העולם היה יודע מה זה ביאור הליקוטים - היו מבינים שספר 'חידושי הגר"ח מבריסק' הוא עדיין לימוד קל לעומת... כי חידושי וביאוריו עמוקים הם עד למאד..." תחת אחד השיחים אף אמר לנו: "בביאור הליקוטים ראבר"ן מגלה למדנות פי כמה מאשר גילה הגר"ח בחידושיו!..."

כיוצא בזה סיפר לי פעם כי הגאון ר' חיים פרידלנדר ז"ל משגיח ישיבת פוניבז' אמר לו פעם: "אף פעם לא ידעתי מזה, אבל למדתי ליקוטי מוהר"ן ואני רואה כי הרבי שלכם, או שהוא היה עילוי כזה שעדיין מעולם לא היה בעולם כמוהו - או שהשכינה היתה מדברת מתוך גרונו, כי בן אנוש לא יכול לכתוב ולומר תורות כאלו".

ביאוריו ב'מקור חכמה' הם רק ביאורים ע"פ הפשט או שישנם גם חידושים ופרפראות?

לפני הכל יש להדגיש שהלימוד שלו בליקו"מ היתה אך ורק להבין את הפשט האמיתי ולא לשם אמירת דרושים בעלמא, וזו באמת היתה כל כוונתו בחיבור ספרו, לברר מקחו של צדיק, לא חידושים משל עצמו ואף לא כל נגיעה עצמית כדי להוציא לאור ספר 'פה'. ויש לציין כי באמת היו תמיד בפיו גם חידושים ופלפולים ע"פ הדיבורים של רבינו, אולם אותם הוא השמיט מתוך ספרו, באמרו כי היות ואין לזה קשר עם הפשט האמיתי, אין זה לצורך בירור מקחו של צדיק.

רק לעיתים יחידות כשראה שהפירוש יהיה לוקה בחסר ללא זה, הציב את הפלפולים הללו בעיונים בסוף הספר. בתגובה שאלתי אותו פעם "מי יסתכל שם בסוף הספר?" ענה: "היות ואין זה נוגע לפשט ממש, לא משנה לי אם כן יסתכלו שם

^[1] בין המצרים תשפ"א אַבְרָהָם

או לא... " היו פעמים רבות שבעת הלימוד יצא לו פשט חדש, ממש פשט נכון בליקוטי מוהר"ן. לאחר מכן כאשר שאלתי אותו איך מתקדם הכתיבה של אותו פשט יפה, אמר לי "עדיין אינני בטוח במאה אחוז שרבינו התכוון לזה - אז אני עדיין איני מעלה זאת על הכתב.

מאידך גיסא היו פעמים שלאחר ששמעתי את חידושי הנפלאים ניסיתי להוכיח לו כי מאד חשוב להציב אותם בתוך ביאורי הספר, היו מקרים שאף השתכנע ממני, ולמרות שהיה תקיף בדעתו בעניני הלימוד, עם כל זה היה מודה על האמת והודה לי והכניס לתוך הביאורים דברים שכתב מותחילה בחלק העיונים.

לכן היה מאד רגיש והפריע לו מאד מאד לראות כיצד ישנם אנשים מסויימים הלומדים ומפרשים את הליקוטי מוהר"ן בצורה בלתי נכונה, תוך השרשת שיבושים וטעויות המסלפים את כוונת רבינו בטהרתה. כך גם למשל כאב לו מאד לשמוע כיצד לומדים את הליקוטי מוהר"ן, וכאשר רבינו מביא ראיה מסויימת או 'בחניה', פירוש בגמרא וכדו' - הם חושבים כאילו רבינו מצא כאן איזה רמז בעלמא ובאקראי, וזה פשוט מתבאר לו יפה על פי התורה הזו... הוא היה נזעק: "כך אומר מי שלא מבין מה כתוב כאן!..." כשהוא מצידו, כל החיות שלו היתה להוכיח כי כל 'ראיה' שרבינו מביא, כל 'בחניה', כל 'גמרא' - מדוע זה מוכרח ומה היה חסר בביאורי התורה בלי חלק זה, מדוע אומר זאת רבינו, מדוע זה חסר ל'נשמה' של התורה. לשם כך היה נוהג להאריך בביאוריו במיוחד "להוציא מלבם" שלא זו הדרך ולא זה המהלך וכוונת רבינו, ומאידך גיסא מהי האמת שרבינו כן התכוון בדבריו.

היה אומר למשל, שכאשר רבינו מביא פשט בפסוק, לפעמים אפשר להסתכל על זה בטעות כאילו פירושו של רבינו בפסוק אינו מתיישב עם הפשט, אבל האמת היא כפי שהוא הוכיח רבות, שאין כן הדבר. (כידוע בח"י כללים מראב"נ ז"ל) שעי"פ רוב היה מברר שחלק ממפרשי הפסוק אכן

למדו בפשטות באותה דרך שרבינו למד. לבד מזאת היה מבאר מה היה קשה על המאמר חז"ל או הפסוק אם היו לומדים לפי הפשט הפשוט, ומדוע רבינו נוטה מהפירוש הפשוט ונוקט את הפשט השני, וכיצד עי"י הפשט הזה מתיישב כל המאמר חז"ל והפסוק והכל מקבל משמעות חזקה הרבה יותר מאשר בלי הפשט הזה.

כאב לו מאד ההתייחסות לתורות בליקו"מ כאילו שרבינו מביא "סתם כך" או בהבלעה, פסוק או בחינה. הלשונות של רבינו היו אצלו קדש קדשים. כך לדוגמא היה מדייק כל פעם, מדוע ישנם פעמים שרבינו מתאר את 'הצדיק' בתואר 'חכם', לפעמים כ'תלמיד חכם', לפעמים 'מוכיח' ולפעמים 'למדן'. כל פעם היה מוכיח שדייקא כאן, בנוגע לתורה זו ולגבי הענין שרבינו מביא - מתאים אך ורק התואר הזה.

מאידך גיסא היה לפעמים נקודות דקות שהיה נחוץ לברר ולבאר והוא לא נגע בהם מחמת שחשש כי בעומק הביאור של ענין זה יהיו דברים מסויימים שאנשים טועים בזה ומשתמשים ברבינו במרמה לדברים שאין להם שחר. לכן העדיף לפעמים לא לבאר בכלל ענינים אלו מאשר להניח מקום לטעות בדיבוריו.

אמנם היו מקרים יוצאים מן הכלל, דיבוריו בע"פ שהיו "משוחררים" שלא כדרכו, ואז היה מחדש גימטריאות ופרפראות נפלאים ביותר, בין השאר גילה לפעמים כיצד כל השמות הקדושים המדוברים בתורה הנלמדת, וכל עניני הקבלה, הכל מרומוז בגימטריאות וראשי תיבות וכדו', כך גם היה נוהג עד מאד לפעמים מאיזו 'גימטריא טובה'. אבל זה כלל לא היה המהלך הרגיל שלו, כי אחז בדרכו אך ורק לברר מקחו של צדיק כפשוטו.

ואם כבר דיברנו על עניני קבלה שבתורות בליקו"מ, ברצוני לציין כי אמר לי הרבה פעמים דבר מעניין ומחודש ביותר, שרבינו היו לו גירסאות ומהלכים בעניני קבלה הרבה פעמים כדרך הגר"א מווילנא! כמה וכמה פעמים הראה

לי זאת, כיצד שרבינו היו הגירסאות של הגר"א, וגם הרבה פעמים אזל בשיטתו בעניני קבלה.

האם ראיתם אצלו גם 'בקיאות' בשאר חלקי התורה?

על בקיאותו הכללית יש הרבה מה לספר, הרי אנו רואים בספרו כיצד הוא מצטט כל המקורות, הלשונות עם המראי מקומות, ואנו יודעים מידיעה ברורה שעד לתקופה האחרונה ממש לא השתמש בשום מאגר תורני כגון "אוצר החכמה" וכדו', וגם בשיעוריו היה מצטט את הלשונות בעל פה עם המראי מקומות.

לפי מה שראינו הרי שהוא היה בקי בלשונות הזוהר הקדוש ובתיקונים וידע כל דבר באיזה דף זה מובא. וכן בש"ס ומאמרי חז"ל בבקיאות מדהימה. כך גם בכתיבי האר"י היה יודע בדיוק כל דבר היכן ומה כתוב. ספרי הרמ"ק היו אף הם

שגורים על פיו והוא הרגיש שם כבתוך 'ביתו'... ובספרי השל"ה הקדוש היה "בקי ורגיל". כן היתה לו בקיאות מיוחדת בספרי הרמח"ל, ובעניני קבלה היה מחובב מאד את כתיבי תלמידו רמ"ד וואלי. כך למשל ספרו 'שערי אורה' היה ממש לחם חוקו וידע כל עניניו שם לפי הפרק והאות...

גם בתורת הנגלה, ידע היטב את השולחן ערוך עם הנושאי כלים כפרי מגדים וכדומה, לא רק הלכות ידועות ומוכרות כהלכות שבת, אלא אף הלכות שלא נלמדות בדרך כלל.

בראש השנה האחרון לחייו עשה "סיום הש"ס" באכסניא שלנו באומן (שם היה מתאכסן בד"כ), כי רצה לעשות "סיום אצל רבינו" אך הביע את רצונו לשמור את הדבר בסוד, וחוץ מילדיו רק אנו היינו שם... הוא אמר שם 'תורה' מעניינת מאד. בענין זה יש לציין כי אחד הנוכחים ניסה לברר אצלו האם למד את הש"ס עם התוס' או בלי התוס', מיד העביר את השיחה וביקש שישירו איזה ניגון...

את ענין הבקיאות והיגיעה בתורה השתדל תמיד להנחיל גם לדורות הבאים. הרי הוא היה איש האשכולות וכאשר בשעתו בישיבת ברסלב היתה פעם ישיבת הנהלה בה עלה הנושא כיצד להשוות את שיטת ברסלב עם סדרי הלימוד הישיבתיים, הוא לקח את הדבר על עצמו ובייר כיצד לנהוג בישיבה.

פעם דיברתי איתו ואמר לי בשמחה ובהתרגשות: "אני חוזר עכשיו מהישיבה, היה שם סיום שכל התלמידים נבחנו על כל מסכת קידושין!"... הוא הכניס להם את אהבת התורה ויגיעת התורה בהדגישו שזה מה שרבינו רוצה מאתנו, זו החסידות האמיתית, ואמר 'העבודת ה' שרבינו רוצה זה יגיעת התורה!" תמיד היה מעורר את המעלה הגדולה עי"פ דברי רבינו בליקו"מ, לברר בשכלו את ההלכה, האסור והמוותר, הטהור והטמא.

לגבי נושא זה יש להזכיר כי כאשר מסר פעם שיעור לבחורים לפני הנסיעה למירון בל"ג בעומר, אמר שכאשר באים לרשב"י, עלינו לפחות להגיע עם איזה מסכתא, בבלי או ירושלמי... וכן היה שואל תדירות: "האם למדת פעם את כל הש"ס? האם יש לך לפחות תוכנית לסיים את הירושלמי?" - - -

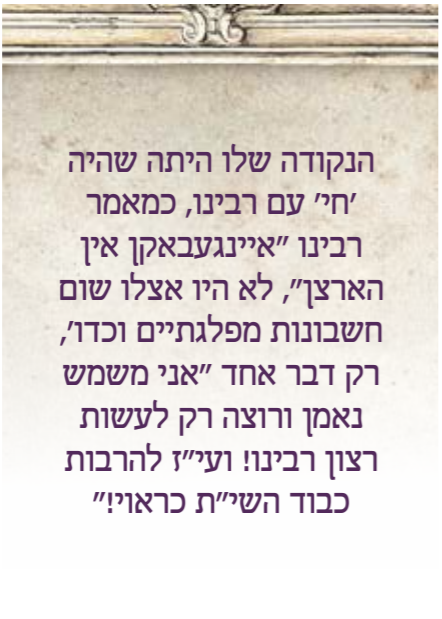
אחד מבניי סיפר לי, כי באחת השנים

האחרונות מצא את ר' אברהם יצחק בראש השנה לפנות בוקר כשהוא יושב שקוע בספר של כתבי האר"י, כשהדפים מלאים וגדושים בצידם בהערות והוספות בכתב ידו... אך מיד כשראה שמישהו נכנס לחדר הוא סגר את הספר בחזקה כהוא מנסה לשוא לטשטש את הרושם בפתחו מיד ספר אחר...

זכרוננו כי ר' אברהם יצחק היה תמיד מדבר על 'האמת לאמיתה' האם תוכלו להרחיב בנושא?

הסיסמה שלו היתה - ללחום למען ה'אמת' זה רק על ידי 'אמת'. אי אפשר לקנות 'אמת' על ידי 'שקר'... לא כמו אלו חושבים שכדי לזכות לאמת צריך למשל מפורסם של שקר... אצלו לזכות לאמת היה רק עי"אמת...

במלחמתו למען מידת האמת עד הסוף לא היה יכול לסבול כיצד יש הלוקחים את עניני רבינו ומשתמשים בהם בשקר. הדבר הזה ממש עלה לו בחייו. בשעת הסתלקותו הפתאומית, כאשר הגיעה בשורת האיוב, התקשרתי לידידנו המשותף הרה"ח ר' אפרים נחמן אנשין שליט"א ושנינו בכינו בטלפון עם אותם המילים: "רבונו של עולם! מי יקום לי עם מרעים מי יתייבב לי

להמשיך את המסורת. ר' לוי יצחק בנדר משוחח עם הרב כרמל בכותל

עם פועלי און" - - - שכן ר' אברהם יצחק זכה להארה מה'ריח דקדושה', לדעת ולהזהיר מה כשר ומה לא...

הנקודה שלו היתה שהיה 'חי' עם רבינו, כמאמר רבינו "איינגעבאקן אין הארצן", לא היו אצלו שום חשבונות מפלגתיים וכדו', רק דבר אחד "אני משמש נאמן ורוצה רק לעשות כראוי! ועי"ז להרבות כבוד השי"ת כראוי!" התקשרותו לרבינו היתה בעצם כל חייו, והכל באמת לאמיתה בלי שום שקרים ודמיונות, ולכן כאשר היה מדבר על ענין חיפוש הצדיק, היה בדרך כלל מתרגש מאד והיה צריך להפסיק בדיבוריו מחמת הדמעות שחנקו את גרונו. הנקודה היתה שרבינו היה אצלו חי ממש, כאילו נמצא וחי לפניו, ולכן כאב לו עד מאד כשראה כיצד לוקחים דיבורי הצדיק ומסלפים אותם בשקר.

הוא נהנה עד למאד מהקונטרס "טעם זקנים" שיצא לאחרונה, כי מצא בו את האמת המקורית [האריגינעלקייט] של ברסלב. מסיבה זו אף היה בדעתו גם להוציא ספרים להבהיר ולברר את עניני "צדיק" "והתחזקות" על בוריים, וחבל על דאבדו'...

ענין זה של ללכת עם האמת לאמיתה היה עמוד התווך של חייו והנהגותיו, הן בעניני ציבור והן בהתקשרותו לצדיק. כך היה מדבר לדוגמא על עבודת ה', שכאשר האדם מבקש מהשי"ת שיזכה למדרגות גבוהות, שיעשה חשבון נפשו האם הוא רוצה זאת 'באמת באמת'? הוא הדגים זאת במשל לאחד שמבקש ומתחנן הרבה לזכות להגאל מתאוות אכילה, והנה בוקר אחד הוא מתעורר ומגלה שאינו מרגיש שום טעם באכילתו... מה יעשה אז? האם ישמח בזה שהשי"ת שמע את תפילתו או שמא ירוץ מיד לרופא שיתן לו תרופות להחזיר לו את ההרגשה באכילה... "האם במקרה כזה אפשר בכלל לקרוא לזה באמת לאמיתה?!" - היה שואל - - -

בענין זה היה מספר את הסיפור הידוע על מוהרנ"ת, שכאשר היה לו קושי בפרנסה והציעו לו משרת רבנות, הלך להתייעץ אצל רבינו האם לקחת את הרבנות ורבינו ענה לו שכן, שאל מוהרנ"ת "האם זהו באמת רצון ה'?" ענה רבינו שכן זו האמת. אך לאחר מכן חזר מוהרנ"ת ושאל לרבינו: "אכן זהו האמת, אבל האם זה רצון ה' באמת לאמיתה?" כלומר, האמת לאמיתה, ענה רבינו: "אם אתה שואל מהי האמת לאמיתה הרי שתשאר כאן..." כאן עשה ר' אברהם יצחק חשבון עמוק: הרי רבינו אמר שלולי מוהרנ"ת לא היה נשאר ממנו "בלעטל שמות", כלום לא היה נשאר ממנו, ואם מוהרנ"ת היה לוקח את הרבנות הרי שלא היה נשאר כלום מרבינו, נמצא אם כן שדעתו הקדושה של רבינו מפורשת היתה, שאם לא הולכים עם האמת לאמיתה הרי שלא יישאר ממנו כלום! אם רוצים את הדעת של רבינו צריך ללכת רק עם האמת לאמיתה!!!

תמיד דיבר על הנקודה של "אמת לאמיתה" שלצערנו אנשים מעטים נגעו בזה. כך גם בשיעוריו כאשר דיבר על עניני תשובה ומעשים טובים, כמה צריך להתפייס עם הקב"ה, היה מסיים: "הכל טוב ויפה, אבל כשהאדם מגיע לנקודה האמיתית זהו עניין אחר לגמרי, כשמרגיש שעומד לפני הבורא-כל-עולמים וחס בושה לפניו, לא פחד ממה שמצפה לו בעולם הבא, אלא בושה גדולה כיצד אני הייתי יכול לעשות דבר זה לפניך רבונו של עולם..."

כדי לקרב את הדבר לשכל היה מספר על ר'

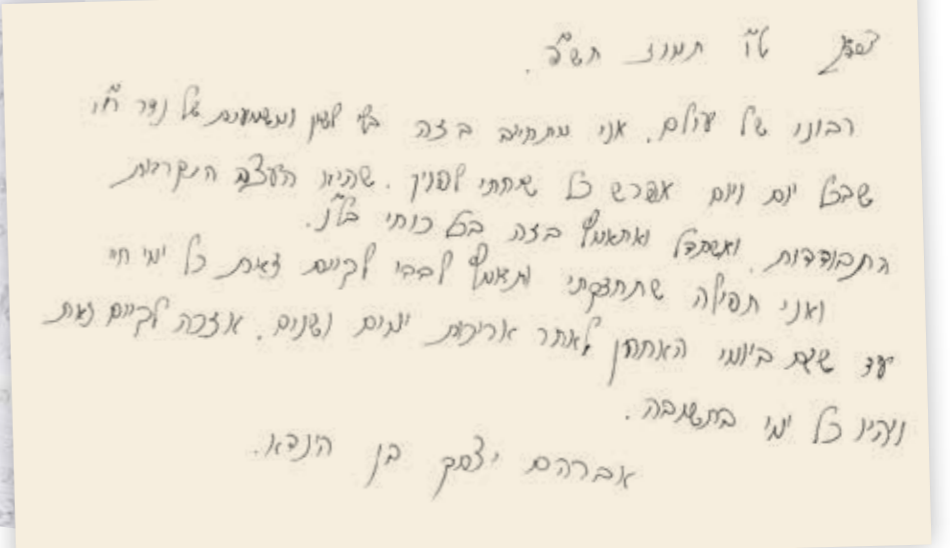
מתתיהו הכהן מאומאן, שכאשר לקחו אותו לחקירות בכלא הקומוניסטי הרי שבלא מתכוון גילה לחוקרי הקג"ב שר' לוי יצחק ור' אליהו חיים הם אלו שחילקו את כספי הצדקה. הרי רימו אותו ואמרו לו בשקר שהם יודעים שר' לוי יצחק ור' אליהו חיים מקבלים כסף מפולין וגונבים את הכל לעצמם... ור' מת'עס נזדעק והכחישים בתוקף באמרו שהם מחלקים את הכל לצדקה עד הפרוטה האחרונה... וזה מה שהם רצו לשמוע כדי להפליל אותם רח"ל. כאשר החוקרים הפגישו שניהם, אמר לו ר' לוי יצחק בצערו: "כיצד היית מסוגל לעשות לי ככה?! ממך לא ציפיתי לדבר כזה!..." ר' מת'עס בגודל קדושתו, נרתע לרגע, אך מיד ענה לו: "מי יודע אם אין זו הדרך לארץ ישראל...? ואכן כידוע ניצלו ר' לוי יצחק ור' אליהו חיים ועלו לארץ ישראל לאחר סיפור זה.

ר' אברהם יצחק היה משתמש בסיפור זה כמשל, כשהוא לוקח טענה זו של רלוי"צ כלפי ר' מתע'ס, שזה מה שהאדם צריך בהתבודדותו להתבייש לפני הקב"ה: "כיצד הייתי מסוגל לעשות לך דבר כזה!?! ותמיד כאשר ר' אברהם יצחק היה מגיע לנקודה זו מיד היה פורץ בבכי - - -

זה היה כל חייו וכל השאיפה שלו להגיע למדרגה כזו, לרצות באמת באמת. ובאמת הרגישו שהיתה לו בושה נוראה כלפי השי"ת והיה מדבר מזה תמיד.

כן היה הדבר לגבי התקשרותו לצדיק והרגשת הבושה כלפיו. ידוע היה כי בדרשותיו ברבים, למשל בהילולת מוהרנ"ת, כשהיה מדבר מגדולת הצדיק לא היה מצליח להמשיך לדבר כי ענין זה כבש אותו לגמרי.

היה זה שנה אחת בערב ראש השנה כאשר דיבר לקהל אנ"ש באומן, ואלו היו דבריו: "אנו באים לרבינו, הצדיק יש לו אריכת אפים נוראה כלפינו, כל אחד בא עם ה'פעקל' שלו, הרי צריך להתנצל בפני רבינו, אני בא אליך כולי מלוכלך, ואני (כביכול) מבלבל לך את הראש עם החבילה שלי... והצדיק מוכרח לשמוע זאת. הרי זה צריך לכאוב, צריך להתנצל ולפייס את רבינו כיצד עושים לו דבר כזה. האם זה מה שהצדיק צריך לשמוע? אכן לצדיק יש אהבה גדולה כלפינו ואריכת אפים, ידיו מלוכלכות בדם של כל אחד" וגם כאן עוצר משתנק בדיבוריו בבכי נורא - - - ויש לדעת כי אצלו היו אלו דיבורים של אמת

מכתב שכתב רבי אברהם יצחק כרמל יום לפני פטירתו

חלק מהכתב היד של אברהם יצחק כרמל

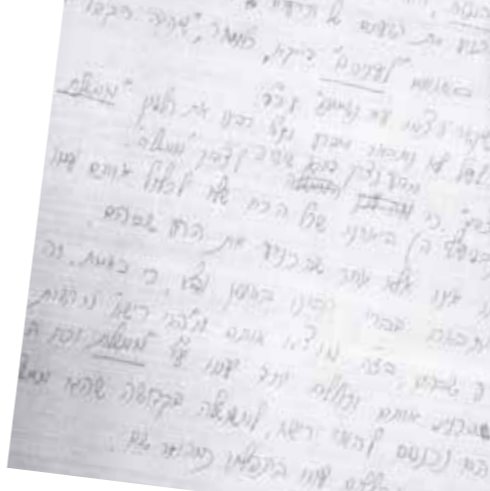

בכלל היה כולו מקשה אחת של יישוב הדעת שהיתה תוצאה של התבודדות, לא היה אצלו מושג של "לסיים את ההתבודדות" אלא כל חייו היה התבודדות, הוא היה "מתבודד במהותו"

לאמיתו, בלי שום חלק ונקודה קטנה של דמיון! זה היה אצלו במאה אחוז "עם שני רגליים על הקרקע"... היה תמיד אומר בשם רלוי"צ על אותו יהודי תמים שזעק ארבעים יום לפני פורים "הצילני מקליפת המן עמלק" והגיע לרלוי"צ בטענה שלא התקיימה ההבטחה ולא ראה את מרדכי הצדיק במגילה... ענה לו רלוי"צ: "זה שלא ראית את מרדכי הצדיק אני שומע - אבל אני יותר מפחד אם תגיע ותאמר לי שאכן כן ראית את מרדכי הצדיק... כי מדמיונות אני מפחד הרבה יותר ונגד דמיון אין שום עצה..."

לפעמים כשהייתי נצרך לישועה אמר לי "מכיוון שאתה גר באמריקה תסע לציון הרה"ק רבי יואל מסאטמאר..." הוא היה כמובן ברסלבר חסיד מובהק אבל היה קשור מאד לתורתו, לשיטתו והשקפתו של הרה"ק מסאטמאר זי"ע.

כיצד לדעתכם זכה ר' אברהם יצחק להגיע להבנה שכזו בליקו"מ וחיפוש האמת?
ר' אברהם יצחק עצמו העיד בפני לא אחת ולא שתיים שבעת שלמדנו ביהוד ונתקלנו בקטעים מוקשים ביותר וראה שעדיין לא זכה להגיע לבהירות והבנה, היה מפסיק את הלימוד ואומר "אני צריך לשבת הרבה שעות התבודדות על זה"... כך גם לפעמים היה מפטיר: "צריך הרבה

הטיטות שהפכו רבות הימים לספרים שהאירו לרבים

חלק מהכתב היד של אברהם יצחק כרמל

לבקש מהשי"ת להבין מה כתוב כאן..." ומה אתה חושב? יום או יומיים לאחר מכן חזר ובפיו פירוש בהיר להפליא המיישב באופן חריף את כל הקושיות שהיו מקודם, כשהוא מעיד בפני שיש וביקש מהשי"ת הרבה שעות על זה - - - בנוגע לזה היה מספר על ראבר"ן שבזקנותו כאשר לא היה יכול לבכות, הפסיק לכתוב חידושי תורה, באמרו "כשאי אפשר לבכות - אי אפשר לכתוב!..."

בכלל היה כולו מקשה אחת של יישוב הדעת שהיתה תוצאה של התבודדות, לא היה אצלו מושג של "לסיים את ההתבודדות" אלא כל חייו היה התבודדות, הוא היה "מתבודד במהותו" ("איין שטיק מתבודד"). חי עם הקב"ה יום ולילה, ולמרות שבוודאי קיים את עצת התבודדות כל יום במשך שעה שלימה כפי שהרבה לדבר מזה, הרי שבעצם מהותו הוא לא היה צריך "לשבת ולעשות התבודדות", זה היה כל כולו, כל המהות שלו וכך חי את חייו.

היה מספר כי בשעתו כאשר זקנו ר' לוי יצחק שלח אותו להתפלל לפני העמוד, ניגש אחר התפילה והתאונן לפני רלוי"צ שהוא מרגיש שאינו ראוי לזה ומפחד ממחשבה של התפארות... וכו', אמר לו רלוי"צ: "השי"ת שלח אותך שיהיה לך כח לזכות את הציבור, וזה בזכות הציבור, ומה שיש לך בעיה עם נגיעות, לך תעשה התבודדות על זה..." כלומר, הבעיה אינה של הציבור אלא הבעיה אצלך בעצמך... אז לך תעשה התבודדות... וכן הספר שחיבר על התבודדות "אשפוך לפניו שיחי" השקיע בזה רבות ברצותו להנחיל את העצה לכלל הציבור. אחד מבניי סיפר לו שעבר על כל הספר והביע לפניו את הנאתו מהספר שזה ממש "עצום" ("מוראדיג"), שאל אותו ר' אברהם יצחק: "מה עשית לאחר שגמרת לעבור על הספר? האם הלכת לישון? כי אם לא סגרת עצמך בחדר ועשית התבודדות, הרי הספר לא שווה..."

מה עוד תוכלו לספר לנו על קירבת ה' שראו אצלו?

הוא היה "חי" עם הקב"ה בבהירות נפלאה. בשיעוריו הרי תמיד היה מדבר על הפנימית של המצוות. היה מספר בצחות על שכן ליטאי שאמר לו פעם כי זכה להרגיש "טעם מיוחד בסוכה" לאחר שהחליף את הסכך הישן לסכך

עלים טריים המפיצים ריח נפלא, וכך הרגיש טעם מיוחד... ר' אברהם יצחק אמר על כך: "זה בוודאי טוב ויפה, אבל האם זו ההרגשה העליונה של 'טעם סוכה'? דאס מיינט א טעם אין סוכה?" הרי כל מצוה יש לה 'נשמה'.

גם הזכיר לדוגמא את המדקדים בהלכה שברור שאכן כך צריך להיות, וכציווי רבינו לא לזוז מסעיף-קטן בשולחן ערוך, והנה לדוגמא כשאחד מתפלל תפילת שמונה-עשרה ישנה הלכה לא לעבור נגד המתפלל בגלל שהשכינה עומדת נגד המתפלל, ומדקדים על כך מכל הצדדים וכו', אבל האם חשב פעם לעצמו המדקדק על פנימיות הדבר, שעצם זה שאני לא יכול לעבור כן אף בגלל שהשכינה עומדת כאן... יהודי מדבר לפני השכינה... זוהי הפנימיות וכך חי בעולם הזה.

בכלל 'עבודת התפילה' שלו הייתה ממש בהתפשטות הגשמיות. אחד שאל אותו פעם לאחר שסיים את תפילת מוסף בקיבוץ הקדוש בראש השנה באומן, "כיצד אפשר לכוון כראוי בתפילה ולא לחשוב האם התפילה תצליח? האם הקהל יהיה מרוצה?" השיב: "כשאחד תוקע בשופר כראוי, האם השופר יתגאה בעצמו שתקע כראוי, הרי השופר עצמו אינו כלום, כך גם הבעל תפילה, השי"ת שם לו בפיו את התפילה! הרי הכתוב אומר 'לאדם מעריך לב ומה' מענה לשון!'" ומחמת שחפץ להתחמק כמה שיותר משבחים ומחמאות בדרך כלל אחר שגמר תפילת מוסף בראש השנה לפני העמוד, לא היה אוכל הסעודה בין העולם אלא אכל באכסניה עמנו, וגם שם היה ממעט משיחות, ומגן ניגוני רגש מענייני דיומא כמו 'זכרנו לחיים..' כשדמעות עיניו זלגו על לחייו.

הוא חי בכזו מין אמונה פשוטה, וכך גם לגבי חיבור ספרו כאשר נשאל מתי יצא כרך ד', ענה "מה אתה שואל אותי? אני רק הדוור! הפוסט טרעגענר! הכל רק השי"ת עושה ורק הוא נותן את הכוחות!" כך לדוגמא כאשר גמר שידוך אצל אחד מצאצאיו התקשר אלי ובישר לי לאמר: "דוד נח! השי"ת עשה שידוך אצלי!" לא 'הוא' עשה את השידוך, אלא השי"ת עשה את השידוך...

מה שמעתם על שיעוריו הרבים שמסר בכל קצוות הארץ?

את שיעוריו מסר באופן מיוחד במינו, ובפרט בהקפדה להנחיל לדורות הבאים את ה'הרגשים'

לדבר לכלל אחד בשפתו הוא. ר' אברהם יצחק במסירת שיעור למקורבים

והמסורת הוותיקה של חסידות ברסלב ללא כחל ושרק. הוא עצמו סיפר לי כשהוא מתבייש, כי כאשר הרה"ח ר' יעקבמאיר שכטר שליט"א ביקש ממנו לאחרונה למסור שיעור שבועי לחבורה מיוחדת מוובחרת של אברכים מבוגרים, והנה לאחר כשנים או שלשה שיעורים שמסר להם, פגש את ר' יעקב מאיר והוא סיפר לו בפשטות: "אברהם יצחק! אני שומע את ההקלטות של השיעורים שלך..." ואז אחזו בשתי ידיו ואמר לו בהתרגשות עצומה: "אברהם יצחק! איך זעה אז ברסלב האט א עתיד... אני רואה שחסידות ברסלב יש לה עתיד..." גם שמעתי שהרה"ח ר' נתן ליברמנש שליט"א אמר דברים ברוח זו כאשר הפסיק למסור שיעורים וביקש שילכו לר' אברהם יצחק כרמל...

כוח מיוחד היה לו להתאים את שיעוריו לכל חוג ועדה. כך היה יכול בשעת לילה מאוחרת לתת שיעור נלהב למקורבים טריים, בשפה שמתאימה להם ובצורה שהם אוהבים - ומשם לעשות את דרכו היישר לבית מדרשנו הגדול שבירושלים ושם לתת שיעור בכולל חצות עבור אברכים חשובים ביותר ומעניק להם שיעור מושקע ומורכב המתאים להם... כך היה מבין בנפש השומעים לדעת כיצד לקרבם להשי"ת - כל אחד לפי דרגתו וענינו.

היה אומר שיעורים בכל המקומות, היכן שרק קראו לו, בכל סוגי המקומות. למעט מקום אחד שהשיב בשלילה, היה זה כאשר קראו לו לומר שיעור בלקו"מ לסטודנטים, שרצו לחקור את חסידות ברסלב ומהלך ספר לקו"מ לפי שכלם, כאן השיב בשלילה, שכן הם רצו רק חקירות כדרכם, והוא הרי כל כוונתו היתה רק לקרב בני ישראל לאביהם שבשמים, ולא למלאות את מאגרי המידע שלהם.

מה היה טיב קשריו עם זקני אנ"ש?

בעניני הציבור אכן קיבל רבות מזקני אנ"ש, הן בדור העבר והן החיים אתנו לאויט"א. עם הרה"ח ר' יעקב מאיר שכטר שליט"א היה לו קשר חזק ומיוחד זה עשרות בשנים, וכידוע בשנים האחרונים ר' יעקב מאיר מנע א"ע מליתן הסכמות על ספרים חדשים ובמקרים יוצאים מן הכלל, רק לאחר שר' אברהם יצחק עבר על כל הספר ונתן אישורו רק אז נתן הסכמתו, וכן לא היה חותם על שום הודעה או נוסח בענינים ציבוריים בלי לשמוע את דעתו.

את הרה"ח ר' שמואל משה קרמר שליט"א הרי החזיק כרבו המובהק בלימוד הליקוטי מוהר"ן. וכאשר פעל בשעתו שר' משה יעבור על ספרו "מקור חכמה" לפני ההדפסה היתה שמחתו כמי שזכה בפיוס... ור' משה אכן עבר שורה שורה על כל הספר והגיע ותיקן בהרבה מקומות. גם ברבות השנים, כאשר החל מתורה ז' והלאה כבר לא היה בכוחו של ר' משה להמשיך בכך, וכמובן שר' אברהם יצחק היה מאד שבור מזה, אך התנחם בכך שלפחות כבר הבין את המהלך של ר' משה והמשיך לפי הדרך שהתווה לו.

גם עם הרה"ח ר' נתן ליברמנש שליט"א היה לו לר' אברהם יצחק קשר קרוב, שהחל עוד מימי ראשית התקרבותו לרבי, אז קיבל מר' נתן הדרכה רבה בענייני ההתקרבות לרבי ועבודת ה' בכלל. הוא הכניס בו את ההשקפה הבהירה אותה קבלנו מהרבי, להתגבר ולהתעקש ביסודות של ענייני רבינו שהם קימת חצות והתבודדות ולעבוד את ה' בכל הכוחות ולא לישון את ימיו חלילה. ובד בבד להתחזק עם כל נקודה טובה ולא להישבר

מכל מניעה.

ואכן ניתן לומר עליו על ר' אברהם יצחק שהוא היה בבחינת פרי מעלליו של ר' נתן ליברמנש, כשהתמיד והתעלה על פי היסודות שקיבל ממנו עוד מראשית דרכו בהיכלו של רבינו.

מה ראו עליו בעניינים של בין אדם לחברו?

ר' אברהם יצחק היה "נועם המידות" בצורה מיוחדת. אני הכרתי אותו היטב "בכיסו בכוסו ובכעסו", היו לפעמים אנשים שמאד מאד ציערו אותו, אם בעניני ממון או שאר דברים - הוא אף פעם לא הגביה קולו, אלא התנהג תמיד ברוגע כזה ויישוב הדעת, וקיבל באהבה את כל היסורים, כשהוא מסיח דעתו ולא מתפעל מכל הצער שגרמו לו. הוא היה כאילו בדרגה אחרת, למעלה מכל זה.

גם 'בכוסו' הכרתיו... דווקא בפורים כשקיים את ה"לבסומי" כפשוטו כציווי רבינו הקדוש, המעיט מאד בדיבור, בניגוד גמור לאחרים שבשכרותם מוציאים ומדברים הכל - אבל כנראה החכמה והאמת שלו היו כל כך חזקים, שמרוב פחדו שמא ידבר דיבורים מיותרים, הוא דיבר מעט מאד, כמעט ושתק...

האם ראתם אצלו רמזים כלשהם בתקופתו האחרונה על הסתלקותו הקרובה?

לא ממש, רק שבכל תקופת הקיץ כשדיברנו על ראש השנה ועל אומן, אמר כל העת "שום דבר לא פשוט... זה לא פשוט בכלל... עס איז גארנישט אזוי פשוט!", דיבורים אלו היו רגילים על פיו מאותו פורים האחרון לחייו עד פטירתו הפתאומית בחודש תמוז. כך גם בפורים האחרון כשיברנו עמו הוא חתם את השיחה במילים א גוט געבענטשט יאר!! (=שנה טובה ומבורכת!) וכתביה חתימה טובה! ויהי לפלא...

בקיץ האחרון גם איחל לעצמו רבות שהוא רוצה להגיע לרבינו עם חלק ד' של מקור חכמה. כל הקיץ רצה לזרז את הענין ולהגיע לראש השנה עם החלק הזה... ובאמת זה נעצר כמעט בסוף העבודה...

על כל זאת אפשר לומר בפה מלא: "על דא קא בכינא! על האי שופרא דשופרא דבלע בארעא! מי יתן לנו תמורתו!!!" שלימות כזו באדם אחד, כזו שלימות...

לסיום ברצוני לדבר בשבחו של גליון 'אבקשה', שכאשר יצא הרעיון להוציא את הגליון, וביקשו את ברכתו, בתחילה לא היה לו בירור בזה, הוא הסתפק בפני אם לתת את הסכמותו, כי כאמור הוא חשש מאד מאותם כיתות שידוד מדרך המסורה בברסלב, והיה לו חשש גדול שמא גם רעיון זה אינו טהור...

אולם אחר כך, כאשר ראה שמדובר באנשים רציניים הרואים את התפקיד עין בעין כמוהו, וכי המטרה והתפקיד מתאימים להם, הסכים ונתן את ברכתו ותמיכתו, כמובן רק לאחר שביקש לדעת מי יבדוק ויגיה את החומר שיהיה ראוי לעלות על שולחן מלכים. ואכן לאחר תקופה שהגליון יצא לאור אמר לי כמה פעמים שהוא מאד נהנה ומרוצה שהגליון אכן הולך בדרך הנכונה בלי סטיות, ובאמת נהנה בזה שמחזקים את המסורה העתיקה והמקורית של חסידות ברסלב ללא שינויים כלשהם.

^[1] בן המצרים תשפ"א אֲבִרְהָם

ר' אברהם זאב בשיחה ל'אבקשה'
מימין תל אביב של הימים ההם

אזכרה ואהמיה

להשתלט על הבתים הנטושים. אבל מכיוון שאבי היה עובד ביפו כל השבוע וחוזר רק לשבת (שכן לא מצא עבודה בירושלים), לכן אפשרו לנו לעבור ליפו.

ביפו קיבלנו דירה שננטשה ע"י הערבים זמן קצר קודם לכן. היא הייתה גדולה הרבה יותר מהדירה בירושלים. בחצר הדירה היה מותקן ברז, שהיה ממש "לוקסוס" בימים ההם, כי בירושלים היה בור מים שכונתי שכדי להשתמש בו היו צריכים לחכות בתור. כמו כן ביפו שיפצה העירייה בחינם כל בית שנפגע במלחמה. תנאים אלו, בנוסף לעובדה שסבא שלי (אבא של אבא), היה גר שם יחד עם קרובי משפחה נוספים, וכמובן גם בגלל עבודתו של אבא, גרמו לנו להישאר ביפו גם אחרי המלחמה.

אבי היה חסיד ירושלמי, ללא הגדרה ברורה. מאחר שאנחנו קרובי משפחה לבית אדמור"י "לעלוב", היה מקורב מעט לחסידות "לעלוב". במשך כל ילדותי למדתי ביפו בתלמוד תורה "בעלזא" בנשיאות הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זיע"א שהיה עדיין חי אז. חידר זה היה היחיד שלמדו בו רק מעט

וללקט מפיו פנינים על זקני החסידים אשר במחיצתם התהלך.

מירושלים ליפו

נולדתי בירושלים בעיצומם של ימי הלחימה לאחר שהבריטים עזבו את הארץ, גרנו בשכונת "כנסת". באותם ימים קשים, פגזים הומטרו מכל עבר ללא האזעקות המוכרות לנו כיום. הפגז היה נוחת בפתאומיות בלי שהתושבים היו מסוגלים להימלט למקלט. אמי סיפרה לי כי אחותי שיחקה בחבל יחד עם ילדות נוספות ליד ביתנו כשפתאום נפל שם פגז ונהרגו כמה ילדות ה". פעם גם נפל פגז בקרבת קבוצת אנשים שעמדו בתור לשאיבת מים מהבור השכונתי והרג כמה אנשים. זאת הייתה סכנת נפשות ממש.

לעומת ירושלים, בעיר יפו כבר הסתיימה הלחימה ולא היתה שם כמעט סכנה, לכן הורי החליטו לעבור לשם. הרשויות מנעו מהאנשים לברוח מירושלים, במטרה למנוע מהערבים

כשאומרים

'תל-אביב-יפו', קשה להאמין שהיו ימים, לא כל כך רחוקים, בהם מילאו את רחובותיהן של ערי החולין חסידים ואנשי מעשה, וקול תורה ותפילה נשמע מבתי המדרשות הרבים שפזורים היו בהן. הערים המסמלות בימינו חולין-שבחולין, היו לפני שנות דור מקום שבתם של אלפי יהודים יראים ושלמים.

אם ביקשתם לדלות מעט מהתום, הפשטות והיראה הטהורה של הימים ההם, הצטרפו אלינו לשיחה נלבבת במחיצתו של הרה"ח ר' אברהם זאב רוזנבלט, מיקירי אנשי שלומנו, אביהם של משפחת רוזנבלט המעטירה בהם הרה"ג ר' יצחק רוזנבלט מממורי צדק בירושלים המתגורר כיום בבית שמש. במשך כארבעים שנה שקד רבי אברהם על גידולם בטוב של עדרי צאן קדשים, תלמידי "תלמוד תורה ברסלב" בני ברק, את נפשותיהם השקה והצמיח ביד אמן וב'גישמאק' חסידי. עתה, יושבים אנו במחיצתו ומבקשים לשמוע כיצד מצא את דרכו לברסלב,

הוא גדל בתל-אביב של מעלה, נמנה על ראשוני תלמידי ישיבת ברסלב בני-ברק, תזכר את הקיבוץ הירושלמי שמנה רק שבע-עשרה בחורים | כשהוקם ת"ת ברסלב בבני-ברק, נקרא להרביץ תורה בצעירי הצאן ובמלאכת קודש זו המשך כארבעים שנה כשאלפי צאן קדשים גדלים תחת ידיו האמונות | הרה"ח ר' אברהם זאב רוזנבלט משתף את קוראי 'אבקשה' בסיפור התקרבותו, ומתאר את החסידים נקיי הדעת שבמחיצתם התהלך לפני שנות דור

ישי דוד

כשר' בן ציון אפטר היה מדבר היו כולם מרותקים

לימודי חול, בשונה מתלמודי התורה של 'החינוך העצמאי'.

כארבע עשרה שנים התגוררנו ביפו. בינתיים הגיעו מחו"ל יהודים עשירים שביקשו לרכוש שטחים להשקעה מול החוף וקנו את הדירות הישנות, שברו אותן ובנו במקומן בתי מלון ורבי קומות. כך הפך המקום לשכונת יוקרה, גם את הבית שלנו קנו ואנחנו עמדנו לפני מעבר דירה. עמדו בפנינו שתי אופציות, או לעבור לדורם ת"א או לבני ברק. הורי החליטו לעבור לבני ברק, גם כי אחי הגדולים שהתחתנו גרו בבני ברק, וגם מכיון שתל אביב כבר לא הייתה כל כך חרדית כמו בעבר.

בית כנסת ברסלב ללא חסידי ברסלב

באותה תקופה, בתי הכנסת בתל אביב היו במגמת סגירה, עקב מעבר של חרדים רבים לב"ב. גם חסידים מאנ"ש כבר לא נותרו שם. אבל ברחוב "יצחק אלחנן" 28 פעל בית כנסת "ברסלב" קטן מאוד במרתף של בנין. שם המשיכו להתקיים שלוש תפילות ביום, כולל בשבת כמוכן, על אף שכל בתי הכנסת מסביב נסגרו.

היה זה בזכות ר' צבי שכתור (אחיו של ר' אריה שכתור ז"ל מארגון 'ערכים') שהיה מקורב לברסלב ושימש שם כגבאי. ר' צבי שילם לאדם אחד שיארגן את המניינים באמצע השבוע וידאג כל יום לארוחת בוקר למתפללים. כמו כן הקפיד גם לערוך בבית הכנסת בכל שבת "סעודה שלישית" כיד המלך, דבר שהיה נדיר בימים ההם. בימות החול היה מביא אדם שילמד בפני הציבור

קיבלתי על עצמי את השליחות. בניין תלמוד תורה ברסלב בבני ברק

את הספרים "השתפכות הנפש" ו"משיבת נפש", ובסעודה שלישית "ליקוטי מוהר"ן" (לפעמים הביא רב שהוא לא ברסלב והוא היה מחייך מפעם לפעם בעת שקרא מתוך ה"ליקוטי מוהר"ן").

על אף שלא היו שם חסידי "ברסלב", היה מקפיד שירקדו 'דיקוד' אחרי כל תפילה, כולל מנחה. מטרתו הייתה להמשיך את המסורת של בית הכנסת מתקופת הקמתו. שמעתי שלאחר מכן מכר את בית הכנסת והביא את כל הכסף לר' שמעון ברגשטיין לטובת ישיבת ברסלב ב"ב. מידי שנה היה ר' צבי בונה מעל ביתו, סוכה גדולה ובה ערך הילולא גדולה לכבוד רביה"ק.

בתל אביב הכרתי רק שני חסידי ברסלב. האחד, גלמוד בשם ר' אלי' וינברג שהיה ניצול שואה, בה נרצחו אשתו וילדיו. ואת ר' צבי שכתור. זולתם, לא נשארו כבר חסידי ברסלב בתל אביב. חלקם נפטרו וחלקם עברו לבני ברק.

התקרבות

אחי למד בישיבת "תפארת ציון" יחד עם הרה"ח ר' נתן ליברמנש שליט"א, ממנו 'אחז' אחי ביותר. לאחר מכן כאשר ר' שמעון ברגשטיין פתח ישיבה ור' נתן נתמנה בה למגיד שיעור, הציע אחי לאבי שישלח אותי ללמוד בישיבה החדשה. אבי לא היה מתנגד ומכיון שבבני ברק דאז לא היו כמעט ישיבות, שלח אותי ללמוד בישיבת ברסלב.

בתקופת התקרבותי לא היה זה כבוד מופלג להימנות על חסידי ברסלב, וזאת בלשון המעטה. אנשים לעגו לחסידי ברסלב ולא היו מעוניינים להשתדך איתם. אולם בישיבה היו גם בחורים שלא נמנו על חסידי ברסלב, כמו למשל ר' יהושע גרינמן בנו של הגאון רבי חיים, וכמו ר' ברוך זילבר שבא מבית שאינו ברסלב ולבסוף התקרב, ועוד.

בישיבה למדו שלושים בחורים, מספר שנחשב למכובד מאוד יחסית לישיבות אחרות. הישיבה נפתחה בבנין ישיבת "בית יוסף" ונבהרדוק לאחר שזו נסגרה קודם לכן. התחלקנו בבנין אחד, יחד עם ישיבת "גור".

זקני אנ"ש במירון

היכרותי המוקדמת עם חסידי ברסלב, היתה מן הזמנים בהן שהינו בצוותא במירון. כפי שהזכרתי,

איך אתה מעז לשלוח את בנך לישיבת "ברסלב", מה אתה רוצה שלא יהיה לו שידוך. מה יצא ממנו. אבא, כאמור, לא היה מתנגד והכיר את חסידי ברסלב עוד מן העיר העתיקה בירושלים. אך הדברים מצאו מסילות ללב. הוא השתכנע והוציא אותי מהישיבה והכניס אותי לישיבת "תפארת ציון".

מפעם לפעם הייתי בורח מהישיבה אל ביתו של ר' נתן ליברמנש או לישיבת "ברסלב". אך כנער ממושמע שמרתי על כל הסדרים ועל התפילות ולא עוררתי 'בעיות'. אני זוכר שאת השיחה ב"סעודה שלישית" המשגיח היה מוסר בחושך. פעם אחת בזמן השיחה ברחתי לישיבת "ברסלב", כי חשבתי שהוא לא יראה בגלל החושך. למחרת הוא תפס אותי ושאל היכן הייתי ב"סעודה שלישית" והזהיר אותי לא ללכת יותר ל"ברסלב". מאז לא הלכתי יותר ב"סעודה שלישית".

כאשר ראה ר' נתן ליברמנש את המניעות, אמר לי: כשיש לך זמן תבוא ואני אתפנה עבורך מכל עיסוקי. ואכן, מעת לעת הייתי מגיע אליו יחד עם חברים נוספים מישיבות אחרות, בשעות בין הסדרים או בזמנים אחרים שלא נגדו את כללי וסדרי הישיבה, והוא היה מקבלנו תמיד בסבר פנים יפות, על אף העומס הרב שהיה מוטל על כתפיו.

היינו מאוד נהנים ונמשכים לחבורתו. היו פעמים בשבת שהלכתי ברגל את כל הדרך הארוכה, מביתי שביפו ועד בני ברק, רק כדי לשמוע את דיבוריו - וזאת ללא שהמתינו לי שם בחבורה שתיה ועוגות, כנהוג בימינו...

ה'קייבוץ' בראש השנה

מכיון שבראש השנה נסעו הבחורים לביתם, לא היתה לי מניעה לנסוע לקייבוץ בראש השנה. אולם שנה אחת חזרתי לביתי ימים ספורים לפני ראש השנה ותכננתי לנסוע לקייבוץ בירושלים. בזמן שהותי בבית ביקש אבי לקחת אותי לקנות עגורי כובע, חליפה ועוד. מאחר שכך, כבר לא היה לי נעים להגיד לו שאני נוסע לקייבוץ בירושלים, על אף שהוא לא היה מתנגד. לכן החלטתי שאני נוסע בלי להגיד לו.

הוא חיפש אותי בבית וכשראה שאיני נמצא, בירר והבין שנסעתי לקייבוץ. מכיון שכך, נסע במיוחד לירושלים, החזיר אותי ואמר לי: לא נוסעים בלי רשות! כל כך כאב לי שלא הייתי בקייבוץ, עד שפשוט לקחתי שמיכה, התכסיתי בה ושרתי בדמעות את השיר של ר' יצחק ברייטר "ראש כל שנה". מאז החלטתי שאני בכל ערב ראש השנה לא חוזר מהישיבה לבית, אלא נוסע ישר מהישיבה לקייבוץ בירושלים. ובאמת כך עשיתי, בעוד אבי סבור שאני בישיבה.

כאשר היינו נוסעים לקייבוץ בירושלים, היינו לוקחים את כל הסירים והכלים מישיבת ברסלב ב"ב. שהרי לא היו אז כלים חד פעמים. וגם הטבחית הגיעה כדי לבשל.

בהתחלה היינו אוכלים במקלט של ה'שול', למטה, שם גם ישנו. ר' נתן קנה שבע עשרה מזרונים (מה שמלמד כי בקייבוץ היו בסביבות ה-17 בחורים), את הארוחות היו מבשלים בחדר קטן בקומה של ה"כולל". מקרר לא היה, לכן ר' נתן הלך לשוק במאה שערים ובקש ממכה מבעלי חנויות שהיו להם מקררים שיסכימו לשים את

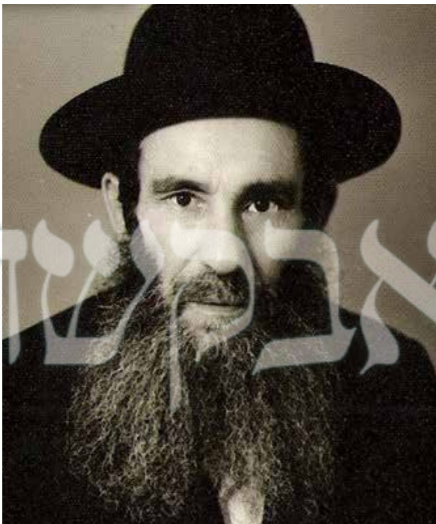
האוכל במקרר של חנותם. לפעמים היה ר' בן ציון אפטר אוכל אתנו. אחרי האוכל היה ר' נתן רוחץ את הכלים ואני הייתי עוזר לו. בסיום השטיפה היה ר' נתן אומר לי: "ננקה לטבחת את הכיור, כדי שיהיה לה נעים מחר לעבוד". אחר כך קמנו חצות אפילו שהיה זה ראש השנה.

ב"שול" התפללנו בראש השנה למטה בכולל, בעוד שרבע ממנו היה עזרת נשים, והיינו עוד מתפללים ברווח. היום אי אפשר לדמיין מצב כזה. באחת השנים, אחרי "זכור ברית" הודיעו שכל אחד ירים ספסל או שולחן למעלה לביהמ"ד החדש שעדיין לא היה גמור. העלנו למעלה ספסלים ושולחנות והנחנו אותם אחד במזרח, אחד במערב, אחד בצפון ואחד בדרום - וזה היה כל הקייבוץ. רוב בית המדרש היה כמעט ריק.

מאז בכל שנה שהגענו ראינו שהתווסף משהו. פעם היו אלו מרצפות, פעם חלונות, ועוד ועוד. כך היה במשך כמה שנים טובות, עד שהושלם הבניין ואז התחלנו לאכול ב"כולל" למטה. כעבור כמה שנים, מקום האוכל עבר לת"ת "מאה שערים" ואח"כ ל"בנות ירושלים" ואח"כ ל"בית יעקב הישן". התפילות היו מרוממות ומרגשות. התפילה של ר' יצחק ברזעסקי ור' לוי יצחק בנדר והתקיעות של ר' יעקב מאיר שכתור היו בעיניי ממש כ"התפשטות הגשמיות". הרגשתי כאילו אני שומע אותן מר' לוי יצחק מברדיטשוב.

הסתובבתי למעלה

בין החדרים והנה אני רואה את ר' שמואל צ'צ'יק יושב על מיטתו ושר את הזמירות. המחזה הזה משך את לבי והחלטתי להתיישב לידו ולהתענג על הזמירות

היה מוכר את ספרי רבינו בארץ. ר' חיים בנימין ברוד

המונים באו רק כדי לשמוע את התקיעות.

המעניין הוא שעל אף שר' אליהו חיים רוזן בנה את השול, בכל זאת העניק לר' לוי יצחק בנדר את ההנהגה. דבר שהיום איננו מובן, שאדם בונה ונותן למישהו אחר להנהיג ואף כפוף אליו. ולא שר' לוי יצחק החזיק מעצמו, אלא הוא ידע שהוא יכול להחזיק את המניין של הרב"ה כמו ב"אומן".

לפני בואו של ר' לוי יצחק, מילאו את ה'שול' הרבה חסרי בית. ר' לוי יצחק העמיד את המקום באופן מתוקן. באותם ימים הסתובבה בירושלים בדיחה, כי כאשר ר' לוי יצחק נוסע שבת למירון וכדומה, אפשר לבוא ולחגוג בשול, כי אין 'בעל הבית'.

ישיבה גדולה שלא תמוע את הנסיעה ל'קייבוץ'

באותה עת הייתי לקראת סיום "ישיבה קטנה", הרב ברים פתח "ישיבה גדולה" חדשה בשם "אהל יעקב" והגיע אלינו לישיבה לראות את הבחורים. חשבתי שאם אני אלך לישיבה מבוססת, יהיה לי קשה לנסוע לקייבוץ ב"ראש השנה". לכן החלטתי ללכת ללמוד בישיבה שלו שהייתה זקוקה לבחורים.

בהגיע חודש "אלול", התכוננתי לנסוע לקייבוץ ל"ראש השנה". בדרך כלשהי התברר לבחורים שאני הולך לנסוע ל"ראש השנה", ומקביל היו כמה בחורים חסידי "בויאן" שרצו גם הם לנסוע לרבם, ובאו אפוא למשגיח ואמרו לו: למה רק לרוזנבלט מותר לנסוע ולנו אסור. מיד קרא לי המשגיח ושאל האם זה נכון. אמרתי לו כי כן, כי הייתי סבור שיש לי אכנס לישיבה חדשה יתנו לי לנסוע, ועכשיו כשלא נותנים לי לנסוע אני חושב שאצטרך למצוא ישיבה חדשה. הראיתי לו שאיני חושש לעזוב את הישיבה עבור הנסיעה לקייבוץ. המשגיח נלחץ ואישר לי לנסוע. לבחורים הוא אמר שנכנסתי על דעת כן - שמותר לי לנסוע.

מאז לא עשו לי בעיות עם הנסיעה לראש השנה. אבל הקפדתי לשמור את כל סדרי הישיבה. אפילו בל"ג בעומר לא נסעתי למירון, העיקר שאוכל לנסוע ל"ראש השנה". אבל בעת שהיתה חופשה, כמו בחנוכה או בבין הזמנים, נסעתי עם ר' נתן ליברמנש למירון עם כל החבורה.

יחדיו היינו נוסעים בדרך מפרכת, בה היינו צריכים להחליף רכבת ומספר אוטובוסים, עד שהגענו למירון. בדרך כלל נסענו בשבת "חנוכה", שבת אחרי "פסח" ובעוד הזדמנויות. היינו בערך עשרה בחורים ואתנו היו גם האברכים הרה"ח ר' שמשון ברסקי זצ"ל ויבדלחט"א הרה"ח ר' נחמן רוזנטל שליט"א.

הבאנו אתנו קצת סרדינים, כמה עגבניות ור' שמואל הורביץ שלח לנו טשולנט. פעם אחת לא היה לנו איפה להיות וראינו את המבנה שמשמש כיום עבור המשטרה בעליה לכיון "בני עקיבא". ר' נחמן רוזנטל ראה שהוא ריק אך נעול, ומכיון שהיה בעל כח, הצליח לפרוק את הדלת, הוא מצא שם שתי חביות וכן איזה קרש אותו פרש עליהן וכך נוצר מעין שולחן עליו אכלנו בשבת חנוכה. רבים-רבים הגיעו בשבת "חנוכה" למירון. בשבת אחרי התפילה היינו עולים לאחד החדרים, ור' לוי יצחק היה מספר את "סיפורי מעשיות".

ר' מוטל יגליק בכנס הצלה עבור התלמוד תורה בבני ברק

ראשית ימי האברכות

פעם בחור מהישיבה אמר לי: "מה אתה מחפש בברסלב, אתה אף פעם לא תצליח להתחתן!" לבסוף אני נישאתי לפניו.

לפני שהתחתנתי, הזמנתי לחתונה גם את חברי מישיבת "ברסלב". היו בחורים נוספים מהישיבה שלי שהתחילו להתקרב כמו הרה"ח ר' אביש דיקשטיין והרה"ח ר' יעקב רייכר ועוד, וכך יצא שהבחורים מהישיבה שלי רקדו יחד עם כל ה'ברסלברס'.

בזמן הריקודים בחתונה היה נראה כאילו כל בחורי הישיבה שלי חברים שלהם, וזה הרגitz מאוד את צוות הישיבה. לאחר החתונה בא אלי המשגיח ואמר לי שבחורי הישיבה הרגישו נחיתות מחברי הברסלברס, ולכן הוא החליט שהוא לא מקבל אותי לכולל שהיה קשור לישיבה, על אף שהובטח לי לפני החתונה שאוכל ללמוד שם.

אמרת לי: מה אני אשם בזה? וכי אסור לי להזמין את חברי לשמוח עמי בחתונתי? בסוף קיבלו אותי, אך היה זה ב'פרצוף חמוץ'. לא נתנו לי תחושה נעימה בכלל. בין השאר, ראש הכולל לא התייחס אלי בכלל. אפילו את המלגה הוא לא רצה לתת לי והעביר אותה להנהלת הישיבה שהיא תיתן לי אותה. לבסוף עברתי לכולל של ר' נתן צבי קניג .

בכולל אחרי הצהרים למדתי עם חברותא ששימש כמלמד תינוקות בתלמוד תורה "תשב"ר" והוא ביקש ממני שאשגיח בכל יום על הילדים בתפילה, תמורת תשלום, עד השעה תשע, בה היה מתחיל ה"כולל". הסכמתי.

המנהל של ה"חידר" אמנם לא כל-כך התלהב מזה, כי אני הרי ברסלבר, אבל עשיתי זאת בערך שנה. בינתיים נתנו לי למלא מקום בימי שישי וגם בבין הזמנים. לא לימדתי בימים אחרים כי לא הייתי מוכן שזה יהיה על שבון הכולל. אחרי שנה החלטתי שאני עוזב בגלל היחס שהעניק לי המנהל. המנהל, לעומת זאת, רדף אחרי ואמר לי: חשבתי שבמשך הזמן תהיה רבה למשך יום שלם ואתה

ארון הקודש בישיבת ברסלב תשלה

כולם שמי שעושה למען רבינו מפסיד, ובשביל שלא יפחדו לעשות למען רבינו אל תמכור, אלא תעשה את כל המאמצים לשלם על המגרש.

אביו ר' שמעון ברגשטיין ששמע זאת, החליט שעבור כך הוא מתיר את הנדר שלו שלא לצאת לחו"ל. הוא טס לאמריקה והצליח לגייס כספים למען ה"חידר". לישיבה שלו הוא לא יצא לחו"ל אבל ל"חידר" - כן. (ר' נחמן ברגשטין סיפר לי שאביו לא עשה מאומה בלי להתייעץ קודם עם ר' לוי יצחק בנדר, שתמיד אמר לו: אם אין לך כסף - אל תלווה ואל תקנה).

מיד כשנחת בארץ התקשר לר' נחמן ואמר לו לבוא לקחת מהר את הכסף שאסף, ונתן לו הכל בלי לקחת לעצמו שקל אחד. הוא היה ישר באופן מפליא. ר' נתן צבי סיפר לי שכשר' שמעון קנה את המגרש של ישיבת ברסלב שעלה 7000 לירות, לא היה לו כסף והוא לא היה מוכן להיות בעל חוב, אז ר' זאב ליברמנש אמר לו: אני אתן צ'קים על כל הסכום, כל חודש תאסוף כסף ואם לא תצליח ירד צ'ק על חשבוני.

בסוף הוא לא היה צריך להשתמש בשום צ'ק והביא את כל הכסף. הוא היה מחלק משכורות פעמיים בחודש. הוא לא רצה לשמור את הכסף אצלו ביד.

ביקורו של ה'סטייפלר' בישיבת ברסלב

אני זוכר שלחונכת הבית לישיבת "ברסלב" הגיעו ה"נוברדוקרס": ר' מרדכי מן, ר' שרגא גרוסברד ועוד. הם הכירו את ר' שמעון עוד מן הימים ששימש כמגיד שיעור בישיבת נובהרדוק, גם הסטייפלר - שכידוע שימש כראש ישיבת "נובהרדוק" נכח במקום.

ראש ישיבת "סלבודקה" ר' מרדכי שולמן, הגיע גם הוא בגלל ר' נתן ליברמנש. אני זוכר שלמחרת ר' נתן הסתפק איפה לשים את המזוזה וקרא לסטייפלר שיגיע לישיבה כדי לראות ולהכריע.

זכרונות מבית הכנסת ברח' מימון

מבית כנסת "ברסלב" ברח' מימון הנני זוכר היטב יהודי ספרדי בשם ר' יעקב פנחסי, שלא היה נראה חסיד ברסלב אך פעל רבות למען רבינו. לצערי דמותו ופעילותו הברוכה אינן ידועות היום כל כך.

ר' יעקב פנחסי שימש כשמש של "בית הכנסת" והכיר את אנ"ש עוד מהעיר העתיקה בירושלים. הוא היה הולך עם החבורה של ר' שמואל שפירא ור' הירש לייב בחצות להתבודד וכו'. אחר כך עבר ל"בני ברק", שם עבד בעירייה, מידי יום כשסיים את עבודתו היה בא לבית הכנסת. כשהיה לו זמן פנוי, היה אומר תהילים או לומד משניות. היה ממש עובד ה'.

הוא קנה מכספו כלים ל"סעודה שלישית", וכל השבוע היה משכיר את הכלים ואת הכסף שנכנס היה מקדיש לבית הכנסת. כמו כן דאג ל"סעודה שלישית" בבית הכנסת, כולל רכישת המוצרים מכספו וארגון המקום.

בכלל תרם רבות מאונו ומהונו ל"בית הכנסת". זכורני שבברית לבנו של ר' נפתלי פרלמוטר בחודש אב, הגעתי לברית והנה ראיתי את ר' יעקב בונה סוכה. שאלתי אותו: עכשיו אתה כבר בונה סוכה? הרי יש עוד זמן! והוא השיב לי: עכשיו יש לי זמן, אז עכשיו אני בונה, אחר כך אני לא יודע מה יהיה.

ובאמת, באותה שנה בערב "ראש השנה" הוא התפלל ב"שול", אחר כך הלך לכותל, שם התמוטט ואיבד את הכרתו. במשך כמה חודשים שכב בבית החולים בלי הכרה. בסוכות ובהילולת רבינו זכה שישבו בסוכה שהוא בנה.

בערך בחודש שבט הוא נפטר. היה זה ביום שישי גשום והלווייתו שלו יצאה מבית הכנסת "מימון". חשבתי לעצמי שאדם שהתמסר כ"כ למען רבינו, חייבים להגיע ללויה שלו. נסענו לירושלים ל"הר הזיתים" וחזרנו ממש ב"הדלקת נרות" כשכולנו רטובים ומלוכלכים מבוץ.

אחרי פטירתו באתי לר' נפתלי פרלמוטר ואמרת לי: מעכשיו, אתה תדאג לכסף ואני מוכן לסדר את הקידוש והסעודה שלישית. ובאמת כך עשינו במשך שנים.

בית הכנסת ברח' "מימון" היה סמוך לבית המדרש של חסידות "לעלוב". פעם כשלמדתי בביהמ"ד שם, הבחנתי שעורכים שם שמחה

כל כך כאב לי שלא הייתי בקיבוץ, עד שפשוט לקחתי שמירה, התכסיתי בה ושרתי בדמעות את השיר של ר' יצחק ברייטר "ראש כל שנה..."

משותפת למשפחת ר' שמואל שפירא ולמשפחתו של אחד מחשובי חסידי "לעלוב". האדמו"ר מ"לעלוב" שהשתתף בשמחה כבר עלה לביתו, אך ירד בחזרה לאחר זמן מה, באומרו: "אני רוצה שוב לראות את ר' שמואל שפירא".

ר' חיים בנימין ברוד

ר' חיים בנימין ברוד עלה לארץ מאוקראינה, והיה חבוש תמיד בקסקט רוס. הוא היה מוכר את ספרי "רבינו" ב"בית הכנסת הגדול" של בני ברק.

זכורני, שכאשר הקומוניסטים נתנו בפעם הראשונה אישור לקבוצת רבנים מאמריקה לבקר שם. בדרך חזור הם ביקרו גם בארץ ישראל. תחילה הגיעו לירושלים, שם ערכו להם קבלת פנים ב"שול" ואח"כ הם באו לבני ברק לבית הכנסת ברחוב "מימון", שם הם סיפרו את כל חויותיהם ורישמיהם מן הביקור ב"אומן". בביה"כ נכח גם ר' חיים בנימין ברוד שביקש מהם מספר פעמים להיות בשקט ושאל אותם: "איך אתם לא מפחדים לדבר". ללא הרף הוא הביטבבי לצדדים לראות אם אין שוטרים ומלשינים וכדומה. הפחד שלו ושל כל העולים משם היה ממש גדול.

ר' בן ציון אפטר

ר' בן ציון אפטר היה גר בתחילה מתחת לבית כנסת "מימון".

בנין ישיבת ברסלב ב-ב תשל"ה

ר' חיים פוקסברומר סיפר לי שכשר' בן ציון עלה לארץ והתיישב בבני ברק, הוא היה מוסר בכל ליל שבת דרשה ב"ליקוטי מוהר"ן" ב"בית כנסת הגדול" ומכל העיר היו מגיעים לשמוע אותו.

שנה אחת בראש השנה הבחנתי שבלילה חבש לראשו כובע ואילו למחרת הלך עם ספודיק, לא שאלתיו מדוע, כי ידעתי שעליו לא שואלים שאלות. במוצאי ר"ה הוא ניגש אלי עם ספודיק שבתוכו חולצה דחוסה ושאל אותי אם אני יכול להחזיר את הספודיק לביתו כשאני חוזר לבני ברק. שאלתי אותו "מאיפה יש לך ספודיק"? (כי בד"כ הוא הלך עם שטריימל), אז הוא סיפר לי שבליל ראש השנה הוא הגיע לטיש של חסידות גור. פגש אותו ה"לב שמחה" (שעדיין לא כיהן כר"ב) ושאל אותו, ר' בן ציון איפה השטריימל שלך? ענה לו ר' בן ציון שבער"ה היה במירון ונסע ישר לירושלים בלי לעבור בביתו שבבני ברק לקחת את השטריימל. אמר לו ה"לב שמחה" יש לי בבית ספודיק ישן אני יכול לתת לך אותו ואכן הלך והביא לו אותו.

בפעם הראשונה שנכנסתי לישיבה ועליתי במדרגות, הוא בדיוק ירד. הוא פנה אלי ושואל אותי: מה השם שלך? אמרתי לו: רוזנבלט. מיד הוא אמר לי מה שם אבי והיכן הוא מתפלל בשבת בתל אביב. הוא ידע שיש לי שני אחים שלומדים בישיבת פוניבז' והכיר קרובי משפחה נוספים שלי. רבים עוד סיפרו שהכיר את משפחותיהם המורחבות כולל סביהם שבפולין. היה לו זיכרון פנומנלי.

אני זוכר שפעם אחת בשבת בבוקר ב"כולל ברסלב" ר' נתן צבי קניג התחיל לספר את "סיפורי מעשיות" כשפתאום נכנס ר' בן ציון, מיד כשהבחין בו העביר לו ר' נתן צבי את רשות הדיבור בשמחה.

כשר' בן ציון היה דורש, כולם היו מרותקים. שיחתו הייתה משולבת בדיבורים היוצאים ישר מן הלב, בשירה עם רגש ובריקודי דבקות. כל אלו חברו יחד למחזה שלא ניתן להתיק את העין והאוזן ממנו.

פעם סיפר לי ר' בן ציון שהוא התפלל בר"ח במניין הפרטי בביתו של ה"חזון איש" והחזון איש העלה אותו להיות חזן בהלל. חשב ר' בן ציון לעצמו הרי זה מניין ליטאי ולא נוהגים לשיר בהלל, ולכן לא שר. אחרי התפילה ה"חזון איש" שאל אותו "למה לא שרת בהלל? אני שלחתי אותך במיוחד כדי שתשיר בהלל".

הוא גם סיפר לי מעשה מעניין שהיה לו עם ר' מאיר שפירא מלובלין, שכידוע היה חבר בפרלמנט הפולני. פעם אחת הלך ר' מאיר ברחוב יחד עם כמה חברי פרלמנט ור' בן ציון הגיע ממולם. ראה זאת ר' בן ציון ואמר לעצמו בוודאי יתבייש עכשיו ר' מאיר שפירא לפגוש אותי בלבושי המרופט, לידם. לכן החליט לעבור מדרכה. כשראה זאת ר' מאיר שפירא עבר גם כן מדרכה, ואמר לר' בן ציון: "למה עברת מדרכה? מה אתה מתבייש ממני"?!

אחד מחשובי אנ"ש, ר' אברהם מרדכי פלברבוים נסע להתחתן בחו"ל. לפני שהוא טס לחו"ל אמר לו ר' בן ציון, שהיה בחור שנהג מפעם לפעם להגיע לשטיבל של "ברסלב" בפולין וכעת הוא מתגורר בברזיל היכן שהוא נוסע עכשיו וביקש שימסור לו ממנו ד"ש. כשהגיעה איליו דרישת השלום מר' בן ציון, אותו אחד כ"כ התרגש והחליט שהוא מגיע לר"ה לארץ. כשהוא הגיע ל"שול" לחפש אחריו, התברר לו שהוא נפטר שבועיים קודם לכן.

^[1] בין המצרים תשפ"א אברכתא 63

נישט אויפגעהערט צו לערנען, ער איז געווען א געוואלדיגער מתמיד אניאגנדיג צו לערנען גאנצעטע ספרים אין אלע סארטן מקצועות התורה ווען אלעס ווערט גוט פארזיגלט אין זיין געבענטשטע זכרון וואס דער אייבערשטער האט אים געשאנקען.

א חוץ דעם פלעגט ער מסיים זיין יעדעס יאר גאנץ זוהר הקדוש, דורכלערנענדיג וועכענטליך די זוהר פון די פרשת השבוע. ווי פארשטענדליך איז דאס פון די עבודות קשות שבמקדש ווי באקאנט פאר די אלע וואס לערנען זוהר.

אזוי אויך, האב איך זעלבסט געהערט פון ר' לוי יצחק ווי ער האט זיך אויסגעדרוקט - אז זינט ער איז ארויף דא אין ארץ ישראל, די ארט פון התנא אלוקי רשב"י - קען ער נישט פארשטיין וויאזוי מען קען 'נישט' לערנען זיין ספר. ער האט מקפיד געווען צו מסיים זיין יעדע וואך די גאנצע זוהר אויף די פרשה און דאס איז געווען אחוץ זיינע אלע אנדערע שיעורים וואס ער האט אפגעראכטן. ר' לוי יצחק האט מיר אמאל געזאגט אז אין פארלויף פון דרייסיג יאר, פון ווען ער איז געקומען דא אין לאנד, האט ער עספיעט איבערצוגיין גאנץ זוהר ארום דרייסיג מאל דורכאויס זיין וועכענטליכן שיעור. איך האב אים דעמאלטס געפרעגט: "וויאזוי האט איר דאס באוויזן? עס איז דאך פארהאנען וואכן וואס די זוהר באשטייט פון צענדליגע בלעטער און מער!". ר' לוי יצחק האט מיר געענטפערט מיט א טאן פון וואונדער: "פארוואס נישט?", מען צעטיילט די בלעטער פון די פרשה אויף זיבן חלקים, און יעדן טאג לערנט מען איין חלק. לויט דעם - האט ר' לוי יצחק אויסגעפירט - דארף מען טאקע צומאל לערנען אין איין טאג צוואנציג בלאט און אמאל נאר א אנדער-האלבן-בלאט, געוואנדן לויט די צאל בלעטער פון דעם זוהר

וויאזוי אויסצוגלייכן און פארמיטלען, מאכן שלום און פאראייניגן - צווישן אלע קרייזן ביי אונזערע לייט, אויך אויב די מיינונגונגס-דיפערענצן האט אפגעשיידט אינצווישן מיט א ווייטע שטריך.

ברסלב איז פון אייביג אן געווען א קהילה מיט אלע סארטן דעות, אזויווי דער הייליגער רבי האט זיך אויסגעדרוקט: "איך וועל מאכן פון ענק כיתות כיתות..." (חיי מוהר"ן שי"ט). פון דער אנדער זייט האט אבער דער רבי אויך געזאגט: "די וועלט איז ראוי זיך צו וואונדערן אויף די ליבשאפט צווישן אונז..." (שם רצ"ב) און ר' לוי יצחק, ער איז געווען דער פאר וועם עס איז ווירקליך געלונגען אויפצווייזן אז די זאך איז נישט קיין שום סתירה...

לקראת די יארצייט פון אט דעם חסיד, היחיד במינו, וואס זיינס גלייכן איז נישט צו טרעפן, און דער לאך וואס איז אנשטאנען זינט זיין פטירה איז נאכנישט ערפילט געווארן ביזן היינטיגן טאג - האב איך אפגעהאלטן א שמועס מיט הרה"ח רבי יעקב מאיר שעכטער שליט"א וואס איז גאר נאנט געווען צו אים אסאך יארן. הרה"מ איז איינגעגאנגען דערויף בחפץ לב - וואוסנדיג אז זיינע ווערטער וועלן פארנעמען א חשוב'ע ארט אין די פלאטפארמע פון 'אבקשה', אויסדרוקנדיג גלייכצייטיג זיין געוואלדיגע התפעלות פון אט די אויסגאבע, ווינטשנדיג אז עס זאל טאקע ארויסקומען א ריכטיגער קידוש ה' דורך זיי.

זיין אויסנאמליכער זכרון

ר' יעקב מאיר דערצייילט: ר' לוי יצחק האט געהאט א געוואלדיגער זכרון, זיין זכרון אין תורה איז געווען עפעס ממש צום באוואונדערן. ער האט אלע זיינע לעבנס יארן

ווי א גענעראל אויפן פראנט

ר' בצלאל פריעדמאן פירט אונז אריין: "עס וועט נאך קומען א טאג וואס ברסלב'ע חסידים וועלן דארפן האבן זעקס שוהל'ן אין געגנט פון 'מאה שערים' אליין..." - אט אזוי האט זיך נישט איינמאל אויסגעדרוקט הגה"ח רבי יעקב מאיר שעכטער שליט"א אריינקלערנדיג נאך בחיים חיותו אין די וועג וויאזוי דער 'גבאי', ר' לוי יצחק בענדער זצ"ל, האט מיט זיין ספעציעלן שכל הישר מצליח געווען צו פירן די הנהגה אין די ציבור'ישע אנגעלעגענהייטן אין שוהל... ווילאנג אט דער דערהויבן-געשעצטער חסיד האט געלעבט, האט טאקע נישט אויסגעפעלט נאך א ווינקל אין די גאנצע 'תחום שבת' ארום דער 'שוהל' - די צענטער-פונקט פון ברסלב'ע חסידים פון 'מאה שערים'. היות ווילאנג די שוהל האט זיך געפונען אונטער דעם אויפזיכט פון ר' לוי יצחק, האט זי מצליח געווען אריינצוזאפן אין זיך אלע סארטן כאראקטארן, מיינונגען און שיטות. ר' לוי יצחק וואס איז געשטאנען אין שפיץ, האט פונקטליך געוואוסט וויאזוי זיך אומצוגיין מיט יעדע סארט מענטש באזונדער, ער האט פארשטאנען

דער געטרייער גענעראל

לרגל דעם יארצייט פון הרה"ח ר' לוי יצחק בענדער זצ"ל - כ"ג תמוז תשמ"ט - דער נאנטער תלמיד פון הרה"ח רבי אברהם ב"ר נחמן מטולטשין, דער וואס האט די מערסטע ארויסגעצייכנט א לעבעדיגן מוסטער פון א פולקאמע ברסלב'ע חסיד מיטן פולסטן תמימות און פשיטות - האט די שטאב פון 'אבקשה' די זכיה אייך פארצולייגן א ספעציעלער שמועס וואס הגה"ח רבי יעקב מאיר שעכטער שליט"א האט צוגעשטימט אפצוהאלטן מיט יד ימינו הרה"ח ר' בצלאל פריעדמאן שליט"א - לאנג יעריגער שרייבער פון ספרי הגאון החסיד שליט"א, ווי ער פרובירט אראפמאלן און איבערגעבן עטליכע פון די זעלטענע איינדרוקן פון זיין דערהויבענעם אומערזעצבארע דמות

איבערגעארבעט אויף די אידישע שפראך דורך: שמעון י. הלוי, בילדער: גנזי הנחל

רבי לוי יצחק ביים רבינס היילולא, פון רעכטס, דער 'מנחת יצחק' גאב"ד ירושלים זצ"ל, ילכחט"א רבי יעקב מאיר שעכטער, פון די לינקע זיט ר' נחמן בורשטיין ע"ה

די לעצטע בילד פון רבי לוי יצחק - פאר'דיבוקות' ביים דאווענען

א תשובה וואס איז געשיקט געווארן דורך ר' לוי יצחק איבער א היתר עבודה אין די צייט ווען ער האט געדינט אלס אב"ד אין די. פי. לאגערן אין דייטשלאנד נאכ'ן קריג

ער האט מיר געזאגט - נאך יארן צוריק, אז ער גלייכט צו שטיין ביים דאווענען נעבן ר' לוי יצחק, צו זען דער ברען פון א עלטערן איד וואס איז שוין העכער די 'גבורות', וויאזוי ער דאווענט, מילה במילה, מיט א התלהבות און געקאכט אזויווי א יונגער עובד אין זיינע בליענדע יארן...

געווען שגור על פיו.

מיט מיינע אויגן האב איך געזען נישט איינמאל, ארויפגייענדיג צו אים אין שטוב שעות, נאכן אויפשטיין פון זיין צופרי שלאף וואס איז געווען באשטימט אויף צו משלים זיין די שעות פון שלאף פון די צווייטע האלב-נאכט... ער איז געזעצן נעבן א גרויסע גמרא לערנענדיג די היינטיגע בלעטער, ער איז געווען אזוי פארטיפט אין זיין לערנען אז ער האט כמעט נישט באמערקט אין מיין אריינקומען, ערשט נאך וואס זיין רעבעצין האט אים מודיע געווען אז איך ווארט, האט ער פארדעקט דעם אפענעם גמרא מיט אזא סערוועטל וואס איז געליגן פאר אים ספעציעל פאר דעם צוועק און מיר אויפגענומען בסבר פנים יפות, מיט א שמייכל אויף זיין געזיכט: "וואס מאכסטו? וואס הערט זיך ביי דיר?" א.ד.ג. און ער האט ארומגעשמועסט מיט מיר דעם ענין צוליב וואס איך בין געקומען.

אין די שפעטערע יארן ווען זיין זעה קראפט איז שוין געווען היפש פארלאשן, פלעגט ער זיך אפשמועסן מיט חברותות וואס פלעגן קומען איינע נאך די צווייטע אין א צו, פארצולערנען פאר אים זיינע שיעורים אין גמרא, שולחן ערוך און משניות און דעם רבי'נס ספרים א.א.וו., ווען אלע קענען זיך נישט גענוג אפואונדערן אז טראץ זיין כמעט גענצליך אויסגעלאשענע אויגן - פלעגט ער זיך שטענדיג אפשטעלן זאגנדיג פאר דעם פארלערנער: "דו האסט זיך טועה געווען אין די לשון פון ברסנווא; אדער מיר, די לשון פון רש"י אין גמרא; אין שולחן ערוך, א.ד.ג., ווער רעדט נאך פון דעם רבי'נס ספרים וואס אין דעם איז ער געווען א געוואלדיגער בקי, אז מען קען זאגן אז ממש יעדעס ווארט איז געווען ביי אים אויסגעקריצט אין זיין זכרון פונקטליך אזויווי עס שטייט געשריבן.

עס דארף דערציילט ווערן, אז אויך ווען ער האט זיך אויפגעהאלטן אין די. פי. לאגערן אין באד-רייכנהאל נאכ'ן קריג, האב איך געהערט פון א קראנטע עדות פון ר' משה ברייט ז"ל דער מזכיר פונעם בד"צ וואס איז

דארט צייטווייליג אויפגעשטעלט געווארן, אז ר' לוי יצחק איז געווען דער יושב ראש פונעם ב"ד און דורכאויס זיין וויילן דארט אין לאגער אין א צייט אפשניט פון א יאר און א האלב ווען עס פלעגן קומען צו אים דיני תורות און ער פלעגט דארפן פסק'ענען און אויסגלייכן צווישן ביידע זייטן, איז צווישן איין דין תורה אין דעם צווייטן, פלעגט ער חזר'ן צו זיך אין זיין קליינע משניות'ל וואס האט זיך נישט אוועקגעירט פון אים, און ער פלעגט רופן דער וואס איז פונקט דעמאלטס געשטאנען דערביי: "משה, קום לערן מיט מיר משניות!" (מער איבער זיין זיך אויפהאלטן דארט אין לאגער - זע אין ספר איש חסיד - דפים: רמ"א-רס"ט).

ישוב הדעת באגלייט מיט א אינערליכע שמחת החיים רעדנדיג איבער די פירונג פון ר' לוי יצחק - איז וויכטיג צו באצייכענען פאר אונזער דור, די מעלה פון די מידה פון 'שוב הדעת', אין וואס מיר זענען ליידער היינט צוטאגס אזוי געשלאגן, ווען עס הערשט אזא יאגעניש סיי מצד דעם 'נפש' און סיי מצד די 'שכל'.

ר' יעקב מאיר דערציילט: "אין מיינע יוגנט יארן, ווען איך האב געלערנט ביי הגה"צ רבי יהודה הורוויץ זצ"ל (באוואוסט אלס ר' יודעלע דזשיקוב'ער), האב איך געהערט ווי ער האט געזאגט, אז נאך די ערשטע וועלט קריג וואס האט גענצליך רואינירט די וועלט (ר' לוי יצחק איז דאן געווען אין שנה ראשונה פון זיין חתונה, זייענדיג א איידעם ביי זיין גרויסן שווער דער צדיק רבי אהרן קיבל'שטער) האבן ערליכע אידן דעמאלטס געזאגט, אז עס דערקענט זיך בחוש א געוואלדיגע ירידה אין דעם נאטורליכן שמחת החיים וואס האט געהערשט צווישן מענטשן ביז דאן - פאר די מלחמה. עס האט זיך ארויסדערקענט א היפשע צווישנשייד אין די לעבנסשטייגער פון די וואס זענען געבוירן פאר די מלחמה, סיי ברוחניות און סיי גושמיות. אמאל האט יעדע פשוט'ע ארבעטער הנאה געהאט פון זיין פאך און פון זיין ארבעט פארדינענדיג זיין געהאלט חודש'ליך פאר זיין ארבעט און פלאג, יעדער האט געשפירט א שמחה און רואינקייט, מער ווייניגער, אין זיין סדר היום - צווישן זיין משפחה; אין זיין וואוין ארט; אין זיין בית מדרש'ל, א.א.וו., נאך די ערשטע וועלט'ס קריג אבער - האט ר' יודעלע אויסגעשמועסט - וואס איז ווי באקאנט געווען א עובד ה' מופלג און פון די גרויסע ערליכע אידן פון דעם פריערדיגן דור וואס האט בייגעלעבט אט די ביידע דורות און האט זיי גוט ארויסגעהאט - האט זיך אנגעהויבן א גענצליכער טויש אויף אראפ אין די שמחת החיים און די שלוות הנפש פון די מענטשהייט."

"אויך אין אונזער היינטיגן דור זעען מיר מיט די אויגן די גענצליכער קאנטראסט צווישן דעם היינט אין דעם אמאל, אין וועלכע מיר האבן נאך זוכה געווען צו קענען עטליכע אזעלכע מענטשן, איבערגעבליבענע פון דעם פריערדיגן דור, וואס די שמחת החיים זייערע איז געווען שטענדיג האבן זיי זיך ארומגעדרייט פנים, שטענדיג מינע אויפן פנים - זיך מיט א צופרידנהייט מינע אויפן פנים - זיך פרייענדיג מיט וואס דער אייבערשטער האט זיי געשאנקען."

"איינס פון זיי איז אן קיין צווייפל אונזער אלעמען באקאנטן חסיד הרה"צ ר' לוי יצחק זצ"ל, וואס נאך ביז דעם היינטיגן טאג לעבט אין אונז זיין גייסט, און זיינע שמועסן פלאטערן נאך אין די הערצער פון אנשי שלומנו, מיט זיין פנים וואס האט געלויכטן, מיט זיין שטענדיגער ישוב הדעת, און פון זיין שמחה מיט זיין געווענטליכע סדר היום ווי ביי זיין דאווענען די דריי מאל א טאג און ביי זיינע באשטימטע שיעורים א.ד.ג. אזוי אויך ביי זיינע גשמיות'דיגע פירונגען, ווען ער פלעגט גיין איינקויפן פארשידענע עסנווארג און פראדוקטן און דאס אהיימגעברענגט, האט ער געשפירט א געפיל פון שמחה, און האט געדאנקט דעם אייבערשטן אויף די גוטס וואס ער האט אים געשאנקען (טראץ זיינע פילע יסורים וואס איז נישט דא די פלאץ אויסצושמועסן).

נישט איינמאל האב איך באגעגנט ר' לוי יצחק מיט א ליכטיגקייט אויף זיין געזיכט זיך צוריקקערנדיג פון מארק אין מאה שערים אין די צופרי שעות האלטנדיג אין האנט א ברויט, טאמאטעס און איגערקעס, ער האט אויסגעדריקט זיין שמחה אויף די גוטס וואס דער אייבערשטער האט אים געגעבן. וואס די שמחה אויף די פנים זיינע האט גוט ארויסגעגעבן די באדייט פון די ברכה "הזן את העולם כולו בטובו בחן בחסד וברחמים...". א ספעציעלן חן האט ער געהאט הנאה האבנדיג פון די חסד פונעם אייבערשטן אפילו מיטן איינקויפן ברויט און א זעקל גרינצייג אין מארק...

די עבודה אויף די עלטערע יארן

ר' בצלאל לייגט צו: רבי יעקב מאיר האט מיר געזאגט - נאך יארן צוריק, אז ער גלייכט צו שטיין ביים דאווענען נעבן ר' לוי יצחק (די מקום קבוע פון רבי יעקב מאיר אין שוהל אין יענע יארן איז ווירקליך געווען נעבן די בימה, סמוך ונראה צו די פלאץ פון ר' לוי יצחק - לינקס צום ארון קודש) צו זען דעם

ברען פון א עלטערן איד וואס איז שוין העכער די 'גבורות', וויאזוי ער דאווענט מילה במילה מיט א התלהבות און שאקלט זיך, ער האט געקאכט אזויווי א יונגער עובד אין זיינע בליענדע יארן מיט א ברען. ער האט מיר געזאגט, אז עס איז מקובל אז אויב מען זעט איינעם איבערבלייבן מיטן ברען אויך ביי די עלטערע יארן, אין וועלכע בדרך כלל ווערט מען שוין דעמאלטס מער אפגעקילט - איז דאס א סימן אז ער האט זיך אפגעהיטן בקדושה ובטהרה אזויווי עס ברויך צו זיין אין זיינע יונגערע יארן, און אונז האבן בייגעוואוינט מיט אונזערע אויגן די ברען זיינע וואס האט אים באגלייט ביז זיין לעצטן אטעם!

ר' יעקב מאיר: און אז מען רעדט שוין - האט מיר ר' לוי יצחק ע"ה, א איד וואס האט געדינט דעם אייבערשטן אכציג-ניינציג יאר ברציפות - מיר אמאל געזאגט: איך האב געקענט אסאך אידן וואס אויף זייערע מיטעלע יארן האבן זיי געמאכט צו זיך א חשבון הנפש: 'אוואו זענען זיי אין דער וועלט? און וואס האבן זיי נאך צו ערווארטן!?', נאר זיי האבן דאס געטאן מיט אזא סארט יאוש געפיל - אז פארשטייט זיך אליין - אז אין רעזולטאט דערפון זענען זיי געווארן אינגאנצן צובראכן, און דער בעל דבר האט אפגעצייכנט זיין גרויסן זיג. ווייל דורך אזא סארט פינסטערן סך הכל האט דער בעל דבר מצליח געווען אוועקצונעמען פון זיי זייער גאנצער עבר, און מיט דעם צובראכן

די פאקט האט

אויפגעוויזן אז דווקא די וואס האבן געארבעט צוזאמען, דווקא זיי האבן מער מצליח געווען צו פארבלייבן געטריי צום אייבערשטן אונטער דעם אייזערנעם פארהאנג!

הגרי"ח מיט ר' בצלאל ביי די שמועס פאר אבקשה

אויף שטיקער זייער גאנצער עתיד.

ווידער דערקעגן - האט ר' לוי יצחק געזאגט - האב איך געקענט אזעלכע אידן וואס ווען זיי האבן זיך דערמאנט אין זייער מיטליעריגע יארן ווי זיי שטייען אין דער וועלט, האבן זיי זיך אנגעווארטלט מיט א פעסטע באשלוס צו פארבעסערן פון יעצט זייער צוקונפט. קומט אויס אז זיי האבן גענומען זייער גאנצער עתיד און דערמיט פאראכטן זייער גאנצע פארגאנגענהייט, 'אשרי להם'!

עס איז באוואוסט די קורצע שפריכווארט וואס ר' לוי יצחק פלעגט האלטן אין איין חזר'ן מיט א טאן פון בענקשאפט פון די יארן וויילנדיג אין אומאן: "איך האב געקענט אידן וואס האבן גוט געמאכט!"

זיך געהאלטן צוזאמען

אין א געלעגענהייט ווען ר' יעקב מאיר שליט"א האט אמאל ארומגערעדט איבער די געוואלדיגע פארדינסט פון זיך האלטן מיט חברים און חברות און לעבן צוזאמען מיט די געזעלשאפט פון די ארומיגע, און קעגנזאץ צו די סארט הנהגה פון זיין אפגעטיילט פונעם כלל און לעבן פאר זיך, האט ער אמאל נאכגעזאגט בשם ר' לוי יצחק: עס איז באוואוסט אז מיטן אויפקום פון די קאמוניסטישע הערשאפט אין רוסלאנד איז די מצב פון אידן געווארן איום ונורא, מען האט געדארפט האבן אייזערנע כוחות צו קענען פארבלייבן ניכטער און נישט אראפגיין פון זינען פון די אלע שרעקליכע גזירות אויסצורייסן יעדן זכר פון אידישקייט, איבערהויפט איז די מצב פון די ערליכע אידן - די וואס האבן פרובירט צו פארבלייבן געטריי צום באשעפער און צו זיין תורה - געווען פילפאכיג ערגער; א שרעקליכע ווינט פון הפקירות האט געהערשט, ספעציעל צווישן די יונגווארג, עס זענען ממש גענצליך בטל געווארן די חדרים און אידישע ישיבות, וויבאלד די הארבסטע זינד אינערהאלב די קאמוניסטישע רעזשים איז געווען אין יענע צייט: 'ערציען די יונגווארג צו אידישקייט'... פארשטייט זיך געוויס אז די ווינט פון כפירה און אפיקורסות וואס האט דארט געבוזשעוועט קען מען גארנישט אראפמאלן, און די ווייטאג פון די ערליכע אידן איז געווען הימל שרייענד ביי גאר.

דאן - האט ר' לוי יצחק אויסגעפירט - האט מען געזען בחוש, אז די ערליכע אידן וואס האבן זיך געהאלטן צוזאמען מיטן כלל, געלערנט און געדאווענט צוזאמען און גערעדט צוזאמען שיחות חברים, אט די האבן זיך געהאלטן פילפאכיג מער פון די וואס זייער עבודה איז געווען נאר צווישן זיך מיטן אייבערשטן די גאנצע צייט. אין אנפאנג האט מען געטראכט אז די אידן וואס זענען ווייט פון די געזעלשאפט וועלן מער מצליח זיין צו פארבלייבן געטריי צום אייבערשטן ביזן סוף, אבער די פאקט האט אויפגעוויזן אז דווקא די וואס האבן געארבעט צוזאמען, דווקא זיי האבן מער מצליח געווען צו פארבלייבן געטריי צום אייבערשטן אונטער דעם אייזערנעם פארהאנג!!!...

"קונטר-רוולוציונר"

ילדים וקריים!

האם שמעתם פעם את צמד המילים הזו: "קונטר-רוולוציונר"? לא? ובכן, אתם לא צריכים באמת להכיר את המילה הזו, זוהי מלה בשפה הרוסית, והפירוש שלה הוא: "אנטי-מהפכן". ברוסיה כל אדם שהתנגד למהפכה שהשליטון רצה לעשות בנה 'אנטי מהפכן'. אדם כזה בדרך כלל היה תחת מעקב תמידי, השגיוחו עליו שלא ינסה לעשות שום דבר נגד הכי המדינה, ואם תפסו אותו פעם על איזושהי "עבירה" על החוק, אחת הייתה דינו להישלח לגלות בסיביר לשנים ארוכות, או במקרה היותר גרוע מזה לגזר דין מוות.

אחד מהאנשים שקיבל את התואר המיוחד הזה "קונטר-רוולוציונר", היה החסיד הודוע ר' לוי יצחק בנדר ז"ל שבחדש זה חל יום ה'אראצ'יט שלו. ברוסיה של אותם ימים אסור היה לקיים תורה ומצוות בגלוי, ובנדאי שלא להשפיע על אחרים לקיים מצוות, גם מצוות הצדקה הייתה אסורה בתכלית, פיון שלפי שיטתם המרשעת מצוות הצדקה גורמת ל'כך' שאנשים יוכלו להתפרנס בחנם ולא יצטרכו לעבד קשה, והם רצו שכלם יהיו חזים לעבד.

ר' לוי יצחק נחשד על ידי המשטרה האימפריאלית של רוסיה ק.ג.ב בעברות הללו. לכן, עקבו אחריו כל הזמן. הוא ידע שהם רק מחכים לרגע שהם יתפסו אותו על-הם במשהו הכי קטן, ואז יוכלו לגרש אותו לסיביר לכל ימי חייו.

חשבתם שר' לוי יצחק פחד מהמשטרה ולכן לא קרב יהודים?! האם נראה לכם שר' לוי יצחק חשש שמא הוא ייעצר?! לא ולא! יחד עם ידידו הנקר רבי אליהו חיים רז'ין שהתגורר גם הוא באומן, הם היו אוספים כסף ומצרכי מזון מהחסידים שהתגוררו בעיר, ויחד היו מחלקים אותם למשפחות עניות שבדרך כלל לא היה להם מה לאכול בבית, ממש כלום! בנוסף לכך הם היו עסוקים כל הזמן בדאגה לתלמודי תורה במחלקת עבור הילדים, אוכל קשר ליהודים ועוד פעולות רבות ומסכנות.

בתוך כדי המצב הנוכח הזה אף נסע אף ר' לוי יצחק לאומן לראש השנה במסירות נפש ממש, ואף כמעט נעצר, אך על כך סיפר בגליון אחר (גליון אבקשה ראש השנה תש"פ).

אך בסוף הגיע היום המר והנוכח בו פשטו אנשי המשטרה הרשעים על ביתו, ולקחו את ר' לוי יצחק ברכב שחור עם חלונות אטומים, לכלא שבבנין המשטרה בעיר אומן.

בתא הכלא פוגש ר' לוי יצחק את ידידו ר' אליהו חיים שגלח אף הוא למעצר, יחדו הם עוברים חקירות מפחידות ונוכחיות קשהחוקרים צועקים עליהם: אנחנו יודעים עליכם הכל! אתם לא תצאו מפה בחיים!!

שני הצדיקים שנמצאים בכלא מתפללים כל הזמן לה' ויתברך, הם מאמינים שאפילו חרב חדה מנחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים. למרות שהחוקרים הבטיחו להם שאין שום סיכוי שהם ישתחררו, הם לא פוסקים מללחוש דיבורי זעקה ותחינה לה'.

מאחורי הקלעים, מבלי שהם יודעים כלום, החל כבר הנס להתרחש. התיקים שלהם נשלחו לקצין הראשי בקייב, הוא אמור להתוודע ולאשר שהם אכן אשמים בכל מה שהם עשו, ולהחליט איזה עונש הם יקבלו.

בדרך כלל התיקים היו מגיעים לקייב בערימות, בכל ערימה היו תיקים ממחוז אחר באוקראינה, והקצין בקייב היה עובר במבט מהיר על התיקים. כמעט תמיד היה חותם מייד על גזר דין אכזרי עבור הנאשם. אך כאן התרחש משהו אחר, ברגע שהמפקד ראה את המילים 'מחלקת ברטלב' - 'ברטלב סקצ'י' שהופיעו בגדול על התיק של שני החסידים, הוא מייד שם את התיק בצד וקרא למזכיר: 'תביא לי לכאן את שני האנשים הללו, הם צריכים חקירה מיוחדת!'

לאחר חמש עשרה שבועות נוכחיים בתא המפחיד והנוכח, נקראו ר' לוי יצחק ור' אליהו חיים לחדר גדול שם אמרו להם להתכונן לצאת לדרך. מייד הם הבינו שהסוף שלהם מתקרב, בדרך כלל אנשים לא יוצאים סתם כך מהכלא. תחת שמירה בידה הם נדחפו לתוך קרון רכבת מטיל אימה, שם השכבו בביזיון ונאמר להם: אל תעזו לזוז במקומכם, אנחנו לא נהסס לירות בכם!!

בקייב הם נלקחו מכלא אחד לשני, עד שבאחד הלילות הם הבינו שכל הנראה מחר כבר יגיע הסוף שלהם... באותו לילה ישבו ר' לוי יצחק ור' אליהו חיים ועסקו בווידי דברים, הם חזרו בתשובה והתכוננו למות על קידוש ה'.

למחרת הם נקראו לצאת החוצה ותוך כמה דקות מצאו את עצמם עומדים מחוץ לחדרו של הקצין "שלכם". השוטר בחוץ קרא בקול: מי זה 'רז'ין'? מי זה 'בנדר'? ראשון נלקח ר' אליהו

חיים לחדר החקירות, ולאחר שעה נקרא גם ר' לוי יצחק. לאחר שעברו שנים מאותו יום, תאר ר' לוי יצחק את מה שאירע בחדר באותו זמן: בחדר החקירות היה שלחן ארוך, ובסופו ישב אדם בעל פנים איומות, פנים של רוצח ממש! הוא צעק בקול וניסה להפחיד אותם, אך ר' לוי יצחק זיהה על פניו של הקצין שמדבר ביהודי, והוא ביקש: אני רוצה לדבר בשפת ה'אידיש', כיון שאני חושש שברוסית לא אצליח להסביר את עצמי מספיק טוב. למרבה הפלא הסכים הקצין ואף קרא להם לשבת לידי.

הוא לקח לידי את התיק העבה, בתוכו היו כל החקירות שעברו השניים במשך כל זמן שהותם בכלא באומן, והתחיל להסתכל ולקרוא את הכתוב בו.

ר' לוי יצחק פנה אליו וביקש בשפת האידיש: אני מבקש ממכם, אל תשפכו דם נקי, אל תענישו אנשים שלא עשו דבר! הקצין הביט לעברו של ר' לוי יצחק בהלם ושאל: לא עשיתם כלום?! אתם הרי חתמתם פה שאתם מודים על כל ה'עברות' שעשיתם!

ור' לוי יצחק עונה: אתם הרי יודעים בעצמכם איזה ענויים ויסורים עברנו בחקירות בכלא שבאומן, אהרי כאלו יסורים לא הייתה לנו שום ברירה והיינו חייבים להתוודע כאילו שאנו מסכימים.

"מה אתם אומרים?!", מתפלל הקצין, "כך זה היה?! זה לא אמת?!", 'אם כן, מה אתם רוצים שאני אעשה בשבילכם?' הוא שאל לפתע.

ר' לוי יצחק עונה לו בפשטות: 'אנחנו רוצים שתשתחררו אותנו!'. 'בסדר', עונה הקצין, 'אתם משתחררים!!!'. שני החברים כמעט התעלפו על מקומם. והקצין ממשיך: 'היום כבר מאחר ולא תוכלו לצאת לביתכם, איפה תשנו הלילה?'. ר' לוי יצחק שחשש שמא הקצין לא באמת רוצה לשחרר אותם, וכבר רצה לראות את עצמו מחוץ לבניין הנוכח הזה השיב: 'נישן בתחנת

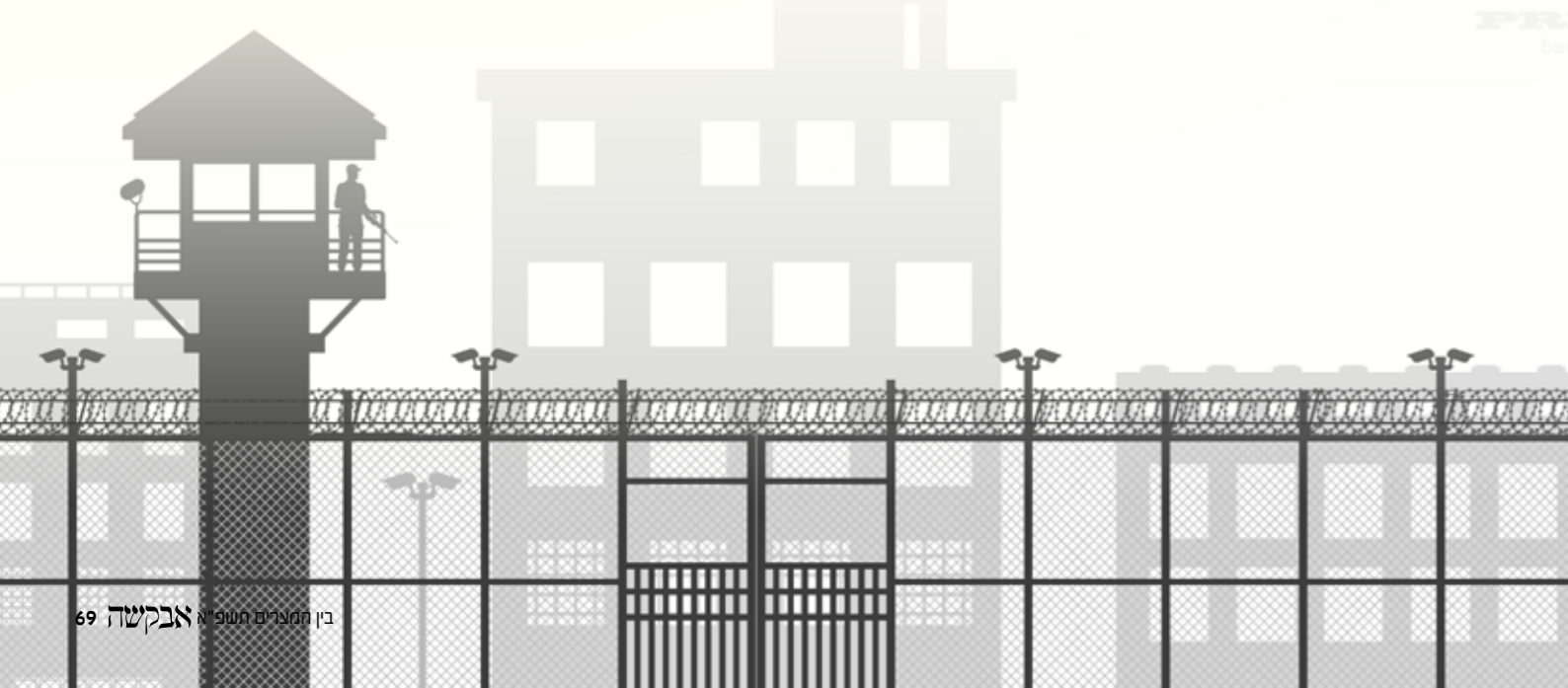
הרכבת, לא נורא!'. 'זה לא טוב', אומר הקצין, 'הרי קר שם מאד'. 'תן להם כסף', הוא אומר למזכיר שלו, 'שישקרו לעצמם חדר לישון'.

ההתרגשות וההלם בליבם של השניים לא ידעו גבול, עד לפני כמה רגעים הם היו בטוחים שהם בדרך למוות, והנה כזה מהפך!! לא רק שחרור, אלא גם כסף למלון!! הם הודו בליבם לה' על החסד העצום שגמל אתם, לקחו חזרה את הדרכונים שהוחזקו מהם, ויצאו במהירות מהמקום הנוכח.

למחרת קרא להם הקצין לחזור שוב וצייד אותם בכרטיסים לרכבת לאומן, אך משך אר' לוי יצחק שהרכבת תצא בשבת, התעקש שהוא לא רוצה לנסוע בהם, וקיבל כרטיסים חדשים למוצאי שבת!!!

לאחר תקופת מה נודע הסוד שמאחורי ה'נס המפלא': לקצין הרוסי האיום הזה היה חתן שנמנה על חסידי ברטלב. החתן ביקש ממנו בכל לב: כשיגיעו לידי חסידי ברטלב רחם עליהם ושחרר אותם. אותו קצין, על אף שהיה רחוק מאד מתורה ומצוות, הסכים לקבל על עצמו להשתדל עבור חסידי ברטלב. ואכן כשהגיעו אליו שני החסידים שהיו מ'מחלקת ברטלב' הוא החליט לעשות כל שבכולתו לשחררם.

כשהגיעו החסידים לעיר אומן הייתה שמחה עצומה במקום, כולם כבר היו בטוחים שהגזרה הרעה כבר נגזרה, ויותר לא יזכו לראות את שני חבריהם וידידיהם היקרים, אך בכל המצוות הרבות שעשו ובפרט עבור חסידי ברטלב זכו השניים וניצלו ממלתעות הרשע ויצאו מאפילה לאורה, בהמשך גם עלו השניים עם כל משפחתם לארץ ישראל, בדרך מופלאה עליה יספר בפעם אחרת א"ה.

תקון חצות

רבי שמואל שפירא זצ"ל נחד עם רבי הירש ליב ליפל ויצאיים היו יחדיו כל לילה בחצות לשפוך את שיהם לפני השם ותברך לבכות על החרבן ועל הגלות.

תמיד בהגיעם לפתח – החלו בסדר הקבוע. שפכו ליבם העורג כל הימים. ליבם המתגעגע אל אבא שבשמיים. אינם יכולים עוד לשאת את ריחוקם מאבא! כמה מתגעגעים הם אל אבא! חשים הם בכל איברייהם את צער הגלות והשכינה. בקמטיות ובמתיקות מתחילים הם לומר תיקון חצות. כמונים מעות, חשים הם כאילו נכתבו המילים היום בשבילם, כל מילה מדויקת, מתארת בדיוק את הרגשת הלב שלכם. והם נאנחים ובוכים... מרגישים ומתכוננים בכל הכרה, בכל פסוק ופסוק את החרבן והצער.

תיקון חצות בעבורם אינו סתם סדר אותו נהוג לומר בזמן חצות. תיקון חצות הוא הזמן בו סוף סוף הם יכולים לתת פורקן להגשותיהם, לבכות את המרחק מאבא, להתאבל ולהצטער על הגלות המרה, על ירשלים שמבוזה, על עם ישאאל הרחוקים, רחוקים מרבוננו של עולם. יהודים שלא מפירים את הקדוש ברוך הוא! יהודים שלא יודעים טעם מצווה!

וגם על עצמם היו בוכים, כי היו מרגישים שאף הם אינם קרובים מספיק לאבא, אינם עושים מספיק. בגודל מעלתם החשיבו עצמם כרחוקים, והיו בוכים ומזילים דמעות, על צער השכינה ועל צער עם ישאאל.

באחד הלילות, בעוד היום פלו גם את שנתו, אנשים מהגנים נמצאים בבתיהם, היו השניים שוב שופכים את ליבם במקום המקדש. אמנם אנשים הגונים היו ושנים – אולם אנשי בליעל רעים היו ערים ומבקשים לעשות רע, ובפרכת ליהודים השנואים עליהם. שמעו הללו את קולות הככי והתפילה העולים משם, וכאו לעשות בהם שפטים! מי האיש היהודי אשר יהיו ליבו לבוא באמצע הלילה למקום כה קרוב אליהם? מי זה שמעז לבוא למקום כה מפחיד?

הכותל המערבי באותם ימים היה בלב שכונה ערבית, ומכל הכיוונים היו בתים של ערבים, סביב חצר קטנה וכל השטח של הכותל היה קטן מאוד. רק חלק קטן מאד ממונה היה חשוף, ורק שם יכלו להתפצל. האזור היה אכן אזור ממש מסכן, ובדאי באמצע הלילה, שאז לא היתה שם נפש חיה.

באו הערבים בריצה, ובכוננתם לעשות רע. קרבו אל הצדיקים –

ר' הירש ליב ור' שמואל, והנה מעשה ניסים! אך קרבו אליהם – נתמלאו פחד ורעדה, ממש 'חיל ורעדה יאחזון', וברחו משם כל עוד נשמתם גם, בצעקות 'מג'נון, מג'נון'. 'הערבים', 'לדים', 'קרים פחדים הם מאוד מאנשים משגעים, וכאשר ראו שני יהודים בוכים ונאנחים באמצע הלילה, במקום כה מסכן – מייד היו בטוחים שהם משגעים, ונמלטו בבהלה גדולה.

היה זה נס מפלא. בשמחה ובהודיה עצומה הודו ר' שמואל ור' הירש ליב להשם ותברך על הנס העצום שנעשה עימם, ומייד המשיכו בסדר אמירת התיקון, בהתעוררות גדולה.

ילדים יקרים!

נמצאים אנו בימים של בין המצרים, בימים של אבא, של צער על גלות השכינה, אמנם צדיקים אלו הרגישו את הצער בכל השנה, אולם אנו כבר קצת יותר רחוקים... ולפעמים אנו מרגישים שהאבל על גלות השכינה – לא כל כך קשור אלינו.

אולי אתם חושבים לעצמכם – כיצד אנחנו יכולים להתאבל? הרי אנחנו לא בדרגה כל כך גבוהה כמו הצדיקים האלו? מה אנחנו יכולים לעשות בשביל להרגיש את צער הגלות? בשביל לקרב את הגאולה? מה יכול ילד כמוני לעשות?

לא ולא! גם אנחנו יכולים! השם ותברך מיידך כל אנוחה, כל צער של יהודי. כדאי לנו לדעת, שבימים אלו של בין המצרים, אפשר לומר תיקון חצות גם בחצות היום. מי שיכול לומר תיקון חצות, בנודאי יקבל שכר גדול בשמיים וישמח את השם ותברך מאוד.

ולא רק תיקון חצות. אנחנו יכולים להתעורר ולבקש מאבא שבשמיים – אפילו במשפט קצר אחד! 'בבקשה טאטע, קרב את הגאולה! עזור לנו להתקרב אליך באמת! כל מילה שבבקש מאבא שאוהב אותנו ומתגעגע אלינו, כל מילה תקרב אותנו אליו. הקדוש ברוך הוא משתוקק ומחכה לשמוע מילים כאלו מהפה שלנו – מהפה של ילדים יהודים צדיקים וטהורים.

אם נצטער אפילו צער קטן – על כך שהשכינה בגלות ואנחנו כל כך רחוקים, אפילו אנחה קטנה, דקירה קטנה בלב – נוכל לקרב את הגאולה האמיתית! השלימה, במהרה בימינו, אמן ואמן.

ילדים יקרים:

- בהתקרב שלשת השבועות הכנו לכם חידה משלשת...
- לפניכם שלש חידות על שלשה משגים שונים.
- פתרו כל חידה בנפרד.
- לאחר שפתרתם את כל שלשת החידות הרכיבו משלוש המילים שקבלתם פסוק שרבינו מביאו כראשי תבות לחדש זה.

הצדיקים נקראים בשמו (ליקור"מ ב')

מה שהיה הוא שיהיה (ליקור"מ בתרא ח')

עומד בין שמד לרצון (ליקור"מ קט"ו)

הפסוק שהתקבל:

סגלה להתמיד בה - לא לדבר על שום יהודי (שיחות הר"ן צא')

על ידה נתקבלים כל התפלות וכל הבקשות (ליקור"מ א')

היא מרוה ומחזקת ומעשירה את האדם (שיש"ק החדש ח"ג שצד')

תשעה מהם מופיעים במעשה השביעי.

ביום זה נתקבצים כלם לקבוץ הקדוש.

דבר זה ראוי לראי ה' (ליקור"מ נד' ב')

את התוצאה הסופית יש לשלח בכתב ברור וקריא עד ראש חודש אב בלבד, לפקס המערכת: 0237-018-377 או להקליט את התשובות בקול ברור בטלפון המערכת: 63-63-539-02 בשלוחה 7 בלבד, יש לציין באופן ברור שם וכתבת מגורים וטלפון בין הפותרים נכונה יגרל זכוי של 50 ש"ח ברשת חגיגות ספרי "אור החיים"!

פתרון החידה לחדש סיון הוא: עקר אמירת תהלים לומר כל מזמורי תהלים על עצמו

הילד שיזכה בהגרלה הוא: שמעון קעניג בית שמש

בְּנֵי חֲבִיבֵי קַבְלַתֵּי מִכְתָּבָה

...וְאַשֶׁר אֶתָּה חוֹשֵׁב מֵהַיּוֹם עַל נְסִיעַת רֵאשִׁי הַשָּׁנָה, אִם אֲמַנּוּם יָפָה שְׂיֵהְיָה רֵאשִׁי הַשָּׁנָה בְּמַחְשָׁבָה כָּל הַשָּׁנָה כְּלָה. אֲבָל שְׂיֵהְיָה לְךָ צֶעַר עִתָּה מִהַמְּנִיעוֹת. בָּזָה לֹא צַדִּיקָתְךָ, כִּי כָּבֵד דִּבְרָנוּ שְׂאִין לַחֲשֹׁב מִיּוֹם לַחֲבֵרוֹ, וּבִפְרָט שְׂלֹדְעֵתִי בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לֹא יִהְיֶה לְךָ עִתָּה יְסוּרִים חֹס וְשָׁלוֹם כְּמוֹ אֲשֶׁתִּקְדֹּד וְלֹא פָחוֹת מֵהֵם. וְלִפְטוֹר בְּלֹא כְּלוּם אֵי אֶפְשָׁר.

**אֲדַרְבָּא רָאוּי לְךָ לְשִׁמּוּחַ מְאֹד מֵה שְׂיֵמִי רֵאשִׁי הַשָּׁנָה
מִמְשִׁמְשִׁין וּבְאִין, וְתִזְכֶּה לְהִיּוֹת עַל צִיּוֹן הַקְּדוֹשׁ.**

וּכְבָר דִּבְרַתִּי שְׂמָה שְׂאֵנִי יוֹדֵעַ שְׂצָרִיכִין לַעֲשׂוֹת בְּלִי סִפְקָא, אִינוּ נִחְשָׁב כְּלָל יְסוּרִים וּמְנִיעוֹת כְּלָל. בִּפְרָט לַחֲשֹׁב מֵה שְׂיֵהְיָה אַחַר כָּהֵן, וְאִין לְהֶאָרִיף בָּזָה כִּי כָּבֵד שְׂבִרְתָּה הַרְבֵּה מְנִיעוֹת, וְקוּיִתִּי לְהַ' שְׂעִתָּה תִּסַּע בְּנִקְלָא בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל רֵאשִׁי הַשָּׁנָה הַבָּא עֲלֵינוּ לְטוֹבָה. הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יִזְכְּנֵי לְקַבֵּל בִּילְעַט מְהֵרָה. וְאַזְכֶּה לְהִיּוֹת בְּקָרוֹב שָׁם בְּאוּמָאן. יִתֵּר מְזָה אֵי אֶפְשָׁר לְהֶאָרִיף כְּלָל...

דְּבַרֵי אָבִיָה הַמְּצַפָּה לִישׁוּעָה גָּתָן מִבְּרִסְלָב

(עלים לתרופה רכ"ז)

